

Міністерство освіти і науки України

**Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого**

Харківська асоціація політологів

**УКРАЇНСЬКИЙ СОЦІУМ:
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ
АНАЛІЗ СУЧАСНОСТІ
ТА ПРОГНОЗ МАЙБУТНЬОГО**

**Збірник матеріалів XX Всеукраїнської наукової конференції
викладачів, молодих науковців і студентів**

(м. Харків, 5 грудня 2018 р.)

**Харків
«Право»
2018**

Редакційна колегія:

А. П. Гетьман, доктор юридичних наук, професор (голова);

М. П. Требін, доктор філософських наук, професор (заступник голови);

О. В. Волянська, кандидат соціологічних наук, доцент (відповідальний секретар);

Л. М. Герасіна, доктор соціологічних наук, професор;

Г. П. Клімова, доктор філософських наук, професор;

В. Л. Погрібна, доктор соціологічних наук, професор;

І. О. Поліщук, доктор політичних наук, професор;

В. Д. Воднік, кандидат філософських наук, доцент;

І. В. Підкуркова, кандидат соціологічних наук, доцент;

О. М. Сахань, кандидат соціологічних наук, доцент

Український соціум: соціально-політичний аналіз сучасності
У45 та прогноз майбутнього : зб. матеріалів XX Всеукр. наук. конф. ви-
кладачів, молодих науковців і студентів, м. Харків, 5 груд. 2018 р. –
Харків : Право, 2018. – 352 с.

ISBN 978-966-937-532-2

У збірці представлені матеріали учасників XX Всеукраїнської наукової конференції викладачів, молодих науковців і студентів «Український соціум: соціально-політичний аналіз сучасності та прогноз майбутнього», проведеної 5 грудня 2018 р. Тематика конференції: методологічні проблеми дослідження сучасного українського суспільства; політична, соціальна та правова сфера українського суспільства; динаміка соціальної структури в умовах трансформації українського соціуму; концептуалізація влади у соціально-політичному дискурсі; проблеми розбудови демократичної, правової, соціальної держави і громадянського суспільства в Україні; подолання деструктивних чинників у соціально-політичному житті українського соціуму; тероризм як глобальна проблема сучасного світу; національна безпека України; «гібридна війна» як нова українська реальність; міжнародні відносини в умовах глобалізації; актуальні питання конфліктології тощо.

Збірник розрахований на студентів вищих навчальних закладів України, які вивчають соціально-політичні студії, політологію, соціологію, конфліктологію, основи національної безпеки України.

УДК 316+32+34

ISBN 978-966-937-532-2

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2018

© Оформлення. Видавництво «Право», 2018

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Шановні учасники конференції!

Мені надзвичайно приємно вітати Вас у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого як представників зростаючої наукової еліти. Наукові конференції, які щороку проводить наш навчальний заклад, створюють фундамент для соціалізації молодих вчених і є надзвичайно важливими для наслідування традицій та досвіду наукового пізнання соціальної реальності. Кожний вчений, без винятку, починав саме з участі у студентських наукових конференціях. Плідною практикою сьогоденної конференції, є поєднання студентської та наукової трибун, що забезпечує цікавий формат обміну досвідом та ідеями досвідчених соціологів та політологів із студентами.

Досвід формується на практиці. Ваша сьогоднішня участь в конференції – це ваш перший досвід вибору проблемної теми, визначення об'єкта та предмета дослідження, оформлення тексту та проголошення доповіді саме у науковому стилі. Наукова діяльність є досить захоплюючою, якщо вона є самостійною та публічною. В соціології та політології вміння спиратися на емпіричний матеріал, аналізувати дані, створювати теорії є надзвичайно важливими, бо соціально-політичні відносини – це жива матерія, яка є мінливою та вразливою.

Традиція проводити наукові конференції з політологічної та соціологічної тематики існує в стінах університету понад 25 років. Водночас студенти, які знайшли себе у даній тематиці, мають можливість брати участь у щорічних Політологічних читаннях, спікерами в яких є провідні політологи та соціологи країни. Тематикою цих зборів є зазвичай соціально-політичний аналіз сучасності та прогноз майбутнього.

Для студентів – юристів, які беруть участь у проведенні конференції, соціологічна та політологічна методологія є важливою для розуміння проблематики правознавства. Тому їх участь у конференції є ознакою не лише зацікавленості у поглибленні знань у сфері соціально-політичних студій, але й бажання знаходити «точки перетину» правової методології з теорією та методами інших соціальних наук. Очевидно, таке методологічне збагачення буде корисним для їх більш глибокого розуміння спеціальних правових наук,

які все частіше виходять за межі традиційної, переважно – позитивістської, правової методології.

У цьому році для участі в конференції надіслали свої тези понад 150 учасників з Житомира, Луцька, Львова, Полтави, Харківа. Конференція проходить у виключно складний і відповідальний момент у розвитку сучасних міжнародних відносин. З одного боку, світова спільнота увійшла в якісно новий етап свого історичного розвитку, якому притаманні універсалізація та глобалізація міжнародних відносин, формування загального економічного, правового та інформаційного простору, вироблення єдиних підходів до забезпечення прав і свобод людини. А з другого – агресивна політика Росії стосовно України, криза навколо Сирії, терористичні акти у країнах західної Європи – ці та інші події в черговий раз за останні роки поставили світове співтовариство перед принциповим вибором: які шляхи та форми розв'язання міжнародних конфліктів і забезпечення світового правопорядку є найбільш ефективними для побудови системи міжнародної безпеки в нових умовах, що необхідно використовувати задля панування у соціумі миру та спокою. Тематика доповідей завжди є віддзеркаленням найчутливіших соціальних процесів та явищ. У цьому році, як і в минулому, найактуальнішими залишаються гострі проблеми безпеки світу, саме тому вагома частина тез присвячена «гібридній» війні та тероризму. Не втратили своєї актуальності також питання, які стосуються соціології молоді та девіантних відхилень. Значну частину тез присвячено змінам у соціальній структурі: міграції, депопуляції населення в Україні, кризі середнього класу, етнонаціональним процесам. В політологічній площині виявилася цікавими питання розбудови громадянського суспільства, теорії еліт та лідерства, абсентеїзму, розвитку політичної культури, зокрема роль маніпулятивних технологій в передвиборчому процесі, європейські цінності, демократизація, реїдеологізація. Новою темою стала гендерна тематика в політичному дискурсі. Як бачимо, реалії життя сучасної України спонукають нас розглядати різнопланові питання у взаємозв'язку, як своєрідні виклики нашого сьогодення.

На завершення хотів би пригадати думку великого філософа Йогана-Готфріда Гердера. Змальовуючи майбутнє слов'янських народів, особливо українського, Й.-Г. Гердер оптимістично писав: «Україна ще стане новою Грецією. Чудове розташування цієї країни, ласкавий характер народу, його музичний дар, родюча земля ще пробудяться. З невеликих племен з'явиться велика культурна нація. Її кордони протягнуться до Чорного моря, а звідти і в широкий світ».

Тематика сьогоднішньої конференції є цікавою та надзвичайно актуальною. Бажаю всім учасникам цікавих виступів, творчої наснаги у плідному обговоренні запропонованих порядком денним питань і подальших наукових досягнень. Пам'ятайте, саме ви – нова українська наукова еліта.

Проректор з наукової роботи
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України **А. П. Гетьман**

НАУКОВА ТРИБУНА

Бліхар В. С.,
доктор філософських наук, професор,
Львівський державний університет
внутрішніх справ

ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Право найтісніше пов'язане з людиною, оскільки не може існувати поза людським суспільством. Це впливає із функцій права: регулятивної – як засобу регулювання життя, поведінки людей у суспільстві, впорядкування суспільних відносин; інформаційної – полягає в наданні людині інформації про її права та обов'язки, які виражаються через правові норми; гуманістичної – зводиться до того, що саме право закріплює принципи регулювання суспільних відносин на основі гуманізму, справедливості, рівності; виховної – полягає у впливі права на свідомість людини, завдяки чому в людини формується правова культура, що в подальшому виражається у правослужняній поведінці; прогностичної – це функція, яка дає людині змогу передбачити наслідки й результати своїх дій та вчинків; пізнавальної – сприяє здобуттю людиною на життєвому шляху певних знань; орієнтаційної – дозволяє людині будувати свою поведінку на основі вимог та норм законів, у яких містяться моделі правомірної поведінки; профілактичної – сприяє усвідомленню людиною того, що за умови недотримання правових норм, вчинення небажаних для суспільства дій вона буде позбавлена певних благ тощо.

Людина, як істота наділена свобідною волею, має можливість самостійно вибирати свій життєвий шлях, пріоритети і цінності, яких дотримуватиметься під час побудови стосунків з оточенням та лінії поведінки в суспільстві. Це стосується усіх сфер її життя та діяльності.

Сьогодні кожен формує свою особистість на основі власної системи цінностей та орієнтацій, роздумів над своїми вчинками і вчинками інших людей, особистого досвіду, набутого у спілкуванні з іншими, нагромаджених знань, рівня самоорганізації та самовиховання. Людина повинна постійно аналізувати свої вчинки і з морального, і зі суспільного погляду. Таке вміння сприяє самовихованню особистості, адже завдяки аналізу людина формує

для себе систему норм та цінностей, дозволеного і забороненого, межі своєї поведінки в суспільстві, виробляє в собі здатність до самоконтролю.

Самоконтроль – це здатність людини керувати власною поведінкою. У будь-якій системі норм та цінностей завжди існують певні обмеження, тобто своєрідні рамки, через які людина може або не може переступити, зважаючи на морально-етичні норми і вимоги закону, які вона прийняла.

Контроль поведінки акумулюється з контролю над власними почуттями, що не повинні керувати людиною під час здійснення будь-якого вчинку, оскільки зайва емоційність може призвести до дій, наслідком яких буде порушення тих чи інших норм, прописаних у законі. Розвиток такої риси характеру, як самоконтроль, є важливим під час формування лінії поведінки людини, зокрема й правослухняної, що дозволяє людині виконувати поставлені перед нею завдання, чітко контролюючи свої емоції, почуття.

Вимогливість до себе, своїх учинків та дій є однією з ознак того, що поведінка людини буде свідомо та без емоційних травм підпорядкована вимогам моралі і закону.

Спершу вимоги суспільства і держави, виражені у формі закону та неписаних моральних правил, викликають у людині конфлікт між бажаним і дозволеним для неї. Це пояснюється тим, що людина змушена дотримуватися цих вимог усупереч особистим уявленням та внутрішнім переконанням. Однак у процесі соціалізації і формування особистості людина починає розуміти й усвідомлювати доцільність тих чи інших вимог, сприймаючи їх як умову, необхідну для свого існування в суспільстві. З часом вони фіксуються на підсвідомому рівні, спонукаючи людину до подальшого розвитку та самовдосконалення.

Кожна людина сама вирішує, яку життєву стратегію покласти в основу своєї поведінки. Одна категорія людей вчиняє відповідно до вимог закону та моралі, інша діє лише на основі власних бажань, нехтуючи приписи нормативно-правових актів, що регулюють державне життя, та моральні цінності, які виступають основою для співіснування людей у певній спільноті (родині, колективі, групі однолітків). Між діями цих двох категорій завжди має зберігатися рівновага, це забезпечить можливість існування держави. І саме правова допомога має на меті захистити права і свободи людини та громадянина (навіть правопорушника). Поняття «правова допомога» найчастіше трактують як сукупність заходів, спрямованих на надання громадянам, підприємствам, установам, організаціям допомоги для їх правильної орієнтації в чинному законодавстві, вироблення звички свідомо виконувати

правові норми, зміцнювати законність [2, с. 470]. Для існування феномену правової допомоги потрібна вільна згода людини на отримання юридичних послуг.

Наприклад, осіб, які надають правову допомогу, можна віднести до однієї з трьох груп, залежно від того, яким саме цінностям вони надають пріоритетного значення у своїй діяльності: тих, хто орієнтується на правові цінності (у разі виникнення конфлікту під час вирішення проблем клієнтів керуватимуться передовсім вимогами закону; тобто основною рисою їхньої роботи є неухильне дотримання норм, прописаних у законі), тих, хто безпелляційно дотримується норм моралі (вирішуючи конфлікт, виходитимуть з основоположних принципів гуманізму, вимог справедливості, моралі тощо, якими керуються у повсякденному житті і якими не зможуть поступитися), і тих, хто орієнтується на професійні цінності (у своїй діяльності керуватимуться вимогами професійної етики).

Якщо людина звертається до юриста по допомогу у відновленні порушеного права чи лише за консультацією, то моральний аспект питання не викликає жодних сумнівів. Юристові лише потрібно законними методами, використовуючи власні юридичні знання і навички, домогтися справедливості. Інша ситуація, коли доводиться допомагати людині, яка скоїла злочин. У цьому випадку юрист постає перед проблемою вибору: з одного боку, правопорушник чи злочинець – також людина, яка має певні права і свободи, гарантовані державою, а з іншого – чи заслуговує така людина на дотримання її прав, якщо сама порушує права інших. Втім, навіть у такій дилемі перевага все-таки на боці моралі.

В одних випадках юрист є засобом для відновлення порушеного права, а в інших – виступає захисником. А. Ф. Коні так писав про адвоката-захисника: «Він друг, він порадник людини, яка за його щирим переконанням невинна взагалі, або ж зовсім не так і не в тому винна, як і у чому її звинувачують» [1, с. 64].

Отже, проблема вибору є своєрідним підґрунтям правової допомоги, лежить в основі цього феномену. Тож правова допомога не є суто юридичним поняттям. У такому випадку вибір доцільно розглядати і з філософського погляду, оскільки між поняттями «право» і «мораль» можна поставити знак рівності. Моральні принципи та установки людини виражаються в її вчинках, поведінці. Людина, яка дотримується норм моралі у щоденному житті, відповідно дотримуватиметься й вимог закону, адже в його основі лежать за-

гальнолюдські цінності, вироблені впродовж існування людства норми, які виступали першими регуляторами суспільного життя.

Цінність правової допомоги безпосередньо залежить від особи, яка її надає, – юриста. Цю людину можна охарактеризувати сукупністю таких рис: синкретизм моралі та права; вищий за загальностатистичний культурний рівень правосвідомості, що обумовлено вимогами до юридичного фаху; усвідомлене прийняття у свою поведінку і загальнолюдських, і спеціальних правил, розроблених відповідно до вимог юридичного фаху; пріоритет таких рис характеру, як стриманість, порядність, ввічливість, відповідальність тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кони А. Ф. Нравственные начала в уголовном процессе. *Собрание сочинений: в 8 т.* Москва: Ин-т миров. л-ры, 1967. Т. 4. С. 33–70.
2. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко [та ін.]. Київ: Укр. енцикл., 2004. Т. 6. 768 с.

Герасіна Л. М.,
доктор соціологічних наук, професор,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ КОНСОЛІДАЦІЇ ДЕМОКРАТІЇ ЯК ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Феномен демократії традиційно викликає підвищений інтерес науковців, та закономірно посідає ключове місце серед проблем сучасного теоретичного дискурсу (в політології, соціології політики, конституційному праві). Теоретична спадщина світової науки з питань розвитку ідей демократії та консолідації демократичних режимів формувалась від Платона, Аристотеля, А. де Токвілля – до С. Гантінгтона, Л. Даймонда, Р. Даля, Х. Лінца, Дж. Сарторі, К. Шнайдера та ін. Прагнення демократичної, стабільної системи влади постійно домінує в публічному політичному діалозі; це відображено в Конституції України та має реальну підтримку в суспільстві. Відповідно, ідея *консолідації демократії* має позитивні перспективи реалізуватися

в Україні у процесі політико-правових реформ, як етап удосконалення політичних практик; бо консолідований демократичний режим здатний помітно підвищити ефективність державного управління, успішність функціонування економіки і суспільства.

Політико-правова практика не тільки гібридних (транзитивних), а й розвинених демократій доводить, що ігнорування правлячою елітою демократичних принципів народовладдя, дійсної виборчої конкуренції, суттєвих змін політичної свідомості людей спотворює процес формування ефективної моделі влади, та фактично «утилізує» етичні максими демократії до рівня політичних ілюзій. Конструкцію політичного простору України почали трансформувати у 90-ті роки ХХ ст., але зміст «політичного транзиту» від тоталітаризму до демократії виявився проблемним: *складнощі розбудови нових політичних інститутів і модернізації їх функцій; * колізії в процесі формування нового політичного класу (який продукує політичний істеблішмент); * «механістичне» запозичення політичного досвіду західних демократій; * криза парламентаризму і слабкість важелів народовладдя; * деструкції соціально-політичних конфліктів, що властиві демократії, але послаблюють державність України.

Доцільно уточнити зміст дефініції «**консолідація демократії**»; його інтерпретують як *соціально-політичний процес зі стабілізації та посилення демократичного режиму*. Операціоналізація цього поняття потребує соціологічного виміру ситуації, коли найзначущі політичні актори дотримуються демократичної поведінки і консенсуально вирішують соціально-політичні конфлікти у демократичний спосіб. З різних методологічних позицій (максималістської, мінімалістської, конфліктологічної) щодо розгляду процесів демократизації, учені вказують на «негативну» або «позитивну» консолідацію; на «частковий» режим деконструкції; чи на цілісний режим консолідації демократії. Здійснити емпіричну ідентифікацію «консолідації демократії» можна завдяки т.зв. індикаторам чи *індексам демократизації*: інституційним, ціннісним, функціональним, поведінковим тощо.

Процес консолідації демократії в будь-якій країні залежний від факторної обумовленості; тому Г.-Ю. Пуле та А. Мельвіль розробили детерміністські моделі («паралельну» й «послідовну»), де виокремлені головні й вторинні чинники впливу на демократизацію політичного режиму та представлені взаємодія і протиріччя цих факторів. Інші дослідники (зокр., І. Тітар) пропонують розглянути певні «моделі» консолідації демократії: *статичну* (суспільна рівновага походить з демократичних дій політичних

акторів, з високої легітимності режиму влади, за умов ізоляції антидемократичних сил); та *динамічну* (перспектива збільшення політичних акторів, що дотримуються демократичних норм поведінки, посилення маргіналізації чи нейтралізації недемократичних груп, ліквідація несумісних з демократією інститутів попереднього режиму влади).

Можливо здійснити типологізацію факторів, що справляють казуальний вплив на консолідацію демократії. Передусім, відзначимо дію *структурних чинників*, які більше досліджені західною політичною традицією; це – громадянське суспільство, соціоекономічний розвиток, формальні політичні інститути, політична культура, інститути нації та держави, слабкі соціополітичні традиції демократизації в соціумі, соціальні розколи, міжнародне оточення, характер минулого недемократичного режиму, врешті – модус демократичного транзиту.

Не менш важливим є врахування потужності *діяльнісних факторів*, що за несприятливих умов можуть звузити соціальну базу консолідації демократії або взагалі делегітимізувати її. Серед них – занадто різкі символічні зміни в політиці, запроваджені елітою влади; характер соціально-економічної політики; поширення серед політичного істеблїшменту правового нігілізму; політичні скандали, пов'язані з корупцією та конфліктами всередині правлячих груп; ліквідація загрозливих для демократії інститутів попереднього режиму; суперечливий контекст міжнародних відносин тощо.

Практичне застосування цих наукових положень дозволяє продуктивно оцінити причинну обумовленість та здійснити ідентифікацію консолідації (чи неконсолідації) нових демократичних режимів з початку 90-х рр. XX ст. і до нашого часу. Формується переконливий висновок, що Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Румунія, Болгарія, країни Балтії – це консолідовані демократії; а Україна поки лишається гібридним режимом з елементами консолідації демократії, що розвивається за динамічним політичним «сценарієм».

Таким чином, застосувавши політичне моделювання до оцінки сутності режиму влади, з урахуванням методології факторного аналізу, в Україні все ж можна (за умов гібридної війни, кризового розвитку економіки, незавершених реформ) кваліфікувати *динамічний процес консолідації демократії*, на який прямиий вплив справляють діяльнісні чинники, а більш віддалений – структурні. Серед них особливе значення слід надати економічному і територіальному відновленню країни, інтеграції й мобілізації соціуму на ґрунті європейських цінностей, зростанню політико-правової культури громадян та допомозі міжнародних партнерів України.

Гулай В. В.,
доктор політичних наук, професор,
Національний університет
«Львівська політехніка»

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИХ РИЗИКІВ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД НА ТЛІ «ГІБРИДНОЇ» ВІЙНИ З БОКУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Актуальним як в науково-теоретичному, так й прикладному політико-правовому аспектах може стати формування науково обґрунтованих пропозицій для мінімізації внутрішньополітичних ризиків у процесі адміністративно-територіальної реформи в Україні через ініціювання формування конкурентноспроможних об'єднаних територіальних громад за активнішої участі інститутів громадянського самоврядування на локальному рівні та впровадження нових політико-правових інструментів участі громадян у локальних політиях задля подолання рецедивів впливу кланово-олігархічних структур гібридного політичного режиму.

Проблема пошуку оптимальної моделі адміністративно-територіально-го устрою України, котра п'ятий рік перебуває у стані неоголошеної збройної агресії та анексії частини суверенної території з боку Російської Федерації є актуальною як у теоретико-методологічному, так і в прикладному сенсі [9]. Локальні та регіональні політичні режими в Україні ставатимуть дедалі цікавішим об'єктом не лише наукового дослідження, але й прикладного інтересу через зростання політичної ваги органів місцевого самоврядування.

Одним із засадничих положень пропонованого дослідження виступає твердження, що принциповою проблемою України є руйнування монополії фінансово-промислових груп на владу. Саме це є причиною деформації системи політичних інститутів. Від її розв'язання нині залежить не лише підвищення ефективності політичних структур, відновлення атрибутів держави, а й збереження України як держави, її політичного і національного суверенітету [6, с. 160]. Трансформація політичної системи активізує реформування механізмів та важелів управління на державному та місцевому щаблях влади, зокрема, рівень демократії виражається у можливості вклю-

чення громадян до політики через інструменти прямої демократії, яка здійснюється місцевими громадами [1, с. 3].

В контексті реалізації засад самоорганізації на локальному рівні слушно зауважують, що практика самоорганізації населення притаманна більшості демократичних держав. Децентралізація стимулює людей до самоорганізації та вирішення значної кількості місцевих проблем самостійно. Повноцінне місцеве самоврядування покаже перспективи розвитку держави, дасть можливості кожній людині знайти своє місце і впливати на цю перспективу через участь в житті громади, а головне – це поверне людям відчуття власної гідності та спроможності самореалізуватися в своїй країні [2, с. 79].

Особливістю процесів демократизації політичної системи України протягом тривалого періоду було вирішення проблем розмежування сфер компетенції державної влади і місцевого самоврядування шляхом спроб подолання інституціональних бар'єрів в їхній взаємодії [7]. Існуючі інститути місцевого самоврядування більш ефективні, якщо вони об'єктивно вписані в суспільне життя систему влади й управління, сприймаються як об'єктивно чинний поділ влади по вертикалі, як розподіл повноважень владних органів на всіх рівнях, тобто місцеве самоврядування виступає як частина демократичної самоорганізації суспільства, як елемент загальної структури влади й управління [8, с. 92]. Саме тому невід'ємним елементом державності має стати розвинене та дієздатне місцеве самоврядування, що спирається на ініціативу населення, його організаційно-правову, функціональну та фінансово-економічну самостійність, підтримку та гарантування з боку держави тощо [2, с. 34–35].

Функціонування реального місцевого самоврядування потребує залучення до вирішення поточних питань місцевих та регіональних громад із їх безпосередньою участю в діяльності самоврядних інституцій та прийнятті рішень. Залучення третьої влади (суспільного партнера) до вирішення поточних питань самоврядування свідчить про наявність щонайменше трьох ознак: безпосередня участь громади у вирішенні власних питань, допомога органам самоврядування в пошуку ефективних рішень, новація у питаннях управління [4]. Можемо погодитися із чинним Прем'єр-міністром України В. Гройсманом, що головним детонатором децентралізації влади має стати громадянське суспільство [5, с. 223]. Одночасно не можна не вказати на очевидні загрози від маніпулювання громадською активністю, зокрема, те, що в Україні з'являються групи людей, які іменують себе «територіальними громадами» різних сіл, селищ, міст і протиставляють себе справжнім територіальним громадам [10].

Виділяючи як окремий різновид ризику національній безпеці внутрішньополітичного характеру необхідно не тільки окреслювати основні сфери ймовірного їх настання й величини негативного впливу через реалізацію Російською Федерацією стратегії гібридної війни, але й слід враховувати, що ступінь й характер деструктивного впливу окремих подій, явищ й процесів у внутрішньополітичній сфері мають саме власне українську природу, виходячи із практики реалізації латентних інтересів репрезентантів постмайданного правлячого політичного класу України як на загальнодержавному, так й на регіональному й місцевому рівнях.

Пріоритетом при проведенні адміністративно-територіальної реформи в Україні повинні стати не політики-бізнесові пріоритети місцевих еліт, а реалізація інтереси місцевих громад. Актуальним є функціонування ефективних інституційно-процедурних інструментів для максимально залучення активної частини населення до процесу планування та безпосереднього проведення адміністративно-територіальної реформи України, що повинно мінімізувати роль домінуючого адміністративного чинника на районному та обласному рівнях при формуванні та реалізації перспективних планів утворення об'єднаних територіальних реформ. Окремо необхідно звернути увагу на необхідність активізації максимально незалежної від адміністративних, політичних та фінансових ресурсів місцевих політико-бізнесових середовищ активності місцевих мешканців у виборі оптимальної моделі відповідної адміністративно-територіальної одиниці, використання ефективних публічно-політичних інструментів подолання рецидивів імітації реформ на рівні місцевого самоврядування, посилення механізмів політичного та посилення громадського впливу для мінімізації внутрішньополітичних ризиків національній безпеці України в умовах протистояння гібридній агресії з боку Російської Федерації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамчук Н. Територіальна громада в Україні: стан та перспективи розвитку. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія*. 2012. Т. 20. Вип. 22. С. 3–7.
2. Бабарикіна Н. Участь громад в самоврядуванні як необхідна умова процесу децентралізації. *Політикус: науковий журнал*. 2016. Вип. 1. С. 77–79.
3. Батанов О. Актуальні проблеми реформи конституційної моделі місцевого самоврядування в Україні. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. Вип. 5–6 (85-86). С. 34–42.

4. Богів Я. С. Поняття та принципи місцевого самоврядування URL: <http://science.lp.edu.ua/sites/default/files/Papers/bohiv.pdf> (дата звернення: 20.10.2018).
5. Гройсман В. Б. Структурно-функціональна роль децентралізації влади у процесах становлення громадянського суспільства. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 44(1). С. 221–229.
6. Інституційні зміни політичної системи сучасної України: оцінка стану та напрями оптимізації: аналітична доповідь / [Г. І. Зеленько [та ін.]; за редакцією Г. І. Зеленько]. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса. 161 с.
7. Мазур О. Г. Концептуалізація політичного режиму в контексті сучасних трансформаційних процесів в Україні: монографія / Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. Луганськ : Елтон-2, 2014. 403 с.
8. Татаренко Т. М. Організація життєдіяльності територіального простору в контексті системної модернізації українського суспільства. *Держава і право: Збірник наукових праць. Серія Політичні науки*. Випуск 71 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2016. С. 89–104.
9. Требін М. П. «Гібридна» війна як нова українська реальність. *Український соціум*. 2014. №3. С. 113–127.
10. Фейкові громади: загроза національній безпеці. URL: <http://decentralization.uacrisis.org/fake> (дата звернення: 20.10.2018).

Козловець М. А.,
доктор філософських наук, професор,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

БІДНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНУ СТРУКТУРУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сьогодні в Україні відбуваються великомасштабні перетворення, які супроводжуються становленням нової соціальної структури суспільства. Йде активний процес «розмивання» традиційних груп населення, утворюються нові класи: клас власників (сучасна українська буржуазія), «середній (*middle*) клас». Кожний з них вирізняється рівнем прибутків, способом і якістю життя, психологією і ступенем соціальної солідарності, соціокультурними цінностями і політичними орієнтаціями, моделями економічної поведінки. Ринкові перетворення призвели до виникнення у системі стратифікації і прошарку «нових бідних», безробітних, які адаптуються до нових статусно-рольових функцій. Розгул ринкової стихії призвів до збільшення

кількості люмпенів (волоцюг, жебраків, бродяг, кримінальних елементів, наркоманів, алкоголіків та ін.). Демонтаж старої соціальної структури, її інститутів, класово-групової ієрархії і нормативно-ціннісної системи дістає своє емпіричне вираження у маргіналізації українського суспільства.

Всеосяжна криза призвела до того, що найрізноманітніші за своїм матеріальним станом та соціальною захищеністю верстви перемістилися до нижчого класу. В Україні кількість громадян, які мають низькі доходи, становить більшість населення. Відповідно до стандартів ООН, межа бідності – \$150 на одного члена сім'ї на місяць. 60% українців живуть за межею бідності. А якщо частка витрат на продукти харчування перевищує 50% бюджету (а в нас уже доходить до 60%) – це показник досить високого рівня бідності населення в країні [1, с. 8]. Бідність – це те, що деморалізує, пригнічує українців і спонукає їх до масової трудової міграції.

Анексія Криму і військове протистояння на Донбасі призвели до появи 1,7 млн переміщених осіб усередині України і більш як 1,3 млн людей, котрі шукають прихистку у Росії та Білорусі, а також близько 30 тис. осіб – у країнах ЄС [2, с. 184]. Масштаби внутрішнього переміщення спричинили поширення бідності або вразливості до бідності. Переселенці зіштовхуються з проблемами соціальної інтеграції та захисту їх статусу як повноправних громадян у нових місцях проживання, мають проблеми з пошуком роботи.

Населення України дуже розколоте за рівнем прибутків, статків. Надзвичайно негативним фактором є наявність у суспільстві олігархату. Це свідчить, що в суспільстві є люди дуже багаті й дуже бідні, а це мінімізує шанси з дуже бідного стати хоча б забезпеченим. Вітчизняний науковець Е. Лібанова оприлюднила дані, які свідчать, що розрив між людьми, які отримують мінімальні зарплати, а це 50% населення, і тими, хто входить до першого відсотка багатого населення в Україні, існує в 45 разів, а в Києві – в 95 разів. Нині співвідношення грошових доходів 10% найбагатших і 10% найбідніших українців становить майже 15 разів [3, с. 5]. Зауважимо, що існує критична межа майнової диференціації, переступивши яку, суспільство входить у зону ризику соціальної катастрофи.

Зазначимо, що в умовах розвитку електронних засобів інформації, коли Інтернет став важливим засобом отримання інформації, навчання, розвитку науки, ведення бізнесу, врядування, проведення вільного часу, з'являються нові види бідності : інформаційно багаті та інформаційно бідні громадяни, поглиблюються інформаційна та електронна «прірви». Ці види немонетарної бідності є результатом не лише майнової нерівності громадян, їхнього соціального статусу або освітнього рівня, а й наслідком різного рівня доступу

до інформації, зокрема електронної, залежно від місця проживання людини – у місті, сільській місцевості, віддаленому від столиці регіоні.

Збільшення масштабів бідності в суспільстві стало одним із найбільш негативних наслідків ринкових перетворень в Україні. Виштовхування значної кількості великих мас людей на узбіччя соціально-економічного процесу життя малює непривабливі картини нашого сьогодення. З одного боку, збідніле населення є своєрідним тягаром, баластом для української економіки. Це ті люди, для яких досягнення нормального рівня життя стає неможливим не тільки в силу об'єктивних економічних умов і причин, а й їх суб'єктивного ставлення до життя. А з другого боку, зазначена категорія людей стає джерелом виникнення і поширення різноманітних деструктивних явищ і процесів. Дедалі більше розповсюджується субкультура бідних, яка характеризується пасивним ставленням до своєї долі і соціальним утриманством та внаслідок розширення своєї соціальної бази дедалі більше впливає на соціокультурні цінності й установки суспільства загалом. Бідність населення, особливо коли вона зростає, охоплюючи дедалі ширші кола і нові соціальні групи, веде до погіршення якісних характеристик населення, гальмує розвиток трудового потенціалу суспільства, знижує доступ до освітніх послуг і професійної підготовки.

Аналіз статистичних даних і результати соціологічних досліджень засвідчують, що в Україні понад 60% населення характеризується трьома параметрами рівня життя: «нижче межі бідності», «на межі бідності» і в стані «малозабезпеченості». Найбільш тривожним у контексті проблеми бідності є не стільки її кількісні показники, скільки причини попадання у бідність, котрі свідчать як про неадекватність державної соціальної політики, так і про нездорову ситуацію на ринку праці. Водночас було б помилковим стверджувати, що в стан бідності попадають в основному економічно неактивні члени українського суспільства, котрі не можуть забезпечити собі нормальний рівень доходів з причин віку (пенсіонери) або поганого здоров'я (люди з інвалідністю), а також жителі українського села. Бідність, хоч і в різних масштабах, сьогодні торкнулася багатьох українців, незалежно від віку і місця проживання. При цьому кожний четвертий працюючий бідний – це люди, які зайняті фізичною працею низкої кваліфікації. Відносно високий ризик бідності й у працівників сфері послуг і торгівлі. Зростання цін, низька заробітна плата, безробіття – ці питання звучать рефреном майже у всіх соціологічних опитуваннях. При цьому, називаючи явище «безробіття», респонденти мають на увазі не стільки відсутність роботи, скільки відсутність роботи з гідною оплатою праці.

Серйозним викликом для державної соціально-економічної політики є наявність в країні високої долі малозабезпечених, значна частина яких балансує на межі бідності (нужденних). При перших же ознаках уповільнення темпів економічного зростання ця група може за спадковою траєкторію перейти у страту бідних, оскільки не має жодного «запасу міцності» (як в плані майна, так і збережень). Відтак у структурі населення постійно присутній прошарок, який може перейти по висхідній мобільності в середній клас, але у вигляді соціально-психологічних характеристик буде залишатися або на попередньому рівні, або по нисхідній мобільності перейти у прошарок «соціальне дно». Подібне може відбуватися і з середнім прошарком, якщо не будуть прийняті заходи щодо недопущення деформації соціальної структури.

Тенденції і чинники формування окремих соціальних страт постають основою для вироблення соціальної політики держави. Об'єктами соціальної політики є всі соціальні групи і страти, однак її зміст відносно кожної з них має відрізнятися залежно від їх якісних характеристик: забезпечені соціальні групи і страти, прошарки держава стимулює до подальшого збільшення сукупного суспільного багатства, що є матеріальною базою для будь-якої соціальної політики. Для середніх соціальних верст держава створює умови самозабезпечення і саморозвитку, слабкі соціальні верстви потребують соціального захисту і підтримки з боку держави.

Російська дослідниця О. Балабанова в структурі бідності виокремлює три форми: «паразитичну», «пасивну» й «активну». «Паразитична бідність» – це стан, за якого індивід, сім'я, група мають дуже низькі доходи, і головне те, що основна їх частина надається іншими людьми. «Пасивна» бідність – це стан, коли кількість ресурсів, які йдуть на життєзабезпечення незначна, але використовуються при цьому власні ресурси (обмеження ресурсів пов'язано з об'єктивними умовами існування). Третя форма – «активна» бідність – базується на споживанні власних ресурсів, а значить, існує можливість подолати стан бідності [4, с. 43].

Саме в третій формі бідності найбільш чітко простежується висхідна і нисхідна мобільність. Створюючи певні умови в життєдіяльності людей шляхом прийняття засобів соціальної підтримки з боку держави, можна досягнути позитивних змін (висхідна мобільність) і тим самим поповнити базову страту – середній клас – в соціальній структурі суспільства.

За таких умов необхідна активізація державної соціальної політики, але не за принципом допомоги тим, хто її найбільше потребує. Йдеться радше про чітко виражену модель хоч й адресної, але категоріальної допомоги

з відповідними уявленнями про склад груп, котрі мають право на таку допомогу. Причому допомоги, яка передбачає для працездатного населення не стільки «роздачу» грошей, скільки створення можливостей самостійно вирішувати свої проблеми шляхом змін на ринку праці. За забезпечення таких умов і має, на наш погляд, нести відповідальність в першу чергу держава. Пряма грошова допомога має надаватися лише тим, хто в силу об'єктивних причин нездатний самостійно змінити ситуацію на краще.

Формування соціально орієнтовані ринкової економіки має забезпечити : по-перше, гарантії фізичної і психічної складової існування для кожного члена суспільства; по-друге, рівність громадян в культурно-інформаційному, конфесійному і правовому аспектах, забезпечення доступності інформаційних ресурсів і комунікацій; по-третє, створення ефективної системи мотивації до праці і стимулювання ділової активності у всіх сферах економіки; по-четверте, створення умов для гідної праці, реструктуризація зайнятості в бік збільшення ролі високотехнологічних виробництв і наукомістких послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубровик-Рохова А. Від багатства ... до бідності. *День*. 2018. 22 серпня. С. 8–9.
2. Молодикова І., Мнацаканян Р. 25 років по тому: між радянським минулим і неясним євразійським та європейським майбутнім. *Соціологія : теорія, методи, маркетинг*. 2017. №3. С.183–194.
3. Капсамун І. У чому суть нинішніх протестів? *День*. 2017. 19 жовтня. С.5.
4. Балабанова Е. С. Социально-экономическая зависимость и социальный паразитизм: стратегия «негативной» адаптации. *Социологические исследования*. 1999. №7. С. 42–55.

Погрібна В. Л.,

доктор соціологічних наук, професор,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Основною відмінною рисою сучасного світу є його перехід у якісно новий стан. Сьогодні стала іншою загальна архітектоніка міжнародного

життя, бо світ перетворився з біполярного на багатополлярний. Після закінчення «холодної війни» та завершення ери протистояння двох соціально-політичних систем у міжнародних відносинах розгорнувся дуже складний процес становлення нових пріоритетів і цінностей, пов'язаний з утвердженням нових центрів міжнародного життя, якісними змінами складу активних членів міжнародної спільноти, переформатуванням змісту їхніх взаємовідносин. Як наслідок, глобалізація, що охоплює сьогодні всі сторони життя, стала домінуючим чинником у світовій політиці й міжнародних відносинах. Змінюючи докорінні основи існуючого світопорядку, глобалізація сформувала ситуацію, коли внутрішня політика держав стала відігравати не меншу роль на світовій арені, ніж зовнішня. Отже, оцінюючи наслідки процесу глобалізації, ми розуміємо: світ стоїть на порозі глобальної трансформації взаємовідносин між державами і зміни сутності феномену світової політики.

Протягом довгого часу світова політика була представлена переважно традиційними відносинами між державами. Втім, в останні роки суттєво змінився зміст спілкування між суб'єктами у міжнародній системі. Не тільки нові суб'єкти міжнародних відносин, але й держави почали вступати у різнопланові взаємодії з приводу узгодження кроків як відносно одне одного, так і для вирішення своїх внутрішньополітичних проблемах. Така практика здобула моральну, а згодом і політичну легітимність, що ознаменувало появу нової міжнародної політичної реальності. Зрозуміло, спроби деяких держав давати оцінки внутрішнім процесам в інших країнах або у групі країн, впливати на них чи навіть прямо втручатися у їхні внутрішні справи, вдаючись до воєнної сили, є незаконними й неприпустимими. Проте зараз втручання у справи інших країн перетворюється на норму поведінки, правило, що підкріплюється достатньою військовою силою. Суверенітет як принцип відкрито піддано сумніву.

Сьогодні можна констатувати, що сучасна міжнародно-політична реальність відображає зміни не лише у сфері суто зовнішньополітичної взаємодії акторів, а також і у напрямках та масштабах впливу акторів світової політики на внутрішню політику держав. Отже, якщо традиційні міжнародні відносини – це переважно відносини між державами з приводу їхньої політики одне щодо одного та з приводу вирішення загальносвітових проблем, то сучасна світова політика – це сфера нерозчленованої взаємодії між суб'єктами міжнародних відносин з приводу їхніх прямих стосунків та відносно власних внутрішніх проблем.

Існує також точка зору що міжнародні відносини є інституційною основою, а світова політика – конкретним наповненням того ж самого процесу.

Саме в цьому контексті набуває свого сенсу світова політика як соціальний феномен, пов'язаний з появою нових акторів і феноменів, нових просторів і вимірів, які виникають на грані дій національних політик, глобальних інституцій та самостійних позанаціональних політик антиглобалістських організацій, терористичних мереж, транснаціональних організацій, інтернет-спільнот – усього того, що складає реальну політичну дійсність XXI століття.

Отже, світова політика є результатом змістовної трансформації міжнародних зв'язків та взаємодій, виникнення нових загальних проблем, розв'язання яких стає неможливим в рамках національно-державних кордонів. Внаслідок невідворотних змін міжнародна система набуває глобального, загальносвітового характеру, що вимагає адекватного управління, яке б не виходило за межі цивілізованих норм.

Поліщук І. О.,
доктор політичних наук, професор,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСТВА

Політична ментальність теперішньої української нації відзначається, на думку багатьох дослідників, постколоніальним, пострадянським, постсоціалістичним характером. Щоправда ця ментальність натепер втратила монополію та функціонує здебільшого за інерцією, поступово народжується новий, прозахідний *активістський тип ментальності*. Цей тип нового менталітету багато в чому репродукує пасіонарні форми політичної активності, притаманні козацькій верстві. Це проявилось навіть в організаційних формах – «сотнях», «десятках» в ході «Помаранчевої революції» 2004 року та під час Революції гідності 2014 року. Звичайно, активістський тип ментальності тільки народжується та є притаманним в основному молодіжним громадським лідерам.

Разом з тим, тенденції розвитку сучасних політичних процесів в Україні дозволяють констатувати що політична ментальність українського соціуму отримала сталу національну ідентифікацію та державницький характер. Згідно з результатами всеукраїнського дослідження, проведеного Інститутом

Горшеніна дев'ять з десяти респондентів (92,6%) вважають себе українцями, кожен двадцятий (5,5%) – росіянином. Варто нагадати, що під час перепису населення у 2001 році 77,8% громадян України ідентифікували себе як українці, 17,3% – як росіяни. Ці данні свідчать, що процес націотворення в Україні значно прискорився. Це сталося не в останню чергу через агресивні дії Росії на Сході України, які кристалізували українську національну ідентифікацію. Як справедливо наголошує О. П. Колісник, у процесі свого соціально-історичного розвитку під впливом своєї еліти, яка творить авторську культуру та національну ідею як задум кращого прийдешнього для рідного етносу, цей етнос може перейти у більш високий стан нації. Національна ідентичність не лише переживається, а й усвідомлюється. Сформована нація стає ніби «великою особистістю», яка здатна долати вади етнічного характеру й торувати спільний для співучасників історичний шлях у прийдешнє. Більшість українців (51,6%) вважає, що Україні варто інтегруватися до Європейського Союзу, при цьому 10,2% виступає за тісне співробітництво з Митним Союзом Євразійського економічного союзу. У той же час, 23,3% респондентів висловилися проти інтеграції як з ЄС, так і з ТС, ще 8,8% не змогли відповісти на поставлене запитання. Щодо ставлення до демократії та держави як соціальних інституцій політична ментальність українського народу залишається етатистсько-патерналістською. Про це свідчать данні згаданого соціологічного дослідження.

Сьогодні у свідомості українців досить часто домінують цінності особистого благополуччя, такі як: здоров'я, успіх, достаток, щаслива сім'я, відсутність стресів, рідше – інтелектуальний розвиток. На другому місці опинились пов'язані із ними цінності патерналістського спрямування: якісні та безкоштовні освіта і медицина, гідні пенсії, соціальні виплати, забезпеченість робочими місцями, співмірні отримуваним доходам ціни, стабільність. І в останню чергу респонденти згадують цінності, які регулюють співжиття у суспільстві, умовно «європейські цінності»: верховенство права, демократія, свобода слова, чесність/прозорість, прагнення надати рівні можливості усім громадянам тощо. Щодо розвитку громадянської культури необхідно зазначити, що лише кожен десятий українець (10,5%) приймає активну участь у суспільно-політичному житті свого населеного пункту. Разом з тим, 41,2% респондентів відзначили, що роблять це у міру можливостей. Майже половина населення країни (48,3%) зовсім не приймає участі в суспільно-політичному житті свого населеного пункту. Більшість українців (58,3%) вважають, що якість їхнього життя не залежить від того,

як вони голосують на виборах («точно не залежить – 36,1%», «скоріше не залежить» – 22,2%). У той же час кожен третій українець дотримується протилежної думки («точно не залежить» – 12,4%, «скоріше залежить» – 22,6%). Не змогли відповісти на це запитання 6,7% опитаних.

Таким чином, поступово народжується та здобуває розповсюдження новий, прозахідний *активістський тип ментальності*. Цей тип нового менталітету багато в чому репродукує пасіонарні форми політичної активності, притаманні козацькій верстві. Останні тенденції постмайданної української політики висвітили обнадійливі для майбутнього Української державності ментальні характеристики сучасного українства – кристалізовану національну ідентифікацію та державницький характер політичної свідомості.

Тихомирова Є. Б.,
доктор політичних наук, професор,
Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки

ІНДЕКСИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗМІНИ КЛІМАТУ ТА ГЛОБАЛЬНОГО КЛІМАТИЧНОГО РИЗИКУ: ПОЗИЦІЯ УКРАЇНИ

Фахівці зазначають, що для визначення міжнародного іміджу держави використовуються різні інструментальні складники, зокрема, економічні, політичні і соціальні характеристики, а також національні символи й імідж керівництва держави. Останнім часом суттєвим об'єктом рейтингування стають два кліматичні індекси: Індекс ефективності зміни клімату та Індекс глобального кліматичного ризику. Спробуємо схарактеризувати міжнародний імідж України на основі результатів цих індексів за три роки (2016–2018 рр.).

Індекс ефективності зміни клімату (*Climate Change Performance Index – CCPI*), опублікований екологічними компаніями Germanwatch, CAN International та Інститутом NewClimate¹, є засобом підвищення прозорості

¹ Germanwatch, розташована в Німеччині, є незалежною організацією з розвитку та захисту навколишнього середовища, яка працює для стійкого глобального розвитку. CAN є всесвітньою мережею понад 1300 неурядових організацій в більш ніж 120 країнах, що сприяють обмеженням впливу клімату. Інститут NewClimate – неприбуткова німецька компанія, що підтримує дослідження та впровадження заходів проти зміни клімату у всьому світі

міжнародної кліматичної політики. Він, по-перше, сприяє тиску на ті країни, що не забезпечили потрібних заходів щодо захисту клімату, а, по-друге, дозволяє виділити країни з передовими практиками кліматичної політики.

На основі стандартизованих критеріїв, Індекс оцінює і порівнює показники 58, які разом відповідають за приблизно 90% світових викидів CO₂, пов'язаних з енергетикою: 80% оцінки базуються на об'єктивних показниках викидів, поновлюваних джерел енергії та використання енергії; 20% результатів індексу спираються на оцінку національної та міжнародної політики щодо клімату. Близько 300 міжнародних експертних оцінок місця в рейтингу розподіляються за рівнем внеску країн у захист клімату, де перші місця отримують оцінку «дуже добре», а останні – «дуже погано».

Цей Індекс відображає різні аспекти кліматичної політики країн і описується такими компонентами: обсяг і тенденції зростання (або скорочення) викидів парникових газів – це дає головну вагу в індексі (викиди парникових газів – 40%); розробка поновлюваної енергетики та впровадження енергоефективності, кліматична політика у сфері скорочення викидів, конструктивності позиції країни на міжнародних переговорах (поновлювані джерела енергії – 20%; кліматична політика – 20%; використання енергії – 20%). у 2017 р. вперше в кліматичному індексі враховано критерії політики стосовно лісів [3].

Індекс глобального кліматичного ризику (Global Climate Risk Index – CRI), розроблений Germanwatch, аналізує кількісні наслідки екстремальних погодних явищ, як з точки зору загибелі людей, так і економічних втрат, що відбулися. CRI розглядає як абсолютний, так і відносний вплив на середній рейтинг країн у чотирьох показових категоріях, з більшою силою акцент робиться на відносних показниках. Країни, які мають найвищий рейтинг, найбільше зазнають впливу, і вони повинні розглядати CRI як попереджувальний знак про те, що вони знаходяться під загрозою для поширених подій або рідкісних, але надзвичайних катастроф. Індекс кліматичних ризиків не надає всеохоплюючого аналізу ризиків антропогенного характеру зміни клімату, але він аналізує кількісні наслідки екстремальних погодних явищ – з точки зору померлих людей (смертельні випадки та смертність на 100000 мешканців), економічних збитків (втрати в мільйон дол. США – паритет купівельної спроможності і втрати на одиницю ВВП) на основі даних Мюнхенського агентства з регулювання ринків фінансових послуг, яке має одну з найбільш надійних і повних баз даних з цього питання [5].

Для аналізу Індексу ефективності зміни клімату наведено Таблицю 1, в якій подані результати рейтингування країн світу та показано місце України у процесі покращення кліматичної політики та інших категоріях цього індексу. Як свідчать дослідження, перша-третья позиції були поки що вільні всі три остан-

ні роки, оскільки упорядники вважають, що жодна країна не зробила достатньо для запобігання зміні клімату. Найкращий результат демонструють країни, починаючи з 4 рангу. Переможцями демонструється низький рівень викидів на душу населення, зменшення тенденції викидів, а також тенденція зниження всіх видів викопного палива та перехід на 100% відновлюваних джерел енергії [1].

Таблиця 1

Індекс ефективності зміни клімату 2016–2018 рр.

2018			2017			2016		
Ранг	Країна	Оцінка	Ранг	Країна	Оцінка	Ранг	Країна	Оцінка
4.	Швеція	74.32	4.	Франція	66.17	4.	Данія	71.19
5.	Литва	69.20	5.	Швеція	66.15	5.	Велика Британія	70.13
6.	Марокко	68.22	6.	Велика Британія	66.10	6.	Швеція	69.91
7.	Норвегія	67.99	7.	Кіпр	64.28	7.	Бельгія	68.73
8.	Велика Британія	66.79	8.	Марокко	63.28	8.	Франція	65.97
9.	Фінляндія	66.55	9.	Люксембург	62.86	9.	Кіпр	65.12
10.	Латвія	63.02	10.	Мальта	62.51	10.	Марокко	63.76
11.	Мальта	61.87	11.	Португалія	62.47	11.	Італія	62.98
12.	Швейцарія	61.20	12.	Бельгія	62.08	12.	Ірландія	62.65
13.	Хорватія	61.19	13.	Данія	61.8	13.	Люксембург	62.47
14.	Індія	60.02	14.	14.
15.	Франція	59.80	40.	Бразилія	52.46	41.	Іспанія	52.63
16.	Італія	59.65	41.	Австрія	52.00	42.	Нова Зеландія	52.41
17.	Данія	59.49	42.	Таїланд	51.91	43.	Бразилія	51.90
18.	Португалія	59.16	43.	США	51.04	44.	Білорусь	51.18
19.	Бразилія	57.86	44.	Малайзія	50.96	45.	Австрія	50.69
20.	Україна	59.49	45.	Україна	50.88	46.	Україна	49.81
21.	Європейський Союз (28)	59.79	46.	Нова Зеландія	50.48	47.	Китай	48.60

Складено за джерелами [1–3].

Як бачимо Україна у 2016 р. опинилась на 46 місці в Індексі ефективності зміни клімату, тоді коли ще рік тому була на 30 місці. Вона втратила 16 пунктів рейтингу, оскільки в порівнянні з іншими країнами залишається неенергоефективною країною з низькою часткою відновлювальних джерел енергії та практично відсутньою кліматичною політикою. У 2017 р. нам вдалося переміститися на одну позицію, зайнявши 45 місце. І лише у 2018 р. зайняти 20-е місце. Незважаючи на хорошу тенденцію скорочення викидів, Україна займає лише номінальний середній рівень у категорії викидів, те саме стосується категорії поновлюваної енергії, де порівняно висока рейтингова тенденція не здатна компенсувати її дуже низький поточний рівень. У 2018 р. Україна випередила Євросоюз (21 місце), а також такі країни, як Німеччина (22 місце), Білорусь (23 місце) та Польща (40 місце). Російська Федерація посіла місце серед найменш ефективних країн у боротьбі зі змінами клімату (53 місце). До них належать також Казахстан (55 місце) та США (56 місце). Останнє місце у рейтингу посіла Саудівська Аравія [3].

Таблиця 2

Індекс глобального кліматичного ризику (CRI): Україна

CRI ранг	Країна	CRI оцінка	Смертельні випадки (середньорічне значення)		Смертність на 100 000 мешканців (річні середній)		Втрати в мільйонах США (PPP*)		Втрати на одиницю ВВП	
			сер.	ранг	сер.	ранг	сер.	ранг	сер.	ранг
<i>Індекс кліматичного ризику за 1995–2014 рр.</i>										
95	Україна	89.17	64.40	39	0.1370	87	192.173	58	0.055	132
<i>Індекс кліматичного ризику за 2014 р.</i>										
138	Україна	117.67	0	101	0	0.00	0.000	137	0.0000	133
<i>Індекс кліматичного ризику клімату за 1996–2015 рр.</i>										
97	Україна	88.33	63.90	38	0.14	85	197.849	58	0.0556	132
<i>Індекс кліматичного ризику клімату за 2015 р.</i>										
103	Україна	89.33	0	114	0.00	114	206.680	54	0.0608	70
<i>Індекс кліматичного ризику за 1997–2016 рр.</i>										
95	Україна	89.83	59.15	39	0.127	88	195.753	62	0.0538	131
<i>Індекс кліматичного ризику за –2016 р.</i>										
116	Україна	98.83	5	74	0.012	90	0.416	109	0.0001	115

Складено за джерелами [4–6].

Індекс глобального кліматичного ризику щодо України проаналізовано у Таблиці 2. Досліджуючи дані за період 1995–2014 рр., аналітики виявили країни, які найбільше постраждали в 2014 р.: Сербія, Ісламська Республіка Афганістан, Боснія і Герцеговина. За період з 1995 по 2014 рр. найвищий рейтинг кліматичного ризику мали Гондурас, М'янма і Гаїті. Був підтверджений факт, що менш розвинені країни, як правило, більше постраждали, ніж промислово розвинені країни [5].

Укладачі Індексу глобального кліматичного ризику 2017 р. до країн, які найбільше постраждали у 2015 р., віднесли Мозамбик, Домінікану та Малаві. Для періоду з 1996 по 2015 рр. знову найгірший рейтинг мали Гондурас, М'янма і Гаїті. Хоча деякі вразливі країни, що розвиваються, часто вражають екстремальні події, є й інші, де такі катастрофи є рідкісним випадком [6].

Індекс глобального кліматичного ризику 2018 р., аналізуючи ступінь впливу на країни подій, пов'язаних з погодними умовами з 1997 по 2016 р., до найбільш постраждалих у 2016 р. відніс Гаїті, Зімбабве та Фіджі. Цей 13 рік видання індексу знову підтвердив: менше розвинені країни, як правило, більше постраждали, ніж промислово розвинені країни. Цей аналіз також показує, якою мірою на Україну вплинули наслідки подій, пов'язаних з погодними умовами (бурі, повені, хвилі спеки тощо). Ситуація для України була загалом сприятлива, хоча і досить далека від найкращих позицій—180-й і 181-й, де знаходяться Ісландія і Сінгапур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Burck J., Marten F., Bals C. The Climate Change Performance Index Results 2016. Bonn: Germanwatch, 2015. 32 p.
2. Burck J., Marten F., Bals C., Uhlich T., Höhne N., Gonzales S., Moisisio M. Climate Change Performance Index Results 2017. Bonn: Germanwatch, 2017. 20 p.
3. Burck J., Marten F., Bals C., Uhlich T., Höhne N. Climate Change Performance Index Results 2018. Bonn: Germanwatch, 2018. 24 p.
4. Eckstein D., Künzel V., Schäfer L. Global Climate Risk Index 2018. Who Suffers Most From Extreme Weather Events? Weather-related Loss Events in 2016 and 1997 to 2016. Bonn: Germanwatch, 2017. 36 p.
5. Kreft S., Eckstein D., Dorsch L., Fischer L. Global Climate Risk Index 2016. Who Suffers Most From Extreme Weather Events? Weather-related Loss Events in 2014 and 1995 to 2014. Bonn: Germanwatch, 2015. 32 p.
6. Kreft S., Eckstein D., Melchior I. Global Climate Risk Index 2017. Who Suffers Most From Extreme Weather Events? Weather-related Loss Events in 2015 and 1996 to 2015. Bonn: Germanwatch, 2016. 32 p.

Требін М. П.,
доктор філософських наук, професор,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

КІБЕРВІЙНА ЯК РЕАЛЬНІСТЬ

Сьогодні світове співтовариство починає усвідомлювати, що кіберпростір перетворюється у поле боротьби, що потребує розробки відповідної стратегії національної та міжнародної безпеки. Як наголошує у цьому зв'язку американський фахівець з питань кібербезпеки Кеннет Гірс, «стратегі повинні усвідомлювати, що частина кожного політичного чи військового конфлікту буде мати місце в Інтернеті». Проте в сучасній літературі саме поняття «кібервійна» є багатозначним. Так, наприклад, електронна енциклопедія «Вікіпедія» визначає кібервійну наступним чином: «комп'ютерне протистояння у просторі Інтернету». Цілком ясно, що така дефініція є надто широкою і не дуже чітко розкриває сутність даного явища. На думку професора О. Мережко, кібервійну точніше було б визначити як застосування комп'ютерних технологій та Інтернету однією державою, або за її безпосередньої підтримки, проти іншої держави, спрямоване проти її безпеки і оборони, яке є настільки інтенсивним і серйозним, що становить реальну загрозу безпеці та суверенітету цієї іншої держави. Як визначив експерт з безпеки уряду США Річард А. Кларк, в своїй книзі «Кібервійна» (2010): «кібервійна – дії однієї національної держави з проникнення в комп'ютери або мережі іншої національної держави для досягнення цілей нанесення збитку або руйнування». Американський журнал *The Economist* описує кібервійну як «п'яту сферу війни, після землі, моря, повітря і космосу». Про важливість готовності до ведення військових дій в кіберпросторі свідчить факт створення в США цілого військового підрозділу – Кіберкомандування США. Китай також заявив про наміри розвивати свої кібернетичні потужності. Відомо, що Росія, Ізраїль та Велика Британія теж мають досить потужні системи для організації та вчинення кібератак і забезпечення кібероборони.

На наш погляд, кібервійна це не самостійний вид протиборства, вона завжди є складовою частиною інформаційної війни і в цілому виступає елементом повномасштабної військової кампанії, що включає в себе як звичні способи боротьби так і ті, що недавно виникли. Кібервійна не існує

поза межами традиційній війні, хоча конкретні кібероперації можуть проводитися (і нині проводяться в багатьох регіонах планети) поза війною як такої. Кібервійна являє собою загрози атак і з боку окремих хакерів, і з боку терористичних груп і держав. Вона передбачає порушення діяльності або повне виведення з ладу систем управління державою і збройними силами за рахунок впливу на комп'ютерні мережі, в результаті чого державні та військові інститути можуть виявитися повністю паралізованими і нездатними до організації опору агресору.

Від інших способів ведення бойових дій кібервійну відрізняє декілька принципових особливостей. По-перше, плавність переходу. Будь-яка людина може повчитися у сфері мережевої безпеки, потренуватися на вірусах і аналогічних програмах, і в результаті отримати можливість створювати кіберзброю. Між цими категоріями немає якісного стрибка.

По-друге, доступність. Принципово для створення кіберзброї не потрібно величезних ресурсів, на відміну від зброї реальної. Фактично, для цього достатньо декількох кваліфікованих фахівців, зовсім невелика інфраструктура та доступ до потрібної інформації. Чим далі, тим більше програмістів будуть отримувати достатню кваліфікацію для того, щоб мати можливість створювати власне шкідливе програмне забезпечення (ПЗ), в тому числі і з функціями кіберзброї.

По-третє, легкість копіювання та модифікації. Навіть отримавши зразок танка, його неможливо відразу запустити у виробництво: доведеться вирішувати дуже багато технологічних і технічних завдань, будувати завод, закуповувати матеріали, навчати персонал тощо. У випадку з вірусом або кіберзброєю копіювання і модифікація вкрай прості – можна купити або готовий код, або просто інструкції, що і як працює – цього цілком достатньо, щоб навіть фахівець не найвищого рівня зміг самостійно налагодити і запустити вірус. Можна легко модифікувати деякі алгоритми (у т. ч. алгоритми зараження), поміняти командні центри тощо – і ось у вас власна програма.

По-четверте, легкість запуску. Шкідливу програму можна запустити з будь-якого місця світу і націлити її в будь-яке місце світу. Поширюючись по глобальних інформаційних мережах, вірус сам знайде свою ціль.

По-п'яте, анонімність. Кіберзброя дає організатору відмінний шанс залишитися інкогніто. З атаками кіберзброї дуже важко боротися, але ще складніше зрозуміти, хто і навіщо їх організував. Причому будь-яка отримана інформація може виявитися як слідом, що може привести до організато-

ра, так і навмисно залишеним помилковим доказом. Якщо, наприклад, у виявленій програмі є сліди китайської мови – чи означає це, що її створили носії китайської мови (до речі, навіть тут виникають складнощі – адже це можуть бути або Китай, або ворожий йому Тайвань), або творці подбали про те, щоб «підставити» Китай?

По-шосте, висока ймовірність заподіяння непрогнозованого супутнього збитку. Здається, що кіберзброя – чистий і акуратний засіб досягти своєї мети і не торкнутися нічого іншого. У теорії це, може бути, і так, проте практика завжди вносить свої корективи. Як мінімум, творці вірусу – теж люди, і не завжди вони є професіоналами найвищого рівня. Вони можуть неправильно написати код, допустити помилку в механізмі зараження. Просто не передбачити якісь наслідки (як не передбачили, що механізм зараження для Windows буде виводити з ладу мережу в Linux-системах). Що робити, якщо вірус, написаний для атаки однієї електростанції, почне атакувати їх усі? Що робити якщо вірус замість тихого зараження і крадіжки інформації буде просто виводити з ладу систему управління електростанцією цілком – і зробить так скрізь? Кіберзброя може атакувати найнесподіваніші цілі і не завжди піддається контролю свого творця після запуску.

По-сьоме, характерною рисою кібервійни є прихованість впливу і відсутність видимих руйнувань. Ця особливість пов'язана, з одного боку, з основним принципом кібервійни – експлуатацією уразливостей інформаційної інфраструктури супротивника, а з другого – із непомітністю дій шкідливих програм, які, зазвичай, не призводять до людських жертв. Як наслідок, надзвичайно важко виявити початок кібератаки (тобто момент вторгнення), застосувати превентивні заходи для попередження таких атак, а також адекватно оцінити рівень загрози і масштаб завданих збитків.

По-восьме, кібервійна відрізняється надзвичайною швидкістю проведення атак, коли проміжок часу між початком «агресії» та її наслідками скорочується до мінімуму. До того ж, шкідливі програми мають здатність швидко «розмножуватись» копіями і практично безперешкодно поширюватись у різних напрямках.

По-дев'яте, для кіберзброї не мають значення кордони і відстань, а також відсутні технологічні, юридичні та інші перешкоди для проникнення в комп'ютерні системи і мережі супротивника та віддаленого управління його ресурсами. Як наслідок, кібератаки важко піддаються контролю з боку державних систем розвідки та безпеки.

На відміну від звичайної зброї, кіберзброя необов'язково знищує об'єкт впливу, а скоріше впроваджує певний набір даних і команд, що змінюють

існуючі алгоритми функціонування системи й активізують потрібні реакції (від виконання бажаних дій чи невиконання певних функцій аж до самознищення).

Важливою особливістю кібервійни є також певна незавершеність або нескінченність, оскільки жоден з учасників протистояння не може напевно сказати, що супротивник припинив атаки. Крім того, кібервійна може проводитись як у мирний час, так і в період звичайної війни.

Спеціалісти виділяють такі види атак в Інтернеті: вандалізм – використання хакерами Інтернету для паплюження Інтернет сторінок, заміни змісту образливими чи пропагандистськими зображеннями; пропаганда – розсилка звернень пропагандистського характеру, або вставка пропаганди в зміст інших Інтернет сторінок; збір інформації – зламування приватних сторінок чи серверів для збору секретної інформації чи її заміни на фальшиву, корисну іншій державі. Мабуть найяскравішим прикладом кібершпигунства є масштабна кібершпигунська операція, яка отримала назву GhostNet. Ця операція, в організації якої підозрюють уряд Китаю, охопила 1295 комп'ютерів у світі, третина яких знаходилась у міністерствах закордонних справ, посольствах, міжнародних організаціях та великих приватних фірмах. На думку канадських експертів, серед цих комп'ютерів був також комп'ютер зі штаб-квартири НАТО в Брюсселі; відмова сервісу – атаки з різних комп'ютерів для унеможливлення функціонування сайтів чи комп'ютерних систем; втручання в роботу обладнання – атаки на комп'ютери, які займаються контролем над роботою цивільного чи військового обладнання, що призводить до його відключення чи поламки; атаки на пункти інфраструктури – атаки на комп'ютери, які забезпечують життєдіяльність міст, їх інфраструктури, таких як телефонні системи, водопостачання, електроенергії, пожежної охорони, транспорту тощо.

Першим випадком застосування кіберзброї вважається вибух на сибірському газопроводі «Уренгой – Сургут – Челябінськ» у 1982 р., який мав стратегічне значення для Радянського Союзу (багато ЗМІ пов'язували його з планом диверсії проти економіки СРСР президента США Р. Рейгана). В кінці 1990-х років була проведена кібератака під назвою «Лабіринт місячного світла» на сервери NASA, Міністерства оборони США і деяких університетів США (ініційована нібито Китаєм). В середині 2000-х років відома хакерська операція «Титановий дощ» проти NASA і трьох американських фірм, пов'язаних з оборонною промисловістю (виконавцем якої також вважається Китай). Перша міждержавна кібервійна сталася в квітні 2007 р. в зв'язку

з рішенням естонського уряду перенести пам'ятник Воїну-визволителю з центру Таллінна на його околицю, коли атакам піддалася система «електронного уряду», у чому деякі західні країни звинуватили Росію (хоча згодом з'ясувалося, що кібератаки відбувалися з територій 76 країн). У 2008 р. був здійснений кібернапад на одну із закритих мереж військового відомства США. Це призвело до витоку даних з американських військових систем, в результаті чого зарубіжними спецслужбами було отримано інформацію технічного, оперативного та розвідувального характеру військового відомства США і їх партнерів по НАТО. В цьому ж році атаці піддалися комп'ютерні мережі Центрального командування збройних сил США. Наочним прикладом бойового використання віртуального простору стала масштабна диверсія навесні 2010 р. в ядерному комплексі Ірану, на заводі з розділення ізотопів в м. Натанзі: комп'ютерний вірус, спеціально створений для цієї мети – кіберхробак Stuxnet, перевів 1000 центрифуг в неприпустимий режим роботи, що призвело до виходу їх з ладу і відкинуло ядерну програму Ірану на кілька років (спільна ізраїльсько-американська операція «Олімпійські ігри»). У липні 2011 р. хакери зламали комп'ютерну мережу Міністерства оборони США і викрали 24 тис. документів, які мали гриф секретності і містили дані про конструкцію новітніх американських літаків і підводних човнів, інформацію про останні розробки США в галузі супутникових систем спостереження та комп'ютерної безпеки. 22 вересня 2011 р. сталася комп'ютерна атака на провідні корпорації японського військово-промислового комплексу. Отримана інформація «перекачувалася» на 14 сайтів за кордоном, в тому числі в Китаї, Гонконгу, США та Індії.

Примітивні DoS-атаки з арсеналу нульових (2008 р. – Грузія, 2009 р. – Киргизія) змінилися високопрофесійною точковою деструкцією останньої п'ятирічки: злом серверів німецького парламенту в 2015 р., в результаті якого світ дізнався про факти стеження американського Агентства національної безпеки за німецькими політиками вищого ешелону; шкідливе ПЗ хакерської групи Fancy Bear, що впроваджувалося з 2014 по 2016 роки в смартфони українських офіцерів і зруйнувало потім 80% українського арсеналу 122-мм гаубиць Д-30 тощо.

Світова спільнота усвідомлює всю загрозу кібервійни, тому у 2017 р. глобальні витрати на інформаційну безпеку – продукти і послуги – досягли 101,544 млрд. доларів США, про що заявили в дослідницькій компанії Gartner у середині серпня 2018 р. За прогнозами цієї компанії і в подальшому витрати на інформаційну безпеку будуть тільки зростати і досягнуть у 2018-му – 114, 152, і в 2019-му р. – 124, 116 млрд. доларів США.

Воднік В. Д.,
кандидат філософських наук, доцент,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ДІТЕЙ-СИРИТ В УМОВАХ ПОБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Динамізм соціальних процесів у період побудови громадянського суспільства в Україні, кризова ситуація в багатьох сферах громадського життя, економічні, соціальні, екологічні та інші проблеми торкнулися в першу чергу найбільш соціально незахищеної категорії населення – дітей, особливо дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Рівень сирітства, а особливо соціального, є важливим ключовим стратегічним показником трансформації сімейних цінностей та відносин, державної сімейної політики, загальної демографічної ситуації в країні.

Однією з найвищою соціальною цінністю держави є соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Вивчення природи, причин, наслідків, тенденцій даного соціального явища має як наукове, так і практичне значення. Воно повинно бути основою для удосконалювання соціальних відносин і інститутів громадянського суспільства, соціальних норм і практики їх застосування, для зміцнення системи соціального контролю, послідовної реалізації заходів морального і правового виховання, соціальної профілактики і відповідальності. Усі вони спрямовані на те, щоб забезпечити максимальний захист особистості, задоволення інтересів громадян, демократизацію і гуманізацію нашого суспільства. В Україні вже давно існує нагальна потреба розробки дієвої стратегії у галузі соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Вирішення масштабних соціально-економічних, культурних, медичних, правових та інших проблем, які обумовлюють існування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування в нашому суспільстві залежить від ефективності їх соціального захисту, запобігання даного соціального явища.

Упродовж останніх років досягнуто певного прогресу у сфері соціального захисту дітей та сімей з дітьми, зокрема, підвищено розмір державної допомоги при народженні дитини, запроваджено державну допомогу при усиновленні дитини, створено єдину базу даних дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, збільшено виплати на утримання дітей-

сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усунуто дискримінацію у фінансуванні утримання таких дітей залежно від форми влаштування, визначено порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, вдосконалено процедуру усиновлення дітей, сформовано мережу реабілітаційних установ, закладів соціального захисту та соціального обслуговування, запроваджено правовий інститут Уповноваженого Президента України з прав дитини.

Вжиті заходи дозволили зменшити безпритульність дітей, активізувати усиновлення дітей громадянами України, забезпечити пріоритетність національного усиновлення над міждержавним. Унаслідок розвитку сімейних форм виховання значно зменшилася кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, влаштованих у заклади для таких дітей. Ці результати були позитивно оцінені Комітетом ООН з прав дитини. Водночас актуальним залишається питання щодо поліпшення ефективності діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів опіки та піклування, спрямованої на профілактику соціального сирітства, розроблення комплексних соціальних послуг для дітей, позбавлених батьківського піклування, та сімей з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах, упровадження нових технологій соціальної роботи з такими дітьми та сім'ями. Потребує невідкладного вирішення питання щодо удосконалення системи соціальної адаптації дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб із числа таких дітей, підготовки їх до самостійного життя після виходу з інтернатних закладів, оскільки існуюча система виховання в таких закладах не створює відповідних можливостей.

Недостатньо ефективним є механізм взаємодії органів виконавчої влади з громадськими організаціями, які здійснюють діяльність у сфері захисту прав дітей. Нові технології, спрямовані на попередження соціального сирітства та розвиток превентивних послуг, які пропонуються такими громадськими організаціями, не завжди знаходять підтримку з боку органів виконавчої влади і впроваджуються повільними темпами.

Поширення явища сирітства в нашій країні обумовлює необхідність розробки та запровадження ефективних програм соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. У Законі України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», який є складовою частиною законодавства про охорону дитинства, наведені нижче терміни вживаються в такому значенні: дитина-сирота – дитина, в якій померли чи загинули

батьки; діти, позбавлені батьківського піклування, – діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами Національної поліції, пов'язаним з відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також діти, розлучені із сім'єю, підкинуті діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовилися батьки, діти, батьки яких не виконують своїх батьківських обов'язків з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з перебуванням батьків на тимчасово окупованій території України або в зоні проведення антитерористичної операції, та безпритульні діти; статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, – визначене відповідно до законодавства становище дитини, яке надає їй право на повне державне забезпечення і отримання передбачених законодавством пільг та яке підтверджується комплектом документів, що засвідчують обставини, через які дитина не має батьківського піклування.

Однією з важливих передумов вирішення проблем дітей-сиріт є вивчення і врахування різноманітних причин та негативних суспільних наслідків даного явища. При виділенні класифікації причин виникнення соціального сирітства доцільно виходити із середовища появи соціальних сиріт. Можна використовувати два критерії причин появи соціального сирітства. До першого слід віднести фактори, що здійснюють зовнішній негативний вплив на сім'ю, а до другого – внутрішні негативні чинники, що можуть з'явитися в середовищі родини, внаслідок впливу зовнішніх факторів. Зовнішні причини виникнення соціального сирітства закладаються в державі та обумовлені соціально-економічними умовами. Для них є характерними такі ознаки, як об'єктивність виникнення, залежність безпосередньо від держави. До таких причин слід віднести економічну нестабільність, бідність, зростання злочинності, збройні конфлікти, інфляцію, безробіття, невирішеність житлової проблеми тощо.

Внутрішні причини виникнення соціального сирітства, на відміну від зовнішніх, утворюються безпосередньо в середовищі сім'ї. Для них є характерними такі основні ознаки, як суб'єктивність виникнення і існування та залежність від зовнішніх негативних факторів. Їх поява здебільшого обумовлена внутрішніми сімейними проблемами. Проте і зовнішні фактори (несприятлива

соціально-економічна ситуація в державі, безробіття тощо) часто стають катализаторами негативних процесів в родині. До таких причин відносять позашлюбне народження дитини, відмову від новонароджених немовлят, погані матеріальні та житлові умови, помилки у вихованні, жорстокість і знуцання з боку батьків, поширення алкоголізму, наркоманії, ув'язнення батьків, а також неповну сім'ю, несприятливий стан морально-психологічного клімату тощо.

Крім розглянутих причин залишення дітей без батьківського піклування можна виділити ще: морально-етичні (асоціальний спосіб життя батьків, різні види залежності, примушення дітей до жебракування, злочинні діяння батьків, різноманітні форми насильства, спрямованого на дітей); психологічні (суб'єктивні) – раннє або позашлюбне материнство; дисфункційність родини (неповна, новоутворена, багатодітна, сім'я інвалідів), нездорова емоційна атмосфера в родині, конфліктність її членів; медичні – наявність хвороб у батьків, що унеможливають виконання батьківських обов'язків. До соціально-психологічних наслідків впливу соціального сирітства на дітей дослідники відносять: появу глибоко депресивного стану, небажання спілкуватися; дратівливість, агресивність, тривожність дитини, відсутність довіри до навколишнього світу; появу шкільної дезадаптації та девіантних проявів у поведінці. Зміцнення демократичних інститутів, побудова громадянського суспільства неможливі без зменшення даних негативних впливів і їх профілактики.

Олексюк М. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії та політології,
Львівський державний університет
внутрішніх справ
Савран А. І.,
факультет № 8, 2курс, 1група,
Львівський державний університет
внутрішніх справ

«ГІБРИДНА ВІЙНА» ЯК ФЕНОМЕН АГРЕСИВНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЇ

«Гібридна війна» стала реальністю у XXI ст. завдяки реалізації агресивної зовнішньої політики Російської Федерації по відношенню до інших країн і особливо стосовно України. Поняття «гібридної війни» розглядаєть-

ся як явище, що докорінним чином відрізняється від традиційних способів ведення бойових дій. Автори колективної монографії «Світова гібридна війна: український фронт вважають, що така війна супроводжується ланцюгом гарячих конфліктів та являється новою ускладненою та нестабільною формою міжнародних відносин [1]. «Гібридна війна» – це прагнення однієї держави нав'язати іншій (іншим) свою політичну волю шляхом комплексу заходів політичного, економічного, інформаційного характеру і без оголошення війни відповідно до норм міжнародного права [2]. Слід зазначити, що в такому випадку маємо справу із поєднанням дій військового, дипломатичного, економічного та інформаційного характеру, що переслідують певну стратегічну мету. «Гібридна війна» здійснюється в умовах переважання насильницьких засобів ведення, характеризується високою інтенсивністю та широким застосуванням методів прямої агресії, «здатністю залучати у свою сферу і заражати все нових людей, руйнуючи історично сформовану систему державної стабільності і, отже, безпеку» [3, с. 370].

«Гібридна війна» формує умови для розвитку таких явищ, як тероризм та сепаратизм, що супроводжуються насильством та залякуванням населення тих територій, котрі попадають під її вплив. У таких конфліктах сторона, котра обороняється, веде боротьбу з різного роду екстремістськими й терористичними формуваннями на своїй території, які готуються, забезпечуються й керуються з території інших країн.

З особливою силою виявляються всі основні ознаки гібридності у російсько-українському військовому протистоянні, що стало реальністю, починаючи із 2014 р. Український політолог Є. Магда вважає великі розміри та нереформованість української держави основними причинами «гібридної війни» Російської Федерації проти України. «Це фатальне поєднання укупі з наявністю в Росії достатнього обсягу золотовалютних резервів і легіону агентів впливу в українських (і не тільки українських) коридорах влади і бізнесу, що забезпечило стрімке перетворення України з ситуативного союзника Росії на жертву її агресії», – зазначає він [2, с. 7]. Можна вважати, що початки російсько-української «гібридної війни» сягають серпня 1991 р., коли фактично розпочалась її інформаційна фаза із використанням Москвою місцевої «п'ятої колони» з проросійськими елементами, як підґрунтя до прагнень Росії відновити імперію та включивши до її складу українські землі [4, с. 415]. Інформаційна війна проти України спрямована як на розхитування ситуації всередині держави, а і на створення негативного іміджу України в світі. Для характеристики сучасного протистояння України і Росії можуть бути застосо-

вані такі поняття, як «неконвенційна війна» (unconventional warfare), «нерегулярна війна» (irregular warfare) чи «змішана війна» (compound warfare), або ж спонсоровані державою «гібридні війни» (state sponsored hybrid warfare).

ЛІТЕРАТУРА

1. Світова гібридна війна: український фронт: [колект. монографія] / Нац. ін-т. стратег. дослідж.; за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 494 с.
2. Магда Є. В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Харків: Віват, 2015. 302 с.
3. Требін М. П. Феномен «гібридної» війни. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 87. С. 366–371.
4. Судиневич С. П., Новітній російсько – український конфлікт: суть та особливості «гібридної» війни. *Гілея: науковий вісник*. 2016. Вип. 107. С. 412–416.

Поцюрко О. Ю.,

кандидат філософських наук, доцент,
Львівський державний університет
внутрішніх справ

Гнойська О. І.,

факультет №3, 1 курс, 4 група,
Львівський державний університет
внутрішніх справ

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ТА ПРАВОВА ДЕРЖАВА: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТА ВЗАЄМООБУМОВЛЕНІСТЬ

Відповідно до Конституції України ми живемо в правовій державі, незважаючи на те, що серед вчених з цього приводу тривають постійні суперечки. Розбіжності виникають, оскільки немає єдиної думки про те, що таке правова держава; це типологічне явище чи ні; чи можна вважати Україну правовою державою, чи вона такою не є тощо. Дослідники теорії держави і права узагальнюючи поняття правової держави стверджують про те, що під правовою державою слід розуміти правову форму організації та діяльності політичної влади та її взаємовідносин з індивідами, як суб'єктами влади, носіями прав та свобод людини і громадянина [3, с. 677]. Правова держава – це з одного боку, результат реалізації права в механізмі та функ-

ціонуванні державної влади, а з другого боку, умова ефективного застосування права, запровадження його в життя. Залежно від реалізації в поведінці та вчинках людей право стає обов'язковим явищем в їх повсякденному житті та культурі. Правову культуру в даному випадку можна позначити як право, запроваджене в життя людей. «Досвід розвитку цивілізованих суспільств показує, що добровільне і свідоме виконання своїх громадських обов'язків є умовою подальшого розвитку демократії, усвідомлення відповідальності особистості перед суспільством, державою та своїми громадянами є одним з найважливіших елементів правосвідомості, умовою високої реалізації прав, свобод і обов'язків особистості, бо повага до права, закону має стати і стає особистим переконанням кожної особистості, перетворюється в звичку, в навик» [1, с. 431].

В умовах остаточного переходу України до ринкової економіки, побудови правової держави, реформи системи освіти й виховання, традиційних інститутів соціалізації і механізмів соціокультурної спадковості ускладнюється процес соціалізації особи, пошуку нею соціально прийнятних і оптимальних законослухняних та моральних форм поведінки, самореалізації і самоствердження. За цих умов першорядну значимість набуває проблема формування правової культури особи. Участь особи у життєдіяльності суспільства на сучасному етапі багато в чому залежить від міри розвитку в неї правової культури. Стан нестійкості, перехідного етапу, кризовості суспільного розвитку змінює форми і механізми формування правової культури, обумовлює необхідність вивчення її особливостей, факторів, протиріч. До того ж, без сформованої у особи правової культури неможливою є побудова в Україні правової держави і громадянського суспільства.

Поняття «правова культура»перш за все означає поєднання елементів культури з правовими установками, поняття «правова держава»спочатку підкреслює взаємозумовленість держави і права, взаємозалежність права і держави. У зв'язку з цим Ф. М. Раянов підкреслює, що поняття «правова держава» не є відображенням специфіки якоїсь окремої держави. Воно є критерієм оцінки і водночас результатом всебічного осмислення практики організації та діяльності багатьох держав. «Правова держава – це сучасна держава, формування якої в деяких країнах тільки починається, а в деяких країнах вона набула цілком реальних рис» [4, с. 237]

Рівень правової культури дуже тісно пов'язаний з новим етапом розвитку України – побудовою правової держави, яка характеризується зміною місця і ролі права в житті людини, незалежно від її приналежності до соціально-про-

фесійної групи. Саме тому, аналіз стану правової культури, виявлення факторів і протиріч, що впливають на її формування, мають практичне значення для розробки механізмів і програм її приведення у відповідність з вимогами правової держави, що формується. При цьому під поняттям правова культура особи можна розуміти особливу взаємодію особи з органами законодавчої та виконавчої влади на основі інтеріоризації правових знань, норм, цінностей, що забезпечують її законослухняну поведінку в усіх сферах повсякденного життя.

Водночас, правова культура виступає формою усвідомлення необхідності побудови правової держави в цілому і найважливішим показником її розвитку. Вона є продуктом зрілого суспільства, у ній закріплюється та передається соціально-правовий досвід і утворюються механізми, що дозволяють забезпечити вираз і узгодження різних інтересів і прийняття загальних правил і рішень на основі прийнятих у суспільстві законів [2]. Єдність поєднаних у ній соціальних і правових відносин надає культурі нову якість і можливості впливати на функціонування всього суспільного організму. Це знаходить вираз у формуванні певного типу особи та відтворенні і розвитку правових якостей. Мова йде про формування правової свідомості та форм правової поведінки, соціальних зв'язків і способів спілкування, що сприяють зміцненню всього співтовариства. При цьому очевидно, що «будь-яка національна правова система буде стабільною та ефективною тільки тоді, коли в своїх принципах та базових нормах вона є юридичним оформленням історично сформованих політичних, економічних, соціальних, культурних, духовно-моральних цінностей конкретної країни, нації. Ми повинні постійно пам'ятати про цю істину: і коли приймаємо закони, і коли їх застосовуємо. Про це доводиться говорити, оскільки не припиняються спроби нав'язати нашій державі правові установки та підходи, за якими проглядаються інші, часом зовсім чужі нам цінності. Підсумовуючи, можна зробити висновок про те, що соціокультурна своєрідність, моральні, релігійні, етичні норми, а також традиції і звичаї, обрядова культура постійно впливають на правову культуру правової держави оскільки вони є взаємообумовлені та взаємозалежні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комаров С. А. Общая теория государства и права : учеб. 8-е изд., испр. и доп. Санкт-Петербург : Изд-во Юрид. ин-та, 2012. 520 с.
2. Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні: моногр. / Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін. Харків: Право, 2009. 352 с.

3. Проблемы общей теории права и государства : учеб. для вузов / под общ. ред. В. С. Нерсесянца. Москва: НОРМА-ИНФРА-М, 2001. 816 с.

4. Раянов Ф. М. Гражданское общество и правовое государство: проблемы понимания и соотношения: монография. Москва: Юрлитинформ, 2015. 319 с.

Сіромська Г. М.,

кандидат історичних наук, доцент,
Львівський державний університет
внутрішніх справ

Дерен О. С.,

факультет № 1, 2 курс, 3 група,
Львівський державний університет
внутрішніх справ

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО НА ЗАХОДІ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Питання становлення і розвитку громадянського суспільства є затребуваною темою сьогодні, що зумовлено сучасними процесами реформування в Україні основних сфер суспільного життя, у т.ч. окремих соціальних інститутів. Задля цього важливо знайти пояснення тим змінам, які відбуваються в організаційних та функціональних основах громадянського суспільства, використовуючи та аналізуючи приклад інших держав. Водночас варто розуміти, що становлення громадянського суспільства – тривалий процес, не дарма відомий німецький соціолог Ральф Дарендорф відзначав: «Потрібно шість місяців, щоб організувати вибори, десять років, щоб встановити ринкову економіку, але ціла генерація для того, щоб створити громадянське суспільство. Інакше, без громадянського суспільства немає демократії» [2, с. 90].

Американський політолог, політичний діяч, професор школи громадських справ університету Меріленд Вільям Гелстон зацікавленість тематикою громадянського суспільства з боку вчених та політиків пояснював такими причинами: «По-перше, надії в країнах Центральної Європи, що належали давніше до радянського блоку, драматизували способи, якими громадянські об'єднання – зокрема профспілки, організації дисидентів-інтелектуалів і церкви – можуть правити за ефективні джерела опору репресивним урядам.

По-друге, «недержавні організації», що з'явилися в цьому світі як форми для доти нечутих голосів, які обговорюють питання транснаціонального значення, як-от охорона довкілля, зростання кількості населення, статус жінки, права людини й навіть роззброєння [...]. По-третє, поняття громадянського суспільства – сферу неприватизованих колективних дій, що радше добровільні й визначені переконанням, а не продиктованим примусом, – становить основу для критики надмірностей з боку і держави, і ринку.... І, нарешті, поняття громадянського суспільства відповідало поширеній у розвиненому індустріалізованому світі (а надто в США) занепокоєності, що традиційні джерела соціалізації, солідарності й активного громадянства стали небезпечно слабкими...» [3, с. 861].

Певним випробуванням для розвитку демократії у др. пол. ХХ – поч. ХХІ ст. у Західній Європі і Америці стало збільшення ролі держави у повсякденному житті. Тож запорукою збереження демократії стало подальше утвердження громадянського суспільства – системи неурядових інституцій та сукупності відносин в економічній, соціальній, культурній та інших сферах, які сприяють суспільному розвитку на противагу (або ж доповнення) виконавчих структур держави. Для громадянського суспільства притаманні три особливості: 1) наявність багатьох дієвих неурядових організацій; 2) незалежність створених громадянами асоціацій від державної влади; 3) почуття громадянської відповідальності у поєднанні з цивілізованою поведінкою та активною громадянською позицією. Певний вплив на формування громадянського суспільства на Заході мало також розчарування у діяльності політичних партій та посилення суспільної ролі засобів масової інформації. Нерідко звучали твердження, що політика стала заручником несправжніх, корпоративних потреб, а політичні партії не захищають інтереси рядових громадян. Тож, з часом незалежні об'єднання громадян та ЗМІ суттєво потіснили політичні партії у сфері масової мобілізації населення. Громадянські організації стали ефективним виразником групових інтересів, спричинивши кризу партій як таких [4, с. 21].

Громадянське суспільство відводить визначальну роль людині, трактуючи її як найвищу цінність, та визнаючи людську вищість над державою і суспільством. Самоорганізація громадян покликана вирішити наболілі проблеми, оминаючи державні інституції. Якщо в англосаксонському світі (у першу чергу США) громадянське суспільство і держава вважались взаємодоповнюючими і не ворожими один до одного, то в багатьох європейських

країнах громадянське суспільство розумілось як джерело протидії державі, якій притаманно втручатися у життя людини. Проте громадянське суспільство здатне суттєво допомагати державі, беручи частину відповідальності на свої плечі, та не допускаючи політичних зловживань – своєрідний моральний засіб контролю. Варто лише пригадати реакцію громадськості США на Вотергейтську справу, у результаті якої американський президент Річард Ніксон (1969–1974) був змушений піти у відставку.

Діяльність громадянського суспільства має реалізуватися у таких напрямках: 1) забезпечення функцій контролю установчої влади над правомірністю дій органів державної влади; 2) стимулювання громадянської активності; 3) досягнення дієвого консенсусу між інститутами державної влади та широкими колами громадськості; 4) створення сприятливої соціально-психологічної атмосфери у суспільстві загалом; 5) репрезентація інтересів усіх громадян на місцевому і на загальнодержавному рівні; 6) контроль за розподілом привілеїв у суспільстві [1, с. 105].

Отже, в Україні важливо використовувати уроки становлення громадських інститутів західних демократичних держав. Для формування громадянського суспільства в Україні, свідками і співучасниками якого ми є зараз, потрібно щоби державний і суспільний механізми були спрямовані на захист прав і свобод людини, забезпечення незалежності та неупередженості суддів, реалізацію на практиці принципу стримування й протидії у системі державних органів, здійснення громадського контролю за діяльністю владних структур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гарасимів Т., Дашо Т. Основні інститути громадянського суспільства та правової держави: засади взаємодії. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки: збірник наукових праць*. 2015. № 813. С. 96–107.
2. Грабовська І. Громадянське суспільство як один із вирішальних факторів консолідації українства постколоніального періоду. *Грані*. 2016. Т. 20. № 2 (142). С. 87–91.
3. Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. XXVIII+1108 с.
4. Сіромський Р. Історія Західної Європи та Америки другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Практикум для студентів історич. ф-ту. Ч. 2. Львів: Тріада Плюс, 2008. 212 с.

Фролова О. В.,
кандидат философских наук, доцент,
Харьковский национальный
университет имени В. Н. Каразина
Фролова Є. В.,
факультет психологии, магистратура, 1
курс, Харьковский национальный
университет имени В. Н. Каразина

ОСОБЕННОСТИ АДАПТАЦИИ ИНДИВИДОВ К СОЦИАЛЬНЫМ ТРАНСФОРМАЦИЯМ

Процесс социального развития может стать предметом исследования в разные периоды. Период относительной устойчивости связан с поиском закономерностей, что порождает констатацию неких прогнозируемых изменений. В таких условиях стратегии индивидуального поведения как бы имеют внешнюю детерминанту. Здесь можно говорить о заданных ориентирах по глобальным сценариям жизненного пути. Так, в нашей стране, любой ребёнок должен получить среднее образование и, на определённый период времени, его индивидуальное развитие подчинено внешним направляющим. Система образования является важным фактором социального воспроизводства, где воспроизводство выступает необходимым условием процесса непрерывного развития.

Совсем другие зависимости проявляют себя в условиях нарушения плавного хода социального развития. Мы разделяем точку зрения Т. Заславской, согласно которой трансформационные процессы рассматриваются не просто как изменения, а как изменения радикальные по сути и достаточно быстрые по времени. Такая ситуация порождает состояние хаоса, так как нарушаются как матрицы социального воспроизводства, так и механизмы индивидуальной адаптации. История человечества сохранила немало подобных периодов. Одним из ярких примеров является период эллинизма (IV век до н. э. – V век н. э.). Тогда, в новых политических условиях, человек утратил статус гражданина суверенного полиса и стал подданным громадного монархического государства. Это привело к серьёзным изменениям в социальной адаптации. Прежние модели социального бытия стремительно разрушались, а на смену приходили совершенно незнакомые новые условия. В период этого перехода, не имея образца поведения, человек от поиска внешних закономерностей уходит в свой внутренний мир. Этот уход – при-

способительный механизм в условиях социальных трансформаций. И так, важным моментом стратегии формирования механизма индивидуальной адаптации в условиях социальной трансформации становится уход от внешней обусловленности к поиску внутренней точки опоры. Это влечёт за собой как положительные, так и отрицательные моменты. К отрицательным можно отнести разрушение внешних ориентиров, заданных предыдущими условиями развития. Постепенная передача знаний, навыков, умений, ценностей происходила в отлаженной системе воспроизводства, где задачи социальных институтов были заточены под определённые цели. Изменения жизненных ориентиров в идеологических парадигмах могут происходить гораздо быстрее, чем в социокультурных сферах. Например, традиции, устои семьи не могут изменяться мгновенно, подстраиваясь под идеологические концепты. Всё это может дезориентировать индивида, и стратегии его поведения во многом будут определяться теми личностными чертами, которые сформировались к моменту социального перелома. Это значит, что, если самосознание индивида не находится на достаточно высоком уровне, он попросту теряет себя в новых условиях: подсказок извне нет, а опора на внутреннее «я» шаткая. В такой ситуации легко стать добычей разного рода псевдонаучных организаций, подвергнуться воздействию колдунов, магов и других далёких от науки псевдоспециалистов. Особую опасность представляют организации, в которых индивид обретает «утерянный рай»: организации с чёткой структурой, целями. Внешнее управление (чем жёстче и лучше) является своеобразным возвращением к прежним, понятным ориентирам развития. Этим могут воспользоваться различного рода сообщества в продвижении своих идей. Их деятельность ориентирована на соответствующие слои населения, среди которых молодёжи отводится не последняя роль. Это связано с тем, что данная социальная группа переживает ещё период становления, находится в состоянии активного поиска своего места в жизни, остро переживает последствия саморефлексии.

Если сфокусироваться на положительных моментах, возникающих в связи с разрушением внешних направляющих индивидуальной адаптации в условиях социальных трансформаций, то стоит отметить нарушение работы «социального лифта». Известно положение о невозможности реализации равенства шансов при неравенстве условий. У приверженца этой концепции, французского социолога Д. Берто, подтверждено репрезентативными выборками, что шансы сына рабочего стать руководителем или лицом свободной профессии в 12 раз меньше, чем у выходцев из той же среды. Трансформаци-

онные процессы зачастую настолько меняют устоявшиеся связи и отлаженные отношения, что открываются возможности социальных перемещений, которые ранее имели минимальные шансы на воплощение. Внутренняя нацеленность индивидов, в условиях нарушения жёстких направляющих извне, становится важным фактором для завоевания ранее недоступных социальных ниш.

Таким образом, нельзя рассматривать адаптивные процессы деятельности индивидов в условиях радикальных социально-политических изменений как только негативные или позитивные. С уверенностью можно констатировать повышение уровня вариативности выбора жизненных стратегий. Сама же направленность выбора во многом зависит от индивидуальных особенностей субъектов социальной деятельности.

Вадімов А. П.,
аспірант кафедри теорії і філософії права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПОЛІТИЧНА ТА ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ ТА ЕФЕКТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Відповідно до ст. 1 Конституції Україна є правовою державою. Дане положення означає, що права людини являють собою фундамент держави, а їх захист є провідною функцією держави. Натомість виключне проголошення правової держави для втілення цієї ідеї у життя недостатньо. Правова держава повинна пронизувати усю правову матерію усіх соціально-правових відносин, відклатись у свідомості усіх носіїв суб'єктивних прав, відобразитись у нормах чинного законодавства (адже лише у такому випадку можна говорити про його соціальну ефективність). Саме тому, коли ми говоримо про реальне функціонування правової держави, мається на увазі не виключно діяльність державного механізму, а усього громадянського суспільства, існування та підтримання у ньому високого рівня політичної та правової культури. Це є провідною умовою формування правової держави та ефективного законодавства.

Невід'ємним компонентом демократичної правової держави є правова культура особистості та суспільства. Реалізація концепції правової держави,

у якій повинні бути забезпечені права та свободи громадян, здійснення тільки на основі демократичних принципів. Вищою цінністю демократичної моделі суспільного устрою є особистість, її права та свободи. Усвідомлення пріоритетності прав і свобод окремої особистості можливо за умови розвинутої правової культури. Правова культура суспільства та демократія діалектично взаємозалежні. І. В. Яковюк відзначає, що правова культура має місце тоді, коли відбувається систематичне відтворення єдності правових знань, переконань, цінностей і практичної діяльності з їх реалізації в нормі поведінки, що стало загальним правилом. Саме тому, відхилення у поведінці від вимог норм права не може бути визнано змістом правової культури [1].

Характеризуючи зміст правової культури С. С. Алексєєв відзначає, що вона складається із цілого ряду взаємозалежних елементів, а саме: стану правосвідомості в суспільстві; стану законності (міцності правопорядку); змісту, форми та стану законодавства; стану практичної роботи суду, прокуратури та інших правоохоронних органів [2, с. 164]. Пріоритетним для вдосконалювання правової культури є розвиток її першого елемента – правової свідомості, тобто подолання недостатньої правової інформованості людей, формування позитивного відношення до права. Правова свідомість деформується, насамперед, через недостатню правову інформованість, що є ключовою ланкою в механізмі соціальної дії права. Означене можна проілюструвати випадками замовчування працівниками неоформлених трудових відносин, через що вони не можуть скористатись більшістю та захистити свої трудові права. Така ситуація базується на дезінформованості трудящих, що вони несуть юридичну відповідальність за роботу без трудового договору. Хоча насправді таку відповідальність несе виключно роботодавець.

Рівень правової культури, ступінь розвитку правової свідомості індивіда визначається ще й тим, наскільки глибоко освоєний їм такий правовий феномен, як цінність прав і свобод людини та громадянина. Із цього погляду вважається, що рівень правової культури невисокий у громадян, які не звикли відстоювати свої права, – чи те від невір'я у реальність можливості себе захистити, чи то від недостатньої інформації про форми правового захисту або знань в області прав людини. Отже, уміння та готовність захищати свої права у випадку порушення є важливим показником правової культури громадянина правової держави [3]. Так само, звертаючись до питання трудових прав, то поки що в українському суспільстві є поодинокими випадки звернення до контролюючих органів, профспілок чи суду за захистом порушених прав. У свідомості працівників існує страх залишитись без роботи та засобів

для існування. При цьому вони не досягають, що цей підхід ще більшою мірою позбавляє їх реального захисту прав.

Політика, у свою чергу, визначає зміст і спрямованість культурного розвитку суспільства, умови та можливості користування її досягненнями. Політика є частиною культури, а політична культура виступає її інтегральною складовою [4, с. 19]. До політичної культури відносяться спеціальні наукові знання, технології та діяльність, спрямована на регулювання відносин між соціальними групами, націями і державами, в інтересах досягнення певних цілей. Вона відбиває якість, рівень і характер політичних знань, умінь, організованості, етики, оцінок діяльності та дій громадян, а також сукупність політичних цінностей, норм і традицій, що регулюють політичні відносини й політичне життя [5, с. 322]. Політична культура є свого роду барометром реального стану суспільства та настроїв, що панують у ньому.

Політична культура суспільства розвивається в рамках Конституції держави та закріплених у національному законодавстві правових норм, а також відповідно до системи цінностей національної та загальнолюдської культури, міжнародним правом. Політична культура багато у чому визначається загальнокультурними якостями, політичною позицією, ініціативою та активністю, самостійністю, відповідальністю й мобільністю громадян у рішенні завдань, що стоять перед суспільством і державою, їх умінням і бажанням добровільно підкоряти свою поведінку політичним нормам і інститутам демократичної держави.

У свою чергу, недовіра, що панує в Україні до політичних інституцій, створює реальну загрозу розвитку вітчизняної державності у демократичному напрямку. Апатичність до політичної активності громадян паралізує можливість населення впливати на важливі суспільні та державні рішення, обмежувати свавілля представників великого капіталу. Натомість після «Революції Гідності» в нашій державі спостерігається й інша тенденція посилення активності молодих політичних та громадянських рухів. Показовою є акція, проведена у Києві 17 жовтня 2018 р., що була присвячена Міжнародному дню боротьби проти бідності, коли політичні та громадські активісти вийшли на мітинг біля будинку вітчизняного уряду, щоб продемонструвати свою рішучість та проінформувати уряд про визнання його незадовільної роботи із соціально-економічних питань [6]. Саме у таких акція та їх усвідомлених та організованих діях народжується та розвивається політична культура правової держави, що поступово приводить до укріплення демократичних інституцій та збільшення соціальної ефективності законодавства.

Таким чином, наявність у громадян політико-правових знань, практичних навичок і довіра (чи обґрунтована недовіра) до органів державної влади визначає високий рівень його політико-правової культури та політико-правової активності, що дозволяють йому виявити себе як важливий фактор у процесі зміцненні конституційно-правового режиму в правовій державі [7, с. 112–113]. Від високого рівня політико-правової культури залежить й рівень соціальної ефективності законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яковюк И. Правовая культура как характеристика качественного состояния правовой системы. *Право України*. 2013. №1. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/prukro_2013_1_9.pdf (дата звернення: 05.11.2018).
2. Алексеев С. С. Теория права. 2-е издание. Москва: Издательство Бек, 1995. 320 с.
3. Костаки Г. С. Правовая и политическая культура – необходимые условия демократизации общества и консолидации конституционно-правового режима. *Legia Sia Vita*. 2016. Вып. 10. URL: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2016/10-1/1.pdf> (дата звернення: 05.11.2018).
4. Денисов В. В. Политическая культура. Теория и практика. *Философия и общество*. 2006. № 1. С. 19–30.
5. Мамедов Ф. Т. Культура управления: опыт зарубежных стран». Баку: «Апостроф» Печатный Дом, 2013. 776 с.
6. Така мінімальна – це аморально! Профспілки вийшли проти Кабміну. URL: <http://rev.org.ua/taka-minimalna-ce-amoralno/> (дата звернення: 05.11.2018).
7. Правова і політична культура українського соціуму за умов модернізації політико-правового життя: монографія / О. О. Безрук, Л. М. Герасіна, І. В. Голловко та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2016. 560 с.

Требіна О. М.

аспірантка кафедри міжнародного права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

КОНТРОЛЬ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Вступ світового співтовариства в ХХІ ст. характеризується складними і важливими змінами у взаєминах між державами. З одного боку, процес

глобалізації потребує впорядкування міжнародних економічних, фінансових, політичних, правових відносин, з другого боку, все більше загострюються протиріччя з розв'язання соціальних і екологічних проблем. Економічні кризи, великомасштабні збройні конфлікти, зростаюча кількість злиднів у багатьох державах, зростання транснаціональної організованої злочинності, поширення міжнародного тероризму, розповсюдження інфекційних і неінфекційних захворювань, порушення екологічної рівноваги планети вимагають негайного прийняття спільних зусиль як держав і міжнародних організацій, так і активного включення в цей процес неурядових організацій, громадських установ, транснаціональних корпорацій і громадянського суспільства. У цих умовах особливої актуальності набуває правове регулювання міжнародних відносин, і перш за все шляхом укладання багатосторонніх міжнародних угод, їх неухильного дотримання учасниками. Домогатися дотримуватися верховенства права в міжнародних відносинах – одно з найголовніших завдань держав на сучасному етапі розвитку міжнародного співтовариства.

Одним з міжнародних механізмів, що мають на меті забезпечення державами дотримання міжнародних зобов'язань, що випливають як з Статуту ООН, так і з міжнародних договорів, є міжнародний контроль. Він виступає в якості самостійного інституту міжнародного права, який поряд з міжнародними гарантіями та іншими заходами спрямований на забезпечення виконання державами міжнародних зобов'язань. Разом з тим не можна розглядати міжнародні гарантії і міжнародний контроль у відриві один від одного. Свідчення цього – система гарантій і система контролю МАГАТЕ. У багатьох випадках гарантії і контроль у міжнародних відносинах тісно переплетені і взаємно обумовлені. Міжнародні гарантії та міжнародний контроль існують в єдиній системі міжнародних відносин.

Міжнародний контроль являє собою засновану на загальноновизнаних принципах і нормах сучасного міжнародного права діяльність суб'єктів міжнародного права або створених ними органів, яка полягає в перевірці дотримання державами міжнародно-правових зобов'язань і вжиття заходів щодо їх виконання. Як і всі інститути і галузі міжнародного права, міжнародний контроль повинен функціонувати в суворій відповідності до загальноновизнаних принципів сучасного міжнародного права, а саме: суверенної рівності держав; незастосування сили та загрози силою; сумлінного виконання міжнародних зобов'язань; універсальності; добровільності і узгодженості; конфіденційності; адекватності-пропорційності; повноти та достовір-

ності отриманої інформації; професіоналізму; ефективності; відкритості; взаємодії міжнародного і внутрішньодержавного контролю; багатогранності застосовуваних форм і методів контролю; недопущення зловживань і дискримінації в процесі міжнародного контролю. Слід зазначити, що наведений перелік принципів міжнародного контролю не є вичерпним, а носить умовний характер, оскільки в процесі здійснення міжнародного контролю можуть бути виявлені й інші принципи, які будуть свідчити про необхідність вирішення складних проблем, що виникають у міжнародному співтоваристві з реалізації міжнародно-правових норм.

Будь-яка контрольно-процесуальна діяльність у міжнародному праві здійснюється у відповідній правовій формі, яка виражається в діяльності суб'єктів контролю щодо здійснення перевірки дотримання прийнятих сторонами зобов'язань. Міжнародно-правова форма повинна здійснюватися в суворій відповідності з нормами міжнародного права. Це означає, що в міжнародних угодах мають бути встановлені суб'єкти контролю, об'єкти і методи перевірки, обсяг і характерні особливості даної діяльності, що відповідають основним принципам сучасного міжнародного права.

Беручи за основу організаційну структуру і склад суб'єктів контрольно-процесуальної діяльності, слід виділити наступні форми міжнародного контролю: 1) міжнародний контроль, що здійснюється державами індивідуально або колективно; 2) міжнародний контроль, що здійснюється міжнародними організаціями (МАГАТЕ, МОП, ЮНЕСКО та ін.); 3) міжнародний контроль, що здійснюється спеціально заснованими міжнародними органами (Комітет з прав людини ООН, Міжнародний комітет з контролю за наркотиками, Міжнародний орган з морського дна тощо); 4) міжнародний контроль, який здійснюється спеціальними місіями, що засновані державами і міжнародними організаціями (наприклад, спеціальна комісія, створена Резолюцією 687 (1991) Ради Безпеки ООН по Іраку); 5) міжнародний контроль, який здійснюється спеціальними представниками (посланниками) вищих посадових осіб універсальних і регіональних міжнародних організацій (Генеральним секретарем ООН та ін.); 6) міжнародний контроль, що здійснюється неурядовими міжнародними організаціями (МКЧХ, Грінпіс та ін.). Найзначнішим в міжнародно-правовій практиці є контрольний механізм міжнародних організацій, особливо ООН. Крім міжнародних організацій контрольними функціями наділяються спеціальні органи, утворені державами для перевірки виконання зобов'язань з багатосторонніх конвенцій і двосторонніх договорів.

Міжнародна контрольна діяльність в ході її здійснення проходить наступні стадії: а) організаційно-підготовчу, яка включає визначення суб'єкта даної діяльності, підконтрольного об'єкта і його міжнародно-правових зобов'язань, форм і методів проведення контролю; б) збір інформації про дотримання підконтрольним об'єктом своїх зобов'язань, що впливають з міжнародно-правових норм, усіма законними засобами: наглядом, аерофотозйомкою (якщо вона дозволена договором), використанням штучних супутників Землі, сейсмічного обладнання та інших технічних засобів, інспектуванням, обміном інформацією і спеціальними доповідями, участю в роботі нарад тощо; в) підведення підсумків і оцінка поведінки підконтрольного об'єкта шляхом зіставлення зібраних фактичних даних і його зобов'язань, встановлених в міжнародних угодах і інших міжнародно-правових актах, констатація і оцінка відхилень від правової норми; г) прийняття відповідними органами і організаціями міжнародного контролю, а також спеціально створеними для цієї мети іншими суб'єктами контролю рішень, рекомендацій, розпоряджень по досягненню дотримання підконтрольним об'єктом своїх міжнародно-правових зобов'язань; д) прийняття колективних заходів щодо держави-порушника відповідно до норм міжнародного права, аж до передачі матеріалів про це Генеральній Асамблеї ООН і Ради Безпеки ООН. Тільки сумлінне дотримання усіма учасниками міжнародних відносин своїх зобов'язань може забезпечити досягнення ефективності міжнародно-правових норм.

СТУДЕНТСЬКА ТРИБУНА

Аксьоненко В. В.,
Інститут підготовки кадрів для органів
юстиції України, 2 курс, 9 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

«ГІБРИДНА ВІЙНА»: СПРОБА ПРОНИКНЕННЯ В СУТНІСТЬ

Війна як явище була, є і буде в досяжному майбутньому гіркою базовою частиною людського розвитку, як один з чинників прискореного прогресу. З отриманням такої необхідної незалежності більшість українців вважали, що найважче вже позаду, війна і страждання обминуть нашу країну, і більше ніколи українці не побачать у себе над головою куль та вибухів гранат, переживань за рідними, сліз від втрати найближчих у ході війни, батьки не ховатимуть своїх дітей... Однак надії не стали дійсністю, східний сусід вдерся до нас, ми до цього були неготові.

Що ж таке війна – це складова громадського життя, що являє собою протистояння інтересів, що вирішуються тільки кровопролиттям, і зокрема по цій ознаці проходить демаркаційна лінія розмежування війни та інших суспільних конфліктів. На Заході за певними ознаками було сформовано новий тип війни, що отримав назву «гібридної війни». В останні роки розповсюдження набуває нова форма ведення війни, що зокрема свій відбиток знайшла й на території України, яка розпочинається з «мирних» антивладних мітингів і що згодом в короткий період часу переходить в жорстоку громадянську війну та зовнішню інтервенцію. Сучасна війна виходить за межі усталених уявлень про неї та все більше набуває комбінованого характеру, трансформується в клубок політичних ворожнеч, боротьби за джерела ресурсів та фінансових потоків, цивілізаційних зіткнень. В цій війні не має жодних табу, застосовується все наявне озброєння та можливі засоби, сторони все більше починають вдаватися до так званих несилкових засобів. Так визначного характеру в сучасній війні набуває інформаційна боротьба, все більшого значення надається боротьбі за розум та душі людей, відповідно основними суб'єктами боротьби виступають не військові, а цивільні: ЗМІ, телебачення, Інтернет, інші засоби масової комунікації. У кінцевому резуль-

таті це призводить до того, що більшістю жертв сучасних конфліктів є мирні жителі, найбеззахисніші елементи людського суспільства – люди похилого віку, жінки та діти. В реаліях подібної війни дуже складно розмежувати правих від винних, ворогів від союзників, простих мирних громадян від бойовиків і терористів-смертників. Будь-якого характеру зовнішня військова інтервенція, здійснена бандами найманців, бойовиків інших країн за умов сучасного розвитку високотехнологічних засобів розвідки й враження надає війні ще більш запутаного та неоднозначного характеру. Основною метою бойових дій у війні такого типу стає не фактичне знищення сил противника, а саме деморалізація та нав'язування своєї правди населенню іншої держави. В умовах сучасних бойових дій на рівні з регулярними військами безпосередню роль у збройних конфліктах відіграють безліч нових акторів – формування повстанців і бойовиків, кримінальні банди, міжнародні терористичні організації, приватні військово-промислові компанії та легіони іноземних найманців, підрозділи спецслужб різних країн світу. Безпосередньо з наявністю вищезазначених ознак Росія діяла в Криму, так само й на Донбасі.

Нині Україна в усіх параметрах програє війну східному сусіду, він веде її більш активно, нехтуючи всіма заборонами, однак правда завжди перемагає, але на все потрібен час. Війна як феномен суспільного буття прямо пропорційно трансформується разом зі змінами, що відбуваються у світі. Тому в майбутньому це обов'язково потрібно враховувати під час розробки нової стратегії національної безпеки.

*Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Требін М. П.***

Аліпова М. І.,
Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України, 2 курс,
2 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПЕРЕДВИБОРЧІ КАМПАНІ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО РИНКУ

Обравши демократичний шлях розвитку перед Україною постала проблема реалізації основного принципу демократичного суспільства-виборчо-

го процесу. На рівні із розвитком виборчого законодавства та інституту виборів розвиваються методи впливу на результати волевиявлення виборців. Таким чином, на нашу думку, актуальною є тема політичних технологій в сучасній політичній системі України. Адже найближчим майбутнім відбудуться вибори Президента України, тому важливо дослідити основні методи маніпулювання свідомістю електорату.

Український PR-словник надає наступне визначення виборчих кампаній: «Виборча кампанія – не сам цвях лізе у стіну, його молотком забивають». Важко не погодитися із вищезазначеним визначенням, адже дійсно, високий рейтинг кандидата залежить саме від вдалої політичної кампанії та маркетингу. За великою кількістю голосів виборців стоїть не аби яка кропітка робота маркетологів. Політична кампанія – система заходів, які здійснюються суб'єктом політичної дії протягом певного проміжку часу задля досягнення певної політичної мети або створення передумов для її досягнення. Кожна виборча кампанія не схожа на інші. Але існують п'ять принципів, які завжди слід мати на увазі, щоб ефективно організувати кампанію. По-перше – це план, який охоплює організаційні питання та загальну стратегію проведення кампанії. По-друге – обстановка, адже унікальність кампанії зумовлюється не тільки особистісними характеристиками кандидата, але й політичною ситуацією, що складається на конкретний момент. По-третє – люди, оскільки для ефективної організації кампанії потрібні здібні й талановиті політичні маркетологи. По-четверте – організація, адже попри новітні технологічні досягнення, що спостерігаються у справі прямого поштового зв'язку, дослідженнях громадської думки, рекламі, кандидатові однаково необхідно мати дієву організаційну структуру. По-п'яте- необхідно дотримуватися певних «правил гри» як при створенні організації, так навіть і тоді, коли кандидат вирішив зняти свою кандидатуру.

Деякі дослідники досить вдалою називають передвиборчу кампанію діючого 45 Президента США Дональда Трампа, однак, існує багато тих, хто вважає його кампанію не найкращим прикладом. Так, цікавим фактом можна назвати те, що кампанія Трампа була охоплена широким колом ЗМІ, таким чином, витрати на її проведення були мінімальними. Також завдяки своїй популярності, він не потребував підтримки Комітету політичних дій. ЗМІ дуже широко висвітлювало висловлювання Трампа щодо питань імміграції та безпеки кордонів, куди він запропонував відіслати всіх нелегальних іммігрантів, а також будівництві великої стіни на американо-мексиканському кордоні, тимчасову заборону в'їзду мусульман на територію держави. Ці висловлювання 45-го Президента викликали мітинги, а також широкі суспільні дискусії, які не змогли не зробити йому високих рейтингів.

Важливим моментом політичної кампанії є політична агітація. Агітаційна і друкована діяльність, спрямована до політичного впливу на широкі маси шляхом поширення визначених ідей і гасел – найважливіший засіб політичної боротьби класів і партії. Передвиборча агітація відповідно до законів України існує в чотирьох формах: а) масові агітаційні заходи (збори, мітинги, зустрічі, бесіди); б) використання поліграфічних агітаційних матеріалів (плакати, листівки, буклети, оголошення, заклики, гасла, запрошення, книги, брошури та ін.); в) використання періодичних друкованих (преса) засобів масової інформації (газети, журнали, бюлетені, вісники тощо); г) використання аудіовізуальних засобів масової інформації (радіо і телебачення). Більшість політичних кандидатів використовують політичну агітацію в комплексі, в усіх передбачених законодавством формах і не тільки. В Україні виділяють окремий метод агітації – так звана «гречка», коли голоси виборців купуються за пакет продовольства.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити наступні висновки. Передвиборча кампанія кожного з кандидатів має зарані продуману стратегію, яка неабияк впливає на свідомість українців. Більшість населення вважає кампанії майже всіх кандидатів міфологічними та такими, що не відповідають дійсності. Однак, не зважаючи на це, в зазначений день йдуть на виборчі дільниці та віддають свої голоси за тих кандидатів, чії кампанії вони вважали міфологічними. Це говорить про те, що все ж таки вдала політична кампанія є запорукою успіху, тому, в умовах сучасного українського політичного ринку все ж таки вдалий механізм впливу на свідомість електорату є наймовірно важливим.

*Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Требін М. П.***

Адресьва А. П.,
господарсько-правовий факультет, 2 курс,
1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

СІМ'Я ЯК СОЦІАЛЬНА ГРУПА

Соціальна група є однією з ключових категорій соціології, а сім'я – одним із основних предметів її дослідження в контексті багатоманітності суспільних

відносин. Питання аналізу сім'ї як соціальної групи або «комірки суспільства» набуває особливої актуальності в період трансформаційних процесів в Україні та світі. Для початку визначимо власне тлумачення такого поняття як «сім'я». Розуміння даного терміну є різноаспектним, оскільки родина є предметом вивчення не лише соціології, але й інших наук – історії, етнографії, економіки, статистики, демографії, тому керуватимемося роздумами з цього приводу саме вчених-соціологів. А. Г. Харчев під «сім'єю» розумів історично конкретну систему взаємних стосунків між подружжям, між батьками та дітьми, малу соціальну групу, члени якої пов'язані шлюбними та кровними зв'язками, спільністю побуту та взаємною моральною відповідальністю і соціальна необхідність в якій зумовлена потребою суспільства у фізичному та духовному відтворенні населення. Інший вчений, А. І. Антонов, надає наступне визначення: сім'я – це заснована на загальносімейній діяльності спільність людей, пов'язаних узами дружності-батьківства-родинності, яка завдяки цьому слугує відтворенню населення і спадковості поколінь, а також соціалізації дітей і підтриманню існування членів родини.

На наш погляд, останнє визначення дещо дублює попереднє, проте, в той же час, розширює його такими важливими функціями сім'ї як соціалізація дітей і підтримання існування її членів. Саме родина є найпершою соціальною групою в житті людини від якої залежить початковий етап засвоєння нею соціально-культурного досвіду, становлення як особистості, а також те, членом яких соціальних груп вона буде у майбутньому. Така функція як підтримання існування членів сім'ї (в матеріальному аспекті), її реалізація, зазнала певних змін внаслідок трансформації родини з патріархальними рисами у родину індивідуалістичну. Для такої сім'ї властива професійна самореалізація кожного із подружжя і внаслідок цього їх економічна незалежність. Тим самим індивідуалістична родина є такою, що має вже не одного, а двох годувальників.

Керуючись вищенаведеними визначеннями, вже можемо виокремити наступні функції родини щодо суспільства в цілому та окремого індивіда: відтворення населення, первинна соціалізація людини у дитячому віці, стабільність матеріального забезпечення членів сім'ї.

Щодо характерних рис сім'ї, то це шлюбні стосунки (у подружжя), кровно-родинні зносини (родичі, народжені та/або усиновлені діти) і спільність побуту її членів. Таку рису як взаємна моральна відповідальність вважаємо необхідною, але не завжди наявною, оскільки у родинах, окремим членам яких притаманна девіантна поведінка, така риса є відсутньою.

Окреслимо ознаки соціальної групи взагалі та розглянемо сім'ю крізь класифікаційну призму соціальних груп. За визначенням Г. С. Антипіної, соціальна група є сукупністю людей, що мають загальну соціальну ознаку й виконують суспільно необхідну функцію в загальній структурі суспільного поділу праці й діяльності. Група повинна мати власні цінності, ідеї, норми, які необхідні для виникнення та розвитку почуття групової єдності та приналежності (зокрема через усвідомлення групової солідарності, що виражається словом «ми»). Тобто соціальна група виступає як єдиний соціальний організм.

Ян Щепанський зазначає, що для виникнення соціальної групи необхідно не менше ніж три особи, що забезпечує наявність системи соціальних відносин; внутрішньої організації, а саме, систем контролю, зразків діяльності. Польський соціолог вважав, що пара (подружжя) ще не є соціальною групою, оскільки у відносинах, що виникають між подружжям, вирішальне значення відіграють риси особистості, а не єдиного соціального цілого. Тому вважатимемо наступним чином: у сім'ї подружжя виступає ядром соціальної групи, однак, без периферії – дітей, родичів, це ядро ще не є окремою соціальною групою і знаходиться вона лише у зародковому стані.

У контексті розгляду класифікацій соціальних груп та їх співвідношення з поняттям «родини», керуватимемося напрацюваннями Т. М. Кузьменка. У своїх роботах він розмежовує:

1) Номінальні та реальні групи. Номінальні групи – це сукупності, які виділяються за окремо взятими ознаками, що мають значення для цілей конкретного соціального дослідження (наприклад, групи за віком, статтю, рівнем доходу). Саме тому такі групи ще називають статистичними. Реальні групи – це групи, які виділяються за сукупністю ознак, що відображають характер реальних відносин у суспільстві. До показників реальності соціальної групи належать: потреби й інтереси, які можна виміряти; загальні соціальні норми; загальні цінності; взаємна ідентифікація; подібна мотивація; символи; стиль життя. Сім'я є саме реальною соціальною групою і ті ознаки, які притаманні реальним групам, властиві і їй, тобто загальні цінності членів родини, стиль життя, взаємна ідентифікація тощо. Окрім цього, можна казати навіть про самосвідомість сім'ї як реальної соціальної групи.

2) Первинні та вторинні групи. Під первинними розуміють групи, в яких члени взаємодіють один з одним як з особистістю, мають спільні надії та почуття. В первинній соціальній групі відбувається первинна соціалізація, індивід вперше засвоює соціальні ідеали, цінності та норми і набуває відчуття

соціальної приналежності. Родина є класичним прикладом первинної соціальної групи. В свою чергу, у вторинних соціальних групах соціальні контакти безособові, однобічні та носять утилітарний, функціональний характер, тобто направлені на досягнення конкретної цілі (політична партія як приклад вторинної соціальної групи). Якщо родини як первинні соціальні групи були поширеними на всіх етапах розвитку соціуму – аграрне, індустріальне, постіндустріальне суспільство, то вторинні превалюють лише в останніх двох.

3) Малі та великі групи. Малі групи – це групи, в яких соціальні відносини виступають у формі безпосередніх особистісних контактів. Великі групи, на відміну від малих, не вимагають обов’язкових особистих взаємовідносин, контроль за ними переважно реалізується зверху до низу, основна їх функція полягає в захисті власних інтересів, наприклад, економічних, політичних. Мала група може бути як первинна, так і вторинна, в залежності від типу взаємовідносин, велика група – лише вторинна. Родина як первинна соціальна група належить до малої і має наступні ознаки: 1) не орієнтована на групові цілі; 2) групові думки як постійно діючий фактор соціального контролю; 3) конформізм щодо групових норм, тобто їх пасивне прийняття.

4) Неформальні та формальні групи. Неформальна група – зазвичай невелика і часто спонтанно утворена група, яка характеризується неформальним контролем поведінки її членів, тобто не має формально встановлених правил, цілей, що регулюють взаємодію у групі. Це, наприклад, робоча бригада в якій кожен працівник почуває себе членом злагодженого соціального організму, неформальної групи, що виникла спонтанно в межах формальної організації. Формальна соціальна група – це група, групова структура та діяльність якої раціонально організовані та стандартизовані з точно приписаними груповими нормами та рольовими функціями. Члени родини виступають не як сукупність окремо взятих індивідів – кожен із них має свої особливі ролі: мати, батько, донька, син; бабуся, дідусь, онучка, онук, тітка, дядько (у розширених сім’ях).

Таким чином, сім’я – це реальна, первинна, мала, формальна соціальна група. В межах визначення родових ознак сім’ї як соціальної групи, її детермінації, окреслюються основні риси, функції, цілі та завдання сім’ї як стосовно всього суспільства, так і безпосередньо члена родини. Дана проблема залишається актуальною і відкритою для подальших соціологічних досліджень.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор Клімова Г. П.

Бабенко Є. А.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 4 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ МОЛОДІ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В умовах модернізації українського суспільства спостерігається бурхливий розвиток суспільної життя, що обумовлює пошук власного шляху розвитку, виникнення проблем ціннісно-сміслові сфери особистості, зокрема її ціннісних орієнтирів. Соціалізація молоді відбувається за складних умов загострення суспільної кризи, радикальної переоцінки існуючих цінностей, зростання критичного ставлення не тільки до минулого, а й до оточуючого середовища, до свого майбутнього.

Молодь є енергійною, рушійною силою, що займає важливе місце у розвитку соціуму. Тому в науці постала нагальна проблема вивчення її світогляду та поведінки, яка визначається ціннісною ієрархією. Раніше у своєму виборі молодь здебільше спиралася на досвід попередніх поколінь, але в сучасних реаліях України, вона залишилася без підказок минулого і змушена набирати новий соціальний досвід. Сучасні соціологічні дослідження свідчать про те, що за останні роки більшість молодих людей починають орієнтуватись на матеріальні цінності: їх досить сильно приваблюють гроші, бізнес, робота в управлінських структурах. Поряд із цим можна спостерігати також і тенденцію росту духовних пошуків, орієнтації на істинні цінності, що проявляється в зацікавленості світовою й вітчизняною культурою, історією своєї сім'ї, народу тощо.

Зважаючи на велике розмаїття ціннісних орієнтацій молоді, серед них можна виділити домінуючі, передусім: відображення у свідомості більшості молодих людей розшарування суспільства. Одночасно з розшаруванням відбувається процес ціннісного усвідомлення своєї належності до певної групи; зростання усвідомлення молоді людиною себе як особистості, а також своїх прав, особливо це стосується цінності життя та честі, особистої безпеки тощо; зростання цінності родини як ключової цінності суспільства, що не деформоване ідеологічними доктринами; а також помітне зовнішнє витискання цінності праці, особливо праці виробничої та заміна її цінністю матеріальної забезпеченості; визначається особиста готовність до життя

в ринкових умовах і пов'язані з нею емоційно-психологічні стани; досить чітке виявлення цінності «життєвого оптимізму», пов'язане з почуттям упевненості; зростання цінності освіти; деяке зростання релігійності молоді, як позитивної цінності тощо.

Але кожна з виділених тенденцій (при певному розгортанні подій) може перейти критичну межу і перетворитись у так звані антиціннісні тенденції. Лідуюче становище молоді як соціально-демократичної групи суспільства визначається не просто прийняттям «будь-якою ціною» нових основ щодо попередньої ідеології чи парадигми, ціннісні орієнтації молоді мають відповідати загальному вектору розвитку людства й окреслюватись такими загальними поняттями, як демократія, свобода, права людини, правова держава, громадянське суспільство, ринок. Така орієнтація – своєрідний шанс прориву в розвитку, який надається суспільству перехідного періоду під час виходу в самостійне життя нового покоління.

Сучасна молодь має особливий характер і риси, які суттєво відрізняють її з поміж інших соціальних груп, це наприклад, не загартованість і схильність до постійних стресів. Тому система цінностей в суспільстві, їх характер і особливості є своєрідним орієнтиром в формуванні світогляду, духовності молодої людини, а бажання оволодіти ними – найважливіша умова отримання молодою людиною життєвого досвіду і його соціалізації. Цінності завжди існують і видозмінюються, так як змінюються цілі покоління людей, наслідуючи і позитивний, і негативний досвід своїх попередників.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор **Герасіна Л. М.**

Бандура Д. В.,
господарсько-правовий факультет,
2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

МИСТЕЦТВО ВПЛИВУ НА МАСОВУ СВІДОМІСТЬ В ПОЛІТИЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ АДОЛЬФА ГІТЛЕРА

Термін «маси» вперше з'являється внаслідок наукової критики соціальних змін в період 17–19 ст. Чималий внесок в розуміння цього феномену вніс

французький соціолог і політолог Гюстав Лебон, наголошуючи на тому, що таке явище небезпечне тим, що людина в ній втрачає власні риси й властивості. Найнебезпечнішим при цьому є те, що кожен член маси цілковито впевнений в безкарності своїх дій, ним керує енергія деструктивізму і свавілля, що становлять велику загрозу для суспільства. Людській масі характерна наявність масової свідомості – це специфічний вид свідомості суспільства, що виявляються у синтезі основних, найбільш значущих компонентів певної кількості різноманітних соціальних груп.

Психологія натовпу активно використовується у політичній боротьбі й в управлінні державою. Саме внаслідок того, що держава – це явище соціальне, цілком залежне від людського фактору, це сприяє появі такого явища як управління масами. Історія людства насичена численною кількістю вождів і головнокомандувачів, котрі відзначились майстерністю застосування психологічних прийомів задля впливу на свідомість суспільства. Однією з таких визначних постатей був Адольф Гітлер, рейхсканцлер Німеччини й один з ідеологів національного соціалізму. Нижче розглянемо основні прийоми А. Гітлера, які він досить успішно застосовував для впливу на німецький народ, перебуваючи при владі.

1. У своїй книзі «Моя боротьба (Mein Kampf)» Гітлер виклав всеосяжне розуміння ролі народних мас в успіху будь-якого руху. В ній він говорить про те, що відсутність розуміння внутрішніх рушійних сил великих змін призводить до недостатньої оцінки важливості ролі великих мас людей; цим пояснюється мінімальний інтерес до соціального питання.

2. Визнання важливості підтримки з боку молоді. Фюрер переконаний в тому, що молодь є величезним імпульсом громадського руху, саме тому постає необхідність в її ідейному вихованні та впровадженні ранньої освіти.

3. Визнання ролі жінок у розвитку нового руху і того факту, що реакція мас має багато жіночих характеристик. Ще у 1923 р. він казав, що публіка на зібранні схожа на жінку. Людина, що не усвідомлює істинно жіночий характер мас, ніколи не зможе стати ефективним оратором. Натовп не тільки схожий на жінку взагалі, але жінки становлять найважливіший елемент аудиторії. Він був переконаний, що зазвичай лідирують жінки, за ними йдуть діти і, нарешті, коли вже переконана вся сім'я – виявляють себе батьки.

4. Здатність відчувати, ідентифікувати і виражати пристрасною мовою найглибші потреби і почуття рядового німця. У своїх промовах оратор звертався як до найпростіших, так і до найбільш ідеальних схильностей

людини, зачіпав первинні інстинкти, і все ж прикривав їх шляхетністю, називаючи всі дії засобом досягнення ідеальної мети. Гітлер усвідомлював, що люди не почнуть об'єднуватися і присвячувати себе спільній меті, поки ця мета не буде ідеальною і справді здійсненою для їхнього покоління. Він також розумів, що люди підуть на смерть за ідеал лише в тому випадку, якщо їх постійну старанність і сміливість підтримувати реальними винагородами.

5. Усвідомлення самотності й почуття ізоляції у людей, що живуть в сучасних умовах, їх гостре бажання належати до якої-небудь активної групи, яка проводить у життя певні цінності, послідовна у своїх діях і дає індивідууму почуття особистої цінності та причетності, дало змогу заволодіти схильністю до його постаті таких соціальних груп, котрі вбачали в ньому заступника й майбутнього гаранта їх соціального благоустрою.

6. Повне визнання того факту, що у своїй переважній більшості люди бажають, щоб ними керували і готові підкорятися, якщо лідер зможе завоювати їхню повагу і довіру. У цьому відношенні Гітлер мав успіх, оскільки зміг переконати своїх прихильників, що глибоко впевнений у своїх силах, і знаходив влучні моменти для створення враження власної досконалості. До того ж він був геніальним тактиком: його вибір часу для прийняття рішень і початку дій був майже стовідсотковим.

Отже, висока майстерність рейхсканцлера у сфері управління масовою свідомістю дозволила йому доволі ефективно здійснювати владу, схилити на свій бік цілу націю й виробити дієві способи владарювання. Зокрема, найяскравішою його рисою була його тверда переконаність у своїй місії і демонстрація перед публікою своєї рішучості присвятити все життя її здійсненню. Це захоплювало інших і спонукало наслідувати його. Він також володів здатністю породжувати в людях співчуття до своєї персони і заступницьке ставлення, в результаті він ставав для індивідуумів об'єктом їх особистої стурбованості. Та, на жаль, талант Адольфа Гітлера, що полягав у володінні мистецтвом переконання мас і значного впливу на свідомість суспільства, забезпечив йому можливість безперешкодного здійснення терору з використанням фактору людського страху, який він передбачав з блискучою точністю. Проте, хоча це й призвело до однієї з найтрагічніших подій в історії людства, аналізуючи особливий підхід Адольфа Гітлера до взаємодії з суспільством з метою встановлення потрібного вектору його політичному спрямуванню, можна зробити висновок, що правильне використання

політичним діячем знання основних особливостей психології має відігравати важливу роль у здійсненні політичної влади. Сподіваємось, що таке знання світовими лідерами основ впливу на масову свідомість у майбутньому призведе лише до позитивних змін.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Клімова Г. П.**

Баранова Є. В.,
Інститут підготовки кадрів для органів
юстиції України,
2 курс, 6 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПІДСТРУКТУРИ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ

Соціально-демографічна підструктура є невід’ємною складовою соціальної структури суспільства, тому її подальший розвиток неодмінно пов’язаний із кількісним та якісним станом населення в цілому. Демографічна ситуація є своєрідним проявом особливостей відтворення населення за основними його показниками, відповідно до яких може характеризуватися як сприятлива чи несприятлива. Нині оцінюючи демографічну ситуацію в Україні, можна дійти висновку, що країна переживає стан кризи. По-перше, це знаходить свій прояв у перевазі смертності над народжуваністю. Причинами даного явища є зростання цін, інфляції, зміна ціннісних орієнтирів суспільства, внаслідок яких виникла невпевненість родин у майбутньому та зміна їх репродуктивних «планів». По-друге, спостерігається старіння населення, що тягне за собою проблему старіння працюючого складу, яка є передумовою виникнення проблеми еміграційних процесів, зокрема, різке зниження чисельності населення. До речі, в розвинених країнах Європи така диспропорція компенсується за рахунок імміграційних потоків, в той час як у нас, навпаки, еміграційний ефект призводить до депопуляції. Виїзд за межі країни зумовлює відтік інтелектуального, трудового потенціалу населення.

Наявність вище зазначених та подібних їм проблем свідчить лише про необхідність негайного проведення демографічної політики, спрямованої на усунення чи поступове вирішення даних негативних явищ.

Існує думка, що на тривалість життя впливає рівень медичного обслуговування, екологічна ситуація в країні, але в жодному разі не особисте ставлення до здоров'я. Але за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я демографічний розвиток залежить на 50% від способу життя, на 20% від екологічної ситуації та генетики і лише на 10% від медицини. Отже, державну політику Україна має спрямовувати не тільки на боротьбу з наслідками екологічних проблем, підтримання якісного медичного обслуговування населення, а й на формування суспільної налаштованості на здоровий спосіб життя, особистісної мотивації кожного члена суспільства на покращення власного стану. Тобто, на мій погляд, державі зараз слід сприяти розвитку масової фізичної культури, а саме долучати молодь до певних оздоровчих та спортивних програм не тільки на загальнодержавному, а й на обласному та навіть місцевому рівнях. В рамках цих реформувальних заходів слід організувати систему дозвілля і для пенсіонерів. Ми викреслюємо велику кількість людей з громадського життя. В розвинених країнах, наприклад, досить популярними є університети «третього віку». Я вважаю, що ми також можемо надати змогу пенсіонерам навчатися, щоб це забезпечило не тільки можливість знайти додаткову роботу та забезпечити фінансову стабільність, а й розширило коло їх спілкування, прискорило їх адаптацію до сучасних трансформацій українського соціуму, тобто пережити другу молодість. Але в даний час в Україні зусилля влади обмежуються тільки реформою пенсійного забезпечення.

Отже, динаміка демографічної підструктури суспільства є одним з основних елементів розвитку соціальної структури. Україна знаходиться зараз на своєрідному роздоріжжі, адже концепції, що застосовуються керівництвом держави стосовно покращення умов розвитку соціуму є в багатьох випадках однобічними та не охоплюють весь спектр необхідних нагальних питань. Але ж в умовах інтенсивних трансформацій соціуму потрібно активно та швидко реагувати на всі зміни та намагатися врегулювати проблеми як глобального, так і локальних масштабів. Лише тоді, держава може бути впевнена на подальше просування та національне відродження країни.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент Підкуркова І. В.

КОНФЛІКТ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Сучасна теорія і практика конфліктології свідчать, що з розвитком ринкових відносин і конкуренції кількість конфліктів зростає, причиною яких вважають виникнення спірних ситуацій через те, що люди неоднаково сприймають і оцінюють ті чи інші події. Категорія конфлікту є багатогранною, адже її можна розглядати у вузькому та широкому значенні. У вузькому значенні конфлікт визначається як зіткнення двох чи більше різноспрямованих соціальних сил з метою реалізації їх протилежних інтересів в умовах взаємної протидії. Розглянути дану категорію у більш широкому значенні допомагає визначення, запропоноване американським вченим Льюїсом Козером. Згідно з його думкою, конфлікт – це боротьба за цінності і претензії на окремий соціальний статус, владу і недостатні для всіх матеріальні блага; боротьбу, в якій цілями є нейтралізація, заподіяння шкоди або повне знищення супротивника.

Наявність конфліктів в суспільстві не є феноменом, адже дослідження цього суспільного явища сягає глибокої давнини. Так, якщо ми звернемося до стародавніх часів, то в цьому періоді особливо виділялися філософи давнього Китаю, які вважали, що конфлікт не є негативним явищем. Вони вбачали в ньому певне джерело розвитку суспільства в цілому, основу якого складає поділ людей на «благородних», тобто освічених, вихованих та «малих» до яких відносять простолюднів. Така думка продовжувала існувати і в Античну добу. В епоху Середньовіччя, конфлікти мали певну особливість адже вважалося, що всі вони виникали на релігійній основі (у цей час працювали Фома Аквінський, Аврелій Августин). Новий час та епоха Просвіти відзначилися тим, що принесли новий підхід для пізнання навколишнього середовища у тому числі і конфліктів. Найхарактерніші погляди цього часу містилися у працях Т. Гобса, А. Сміта, Ф. Бекона та ін. Вже в першій половині ХІХ ст. проблема конфлікту підіймалася та розвивалася у роботах німецьких філософів (Г. В. Ф. Гегель, І. Кант та ін.), але і серед них не існувало єдиної думки, адже у той час коли Г. Гегель вважав, що конфлікт є негативним явищем та пропонував шляхи його усунення, І. Кант – дотримувався

повної протилежності. Період з другої половини XIX ст. по початок XX ст. є визначним. Це проявляється у тому, що конфліктологія виступає відносно самостійною наукою, адже до цього часу був накопичений достатньо великий обсяг інформації, а також виникає ціле коло наук, підходів та концепцій, що в свою чергу змінило людські можливості соціального пізнання.

Складність конфлікту полягає в тому, що він має свою власну структуру, виконує певні функції та має свою класифікацію. Розглянемо ці питання. Що стосується структури конфлікту, то вона являє собою сукупність зв'язків, що характеризують конфлікт, як єдину цілісну систему, відмінність від інших соціальних явищ, без яких він в свою чергу не може існувати. До її складу входять такі елементи: учасники, предмет і об'єкт. До учасників належать особи, які характеризуються різним ступенем участі в конфліктах. Виходячи з цього виділяють :основних учасників – ті суб'єкти які беруть активну участь; групу підтримки – виступають як додаткова сила до основних учасників; інші учасники – суб'єкти, які справляють епізодичний вплив на хід і результат конфлікту. Що стосується предмета конфлікту, то в його основі лежить проблема, тобто та причина через яку сторони вступають у протиборство. Вона за своєю природою може бути внутрішньою (якщо інтереси вступають у протиріччя в середині групи) і зовнішньою (яка виникає між двома соціальними системами); основною (відіграє вирішальну роль) і неосновною (супроводить конфлікту); суб'єктивною (обумовлена чинниками, що не залежать від волі людини) та об'єктивною (обумовлена чинниками, які залежать від волі людини). Ще один елемент конфлікту – це його об'єкт, він виступає в ролі певної цінності (матеріальної, духовної, статусної, ресурсної, релігійної, політичної), через яку виникає зіткнення інтересів учасників конфлікту.

Наразі, необхідно зазначити про функції конфлікту, тобто основні напрямки впливу на суспільство та його різних структурних утворень, а саме соціальних груп, різних громадських організацій і об'єднань. Всі функції в першу чергу поділяють на позитивні та негативні. До перших належать: інноваційна (сприяє розвитку суспільства),консолідуюча(сприяє об'єднанню людей), комунікативна (забезпечує спілкування людей під час пошуку компромісу для вирішення конфлікту) та інші. До негативних можна віднести такі: дестабілізуюча(проявляються в порушенні соціальної єдності, порядку), дезінтегруючи (проявляється в послабленні зв'язків в соціумі) тощо. Крім того, будь-який конфлікт виконує як конструктивну так і деструктивну функцію. До першої можна віднести: ослаблення психологічного напруження – реакцію учасників на конфлікт, формування активної позиції у особи, певне самоутвердження, самореалізація, соціалізація; виділення індивідуально-психологічних особливостей особи тощо. До

другої групи належить: вираження негативної дії на психічний стан учасників конфлікту; психічне і фізичне насильство; виснаження особистих ресурсів; деструкція міжособових відносин та ін.

Конфлікти мають класифікацію. Остання визначається як науковий метод, в основі якого лежить поділ всіх об'єктів на групи за спільною ознакою. Так, залежно від сфери прояву конфлікту поділяються на: економічні (в основі лежать економічні протиріччя), соціально-побутові (в основі – протиріччя соціальної сфери), ідеологічні (в основі – протиріччя у поглядах) і сімейно-побутові (в основі протиріччя, існуючи в сімейних відносинах). Залежно від предмета конфлікту поділяються на наочні (мають чіткий предмет і безпредметні (не мають предмета, або навпаки, він є життєво необхідний для одного або більше учасників). За ступенем тривалості конфлікту поділяються на бурхливі швидкоплинні (виникають на основі індивідуальних особливостей людини), гострі тривалі (виникають на основі глибоких суперечностей), слабовиражені і млявоплинні (виникають на основі не дуже гострих суперечностей) та слабовиражені і швидкоплинні (виникають на основі поверхневих причин). Залежно від сфери життєдіяльності можна виокремити: політичні, виробничі, трудові, сімейні та ін.

Отже, в результаті, ми можемо сказати, що конфлікт є дійсно складним соціальним явищем, що підтверджується не лише його складною структурою, функціями які він виконує та великою класифікацією, але і складним процесом розвитку і як наслідок – формуванням окремої галузі знань об'єктом дослідження якої він є.

*Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Клімова Г. П.***

Беркела Г. Ю.,
міжнародно-правовий факультет,
2 курс, 2 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

СУЧАСНА ЕТНОНАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ

Становлення і розвиток українського етносу та нації є чи не однією з найскладніших проблем в дослідженні соціокультурних реалій сучасної

України. Це було актуальним раніше у зв'язку із складним і нелегким минулим нашої країни. Зважаючи на історію нашого народу, можемо згадати, що землі України були поділені між різними державами, тобто народ фактично не мав постійних та довготривалих політичних традицій державності. Нині ж необхідність вивчення процесів етнонаціональної сфери зумовлюється проблемами і конфліктами, що притаманні державотворенню та етнонаціональному розвитку нашої країни. На сучасному етапі Україні доводиться продовжувати та створювати заново не тільки систему регулювання етнонаціональних відносин, а й саму етнополітику.

Етнополітика будь-якої держави насамперед залежить від етнічного складу населення. Україна – багатонаціональна держава. Зараз на її території проживають представники понад 130 народностей і національностей, найбільш поширеною з яких, звісно ж, є українці як корінний народ держави, як провідний суб'єкт державотворення. Сьогодні перед українською державою в етнополітичній царині постають три основні завдання: інтеграція усіх представників етнічних груп, що проживають на нашій території, в єдину українську політичну націю; сприяння відродженню та розвитку української етнічної нації, її мови, культури, освіти; забезпечення розвитку, захисту прав та честі представників національних меншин, що проживають на території України. Процес інтеграції розуміється як такий процес взаємовідносин і взаємодій між різними етнонаціональними спільнотами багатонаціональної держави, внаслідок якого спільноти повинні зближуватися й об'єднуватися, формуючи політичну націю, виробляючи почуття спільного громадянства й державного патріотизму, але не втрачати при цьому своїх етнічних властивостей і своєї етнічної свідомості й не переставати бути самими собою. Одним з пріоритетів процесу інтеграції є збереження між-етнічного миру та стабільності у суспільстві.

Завдання національного відродження і розвитку зумовлено тим, що нині український народ продовжує будувати свою державу, відроджувати досвід минулого з метою перетворення в масово свідому націю. Вирішення цих завдань може відбуватись шляхом поновлення культурних традицій, історичної свідомості, повернення в повному обсязі комунікативної функції української мови в усіх регіонах України та на всіх щаблях суспільного життя, забезпечення розвитку національної освіти. Сприяння розвитку, захисту прав та честі представників національних меншин повинно здійснюватись за допомогою сукупності нормативно-правових гарантій, засад та принципів права України, спрямованих на забезпечення належної реалізації

прав спільнот, запобігання порушенню і відновлення порушених прав національних меншин в Україні, адже зневага до них нерідко супроводжується серйозними ускладненнями, а деколи й призводить до трагічних наслідків.

Отже, на мою думку, етнополітика нашої держави є досить передовою в складних соціально-політичних процесах нашої країни, адже її головна мета – це подолання негативних наслідків історичного розвитку при збереженні позитивних здобутків теперішнього. Підсумком цієї складної справи повинно бути завершення формування єдиної української політичної нації.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Підкуркова І. В.**

Бернацька Ж. П.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ТЕРОРИЗМ – ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА МИНУЛОГО І СУЧАСНОСТІ

Тероризм – це відносно непрогнозоване, масове, найнебезпечніше явище сучасності, яке становить підвищену суспільну небезпеку. Тяжкі скоєні терористичні акти призводять до великої кількості жертв людського життя та каліцтв, повної руйнації інфраструктури, інших матеріальних і духовних цінностей. Як правило, вони породжують неспокій і стурбованість людей за своє майбутнє, сіють зневіру і ненависть у суспільстві, а в окремих випадках можуть навіть спровокувати війну. Сьогодні існує десятки, а то сотні понять щодо визначення «тероризму». Але єдиного, загальновизнаного міжнародного поняття не має. У перекладі з латині слово «терор» означає «страх, жах», який уперше вжитий в політичному лексиконі у Франції жирондинцями та якобінцями, котрі об'єдналися з метою підготовки до повстання та повалення «за допомогою залякування та помилювання» Кабінету Міністрів при королі Людовіку XVI.

У світі тероризм був відомий вже давно. Так, у I ст. нашої ери в Іудеї діяла секта сикаріїв, яка знищувала представників єврейської знаті, які співпрацювали з римлянами. Деякі представники християнської церкви допускали вбивство правителя, який, на їхню думку, був ворожий народові. У середніх

віках деякі таємні товариства Індії та Китаю практикували політичний терор. Ще у 1848 році німецький радикал Карл Гейнцен доводив, що застосування вбивства, а особливо у політичній боротьбі, не може бути заборонено. А тому, фізична ліквідація сотень і тисяч людей буде виправданою, якщо вона виходить з «вищих інтересів» людства. З огляду на його висловлювання, Гейнцена можна вважати одним із основоположників теорії сучасного тероризму. Його ідеї продовжують бути актуальними і сьогодні, оскільки вони співзвучні з ідеологічними переконаннями теперішніх терористів. А у XXI столітті до традиційного тероризму добавився ще нетрадиційний – кіберпростір, в якому йде шалена боротьба за психічний вплив на розум людини.

Особливість тероризму полягає в тому, що він може з'явитися у будь-який час та у будь-якому місці. Жодна країна світу від нього не застрахована. Якщо у 60-х рр. терористи використовували форми і методи у вигляді шантажу і погроз, то у 70-х рр. вони перейшли до тактики викрадення і вбивств людей, а в кінці XX ст. почали використовувати нестандартні способи щодо досягнення своїх амбіційних політичних цілей глобального характеру. Так, відома подія, що сталася 11 вересня 2001 року в США, коли терористи Аль-Кайд за допомогою захоплених нею цивільних літаків здійснили терористичний напад на Всесвітній торговельний центр в Нью-Йорку, де загинули 2974 людини, а 24 пропали безвісти.

З кожним роком терористичні акти стають все більше жорсткішими та непередбачуваними. Окрім цього, під час їх скоєння терористичних актів зловмисники використовують останні досягнення науки і техніки. У найближчому майбутньому може з'явитися ще й такий небезпечний вид тероризму, як екологічний або «зелений терор», збитки від якого ще ніким не підраховані. Аналітичні дані свідчать, що причини терористичної діяльності можуть бути різними (ідеологічні, сепаратистські, релігійні, територіальні, економічні та ін.) Так само терористична діяльність переслідує різні цілі. Втім науковці, які займаються проблемою боротьби з тероризмом з кримінально-правових та кримінологічних позицій не заперечують, що проблема тероризму в усьому світі є глобальною і має стійку тенденцію до зростання. Особливу тривогу повинно викликати те, що терористи або терористичні організації отримують грошові кошти не тільки від невеликих груп людей, а й таємно від урядів окремих держав, які їм також допомагають, що дозволяє легалізувати та відмивати доходи, отримані злочинним шляхом. Останнім часом з'явилися факти, які свідчать проте, що за наказом керівництва окремо взятої держави використовується хімічна зброя, у результаті її застосування гине велика кількість людей. Для прикладу можна назвати Сирію, де за наказом Президента була застосована хімічна зброя, ймовірно

хлор, яка заборонена Конвенцією про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування зброї та її знищення від 1993 року.

Проте, як показала практика, вжиті заходи (чи то на міжнародному рівні чи в окремо взятій державі) є недостатніми. Тому, з метою попередження тероризму та боротьби з ним вжити цілий комплекс заходів: ефективна і результативна координація діяльності правоохоронних органів усіх держав світу з розшуку, конфіскації, затримання та притягнення до кримінальної відповідальності злочинців; постійне удосконалення міжнародно-правових актів у т.ч. діючої законодавчої бази України; постійний обмін інформацією та досвідом роботи з іншими державами. Необхідно також внести зміни до діючого законодавства України у якому визнати тероризм державним злочином, а відповідно встановити максимальний строк покарання та відшкодування збитків. Обов'язково встановити кримінальну відповідальність за дії, пов'язані з пропагандою тероризму. Також необхідно внести зміни у КПК України, а саме у статтю 216 «Підслідність». У ній необхідно чітко визначити орган, який би розслідував такі злочини. Відповідно до діючої норми досудове розслідування за ст. 258 здійснюється слідчим того органу, який розпочав досудове розслідування. З цього випливає, що досудове розслідування може вести будь-який слідчий у т.ч. органів внутрішніх справ, який не має досвіду роботи. Також доцільно запровадити матеріальні винагороди інформатору за надання цінної інформації. Все це спрямовано на те, щоб терористичні акти не стали повсякденним явищем, а вимоги терористів не досягали своєї мети.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Герасіна Л. М.

Белушкіна Д. С.,
факультет адвокатури,
2 курс, 4 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В умовах глобалізації відбувається переоцінка цінностей, з'являються нові проблеми, які потребують нагального їх розв'язання, змінюється система

взаємозв'язків між людьми. Усе це призводить до формування якісно нової форми соціальної організації – глобального суспільства. Значна роль у формуванні такого суспільства належить транснаціональним корпораціям, міжнародним організаціям та об'єднанням. Варто зазначити, що така форма організації суспільства найбільш адекватно та об'єктивно відповідає потребам та тенденціям розвитку світу. Сучасні держави пов'язані між собою потребою реалізувати спільні інтереси, перш за все – економічні та політичні. Задля досягнення такої мети національні кордони починають «розмиватися», інтереси окремої держави стають підпорядкованими інтересам усього світу, а це, в свою чергу, прискорює процеси суспільного розвитку та економічного процвітання глобального суспільства. За таких умов традиційна концепція «закритого суспільства» все більше починає перетворюватися на проформу, бо неможливо не погодитися із думкою, що на сьогодні кожна держава залежить від іншої в економічному сенсі. Така залежність є в одних випадках вимушеною необхідністю (прикладом можуть слугувати транші від Міжнародного валютного фонду для України, за допомогою яких підтримується певна стабільність економічної ситуації в країні), а в інших – способом розвитку та реалізації загальних інтересів (існування та функціонування Європейського союзу надає змогу побачити приклад глобалізаційних процесів на певній території).

Серед факторів, які впливають на утворення та розвиток глобалізованого суспільства, виділяють: глобальну економіку та функціонування транснаціональних корпорацій, економічний вплив яких можна провіювати з найрозвиненішими країнами світу: Данією, Норвегією, Австрією; глобальну політику, яка, у свою чергу, і є тим інструментом, за допомогою якого і відбувається розвиток глобальної економіки. Такі організації як «Велика сімка» чи НАТО утворені найвпливовішими державами світу, чий інтерес у глобалізаційних процесах є найвідчутнішим; глобальне стандартування (уніфікація) стилю життя, яке характеризується тим, що по всьому світу люди споживають одноманітні продукти харчування, дивляться ті ж самі кінофільми, носять схожий одяг. Така уніфікація відбувається завдяки великій ролі світової мережі Інтернет, який формує у людей по всьому світу однаковий світогляд; глобальний тероризм, який на сьогодні є об'єктивною реальністю. Тероризм дуже сильно впливає на економічну ситуацію в будь-якій країні, завдаючи значного удару її авторитету на світовій арені і, у свою чергу, може сильно похитнути економічний стан країни.

Не викликає сумніву, що перспективи повноцінного включення України в глобалізований світ, багато в чому визначаються тим, на яких позиціях

стоїть її політична еліта. Втім, глобалізація – об’єктивний процес, який все більше набирає обертів у сучасному світі, а тому безглуздо вважати, що цей процес залежить виключно від волі окремої людини чи групи осіб. В той же час загальмувати чи прискорити долучення до нього може ставлення людей, підтримка або, навпаки, несприйняття якими дій еліти формує курс держави. Дослідження свідчать, що сучасна українська молодь досить прихильно ставиться до створення такого глобального суспільства, готова активно сприймати зміни, що продукує глобалізований світ. Проте українське суспільство складається не лише з молоді, а старшими людьми глобалізаційні процеси усвідомлюються досить важко, що наочно демонструється ними під час виборів. Все це ускладнює процес включення України в глобалізований світ.

Ми вважаємо, що на даному етапі розвитку перспективи нашої держави в глобалізованому суспільстві є досить невтішними. Серед основних причин є те, що Україна все ще залишається сировинною базою для більшості високорозвинених країн світу, з якими їй важко конкурувати. Політична світова еліта прагне отримати найбільший прибуток з докладанням мінімальних зусиль та мінімізувати ризики у разі невдач, але в них для цього вже є певний капітал та авторитет на політичній арені. Україна за цими показниками досить сильно відстає від західного світу, а тому існує ризик «поглинання» нашої країни та повної асиміляції суспільства. Ми ризикуємо отримати спочатку соціальні конфлікти всередині суспільства, на які вимушені будуть зреагувати політичні сили, а це певною мірою завадить їм зосередитися на найважливішому питанні – загрозі «розчинення» України в глобальному суспільстві без збереження національно-культурних надбань, мови, унікальності та цінностей.

Для того, щоб уникнути цього варто звернути увагу українського політикуму на те, що розвиток економіки в межах глобалізаційних процесів є нагальною потребою, а підтримка та збереження національних цінностей та ідей повинна бути предметом суспільного обговорення. Комплексний підхід та співпраця громадськості з політичною елітою допоможуть мінімізувати ризики та уникнути можливих негативних наслідків від глобалізації, бо відмінити чи загальмувати цей об’єктивний процес світового розвитку не спроможна жодна країна.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Погрібна В. Л.

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ДЕМОКРАТІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Сьогодні стає все очевиднішим, що суспільство України вимагає такої політичної системи, де була б забезпечена реальна демократія, чесна конкуренція політичних сил, законотворення було б якісним і прогнозованим, а органи виконавчої влади перебували б під ефективним контролем парламенту. Україна належить до держав, що не має демократичних традицій, бо зробила тільки перші кроки на шляху до її становлення. Протягом радянського періоду в нашій країні особисті свободи були лише проголошені. Будь-яка ініціатива громадян спрямована в бік оновлення суспільства, придушувалася каральними органами держави, яка реально не була правовою. В сучасній Україні підґрунтям формування демократичного суспільства є: розширення економічної свободи; радикальна зміна інститутів суспільства, усієї системи цінностей і психології людей, що успадкували наслідки тоталітарної системи; підвищення рівня політичної відповідальності та політичної культури громадян; встановлення ефективного контролю суспільства над правлячою верхівкою; подолання економічних проблем.

Чому ми не в змозі створити демократичну державу консолідованого зразка? Рівень політичної активності громадян був вкрай низьким, що дозволяло владі на свій розсуд встановлювати відповідні «правила гри» в соціально-політичному просторі країни, і як результат, гальмувало її демократичне спрямування. Ситуацію погіршували економічна, соціальна та політична нестабільність у суспільстві. Після проголошення незалежності народ України, що став на шлях демократичних перетворень, «був охоплений демократичною ейфорією – вірою в абсолютну силу демократії, її безмежні можливості та миттєві результати». Але на практиці все виявилось значно складнішим. Україна надовго залишилася демократичним суспільством перехідного типу, в якому де-юре – демократія, а де-факто – псевдодемократія.

На шляху побудови демократії в Україні виникли численні проблеми. Демократичні зміни розпочалися на тлі несформованості багатьох передумов

переходу до демократії: в економіці, соціальній сфері, культурі, політиці. Драматизм ситуації посилює те, що Україні необхідно одночасно розв'язувати два складних завдання: долати безліч негативних наслідків авторитарного минулого, розбудовуючи демократію і одночасно вирішувати складні соціально-економічні проблеми. Політична еліта не спромоглася консолідуватися заради вироблення спільної програми демократичних реформ та шляхів їх реалізації. Відсутність всенародного обговорення комплексних проєктів демократичних перетворень, нерозвиненість форм контролю за владою та посадовими особами відводить населенню роль пасивного спостерігача кулуарних зіткнень та соціально-економічних експериментів у суспільстві, посилюючи цим масове соціальне відчуження. Брак в українському суспільстві реальних демократичних змін породжує масове соціальне нетерпіння та розчарування. Подібні соціальні настрої посилюють аномічні тенденції у суспільстві, посилюючи його кризовий стан та гальмуючи просування України в бік сталої демократії.

Отже, оцінюючи можливості становлення демократії в сучасних умовах розвитку України, крім інших засад, варто шукати фундаментальні цінності та ідеали у власній, українській політичній культурі. Сьогодні ми переживаємо багато труднощів не через принципову несумісність демократичних ідеалів із національною політичною культурою та менталітетом, а через напівзаходи і спроби нав'язати відразу готову модель зрілої демократії, незважаючи на історичний досвід, умови і національну специфіку.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент Сахань О. М.

Бондаренко Я. О.,
факультет консалтингу і міжнародного
бізнесу, 1 курс, група 6.01.291.010.18.1,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

ГІБРИДИЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В ЕПОХУ ПОСТМОДЕРНУ

Сучасний етап міжнародних відносин епохи постмодерну характеризується процесами глобалізації, що призвела до розмивання суверенітетів

і нездатності держав самотужки протистояти глобальним загрозам. Типологію парадигми розуміння глобального розвитку як історичного явища запропонував голландський дослідник Я. Пітерс, який визначає гібридизацію одним з основних типів такого розвитку й надає її визначення як «широкого спектру міжкультурних взаємовпливів, що призводять як до взаємозбагачення, так і до виникнення нових культурних традицій» [1, с. 22–23]. Таким чином, саме гібридизація є однією з ознак глобалізації на політичному та міжнародному просторах.

Проблеми гібридизації міжнародних відносин у різних аспектах розглядали у своїх наукових працях багато українських та закордонних вчених. Серед них слід назвати Бліхаря В. С., Додонова Р. О., Костіну А. В., Набі І. М. А., Нікітенка В. О., Требіна М. П. та ін.

Світова політика в епоху постмодерну впливає на стан міжнародної та національної безпеки України. Гібридизація у сфері міжнародних відносин та міжнародної безпеки відбувається через певні неформальні та недержавні інструменти: гібридні війни, мережеві структури міжнародного тероризму, приватні військові компанії, інформаційні й кібернетичні атаки та ін. Яскравими прикладами негативного впливу гібридизації на національну безпеку України є анексія Росією автономної республіки Крим за допомогою проведення так званого «референдуму» за участі «зелених чоловічків» (озброєних осіб у військовій формі без розпізнавальних знаків); бойові дії на Донбасі, де, за даними СБУ, були зафіксовані дії російської приватної військової компанії «Вагнера»; масова видача угорських паспортів у місті Берегове Закарпатської області, хакерські атаки на Україну в 2017 р. З другого боку, позитивним є підписання Україною і ЄС договору про асоціацію, безвізовий режим, надання макроекономічної допомоги з боку МВФ тощо. Звичайно, це далеко не повний перелік, але й він уже достатньо характеризує вплив процесів гібридизації на Україну.

Слід зазначити, що проблема гібридизації міжнародних відносин у епоху постмодерну, а також її впливу на національну безпеку та положення України на міжнародній арені залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, це стосується фундаментальної проблеми онтології й гносеології гібридних конфліктів і війн [2], інформаційної складової міжнародної безпеки, протидії «фейковим» новинам, життя міжнародного співтовариства за доби «постправди». Предметом подальших досліджень будуть способи протистояння негативним тенденціям процесу гібридизації міжнародних відносин та її впливу на національну безпеку України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Постол О. Є. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2015. 556 с.

2. Радковець Ю. І. Гібридна політика сучасної Росії. *Урядовий кур'єр*. 2015. 20 жовтня. URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/gibridna-politika-suchasnoyi-rosiyi/> (дата звернення: 24.10.2018)

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Кузь О. М.**

Бондарчук Ю. В.,
Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 9 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ТЕРОРИЗМ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО СВІТУ

Нині проблема тероризму в нашій країні є однією з найбільш актуальних. Терористичні акти призводять до масових жертв людства, руйнують матеріальні та духовні цінності, які не підлягають часовому відновленню, призводять до встановлення ворожих відносин між державами, а також провокують війни та ненависть між соціальними групами населення, які неможливо подолати впродовж багатьох століть [1]. Тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка призводить до безглуздої загибелі, пошкодження майна, залякування населення або завдання шкоди здоров'ю людей. Він являє собою реальну загрозу національній безпеці країни та всього світового співтовариства в цілому. Адже статистика вказує на те, що кожного року в світі відбувається тисячі актів міжнародного тероризму. Лише в Україні за офіційною даними Українського інституту досліджень екстремізму у 2014 році щомісяця відбувалося 126 терактів, 2015–108, 2016–155, 2017–124. Можна дійти до висновку, що в середньому було зареєстровано 129 терористичних актів щомісяця, тобто за рік приблизно 1548 [2].

Сучасний тероризм активно розвивається, адже присутня велика кількість навчальних баз та полігонів, де терористи мають можливість проводити тре-

нування, використовують відмінне технічне оснащення. Варто зазначити, що він набуває економічної незалежності, яка проявляється у покращенні рівня обладнання терористичних груп. Головне джерело фінансування – наркобізнес, контрабанда, торгівля зброєю та гральний бізнес. Однак багато з них підтримуються державними органами заради власної вигоди. Ще однією важливою рисою сучасного тероризму є його міжнародний характер. Тому, аби запобігти такому явищу на території нашої держави, необхідно спиратися на досвід іноземних держав. А для здійснення більш ефективних дій у боротьбі з тероризмом потрібне об'єднання та співпраця всіх держав, а саме створення спільної мережі міжнародних організацій. Також необхідним є створення загальної системи моніторингу тероризму та аналіз даних статистики. Крім цього, існує безліч варіантів боротьби з тероризмом, а саме рішучість дій, згуртованість суспільства на основі значущих національних і загальнолюдських цінностей, наявність добре натренованих і технічно-оснащених спеціальних підрозділів. Однак цього недостатньо: важливо, аби вище керівництво держави було готове до співпраці та допомоги.

Боротьба проти тероризму є досить складною. Для того, щоб його повністю подолати, необхідно значною мірою змінювати свідомість теперішнього покоління, а саме виховувати наполегливість у досягненні цілей, відповідальність за свої слова та вчинки, уміння співпрацювати та почуття громадянського обов'язку. Тільки тоді є надія цілком викоринити цю проблему суспільства.

Можна зробити висновок, що тероризм – всеохоплююче політичне та соціальне явище, під час якого окремі групи населення ставлять під сумнів законність та право держави, і тим самим переходять до так званого терору. Тому, аби побороти його, необхідно бути обізнаними в даній сфері, щоб захистити себе та скоординувати сили для усунення таких загроз у нашому суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Требін М. Тероризм – болезнь современного общества. *Журналист*. 1999. № 11. С. 18–24.
2. Особливості тероризму 2017-го. Терористичні загрози 2018 року. URL: <http://uire.org.ua/novyni/osoblivosti-terorizmu-2017-go-teroristichni-zagrozi-2018-roku-pres-konferentsiya-uide-v-ia-glavkom/> (дата звернення: 21.10.2018).

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Требін М. П.**

ХАРИЗМАТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО: ПРИРОДА, ФАКТОРИ, МЕХАНІЗМИ

Харизматичне лідерство як феномен спочатку набуло релігійного або квазі-релігійного характеру, а пізніше проявилось в епохи великих революційних змін. Такий лідер став концентрованим вираженням і «зряддям» цих процесів. Він не обов'язково мав бути політичним лідером, а фактично міг бути духовним вождем. Існують такі види харизматичних лідерів: 1) релігійні вожді, святі, засновники релігій (біблійські пророки, М. Лютер); 2) полководці (Наполеон I, Олександр Македонський); 3) вожді тоталітарних держав і рухів (Й. Сталін, А. Гітлер, Мао дзе Дун); 4) авторитарні лідери і революційні популістські вожді (Ш. де Голль, В. Ленін, Ф. Кастро). В науковій літературі виділяють такі підстави підтримки харизматичного лідера в суспільстві: 1) соціальна криза: за часів прискорених змін люди більшою мірою схильні до стану аномії, втрати цінностей і почуття соціальної приналежності. Вони, випробовуючи вакуум ідентичності, відкрито прагнуть до лідерів, що пропонують радикальні ідеологічні альтернативи. Складні події також схиляють людей до пошуку розради у вірі в сильного лідера, здатного контролювати потужні сили і гарантувати спасіння; 2) політичне сприяння: харизматичні лідери з'являються тоді, коли партії слабкі або не користуються авторитетом. Партії прагнуть спонукати людей голосувати на основі програмних цілей або протиставлень, менш на основі особи кандидата. Попри те, що деякі харизматики були лідерами партій (Ленін, Гітлер), вони досягли свого статусу або в однопартійній, або у партійно нерозвинених системах. В умовах демократії харизма, швидше, виникне у рамках президентської, ніж парламентської системи; 3) культурна легітимізація, – інституціоналізація цінностей та інтерналізація культурних стандартів, ідеалів суспільного ладу, що пропонуються лідером.

Отже, харизматичне лідерство не носить характер близьких «особистих стосунків» харизматичного лідера і його послідовників. Воно припускає віру прибічників у місію харизматичного лідера, в його надзвичайне покликання. Харизматичний лідер є втіленням одного з архетипів політичного вождя, який повинен серйозно вірити у власну місію, інакше він не зможе перекопати в цьому потенційних прибічників.

Основними ознаками, які відрізняють лідерів такого типу, є:

Особлива «місія», що полягає в проведенні радикальної зміни і порятунку нації. Харизматики можуть робити вибір між своїми обіцянками і компромісами (Ленін та НЕП), але вони керуються певною формою месіанського призначення.

Особиста показність. Зазвичай у цьому аспекті виділяють ораторські здібності лідера. У сучасності ж публічність лідера виявляється у здатності створити вірний образ у ЗМІ та на телебаченні.

Наративи про жертвність і боротьбу. Харизматики часто розповідають історії, в яких вони були вимушені долати труднощі і (чи) приносити великі жертви. Неприховане використання релігійних тем розраховане для посилення почуття месіанізму і жертвності. Цілі ідентичності. Найбільш дієвим лідером вважається той, який висуває теми і концепції, що мають підключаючий ефект та спонукають індивідів думати про себе як про частину більш широкого суспільства.

Використання категорій «друг – ворог». Хоча харизматичні лідери зазвичай прагнуть до створення почуття спільності, важливою частиною їх озброєння виступає вишукування ворогів. Це можуть бути внутрішні вороги, що є елементом справжнього суспільства, або вороги зовнішні.

Активізм прибічників. Відкрито або потайно лідери цього типу заохочують прозелітизм за допомогою істинно віруючих, від яких чекають більшого, аж до взяття під свій контроль частини діяльності лідера.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Герасіна Л. М.

Борох Є. Є.,
факультет адвокатури, 2 курс, 6 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

САМОГУБСТВО ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОГО ПРОТЕСТУ У МОЛОДІ

Суйцид є проблемою дослідження багатьох наук: психології, психіатрії, фізіології, філософії, соціології тощо. Безліч вчених намагаються визначити, що змушує людину піти проти своєї власної природи, чому певні соціальні

групи є більш вразливими і мають більшу схильність до самогубства. Особливою соціальною групою є молодь, серед якої кількість спроб позбавити себе життя постійно зростає, виникають молодіжні субкультури, які проповідують суїцид. Щорічно близько 800 тисяч осіб позбавляють себе життя, серед них приблизно 120 тисяч – молоді люди віком від 15 до 23 років. В Україні в 2017 році самогубство стало причиною смерті майже 6,5 тисячі людей, з них близько 900 осіб – молодь. У всьому світі самогубство входить до п'ятірки найбільш частих причин смерті серед молоді 15–19 років, що дійсно є глобальною проблемою, яку необхідно терміново вирішувати.

Незважаючи на те, що поняття самогубства в загальному розумінні є однозначним, його можна розділити на декілька видів, залежно від причин, які змушують людину позбавити себе життя. Французький соціолог Еміль Дюркгайм виділяв егоїстичне, альтруїстичне, аномічне та фаталістичне самогубство. Ми вважаємо, що в рамках дослідження причин суїциду серед молоді, особливе значення має аналіз егоїстичного та фаталістичного видів самогубства. Егоїстичне самогубство, перш за все, зумовлюється суперечністю між людською індивідуальністю та тим шаблоном поведінки, який нав'язує суспільство. Через конфлікт інтересів людина змушена розривати свої соціальні зв'язки, фактично знаходитися поза суспільства, що відкидає її «за борт». Але оскільки людина є соціальною істотою, вона змушена знаходитися в середині соціуму заради виживання та задоволення низки своїх потреб, і цей конфлікт між необхідністю та небажанням бути частиною суспільства і підштовхує її до самогубства. Фактично, молодість є переломним моментом в житті кожної людини. Це саме той перехідний період, коли в структурі особистості найбільш яскраво виражена перевага індивідуальної складової над соціальною.

Молода людина тільки починає опановувати більшість своїх соціальних ролей, але при цьому морально вона ще не завжди готова до того, щоб прийняти «правила гри». Юнак часто не розуміє, чому саме він повинен грати ті ролі, які йому не подобаються. При цьому деякі ролі, наприклад, коханої людини, для нього наразі є недоступними. Формується ідея виділитися із натовпу, кинути виклик системі, в якій, здається, просто неможливо задовольнити деякі свої бажання, возвеличити індивідуальне над соціальним за будь-якої ціни. Таким чином і формується протест. Надмірно емоційна, можливо, нерациональна психіка молодої людини знаходить вихід у протистоянні системі, яка «заважає» досягти бажаного.

Фаталістичне самогубство зумовлюється надмірним соціальним контролем, занадто жорсткою регламентацією та регулюванням. Спробувавши

вийти за межі системи, юнак або дівчина зустрічають супротив з боку інших індивідів, які зацікавлені у стабільності соціальних відносин. Це можуть бути батьки, які змушують вчитися, певні правоохоронні органи, які обмежують можливість задоволення певних бажань тощо. В будь-якому разі – це певні насильницькі чи силові методи, які дають змогу контролювати поведінку людини. Неможливість прямо вийти за рамки «гри» може підштовхувати молоду людину стати на шлях девіацій – долучитися до алкоголізму, наркоманії, або навіть демонстраційно спробувати позбавити себе життя.

Таким чином, найчастіше у молоді самогубство зовсім не означає відсутності бажання жити. Самогубство виступає засобом соціального протесту, саме так індивід демонструє небажання грати за певними суспільними правилами, відігравати певні соціальні ролі. Самогубство – виклик системі, яка просто не в змозі задовольнити потреби та бажання, властиві молоді.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Погрібна В. Л.

Браун А. А.,
військово-юридичний факультет,
2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

СУЧАСНА БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Бюджетна політика є важливою складовою фінансової та економічної політики України. Саме вона повинна забезпечувати належний життєвий рівень населення відповідно до соціальних вимог. Бюджетна політика є явищем нестабільним, тому що залежить від багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів, такі як: залежність держави від взаємозв'язків з іншими державами, міжнародними організаціями, її інтеграції із світовими економічними системами, стану економіки, стабільності грошової одиниці, організації грошового обігу, тощо. Щодо бюджетної політики України, то на сьогодні це питання стало дуже актуальним за умов прагнення України до вступу до Європейського союзу. Державний борг України на сьогодні становить 1,334 трлн грн., а зовнішній борг досяг 826 млрд. грн., що переважає в 2,5 рази обсяг міжнародних резервів НБУ. Деталізуючи цю інформацію потрібно

сказати, що Україна має заборгованості міжнародним організаціям у сумі 14,042 млрд. доларів і саме 1/2 цієї суми це борг МВФ. Наступним найбільшим кредитором України являється Міжнародний банк реконструкції та розвитку, сума боргу якому становить 5,197 млрд. доларів. Також не можна не вказати на те, що сума боргу Європейському союзу нараховує 2,414 млрд. доларів і погасити цей борг, відповідно до умов кредитування, Україна повинна до 2020 року, так як і більшість інших кредитів. Загалом ситуація виглядає таким чином: протягом найближчих 7–10 років Україна має сплатити борги МВФ, ЄС і МБРР і виконати ці умови кредитування на сьогодні не є реальним. Потрібно додати, що навіть якщо б Україна не брала більше кредитів, то погасити всі попередні можливо було б тільки до 2040 року.

Незважаючи на кількість боргів і їх суму, українська влада намагається покращувати економіку України своїми силами. 16 травня 2018 року було опубліковано постанову ВРУ «Про основні напрями бюджетної політики на 2019–2021 рр.», основними завданнями бюджетної політики згідно цієї постанови є: встановлення граничного обсягу дефіциту державного бюджету на рівні 2,2% ВВП; досягнення показника граничного обсягу державного боргу на рівні не більше 56% ВВП; забезпечення економічно обґрунтованого підвищення мінімальної заробітної плати та посадового окладу працівника; збереження рівня забезпечення прожиткового мінімуму на рівні, врахованому у Державному бюджеті на 2018 р.

Підсумовуючи, скажу, що Україна – це держава з перехідною економікою, тому вирішення проблем бюджетної політики потребує багато зусиль не тільки від органів влади, але й допомоги інших учасників: міжнародних організацій та союзних країн. Існує безліч факторів, від яких залежить стан бюджетної політики в Україні. Великий відсоток бюджету України виділяється на захист української території, 6% ВВП відносять на військову промисловість, тоді коли нормою вважається 2% на успішний розвиток національної армії. Спираючись на всі фактичні дані, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України скоригували основні прогнози економічного розвитку України на 2018–2020 рр. У документі вказано, що «...прогнозується економічне зростання в середньому на 3,5% щорічно. У 2018 р. ВВП збільшиться більш ніж на 3%, рівень безробіття знизиться на 9,1%, реальна заробітна плата зросте на 9,6%. У 2018–2020 рр. продовжуватиметься поступовий перехід від споживчої до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки, на якій базуватиметься якісне економічне зростання».

Науковий керівник: доктор політичних наук, професор Поліщук І. О.

Бурлакова А. А.,
Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

СТАНОВИЩЕ ЖІНКИ В ПИТАННІ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УМОВАХ XXI СТ.

На сьогодні питання гендерної рівності є вкрай актуальним, адже дискримінація, на думку багатьох фахівців, відчутна мало не щодня і навіть у ЗМІ. Довгий історичний проміжок часу жінка була відчужена від влади, обмежена в можливих інтересах і майже не мала змоги реалізувати свої формально визначені права. Але протягом історичного розвитку суспільства жінки всього світу боролися за визнання своїх свобод, бажаючи відчувати себе рівноправними членами суспільства. Сьогодні, по досягненні XXI ст. можна впевнено казати, що сучасний стан суспільних відносин не дозволяє нехтувати поняттям рівності чоловіка і жінки. Тем не менш, концепція «гендера» в останні десятиліття стала актуальною проблемою досліджень багатьох наук, таких як психологія, історія, соціологія, політологія та багатьох інших, адже ідея гендерного підходу полягає не лише у пошуку різниці між представниками різних статей, а й у дослідженні нових різноманітних суспільних відносин, що підлягають правовому регулюванню.

Принцип гендерної рівності розкривається через категорію прав людини та відображає загальний і універсальний стандарт, що є однаковим для обох статей. Але, важливо відзначити, що існують певні особливості реалізації жінками своїх суб'єктивних прав. Перш за все, слід казати про право на гідність й особисту недоторканість жінки. Право на гідність – одне з основних прав людини. 10 грудня 1948 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Загальну декларацію прав людини. Розпочинається ця декларація словами ст. 1: « Усі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності і правах». Але, на жаль, необхідно зазначити, що гідність може бути порушена застосуванням насильства як у публічній, так і в приватній сферах життя людини. Значно небезпечнішим для жінки виступає насильство у приватній сфері життя, бо саме йому у жінки більший ризик піддатися порівняно з чоловіком. На жаль, досить поширеним є явище домашнього насильства, яке може включати фізичне, сексуальне, психічне насильство, погрози. Відповідно до

глобального характеру насильства щодо жінок Генеральна Асамблея ООН надала рекомендації урядам усіх країн засудити насильство і взятися до ліквідації, включивши встановлення в законодавстві санкцій за скоєння злочинів проти жінок. Важливим додатком до рекомендації є заклик до недопущення державою, щоб певні релігійні або культурні звичаї ставали на перешкоді захисту жінки від насильства. Як наслідок, в Україні, наприклад, було прийнято закон «Про попередження насильства в сім'ї», а також створено ряд кризових центрів для жінок, що переживають насильство в сім'ї та сексуальне насильство.

Далі варто звернутися до політичних прав жінки. На прикладі України можна зазначити, що політичне партнерство жінок і чоловіків стало шляхом удосконалення демократії, бо дало можливість висвітлювати інтереси усього суспільства. Стаття 7 Конвенції ООН 1979 року про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок покладає на держави – учасниці обов'язок вживати відповідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жінок у політичному та суспільному житті країн. Важливо, що для становлення нового демократичного суспільства виникає потреба в жінках – керівниках. Але, на жаль, дуже часто прослідковується певна тенденція: чим вищий орган в ієрархії державної влади, тим менша кількість жінок знаходиться в його складі. Це пов'язано з тим, що найчастіше жінки мають меншу кількість фінансових, інформаційних та організаційних ресурсів, але саме фінанси часто мають визначальний характер у виборчій компанії. Крім того, не завжди позитивною є політика ЗМІ у створенні сприятливої суспільної думки щодо жінок – кандидатів, наприклад, у депутати. Тож, можна впевнено казати, що основним завданням держави, що рухається шляхом демократизації, є створення сприятливих умов для просування представниць жіночої статі у політичну сферу життя суспільства.

Необхідно звернути увагу на права жінки в економічній сфері. Професійна діяльність є необхідною умовою для самореалізації більшості працездатних жінок. Відповідно до цих потреб трудове законодавство має гарантувати право на справедливую заробітну платню, яка б могла забезпечити як чоловікам, так і жінкам гідні умови життя. Дуже цікаво зазначити, що в останні десятиліття в законодавствах зарубіжних країн відбувається ліквідація гарантій держави для жінок, які працюють на важких та шкідливих виробництвах, на роботах у нічний час та понаднормово. На ці зміни активно впливають дії феміністичних організацій, які зазначають, що розподіл праці викликає у жінок почуття неповноцінності. Це питання є досі відкритим у багатьох демо-

кратичних державах. Якщо звернутися до законодавств України, то у сучасних умовах реформування економіки слід виконувати поступовий перехід від деяких заборонних норм, до норм, які зможуть дозволити жінці самостійно приймати рішення щодо режиму роботи та умов праці. Крім того, для можливості реалізації кожним громадянином соціально-трудових прав, необхідно визначити коло осіб, що потребують певних соціальних гарантій від держави, що пов'язані із сімейними обов'язками. Тобто, необхідно зробити перехід від надання пілг жінкам до надання пілг працівникам із сімейними обов'язками, який відобразить рівне ставлення та однакові можливості чоловіків і жінок – працівників, що мають сімейні обов'язки.

Підбиваючи підсумки, можна впевнено казати, що ХХІ ст. існує на основних засадах гендерної рівності. Дійсно існує безліч особливостей та неточностей в закріпленні прав жінок, а тим паче в їх реалізації, але додержання прав людини уповноваженими органами більшості держав та наявності діалогу між ними, свідчить про розробку реальних механізмів становлення гендерної рівності у світі.

*Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Требін М. П.***

Буряченко В. В.,
військово-юридичний факультет,
2курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Політичні трансформації колишніх авторитарних режимів не завжди означають їх демократизацію – дуже часто відбувається перехід від одного недемократичного режиму до іншого недемократичного способу. Досвід політичних трансформацій останніх п'ятнадцяти – двадцяти років переконує дослідників у тому, що наслідком подібних поставторитарних і посттоталітарних переходів стає формування «гібридних» політичних режимів. Відтак проблема розгляду процесів демократизації, що розгортаються в останні десятиріччя, є одним з центральних об'єктів політологічних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних вчених.

У більшості постсоціалістичних країн все ще зберігається політичне протистояння прихильників і противників демократії, і це свідчить про недостатню легітимність демократичної влади. Адже значна частина громадян постсоціалістичних країн пасивно або й з недовірою ставиться до демократичних процедур та інституцій. «Нові демократії» мають зміцнювати й розширювати соціальну базу прихильників демократичної культури з метою консолідації суспільства.

Системні проблеми здійснення демократичних переходів у постсоціалістичних державах пов'язані з особливостями функціонування самих демократичних режимів. Однією з таких найсуттєвіших проблем для подібних є феномен «авторитарної ностальгії», породжений нездатністю правлячих еліт вирішити найгостріші суспільні суперечності. «Вживання» нових демократичних режимів залежить не лише від здатності політичних лідерів припинити постійну боротьбу всередині правлячої еліти, від вміння домовлятися та йти на компроміси, але й від готовності багатьох громадян зберігати прихильність чи навіть відданість демократичному режимові як такому при досить критичному ставленні до його керівників.

Впродовж 1990-х років поняття «демократизація» децю втратила риси суспільно-політичного ідеалу. Політичними та соціокультурними наслідками такої ситуації стали політична байдужість громадян, їх недостатнє прагнення до самоорганізації і прояву політичної активності, а отже й доволі проблемна легітимність інституцій влади. Будь-яке суспільство, а надто суспільство постсоціалістичне, зацікавлене у стабільній й відповідальній еліті. Суб'єктивний чинник починає відігравати значну роль тоді, коли відбувається процес переходу від традиційних, усталених політичних порядків і цінностей до нових, модернізованих. Тому можна стверджувати, що в демократичному суспільстві або в суспільстві, яке демократизується, має практикуватися своєрідне соціальне замовлення на всебічне і глибоке висвітлення зв'язків та принципів дії механізмів функціонування інституту політичної еліти. Одним з показників ефективності демократизації є формування інституту опозиції як необхідної складової відкритого суспільства. До того ж, саме опозиція є важливим чинником гармонізації владних відносин і каналом донесення вимог суспільства до органів державної влади. Окрім того, на думку таких дослідників як М. Гордієнко та Ф. Медвідь, подальша демократизація України неможлива без активізації діяльності громадянського суспільства. Тому пріоритетним завданням влади є конвертація позитивного громадянського імпульсу у структурну модернізацію

українського суспільства і держави», – переконані вищезазначені вчені. Адже справжня, а не формальна демократія визначається тим, як громадяни вміють процедурно утворювати інститути державного управління і наскільки вони спроможні підтримувати їх ефективне функціонування. Розвиток демократії вимагає налагодження ефективної системи контролю за органами державної влади з боку громадянського суспільства. Отже демократизація – це процес, що висуває суворі вимоги як до влади, так і до громадян.

Поглиблення процесів системного перетворення висуває сьогодні перед українським суспільством і державою нагальну потребу розв’язання відразу трьох масштабних і складних завдань. По-перше, необхідним уявляється досягнення певних усталених в Європі стандартів і норм організації політичної, економічної, соціальної і культурної сфер на основі визнання універсальних вимірів демократії (наприклад, реального гарантування і забезпечення базових прав і свобод громадян). По-друге, нагальною проблемою є усвідомлення суспільством і державою ключових тенденцій суспільного розвитку в Європі та світі в цілому та пошуку, виходячи з цього, стратегічних орієнтирів майбутнього розвитку України. Для вирішення цієї проблеми необхідне розгортання широкого суспільного діалогу між всіма національними суспільно-політичними силами. По-третє, вкрай необхідним є практичне просування суспільства і держави за виробленими у процесі такого суспільного діалогу дороговказами. Для цього необхідно визначити загальну траєкторію реалізації перспектив суспільно-політичного розвитку України та внести конкретні корективи й уточнення у суспільну практику.

Таким чином, на моє переконання, перебіг демократичних перетворень у постсоціалістичних країнах в цілому та в Україні зокрема варто розглядати, спираючись на дослідження особливостей формування у масовій політичній свідомості цінностей та ідеалів демократії, адже успішність демократизації будь-якої країни визначається багато в чому саме факторами соціокультурного характеру. Не менш важливим у дослідженні демократичних переходів є врахування суб’єктивного чинника, передусім ролі і впливу національної політичної еліти на процеси і результати системного перетворення суспільства. Розв’язання проблеми необхідності інституціоналізації опозиції на основі врахування світового досвіду та вітчизняної політичної специфіки, на мою думку, також є одним з нагальних завдань сучасного етапу демократизації в Україні.

Науковий керівник: доктор політичних наук, професор Поліщук І. О.

Васильчук Я. С.,
господарсько-правовий факультет,
2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї

Сім'я являє собою об'єднання людей, пов'язаних спільністю побуту та взаємною відповідальністю, що ґрунтується на шлюбі та кровній спорідненості, сімейно-родинними зв'язками, фокусуючи увагу на спільній життєдіяльності членів, тобто сімейному способі життя. Вона відіграє особливу роль в усій історії розвитку та функціонування суспільства. Соціологія сім'ї як теорія «середнього рівня» розглядає особливу сферу життєдіяльності та культури узгоджено діючої групи людей (сім'ї). Сім'я – це соціальний інститут (з точки зору суспільного санкціонування шлюбно-сімейних відносин) і разом з тим мала соціальна група, що володіє історично означеною організацією, члени якої пов'язані шлюбними або родинними відносинами, спільністю побуту та взаємною відповідальністю. Парадигма сім'ї як соціального інституту орієнтована в основному на зовнішні зв'язки сім'ї, з іншими соціальними інститутами.

Як малу соціальну групу сім'ю розглядають у тих випадках, коли дослідженню підлягають відносини між індивідами, з яких складається сім'я. У процесі аналізу сім'ї як малої групи доцільно виділити дві основних типи характеристик.

1. Характеристики групи взагалі: цілі та завдання сімейної групи; склад і структура сім'ї, її соціально-демографічний склад, групова згуртованість, групова діяльність та характер групової взаємодії сімейної групи, структура влади, комунікацій у сім'ї та ін.

2. Цілі, завдання та функції щодо індивіда, групова регуляція поведінки та взаємодій індивідів у сім'ї, груповий контроль, групові санкції, сімейні цінності, норми та зразки поведінки, включення індивіда в сім'ю, його задоволеність перебуванням у сім'ї та її функціональними вимогами і т. ін. Кожний з цих підходів до вивчення сім'ї має свою специфіку.

За ієрархією престижу та влади у сім'ї виділяється патріархальна сім'я, де батько здійснює владу і користується найвищим авторитетом, і матриархальна сім'я, де влада належить матері. Існують також сім'ї егалітарні, пере-

важно у сучасних суспільствах. Окрім того, сім'ї поділяються на патрілінеальні, в яких успадкування прізвища, майна, престижу і соціального становища відбувається по лінії батька, і на матрілінеальні, в яких успадкування відбувається по лінії матері. І, нарешті, розрізняються шлюби патрілокальні, які характеризуються тим, що молоде подружжя після шлюбу переходить у дім батьків чоловіка, і матрілокальні, коли молоде подружжя оселяється у домі батьків жінки. Разом з тим зазначимо, що типи структур сім'ї змінюються з часом. Вони залежать від історичної епохи, узвичаєного віросповідання та законодавства, рівня цивілізаційного розвитку суспільства тощо.

Таким чином, сім'я як одна з найдавніших соціальних спільнот нині зазнає величезних змін. Ці зміни мають глобальний універсальний характер і пов'язані з руйнацією традиційних цінностей і форм сімейного життя і шлюбу. Проте це не означає занепаду сім'ї як такої: сучасність відкриває нові обрії у стосунках чоловіка, жінки і дитини. Роль соціології полягає саме в тому, що вона здатна вчасно помітити нові явища в сімейно-шлюбних відносинах, дослідити їх, виявити тенденції і перспективи їх розвитку, нагромадити соціологічну інформацію для вироблення виваженої державної сімейної політики, яка діє в масштабах усієї країни. Це одне з нових і важливих завдань вітчизняної соціології.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Клімова Г. П.**

Ведмідь А. О.,

Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 8 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

МЕНТАЛІТЕТ ЯК ДЖЕРЕЛО КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Визначальними умовами формування специфічного характеру та менталітету українського народу вважають його соціально-історичний шлях. Більшість філософів і культурологів визначають менталітет як доведений до підсвідомого автоматизму тип мислення, виявленням якого є система цінностей, що виступають фундаментом змісту буття спільноти та окремої людини. Менталітет є дуальним за своєю природою: це водночас психічне,

безсвідоме, природне, біологічне та соціальне, прищеплене вихованням і традицією. Менталітет визначає сутність і форми відносин народу, нації, окремих її членів з природним і соціальним оточенням.

Аналізуючи історичний розвиток українців, від виникнення Гетьманської України до теперішнього часу, можна прослідкувати тенденцію зародження «корупційної звички». Такий стан речей обумовлюється як критичним розмежуванням привілейованої верхівки та бідних низів, так і наявністю в нашому менталітеті архетипу «співдружності», який зумовлює бажання порозумітися та вирішувати питання мирним шляхом. Всі ці чинники були певним фундаментом для «розгону» корупційної діяльності, який припав на період «застою», а саме 60-ті роки ХХ століття. Від хабарництва до корупції – шлях, який пройшов український народ, перебуваючи під владою спочатку більшовицької Росії, а потім СРСР. Ера генсека, Леоніда Брежнєва, яку так люблять згадувати старші люди, переконані, що жили тоді при «справжньому соціалізмі», стала розквітом корупції. Вона настільки пронизала тодішній устрій, що навіть були запроваджені негласні розцінки за призначення на посади. Зрештою, саме таку практику й досі використовує український політик, що й не дивно, адже більшість у ньому становлять нащадки або гідні учні тієї системи. Так як комфорт є базовою потребою будь-якої людини, то, отримавши можливість такого доступу, особа навряд чи відмовиться від нього. Тому радянське хабарництво і радянські зловживання трансформувалися у пострадянську корупцію.

Корупційна діяльність в Україні має системні ознаки, які зумовлені моральним та матеріальним станом суспільства і відображає реальний стан життєдіяльності держави. Феномен «подвійних стандартів» настільки став звичним явищем, що його застосовують навіть ЗМІ, які не цураючись, розповідають про свою уявну незалежність, транслюють бажаний для чиновників стан речей. Характерним є також факт наявності суспільного осуду з одного боку і факт застосування корупційних методів, як спосіб вирішення проблем, з іншого боку [1, с. 212].

Головним недоліком сучасної української держави є відсутність несуперечливого ставлення більшості населення до корупції, тобто відсутність «подвійних стандартів». Відповідно до даних дослідження «Стан корупції в Україні», яке здійснювалося в межах міжнародного проекту 2010–2011 років «Боротьба з корупцією в Україні» досить яскраво виявилось протиріччя між готовністю населення діяти на противагу корупції і готовністю відмовитися від привілеїв, які можна «купити». Наявні у суспільстві стереотипи функціонального ставлення до можливості «обійти» перешкоди на шляху до особистої мети, породжує хибне уявлення про вседозволеність. Для прикладу візьмімо середньостатистичний гуртожиток, на території якого забо-

ронено куріння, вживання спиртних напоїв, наркотичних речовин, а також використання електроприладів тощо. У разі фіксації факту порушення одного з цих правил, студент навряд чи понесе відповідальність, оскільки «за традицією» гуртожитку можна відкупитися практично на місці. Очевидно, що такий стан речей може призвести до більш серйозних наслідків [1, с. 215].

Іншою характерною рисою українського населення є правовий нігілізм – малодосвідченість у своїх правах, а тому і неможливість іншого захисту, ніж забезпечення себе платним фундаментом впевненості. Українці досить традиційний народ, який неухильно дотримується звичаїв, а оскільки хабарництво пустило своє коріння в усі сфери людської життєдіяльності досить давно, то суспільство вже звикло до такого устрою [2, с. 72].

Сумним явищем є існування корупції в інституті громадянського суспільства. Організації, які, на перший погляд, повинні були задавати демократичні тенденції, натомість, погрузли в злочинних аферах. В таких випадках також певним чином відображається той внутрішній устрій пострадянського народу, який давно втратив змогу жити, не оплачуючи кожен свій крок. Корупція засуджується як суспільна проблема, однак допускається як спосіб вирішення певних особистих ситуацій [5].

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що менталітет, набутий за часів СРСР, задає тон теперішній діяльності держави. Саме відсутність колективного осуду корупційних практик, зневіра населення у можливість змін, а також неконфліктний склад характеру та відсутність активних протестів є тим міцним підґрунтям, на якому базується укорінена корупція. Наявність стереотипів, відсутність або низька інформованість суспільства зумовлює серйозні перешкоди на шляху до кращого майбутнього. Вся ця система має замкнутий характер: з одного боку, діє певна характерність нації, з іншого, відсутність підтримки (громадськості, журналістів, НУО, опозиції); низький рівень довіри до структур та органів, що повинні вести боротьбу з корупцією (58% опитаних своє рішення приховати факт корупційної вимоги пояснює недовірою до відповідних органів).

ЛІТЕРАТУРА

1. Волянська О. В. Антикорупційний потенціал громадянського суспільства в Україні та чинники, що його зумовлюють. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. 2014. Вип. 20. С. 212–220.
2. Прохоренко О. Я. Корупція по-українськи (сутність, стан, проблеми): монографія. Київ: Вид-во НАДУ, 2005. 456 с.
3. Доля Л. М. Причини корупції в Україні та її наслідки для суспільства. *Боротьба з організованою злочинністю та корупцією : матеріали наук.-практ.*

конф., 4–5 квіт. 2000 р., Київ. Київ: Ред.-вид. відділ МВС України, 2001. С. 104–111.

4. Кохан С. О. Забезпечення відповідальності та запобігання корупції у державній кадровій політиці. *Державне управління: теорія і практика*. 2007. № 1. URL: <http://www.nbuuv.gov.ua/e-journals/dutp/2007-1/txts/07ksodkp.htm> (дата звернення: 18.10.2018).

5. Вирішення проблеми корупції: від проголошення боротьби з корупцією до скорочення корупційних можливостей. URL: www.ua.org.ua/brochure/2000/002/009.html (дата звернення: 18.10.2018).

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Волянська О. В.**

Вишемирська Д. О.,
господарсько-правовий
факультет, 2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПОЛІТИЧНИЙ ЛІДЕР: ОСНОВНІ ЯКОСТІ

В сьогоденній час особлива увага звертається на проблеми, які виникають на різних рівнях держави, суспільства, різних колективах. Без глибокого знання питань рівня життя, інтересів різних груп людей, суспільної думки важко претендувати на роль політика навіть місцевого рівня. Відомий український політолог Д. Видрін пояснював поняття «політичний лідер», як будь-який, незалежно від формального рангу, учасник політичного дійства, процесу, який намагається і спроможний консолідувати зусилля всіх, хто його оточує, і активно впливати на цей процес для досягнення висунутих ним визначних цілей. Політичний лідер – глава держави, керівник політичної партії, громадської організації, руху. Внутрішній потенціал політичного лідерства відображається в його типології. Однією з найпоширеніших типологій лідерства є запропонована Максом Вебером, в основу якої покладено типи суспільного правління. Відповідно розрізняються три основні типи.

Традиційне лідерство (перший тип) засноване на звичаї, традиції (вожді племен, монархи) і передбачає віру підлеглих у те, що влада законна, оскільки існувала завжди. Другим типом М. Вебер називає раціонально-легальне лідерство. До нього належать лідери, яких обрано демократичним шляхом і які у випадку зловживання владою несуть відповідальність перед своїми виборцями.

Третій тип – харизматичне лідерство – заснований на вірі мас в особливий «дар благодаті», видатні якості й здібності до правління окремих лідерів.

Однак, на думку основоположника даної класифікації, харизматичний лідер у кризові періоди розвитку суспільства здатен стати генератором його революційного оновлення. Найважливі з функцій політичного лідера такі: 1. інтеграція суспільства, громадян, об'єднання мас довкола спільних завдань і цінностей; 2. захист мас від беззаконня, самовправства бюрократи, підтримка громадського порядку; 3. налагодження системи постійного зв'язку з масами, запобігання відчуженню громадян від політичного керівництва; 4. ініціювання оновлення, генерування оптимізму й соціальної енергії, мобілізація мас на реалізацію політичних цілей; 5. легітимація суспільно-політичного устрою. Вона означає, що державна влада поза правовим повноваженням не може належати нікому. Функції політичного лідерства, адекватно відображені і максимально реалізовані в управлінському процесі, є запорукою успіху політичного лідера на будь-якому з рівнів функціонування політичного поля. Безумовно, сучасна Україна потребує передусім демократичних лідерів, але багато з них все ще використовують авторитарні методи управління. Серед багатьох якостей сучасного політичного лідера в Україні варто виокремити почуття національної самосвідомості, відчуття єдності з народом. Інакше кажучи, лідера України характеризує не так уміння красиво висловлюватись, як те, що він здатен бути захисником національних інтересів, обстоювати їх.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Клімова Г. П.**

Вовк Є. О.,

Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 8 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Актуальність даного питання полягає в тому, що зараз наша держава тримає курс на максимальне запровадження демократії. В ст.1 Конституції України, яка є не тільки статтею-принципом, але і програмним положенням,

вказується, що Україна є суверенна, незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Одним із найважливіших елементів демократії є наявність громадянського суспільства. Проаналізувавши історичні події, особливо в країнах європейського континенту, можна сказати, що саме цей невід'ємний елемент демократії був тим чинником, який зміг зародити нове життя у вигляді демократичного політичного режиму. Саме тому на сьогоднішній день нам важливо розглянути розвиток і роль цього елемента в нашому суспільстві.

Особливість України, як держави, що пізніше, ніж інші, почала запроваджувати демократію і розпочала процеси політичної модернізації, полягає в тому, що більшість народу розуміло демократичні елементи не як, політичні свободи, тобто більшу можливість громадян приймати участь в управлінні країною, а як високий рівень матеріального добробуту, економічне зростання країни. Такі поняття сформувалися в свідомості населення через марксистську теорію, яка довгий час домінувала в Радянському Союзі. Що ж стосовно громадянського суспільства, то у роки комуністичної диктатури майже ніхто не знав значення цього терміну.

Сьогодні, переживши кілька революцій та з оглядом на практику Європейського Союзу, уявлення громадян про ознаки та значення для демократії громадянського суспільства є значно більш чітким. Проте перед нами постає проблема, у вигляді того, що ми не слідуємо європейському принципу «нації – держави». Він полягає в тому, що наша країна повинна виступати від імені нації не як її «дух» і втілення нашого менталітету, а перш за все, як правова держава. Це означає, що демократична Україна повинна забезпечувати захист інтересів нації, а також залишатися гарантом і сприяти реалізації прав і свобод людини і громадянина незалежно від національної приналежності, релігійних, політичних чи інших переконань. Слід усвідомлювати, що громадянське суспільство може забезпечувати ефективний зворотний зв'язок населення і держави тільки в форматі правової держави. І тоді воно виступає незалежним від державних адміністрацій, а саме не існує завдяки державним фінансам і не діє з метою отримання прибутку. Це те, чого потребують на даний момент українці. На жаль, в нашій країні все навпаки, тому така політика держави породжує недовіру до влади і суцільне розчарування в тому, що можливо щось змінити. Населення перестає бачити будь-які перспективи, відбувається інтенсивна трудова міграція, скорочується народжуваність, і, таким чином, ми втрачаємо тих людей, які були б не тільки підтримкою країни, а й тими, хто підіймав би нашу батьківщину на новий рівень.

Якщо розглядати форми діяльності громадянського суспільства, то це не тільки участь в акціях протесту, найрізноманітніші демонстрації і мітин-

ги, а також діяльність в громадських організаціях, волонтерських рухах та навіть звичайне вираження своєї думки в житловому комітеті. Саме участь в цьому вказує на те, що громадянин певної країни не байдужий до процесів, які відбуваються навколо нього. Багато видань зазначають, що саме це і є проблемою українців, які не бажають брати активну участь в різних формах самоорганізації громадян, звертатися до суду в разі порушення прав, писати листи та петиції, оприлюднювати випадки порушення прав людини тощо. Саме так виявляється нерозвинутість громадянського суспільства в Україні. Ця криза свідомості підсилюється різкою поляризацією населення за економічним чинником. Більшість малозабезпеченого населення взагалі втрачає будь-який зв'язок з політичною системою.

Отже, можна зробити висновок, що для України важливо в такий складний період сприяти запровадженню розвинутого громадянського суспільства. Бідне населення завжди легко стає об'єктом політичних маніпуляцій і базою для авторитарних режимів, шанси запровадження громадянського суспільства в країні, де частка середнього класу не перевищує 11 відсотків, дуже малі. Перспективи з'являться, як тільки значно зросте відсоток середнього класу, який завжди є контролером владних рішень та ініціатором різних форм самоорганізації та нових напрямків розвитку. Для того, щоб діяльність держави була максимально ефективною і відкритою до народу, громадянське суспільство зіграє свою роль і стане забезпечувати процес взаємоконтролю, взаємообмеження і взаємодоповнення.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Волянська О. В.**

Волкова Є. О.,

Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 10 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ТЕРОРИЗМ ЯК ДЕСТРУКЦІЯ СУЧАСНОГО СВІТУ

Вперше поняття тероризм з'явилося в роки Великої французької революції. На відміну від тероризму в сучасному розумінні, що означає революційну або антиурядову діяльність, що проводиться недержавними або суб-

національними організаціями, режим терору у Франції був інструментом управління новою революційною державою. Його призначенням було також зміцнення влади нового уряду шляхом залякування тих, хто вів контрреволюційну діяльність, підлив інтересів нової влади, а також дисидентів, осіб, означених режимом «ворогами народу». На думку багатьох вчених та політиків, тероризм являє собою реальну загрозу для сучасного суспільства. Наслідки терористичних актів проступають не тільки в людських жертвах та збитках майнового характеру, але й в психологічному впливі на свідомість людей, формуванні у населення страху і невпевненості в майбутньому. Необхідність аналізу тероризму в сучасному світі зумовлена низкою причин. По-перше, терористична діяльність виникла в давнину і супроводжує людину протягом довгого періоду часу. Її історія походить від початку нової ери, коли діяла секта сікаріїв в Іудеї, яка наводила страх на представників знаті, знищуючи тих, хто мав зв'язки з римлянами. По-друге, тероризм поширений практично на всій географічній карті миру, що викликає страх з боку ООН та представників національних урядів багатьох країн земного шару. По-третє, для боротьби з міжнародним тероризмом мало зусиль однієї великої держави або навіть групи високорозвинених держав. Подолання міжнародного тероризму, який загострюється до глобальної проблеми, вимагає колективних зусиль більшості держав і народів на нашій планеті, всієї світової спільноти.

Тероризм може мати сприятливе середовище там, де народ бідує, де народ зіштовхується в пошуках ворога. Бездоглядність, розгул криміналу – ось це живильне середовище для терористів і їхніх пособників. Причини сплеску тероризму в наші дні більшість політологів і представників засобів масової інформації пов'язують з політичною, соціальною і націоналістичною боротьбою різних угруповань, яка до того ж нерідко супроводжується релігійним протистоянням; демографічна криза, коли населення західних країн скорочується, а мусульманських зростає випереджаючими темпами і змушене мігрувати в пошуках роботи в країни Європи і США, що призводить до зміни національного складу і поступової ісламізації цих країн; фінансово-економічна криза, яка супроводжується безробіттям; відсутність єдиних підходів, правової бази та міжнародних стандартів у боротьбі з цим явищем; недостатньо ефективна взаємодія національних спецслужб та інших держструктур як всередині своїх країн, так і на міжнародному рівні в боротьбі з тероризмом; слабкість державної влади в боротьбі з тероризмом на своїй території; невіршеність палестинської проблеми, тобто зберігається проти-

стояння Ізраїлю та арабського (мусульманського) світу, в результаті чого заклики радикалів-ісламістів до «священної війни» проти Ізраїлю, США, Заходу і в цілому проти «невірних» знаходять все більше прихильників серед мусульман; невирішеність ряду регіональних конфліктів (кашмірський, кіпрський тощо), які продовжують супроводжуватися локальними терактами і в будь-який час можуть знову перейти в стадію масштабних збройних зіткнень; високий рівень корупції в більшості країн світу.

Головні цілі тероризму в наші дні: повалення громадського порядку, створення загальної атмосфери страху та хаосу, нанесення політичного, економічного і морального збитку владі і населенню; дестабілізація ситуації в тій чи іншій країні або регіоні; провокування збройних конфліктів і зіткнень. При цьому терористи не приховують те, що вони такими методами прагнуть досягти змін у внутрішній чи зовнішній політиці окремих країн. Тероризм порівнюють з чумою, яка охоплює всі країни світу і губить життя людей. В сучасному світі тероризм перетворився на прибутковий бізнес з розвинутим ринком праці та додатком капіталу (поставка зброї, наркоторгівля). В нашому світі посилюються економічні, соціальні, політичні суперечки між різними країнами, протистояння між розвинутою північною та відсталою південною сторонами. Країни «золотого мільярду» намагаються нав'язати свою ідеологію іншій частині світової спільноти, тим самим породжують конфлікти. Зростання прірви між багатими та бідними народами – це все є виявом маргіналізації світу, і це спричиняє ріст тероризму.

Знищення тероризму – це тривалий процес, який потребує створення необхідних суб'єктивних та об'єктивних умов для досягнення цієї мети. Найбільш важливими передумовами боротьби з тероризмом є: стабілізація економічного та політичного становища в країнах, зміцнення демократичних принципів; формування високої політичної та правової культури в суспільстві; встановлення чітких санкцій за вчинення терористичних дій. Крім того, державні органи повинні активізувати свої зусилля в превентивній діяльності, спрямованій на нейтралізацію та локалізацію терористичних тенденцій, вчинити певні заходи щодо посилення кордонів, підвищенню контролю над діяльністю зарубіжних організацій, щоб унеможливити імпорту екстремізму з третіх країн. Активна молодіжна політика спрямована на скорочення безробіття та вирішення соціально-політичних проблем також здатна вплинути на соціальну напруженість в суспільстві.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Волянська О. В.**

Волчкова М. І.,
факультет адвокатури, 2 курс, 5 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ЗА КОРДОН

В сучасних умовах однією з найбільших проблем суспільного розвитку нашої держави є проблема трудової міграції молоді за кордон. Сьогодні частка українських працівників, що займаються трудовою діяльністю за кордоном, доволі вагома в загальносвітовій трудовій міграції. Аналіз результатів обстеження домогосподарств України, отриманими у ЄС та в Росії, свідчить, що чисельність трудових мігрантів з України можна оцінити у 1,5–2 млн осіб (4,3–5,8% населення країни у віці 15–70 років, або 6,8–9,1% економічно активного населення). Особливо це явище стало поширеним в останні роки, коли в пошуках кращої долі за кордон на роботу виїжджає багато молоді, оскільки рівень оплати праці та відсутність роботи в нашій державі не дозволяє молоді себе реалізувати в повній мірі.

Визначення трудової міграції часто відображає поточну національну політику держави. Як правило, під трудовою міграцією розуміється переміщення в іншу країну з метою працевлаштування. Дійсно таке визначення є доцільним, оскільки багато української молоді їде в Польщу, Чехію, Словаччину на заробітки. Втім, в науці існують й інші розуміння трудової міграції. Відомо, що трудова міграція населення – це особливий вид економічної міграції, який обумовлений пошуком роботи, як правило, за межами країни постійного місця проживання. З широкої точки зору, трудову міграцію визначають як сукупність усіх форм територіального руху населення, пов'язаного з трудовою діяльністю на території іншої країни. Вузьке трактування зводиться до процесу переселення жителів однієї країни на територію іншої, що супроводжується їх подальшим працевлаштуванням. Також, на думку науковців, до трудової міграції можуть бути віднесені тимчасові поїздки на роботу або тимчасове переміщення з метою працевлаштування. На відміну від стаціонарної міграції, для трудової міграції властиве збереження постійного зв'язку мігранта зі своєю родиною як у інформаційно-особистісних формах, так і у економічних.

Крім того, в науковій літературі трудову міграцію ще розуміють як переміщення у просторі, що здійснюються індивідами з метою підвищення

рівня життя на основі більш вигідного використання власної робочої сили без зміни постійного місця проживання. Ми вважаємо, що дане визначення є занадто широким та не розкриває у повній мірі сутність трудової міграції. На нашу думку, недоречним також є застосування географічного терміну «просторове переміщення», адже трудова міграція – це перетин державних кордонів з усіма політичними наслідками цього процесу. Крім того, не завжди метою трудової міграції є виключно підвищення рівня життя, для багатьох людей трудова міграція може бути єдиним способом заробити на існування. За оцінками Центру економічної стратегії, в 2015–2017 роках на роботах за кордоном побувало 4 млн. українських молодих громадян, що складає майже 16% трудового населення країни. Це свідчить про критичність ситуації в державі, яка фактично не в змозі забезпечити нормальне існування своїх громадян. Статистика свідчить, що серед трудових мігрантів переважають чоловіки, найчисленнішими серед них є особи 30–44 років (понад 40%), більшість мігрантів походить із областей заходу країни. 41% трудових мігрантів мають середню або середню спеціальну освіту, 36% – вищу освіту. Отже, Україна не тільки втрачає найбільш працездатну частину населення, але й продукуються додаткові демографічні проблеми, пов'язані з прискороною депопуляцією. Є ще одна проблема, пов'язана з трудовою міграцією. Трудові мігранти піддаються різноманітним ризикам, бо втрачають частину своїх соціально-економічних прав. Це, зокрема, жорсткі умови праці, банальна експлуатація, коли можна не отримати обіцяні за роботу гроші, відсутність сплати соціальних внесків, податків до бюджету і, як наслідок, втрата певної частини соціальних гарантій. Сьогодні особливо багато українських трудових мігрантів працює в Польщі, Чехії, Словаччині, Німеччині, Португалії тощо. Такий напрямок трудової міграції зумовлений наданням безвізового режиму України з ЄС. На них припадає близько 80% загальних потоків короткострокових та довгострокових трудових мігрантів з України. Переважними сферами зайнятості українських працівників за кордоном є будівництво (чоловіки) і праця в домашніх господарствах (жінки), а також сфера послуг та сільське господарство. Як бачимо, наші трудові мігранти займають найменш привабливі соціальні позиції на ринку праці, незважаючи на те, що за рівнем освіти і професійної підготовки вони гідні більшого. На жаль, під впливом воєнного конфлікту та глибокої економічної кризи еміграційні настрої населення зростають. Спробам вирішити життєві проблеми у спосіб працевлаштування за кордоном сприяє також набутий українцями досвід роботи за межами держави, потужні міграційні мережі, що сформувалися впродовж останніх десятиліть.

Таким чином, трудова міграція дійсно стала однією з найбільших не тільки економічних, але й соціально-політичних та демографічних проблем України. Якщо ця тенденція збережеться, перспективи стабілізації ситуації в нашій державі значно ускладнюються.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор **Погрібна В. Л.**

Врещ Ю. О.,
Інститут прокуратури і кримінальної
юстиції, 2 курс, 8 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

З моменту набуття незалежності Україна перебуває на шляху до демократичних перетворень – удосконалення наявних та запровадження нових основ демократії. Необхідною умовою для успішної демократизації є налагодження ефективної співпраці держави з інститутами громадянського суспільства. Для нашої країни, як однієї з держав, що стали на шлях демократичних перетворень, одним із першочергових завдань є забезпечення державної підтримки, створення та функціонування інститутів демократичного суспільства, де активна участь громадянського суспільства у житті країни є тим каталізатором, який сприяє розвитку цивілізації, закріпленню взаємних відносин довіри суспільства та кожного окремого громадянина з державою, і рівноправних відносин між державою, людиною та суспільством.

Громадянське суспільство – це, насамперед, сукупність суспільних відносин, що відповідно до чинних норм права та традицій реалізуються членами суспільства самостійно без опосередкування з боку органів державної влади. Основними з критеріїв життєдіяльності європейських країн є розвиток демократії, громадянського суспільства, соціальної та правової держави. Можна прямо говорити про наявність суттєвих розбіжностей між теоретичною інституціоналізацією та дійсною активністю громадянського суспільства, а саме: реальними можливостями контролювати і впливати на процес вироблення й прийняття політичних рішень, визначати складові соціальної політики, виступати сферою проведення діалогу між зацікавленими сторонами

тощо. Суспільно-політичні події 2013–2014 років в Україні повністю підтверджують недовіру існуючих норм, зв'язків і механізмів у сфері розвитку громадянського суспільства та його взаємодії з державою. Аналізуючи рівень відповідного діалогу за останні 10 років, можна відмітити, що, по суті, він не відбувався на практиці. Такі негативні наслідки зумовлені значною сукупністю чинників, таких як: недовіра системи соціального партнерства; політична та соціальна пасивність населення; відчуженість значної частки громадян від громадської діяльності; мовна, культурна та історична різноманітність населення (особливо це є наглядним у контексті протиставлення Сходу та Заходу країни); затягнутість та неефективність економічних і соціальних реформ; нерозвиненість середнього класу; брак загальних спільних цінностей. Іншою гострою проблемою можна вважати помилково обраний вектор розвитку громадянської свідомості суспільства в країні. Так, в основу державної політики лягла система імітації європейського вектору розвитку та прийняття західноєвропейських цінностей. При цьому проблематиці дійсної самоідентифікації громадян з незалежною Україною, притаманними їй традиціями, надбаннями та цінностями увага майже не приділялась.

Отже, перешкоди на шляху до розбудови громадянського суспільства мають суттєвий характер. Розвиток можливий лише за умов соціальних, економічних, політичних, культурних та інтелектуальних трансформацій в усіх сферах буття українського суспільства. В цьому процесі велику значущість мають поширення загальних національних ідей та орієнтирів, які повинні консолідувати українське суспільство.

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент **Воднік В. Д.**

Врублівський П. В.,
господарсько-правовий факультет,
2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

У політичній культурі будь-якого суспільства існують свої особливості, які відображають характерні тільки даному суспільству цінності, норми, стереотипи, форми політичної участі і владних відносин. Відбиток на по-

літичну культуру накладають історичні умови, світоглядні установки, релігійний фактор, географічне положення. Визначити специфіку та особливості різних народів досить непросто. Необхідно враховувати безліч чинників. Західноєвропейську політичну культуру не можна назвати однорідним явищем, незважаючи на інтеграційні процеси в рамках Європейського Союзу. Змагальність, раціоналізм по відношенню до життя, прагнення до прогресу – ось ті етичні максими, які отримали провідне місце у відносинах громадян і держави, просували розвиток західної цивілізації, примушуючи її регулярно здійснювати ривки в виробничому розвитку, ведучи до збагачення населення.

Британія стала першою країною, де сформувалася політична культура, в рамках якої почали активно працювати політичні інститути і демократичні цінності. Події революції, громадянські війни XVII ст. і диктатура Кромвеля вселили британцям побоювання перед радикальним підходом соціальних утворень, надали цінність стабільності і порядку в суспільному житті. З того часу політичну систему Великої Британії завжди характеризувала рівновага між урядовою владою і тими обмеженнями, які накладалися на цю владу. Звідси випливає високий рівень лояльності громадян до державних політичних структур і почуття гордості до сформованого механізму їх функціонування. У порівнянні з іншими країнами Великобританію відрізняє низький рівень політичного насильства. Сам фактор підпорядкування режиму ґрунтується на комплексі мотивів, спрямованих на підпорядкування закону, лояльному ставленню до влади, віру в справедливість закону. Велика частина населення навіть не може уявити, що закон буває несправедливим, що відкидає моральні норми. Але на сьогоднішній день традиційні цінності правих і лівих сил виявилися сильно розмиті. Їх цілі стають все більш прагматичними, відрізняються консерватизмом в обговоренні, не припускаючи радикальних планів змін. Виходячи з цього, можна констатувати, що Велика Британія – класичний тип стабільної двопартійної системи «ідеального типу» західної демократії.

Країна, яка займає сьогодні лідируючі позиції в Європі, Німеччина після Другої світової війни характеризувалася аполітичністю своїх громадян. Аполітичність населення Німеччини стала наслідком сильної «політизації», яка насаджувалася в період нацизму. Такі настрої з'явилися як у старшого покоління, так і у молодшого. У молоді починає проявлятися орієнтація на цінності постіндустріального суспільства, яке своєю осно-

вною ідеєю бачить самовизначення людини. Цьому сприяв успішний економічний розвиток ФРН, який отримав назву «економічне диво», інтеграція ФРН в західне співтовариство націй. В результаті країна досягає високої задоволеності рівнем життя, активно працює політична система і демократія. На цьому ж етапі в НДР формується соціалістична політична культура, при цьому населення залишається індивідуальним до нових політичних ідеалів і цінностей. Людські інтереси куди більше були спрямовані на особисті відносини (інтереси сім'ї, друзів, колег по роботі тощо). Після падіння Берлінської стіни проходить об'єднання ФРН і НДР. Ця подія стає новим витком розвитку політичної культури Німеччини. Відбувається таке собі «зрощування» двох культур, але воно не було безболісним. Політична культура сучасної Німеччини – дуже суперечливе явище. Вона включає в себе елементи різних політичних культур. Вся увага прикута до перетворення возз'єднаних німецьких держав в єдину політичну культуру.

Політична культура Франції носить нестабільний характер. Це обумовлюється історичними умовами, нестабільністю Франції, як держави. За весь період своєї історії країна змінила чимало форм правління. За останні двісті років в державі змінилося півтора десятка конституційних актів і виборчих систем. Дані фактори залишили значний слід на політичній культурі французького суспільства. Демократія у Франції розвивається кардинально за іншим сценарієм в порівнянні з скандинавськими або англосаксонськими країнами, де вона спиралась на активно діючу виборчу систему. Французька демократія протягом 200 років діяла не стільки в рамках існуючих форм, скільки через їх голову, час від часу ламаючи одні форми і створюючи інші. Надалі у французькому суспільстві стає помітним занепад інтересу до революційної політичної культури. Всі радикальні ідеології набувають все більш негативний відтінок в суспільній свідомості. Франція є прикладом різноманітності і нестабільності такого явища, як політична культура.

Таким чином, Західна Європа являє собою широке різноманіття політичних культур. Країни, що знаходяться в цьому регіоні, мають багату історію змінюваності політичної культури, що дає ґрунт для подальшого розвитку своїх політичних систем та наявності демократичного устрою політичного життя.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор Клімова Г. П.

Гаврилишина О. І.,
Інститут прокуратури та кримінальної
юстиції,
2 курс, 9 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: ГЕНЕЗИС ФОРМУВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ

Перші ідеї, спрямовані на боротьбу з абсолютною необмеженою монархією, починають виникати у XIII ст. в лавах прогресивної частини населення Англії. Внаслідок цього у 1215 році була створена Велика Хартія Вольностей, в яку були закладені основи концепції прав людини, створено передумови для подальшого утвердження свободи і верховенства права. У XVII ст. активізується боротьба з феодалізмом, відбуваються буржуазні революції та формуються основи громадянського суспільства. В Україні перші елементи громадянського суспільства з'явилися в XI ст. З виникненням Київської Русі її основними державними інститутами стали князь, князівська рада та народне віче. Надзвичайно великі повноваження належали народному зібранню громадян. Повноваження віча поширювалися на всі функції державної влади, у тому числі на вибори князя, укладання з ним договору та обговорення найважливіших питань суспільно-політичного життя. Важливе місце у формуванні ідеї громадянського суспільства належить козацтву. Так, у конституції Пилипа Орлика 1710 р. найбільш повно втілені ідеї громадянського суспільства: «Гетьманська влада мала бути обмежена генеральною старшиною і генеральною радою. Тричі на рік належало збирати сейм із полково-сотенної старшини, депутатів і послів від війська. Значне місце відводилося демократичним правам усіх станів суспільства, особливо козацтва, а також правам міст».

Громадянське суспільство – це особлива автономна сфера, відокремлена від держави, що передбачає створення і функціонування добровільних і самоврядних інституцій, які сприяють громадянам в їх вільному розвитку та самореалізації. Це одне із ключових понять сучасної юриспруденції, політології, соціології, філософії. У такому суспільстві існує широка сфера суспільних відносин, в якій активно діють масові рухи, партії, угруповання за інтересами, переконаннями. Всеволод Речицький наголошував на тому, що для громадянського суспільства пріоритетами виступають свобода, ініціатива, динамічність і спонтанна активність.

На сьогоднішній день в Україні точаться дискусії щодо впливу держави на суспільство. Більшість населення бачить в державі чужу, корумповану силу та не довіряє державній владі. Кожен громадянин України прагне досягти своїх ідеалів, реалізувати певні інтереси. Але це вкрай важко зробити самотужки поза участю у громадянському суспільстві. Адже воно є гарантом захисту громадян від втручання державних інститутів у їх приватне життя та сприяє розвитку і вдосконаленню особистості. У сучасних умовах розвиток громадянського суспільства є доволі повільним. Це пов'язано із кризою найважливіших сфер життєдіяльності, недостатнім інформуванням громадян про організації громадянського суспільства, низьким рівнем довіри громадян та участі у діяльності громадських організацій. Розвитку громадянського суспільства в Україні будуть сприяти: 1) підвищення політичної культури населення та піднесення рівня суспільної свідомості; 2) збільшення можливостей участі громадян в управлінні державними і суспільними справами; 3) розвиток різних форм громадського самоврядування і самодіяльності. Як говорив американський фінансист, меценат і філософ Дж. Сорос: «Громадянське суспільство – це люди, які думають і діють незалежно від держави». Щоб побудувати справжнє громадянське суспільство в Україні необхідно зробити зміни у політичній, ідеологічній, культурній, а найголовніше у економічній сферах. Але воно того варте. Адже чим більш розвиненим є громадянське суспільство, тим меншим є вплив держави на свободу громадян.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Сахань О. М.**

Гайдо О. В.,

Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА СЕРЕД ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УКРАЇНІ

Коли пересічний громадянин чує словосполучення «соціальне сирітство», перше, що частіше за все спадає на думку, це явище сирітства серед малолітніх та неповнолітніх дітей та проблеми, що з ним пов'язані. Таке судження

не можна назвати помилковим, тому що більшість науковців також пов'язують це поняття саме з дитячим сирітством. Якщо говорити більш конкретно, то «соціальне сирітство» є одним з соціальних негативних явищ, причину появи якого пояснюють ухиленням з боку батьків здійснювати обов'язки щодо піклування дитиною, іншими словами це сирітство при наявності живих близьких родичів. Його наявність спричиняє появу низки суспільних проблем, таких як зростання кількості безпритульних дітей, застосування фізичного насилля стосовно малолітніх та неповнолітніх, поширення уживаності наркотичних та психотропних речовин серед молоді тощо. Кожна країна намагається боротися з розповсюдженням цього явища, створюючи відповідні програми та центри соціального захисту для найбільш вразливих суспільних верств, притримується ідеї певного пропагування здорового способу життя (без спиртних напоїв та куріння) та проводить державну політику в сфері забезпечення гарантування прав дитини. Подібні заходи активно намагається проводити і Україна. Проте, не дивлячись на все, проблема соціального сирітства дітей, на жаль, є не єдиною серед інших суспільних проблем як в світі, так і в Україні. На одному рівні з дитячим соціальним сирітством стоїть ще одне досить схоже з ним негативне явище – соціальне сирітство серед людей похилого віку. Проблема полягає в тому, що в науковій літературі немає прямих посилань на те, що даний термін стосується і такої категорії як «люди похилого віку». Але якщо можливо визначити зміст поняття соціального сирітства серед малолітніх та неповнолітніх дітей, то це можливо зробити і для поняття соціального сирітства серед людей похилого віку, тим більше, що в суспільному житті України подібне явище, на превеликий жаль, теж існує. Саме цим зумовлена актуальність обраної теми.

Люди похилого віку, як і діти, відносяться до найбільш вразливих соціальних верств населення, їх відсоток в державі з кожним роком зростає. В залежності від матеріального та фізичного стану здоров'я таких осіб, всі вони мають індивідуальні потреби, адже не всі люди похилого віку здатні забезпечити їх власними силами. Частіше за все в подібних випадках опорою для них слугує допомога від близьких родичів – дітей та онуків. Однак, певна частина старих людей не має можливості скористатися допомогою молодших родичів сім'ї не тому що вони взагалі відсутні, а через те що останні відмовилися від старшого покоління та припинили будь-які зв'язки з ними. Таку категорію осіб похилого віку в суспільстві часто називають «самотніми». Проте, це поняття є досить широким за своїм змістом і може стосуватися як старих, від яких відмовилися близькі родичі, так і старих, які

їх взагалі не мають. Тому стосовно досліджуваної категорії людей похилого віку більш доречно було б застосовувати поняття «соціального сирітства». Звідси випливає, що соціальне сирітство серед людей похилого віку можна було б охарактеризувати як таке суспільне явище, що виникає внаслідок відмови близьких родичів (дітей та онуків) з певних причин доглядати представників старшого покоління родини та підтримувати з ними будь-які зв'язки. Причини наявності та поширення даного явища в Україні є різними. Частіше за все вони є суб'єктивними (конфлікт поколінь, складні взаємостосунки між старими та молодими) та об'єктивними (наприклад, складне матеріальне становище). Однак, які б передумови вони не мали, їх наслідок завжди один – за наявності живих і здорових більш молодих родичів старі люди залишаються наодинці зі своїми проблемами. Доволі велика невідповідність між пенсійним забезпеченням та цінами на певні товари, рахунками за комунальні послуги, внаслідок цього погіршення умов життя старих, розвиток захворювань, що призводять до складності пересування – це далеко не всі лиха, які можуть спіткати людей похилого віку. Відмова від старшого покоління молодшими людьми іноді пояснюється їх небажанням «бачити» старість. Звідси походить негативне ставлення до літніх людей, до процесу старіння і навіть поява певної дискримінації по відношенню до старих. Це може проявлятися в несерйозному сприйнятті їх оточенням або іноді агресивних діях стосовно осіб похилого віку.

В нашій державі існує процедура, за якої стара людина може добитися виплати аліментів від своїх дітей. Проте з суб'єктивних причин більша частина стареньких відмовляється від вчинення подібних дій (або взагалі не знають про наявність для них такої можливості). В такому разі на допомогу можуть прийти соціальні служби, але і в їх діяльності можна спостерігати багато недоліків. Це може бути невелике фінансування, недостатня кількість працівників або їх професійна некомпетентність. Крім того, в Україні передбачено існування будинків для літніх людей, але їх кількість та умови, що вони пропонують, бувають недостатніми, щоб задовольнити потреби осіб похилого віку. Наразі, в Україні розроблена Концепція Державної соціальної програми «національний план дій з питань старіння» до 2022 року, в якій вказуються причини виникнення проблем, мета Програми, результати, на які сподіваються розробники. Проте, не дивлячись на досить позитивно окреслені положення, задовільні результати будуть залежати і як від людей похилого віку, їх сприйняття новацій, та цієї Концепції, так і від рівня участі в її реалізації держави та соціальних служб. Важливо те, що вона розроблена для широких верств населення похилого віку.

Отже, питання про застосування поняття соціального сирітства до категорії «люди похилого віку» є вкрай важливим і обґрунтоване наявністю даного соціального явища в реальному суспільному житті України.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Клімова Г. П.**

Гаценко О. С.,
факультет адвокатури,
2 курс, 4 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ТЕРОРИЗМ ЯК ДЕСТРУКТИВНИЙ МОДУС БУТТЯ

Сьогодні тероризм є однією з найбільш небезпечних глобальних проблем людства. В будь-якому прояві він несе загрозу будь-якій країні, спричиняючи не тільки відчутні економічні, політичні, культурні втрати, але й здійснюючи надзвичайно сильний психологічний вплив на населення. Як соціальне явище тероризм та екстремізм супроводжує людство майже всю історію його існування. Ще в I ст. в Палестині діяла доволі небезпечна група сікаріїв, яка вважається першою терористичною організацією нової ери. На той час їх тактика була незвичною: напади на суперника здійснювалися вдень, переважно в місцях великого скупчення народу, що наводило паніку на все населення. Звичайно, з часом напрям діяльності терористів стає все більш конкретним. На меті терористичні організації, як правило, мають не просто дестабілізацію ситуації в певному регіоні або наведення страху на населення, а перерозподіл владних повноважень, зміну кордонів, насильницьке повалення конституційного ладу, перерозподіл ресурсів.

В теперішній час відбувається наростання небезпеки терористичних атак навіть на найбільш захищені від цього явища країни, а також розширюється географія їх діяльності, зростає кількість терактів та їх майстерність, змінюються форми нанесення ударів, їх мета та об'єкти. Терористичні організації набувають статусу міжнародних. Важливим чинником, який сприяє поширенню тероризму, є поява нових терористичних угруповань та спонсорів, які його підтримують. До того ж в умовах глобалізації з'являється нова, глобальна система зв'язку та поширення інформації, що завдає удару по звичним засобам захисту країн від терористичних атак. У ХХІ ст. тероризм – це вже не просто терористи-самовбивці або їх невеликі групи, це розвинені

потужні структури, що мають відповідний матеріально-технічний та фінансовий базис, а їх засобам зв'язку можуть позаздрити спеціальні підрозділи правоохоронних органів більшості країн.

Важливою рисою тероризму сьогодні є те, що він активізується там, де є «гарячі точки», де слабка державна влада, де стають слабшими національні або міжнародні механізми контролю над суспільством. Однак ознакою сучасності стало те, що на мапі світу з'явилися держави, у яких тероризм перетворився на державну політику. Мова йде, в першу чергу, про ІДІЛ, яка використовує цю тактику на міжнародній арені, через що збройний конфлікт, що почався всередині країни, затягнувся на доволі довгий проміжок часу. Ще однією особливою рисою сучасного тероризму є наявність у розпорядженні ватажків подібних організацій найсучасніших видів озброєння. Але цього терористам видається замало, вони розширюють діапазон власних дій, вдаючись до масової підробки грошових знаків або масштабних дій по переміщенню наркотичних засобів. Загалом сучасний тероризм несе загрозу для всіх сфер суспільного життя. Він може знищити будь-які плани чи надії в один момент. Для ефективного попередження розвитку тероризму необхідне створення міжнародних організацій як з виявлення, попередження та затримання таких злочинців, так і щось на кшталт міжнародного суду. В такому суді повинні визначатися його компетенція, засади відповідальності, країни в яких будуть утримуватися терористи під час відбування покарання. Однак питання про термін покарання і подальший процес ресоціалізації терористів і чи взагалі доцільним буде випускати їх з подібної в'язниці може стати досить дискусійним.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Погрібна В. Л.

Гевко О. В.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс, 10 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

МІСЦЕ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Правосвідомість – це специфічна форма суспільної свідомості, система відображення правової дійсності у поглядах, теоріях, концепціях, почуттях,

уявленнях людей про право, його місце та роль щодо забезпечення свободи особи та інших загальнолюдських цінностей. Правосвідомість як одна з форм суспільної свідомості виконує надзвичайно важливі функції та завдання, реалізує загальнозначущі цілі в системі суспільних відносин. У формуванні правосвідомості і правової культури важливу роль грають правове виховання і правове навчання громадян, а також підвищення ефективності їх правової інформованості. Правосвідомість впливає на процес державотворення, реалізацію права та виконання його приписів адресатами, регулювання всього різноманіття життєвих процесів в суспільстві і державі, сприяє консолідації громадян, всіх соціальних груп, підтримці і зміцненню цілісності суспільства, порядку в ньому. Динамічний розвиток української держави неможливий без належного рівня правосвідомості й правової культури населення. Особливості й характер суспільної правосвідомості та правової культури є тими чинниками, що визначають якість і темпи державотворчого процесу в сучасній Україні. Суспільна правосвідомість є підґрунтям для формування громадського запиту щодо якості парламентаризму, належної правової культури можновладців, підвищення ефективності діяльності правоохоронної та судової систем (Калиновский Ю. Ю.). Культивування ідеї ототожнення права і законодавства за роки радянської влади стало причиною деформації правової свідомості населення. Хоча за роки незалежності України відбулось чимало змін у житті суспільства та свідомості українців, проте процес повної ліквідації деформації так і не відбувся.

У сучасних умовах розвитку українського суспільства причинами деформації правосвідомості громадян є: кризові явища в різних секторах суспільства, низький рівень життя переважної більшості населення, не сформована структура вітчизняного соціуму, нестабільна політична та економічна ситуація. До цього слід додати вікові традиції правового нігілізму, оскільки Україна довгий час входила до складу інших держав, то право сприймалося здебільшого як інструмент примусу з боку пануючої держави. Українці віддавали пріоритет традиціям і звичаям, що сформувалися в межах національних громад. М. Драгоманов при дослідженні правосвідомості доводив, що будь-яка революція має політичний характер, але не створює нового суспільства, що особливо актуально для українського народу, який за останні десятиріччя пережив дві революції, численні політичні кризи, а зараз перебуває в умовах війни та зростання злочинності в суспільстві. Ці події негативно вплинули на правосвідомість українців, які відчули всі тяготи життя в умовах суспільних потрясінь. Вчений зазначав, що не револю-

ція, а еволюція правосвідомості людей здатна змінити суспільне життя. Правосвідомість відіграє одну з вирішальних ролей у житті суспільства, оскільки є необхідним чинником при створенні норм права, та умовою точної і повної реалізації правових норм. Сучасне українське суспільство стоїть перед нагальною проблемою підвищити рівень правової свідомості та правової культури населення. Адже саме від їх якісного рівня залежить розвиток суспільства та формування демократичної правової держави. Лише у разі успішного досягнення цієї мети законність і правопорядок у нашій країні утвердяться остаточно, закріпивши за Україною статус демократичної, правової, стабільної і процвітаючої держави.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Сахань О. М.**

Гнатюк Н. В.,
Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,

ГРОМАДЯНСЬКА АКТИВНІСТЬ ЯК УМОВА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Такий політичний режим як демократія створює реальні умови для розвитку особистості, забезпечує можливості для всебічного розвитку людині, надає змогу висловлювати власну громадянську позицію, впливати на прийняття рішень як місцевого так і загальнодержавного значення, брати участь у їх прийнятті та реалізації. Тут є важливим такий факт, що ця участь повинна бути усвідомлена громадянином та бути значущою для нього. Тобто «влада народу» сприяє формуванню ініціативності та активності у людей. Така специфічна якість громадянина як громадянська активність виступає однією із головних умов формування та нормального функціонування надзвичайно важливого суспільно-політичного інституту – громадянського суспільства. Це такий соціум, у якому присутня сфера взаємодії між його представниками, спілкування, самоорганізації і самоврядування індивідів на базі добровільно організованих асоціацій, які прямо захищені законодавством від втручання з боку державних органів.

Важливо зазначити, що це поняття включає у себе й особливі цінності : свобода слова та ЗМІ; політичний плюралізм; правова держава, де пріоритетом виступають права та свободи людини і громадянина; справедливе та незалежне правосуддя тощо.

Громадянська активність – це багатогранне складне явище суспільної дійсності, яке являє собою бажання громадян безпосередньо впливати на події у країні. Можна визначити три основні елементи, що власне проявляють інтереси та дії населення.

По-перше, це високий рівень свідомості громадян та культурна обізнаність. Вони часто втілюються у створенні певних громадських організацій, що займаються задоволенням соціальних потреб; організації проєктів, за допомогою яких навчають людей; проведенні волонтерських програм.

По-друге, громадянська активність передбачає відповідальність громадян один перед одним та перед державою. Проявляється вона у повазі до прав та свобод людини, їх захисті у разі порушення, у свідомому виконанні обов'язків. Як прояв такої тенденції часто виникають рухи, спільності, що містять процеси самореалізації населенням творчих амбіцій.

По-третє, політична участь є одним із найбільш яскравих прикладів ініціативності громадян. В основному вона проявляється у наступному: наявність місцевих органів самоорганізації населення, регулярне та свідоме голосування на виборах, співпраця із ЗМІ та друкованими виданнями щодо висвітлення власних поглядів, створення політичних партій, організацій, проведення місцевих та всеукраїнських референдумів тощо.

Останнім часом політична активність населення України проявляється у мітингах, демонстраціях, зборах громадян щодо спрямованості національної політики у європейському векторі. Важливо згадати таку знаменну подію як Революція Гідності, де громадяни змогли протистояти узурпації влади та захистити власні погляди і позиції при зіткненні із інтересом владних структур.

Можна зробити висновок, що залучення громадськості до участі в усіх сферах життя держави, активна позиція населення сприяє посиленню демократичних процесів. Вона безпосередньо проявляється у прозорості процесу прийняття рішень у країні, значною мірою підвищує відповідальність посадових осіб перед своїми виборцями та у становленні громадянського суспільства.

*Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Требін М. П.***

Гордєєва К. О.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс, 11 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ

На сучасному етапі розвитку людства відбуваються процеси формування нової генерації суспільства, особливістю якої є перетворення інформації і знання на основне джерело розвитку. Тому суспільство називають інформаційним, а його інститути – успішно конкуруючими з іншими соціальними інститутами. Процеси інформатизації, посилені комп'ютерними та телевізійними технологіями, суттєво впливають на соціалізацію молодого покоління, формуючи у нього систему цінностей, життєвих планів, стратегій поведінки, створюючи прообраз світу, до якого прагне молода людина, що актуалізує дослідження проблем соціалізації молоді в інформаційному суспільстві.

Соціалізація відбувається протягом усього життя людини, однак на початкових етапах формування особистості її значення стає одним з найважливіших, тому що саме в дитинстві, підлітковому віці, юності закладається основний потенціал особистості, який впливає на її подальше життя. Виступаючи невід'ємною складовою суспільства, молодь відчуває всі суспільні та глобальні зміни, завдяки чому отриманий та перетворений у процесі соціалізації досвід відтворюється нею на ціннісному та поведінковому рівнях. Отримана інформація змінює базові духовно-культурні уявлення дітей та молоді, які мають особливе ставлення до життя, особисті уявлення про внутрішній світ, інакше організують свій час. Комп'ютеризоване покоління розвиває свої інтелектуальні здібності не просто швидше і різноманітніше, а і в іншому соціально-часовому вимірі. Можливості побудови віртуального світу, який відрізняється своєю динамічністю, яскравістю, інформаційною насиченістю, свободою слів і дій з легкістю захоплює і занурює представників молодого покоління в специфічний, створений комп'ютерними технологіями та телекомунікаціями світ. В результаті цього часто виникає залежність молодого покоління від глобального простору, зменшення соціальних контактів, що може призвести до неможливості адаптуватися у суспільстві, депресій та навіть самогубств. Занурюючись в Інтернет, людина може поступово ізолюватися від безпосереднього живого спілкування, тому

зараз як ніколи актуальною стає проблема комп'ютерної самотності, інформаційного відокремлення індивіда. Більше того, щодня молодь стикається з великим обсягом агресивної масової інформації та пропаганди, які часто мають негуманний характер. Ця негативна інформація часто «зомбує» особистість, формує конкретні негативні наслідки, не розвиває позитивного мислення, у результаті чого руйнується ще не сформована особистість.

Отже, процес соціалізації молоді в сучасному інформаційному суспільстві притаманна внутрішня конфліктність, яка зумовлена переосмисленням попереднього досвіду, кардинальними змінами традиційних цінностей і поглядів, соціальною неоднорідністю. В свідомості особистості формується суперечність соціальної та віртуальної реальності, що не сприяє вирішенню проблеми соціальної інтеграції молоді у суспільство, а лише дозволяє зменшити негативний вплив реалій. Тому державі слід проявляти більшу увагу впливу інформаційної галузі на процес соціалізації молоді та сформувати механізм регулювання в цій сфері. Здається за доцільне організувати розробку соціальних проєктів, що звертаються до нашої історико-культурної спадщини. Вони б «скерували» молоде покоління у напрямку поваги до національного надбання, зацікавленості у цивілізаційному досвіді та задоволенні прагнення у саморозвитку. Процес соціалізації буде проходити з користю для суспільства, спрямовуючи нашу країну в світле майбутнє, якщо інформаційний простір буде заповнений інформацією, що позитивно впливає на особистість, розвиваючи її найкращі якості та бажання бути корисною суспільству.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент Сахань О. М.

Гоцкалюк І. П.,
Господарсько-правовий
факультет, 2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПЕРЕВАГИ ТА ТРУДНОЩІ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ СІМ'Ї

Проблема створення сім'ї у період навчання хвилює не одну тисячу студентів. Існує думка серед молоді, що створення родини в університет-

ські роки – запорака до щасливого сімейного майбутнього. Проте за офіційною статистикою, в останні роки скорочується кількість сімейних пар, де обоє – студенти. Повна студентська сім'я зустрічається тільки у 29,1% з 265 сімей. Студентські роки – це не лише час для здобуття вищої освіти, але й сприятливий час для створення сім'ї з багатьох причин. Широкі можливості вибору шлюбного партнера (особливо у вузах, де збалансована статевва структура студентів), спільність багатьох життєвих цілей, схожість ціннісних орієнтації, оптимальний вік подружжя для народження дитини – усі ці чинники сприяють утворенню потенційно стабільних та перспективних сімей. Однак їхня побутова необлаштованість, економічна несамостійність за відсутності належної уваги з боку державних і суспільних інститутів можуть стати серйозною перешкодою на шляху становлення студентської сім'ї.

У нашому дослідженні під студентською сім'єю розуміємо таку сім'ю, у якій подружжю не більше 28 років, а стаж сімейного життя не перевищує 5 років. Діти в студентських сім'ях зазвичай дошкільного віку. Студентська сім'я через близькість ідейно-моральних характеристик подружжя має потенційну здатність до успішного функціонування. Варто звернути увагу на те, що студентські сім'ї відрізняються від звичайних молодих сімей: їм доводиться стикатися із специфічними соціально-психологічними проблемами (соціальна та психологічна незрілість подружжя; фінансова та психологічна залежність від батьків; авторитарне втручання родичів у сімейне життя; відсутність готовності до самостійного ведення домашнього господарства; житлові проблеми; поєднання навчання і шлюбносімейних зобов'язань; обмеження свободи і незалежності; виникнення нових обов'язків, а значить, зменшення вільного часу; зміна змісту дозвілля). Труднощі у вирішенні проблем, можуть призвести до конфліктів у шлюбно-сімейній взаємодії, погіршення здоров'я, зменшення народжуваності, збільшення матерів-одиначок.

Виділимо основні психологічні причини конфліктів у студентських сім'ях: протиріччя в цій сфері не завжди виявляються в повсякденному житті, але антагонізм ціннісних установок, зазвичай, стає очевидним ще в період «проб»; різні погляди на сімейні цінності, тобто, установки подружжя з приводу того, для чого існує сім'я; відсутність комунікативних навичок (просте невміння домовлятися, шукати компромісні варіанти вирішення загальної проблеми). Крім того, на виникнення сімейних конфліктів впливають особистісні особливості, такі як властивості темпераменту, риси

характеру, адекватність самооцінки. Таким чином, молода студентська сім'я більшою мірою, ніж зрілі сім'ї потребує допомоги суспільства і держави, в створенні умов для реалізації найважливіших функцій: забезпечення відтворення фізично здорового і психічно повноцінного потомства, задоволення особистих інтересів кожного члена сім'ї.

Незважаючи на проблеми студентських сімей можна виділити і цілу низку їх переваг. Молодість (а значить, і студентські роки) – це найкращий з фізіологічної та психологічної точок зору час для укладення шлюбу і народження первістка, а шлюб – це завжди краща альтернатива позашлюбним інтимним зв'язкам, які достатньо розповсюджені в молодіжному середовищі. Крім того, сімейний стан позитивно впливає і на ціннісні орієнтації студента, сприяє розвитку його інтелектуальних і соціальних потреб. Студентській сім'ї властива висока стійкість та адаптованість, адже спільність інтересів і звичок – це стрижень студентських шлюбно-сімейних стосунків. Безумовною перевагою є і те, що молодим батькам значно легше знайти спільну мову зі своїми дітьми, ніж батькам старшого віку.

Отже, процеси становлення, формування, розвитку сучасної молодої студентської сім'ї проходять у досить складних та суперечливих умовах. Вони характеризуються зміною суспільних відносин, що передбачає необхідність подальшого з'ясування особливостей підготовки молоді до створення сім'ї.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор Клімова Г. П.

Денисенко А. В.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс, 9 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

КІБЕРБУЛІНГ – НЕБЕЗПЕЧНЕ СУСПІЛЬНЕ ЯВИЩЕ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Створення і розвиток мережі Інтернет зумовили виникнення нових стосунків – спілкування в інтернет-форумах, телеконференціях, групових іграх, інтернет-щоденниках та ін., що значно розширило можливості спілкування; сформувалося нове середовище – кіберпростір. Зокрема, новітні

технічні засоби і інтернет-середовище створили можливості для поширення нового виду насильства – кібербулінгу, від якого найчастіше потерпають діти та підлітки, оскільки вони є найактивнішими користувачами. Особливо сприяють цьому неконтрольоване використання контенту і відсутність або слабка сформованість критичного мислення.

Кібербулінг – це новітня форма агресії, що передбачає жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину з використанням інформаційно-комунікаційних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж тощо. Слово «кібербулінг» походить з англійської мови, створено від двох слів: кібер (позначає віртуальне опосередковане комп'ютером середовище) і булінг (походить від англ. *bull* – бик, бугай, а в переносному значенні – дуже велика, сильна чи агресивна персона). Кібербулінг, як проблема молодіжної агресії в мережевому спілкуванні, бере свій початок з 70-х років минулого століття.

Аналіз феномену «кібербулінг» показав, що існуючий феномен не виникає в ізоляції, на нього здійснює суттєвий вплив культура і суспільство. Цей феномен розвивається або занепадає в результаті складних взаємостосунків між індивідом, сім'єю, групою однолітків, школою, громадою та культурою і є інтегральним показником інформаційної культури. Тому особа, яка знаходиться в центрі соціального буття і охоплена кібербулінгом, може бути залучена туди або як: «агресор», «жертва – агресор», «жертва» або «свідок». Найвідомішим є трагічний випадок із 13-річним Раяном Патріком Галіганом, який скоротив собі віку внаслідок постійного булінгу в школі, до якого долучився кібербулінг: поширювалися чутки про те, що він гей.

Сучасні американські вчені виділяють 8 різних типів кібербулінгу.

Тип 1: Перепалки, або флеймінг – обмін короткими гнівними та запальними репліками між учасниками з використанням комунікаційних технологій.

Тип 2: Нападки – регулярні висловлювання образливого характеру на адресу жертви.

Тип 3: Наклеп або обмовлення.

Тип 4: Самозванство. Особа використовує особисті дані жертви (логіни, паролі до акаунтів в мережах, блогах) з метою здійснення від її імені негативної комунікації.

Тип 5: Ошукування. Виманювання конфіденційної особистої інформації для власних цілей або передачі іншим особам.

Тип 6: Відчуження. Он-лайн відчуження в будь-яких типах середовищ, де використовується захист паролями, формується список небажаної пошти або список друзів.

Тип 7: Кіберпереслідування. Жертву приховано вистежують для скоєння нападу, побиття, зґвалтування.

Тип 8: Хепіслепінг – відносно новий вид кібербулінгу, який передбачає реальні напади, які знімаються на відео для розміщення в інтернеті, може закінчитись летально. У зв'язку з цим з'явилося поняття «буліцид» – загибель жертви внаслідок булінгу.

Боротьбу з кібербулінгом ускладнює безкарність в інтернет-просторі, коли кожен може видати себе за будь-кого, не відповідаючи за наслідки дій.

Отже, кібербулінг, як набір різних форм проявів жорстокості у віртуальному просторі, має соціально-психологічну природу і базується на засвоєнні підлітками законів соціальної нерівності і боротьби за владу. Знищити повністю кібербулінг принципово неможливо, але це не значить, що можна ігнорувати це явище, відсторонюватись від регулювання конфліктів.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент *Сахань О. М.*

Єременко Є. В.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс, 7 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ДО ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ ДЕІДЕОЛОГІЗАЦІЇ ТА РЕІДЕОЛОГІЗАЦІЇ

Ідеологія як система форм суспільної свідомості є відбиттям сторін духовного життя суспільства, що відображає характер суспільних зв'язків із формами діяльності та мислення. З одного боку, вона володіє поширеним впливом на свідомість людей і може використовуватися як засіб маніпулювання поведінкою мас. Але з іншого – може здійснювати розповсюдження ідей в інтересах суспільства, його національного відродження, вказувати шляхи і засоби вирішення суспільних проблем. Політичні ідеології – певне ядро, навколо якого формуються відповідні групи соціуму або усе суспільство. Індивідуально-суспільний характер політичної ідеології проявляється

як «ілюзорне бачення людиною або певною спільністю людей дійсності, яка з необхідністю вимагає свого теоретичного обґрунтування і практичної реалізації» (О. Іщенко). Ключову роль у переосмисленні ролі ідеології в житті суспільства й особи відігравали праці з питань «деідеологізації» та «реідеологізації» Д. Белла, К. Поппера, Р. Арона, Е. Тоффлера, З. Бжезинського, О. Лемберга, Р. Нейсбітта та інших західних учених другої половини ХХ ст. Деідеологізацію вони розглядали як засіб проти експансії марксистсько-радянської ідеології, носії якої прагнули переконати весь світ у перспективі соціалістичного вибору як нібито справедливого та єдино правильного.

У Д. Белла, К. Поппера, Р. Арона «кінець ідеології» розглядався як один із аспектів «кінця історії», – кінця боротьби класових інтересів, політичних амбіцій, непомірних егоїстичних бажань. Так, Френсіс Фукуяма у своїй праці «Кінець історії» стверджує, що прийде кінець історії, якщо у світі восторжествує моноідеологія. Саме це і є фактичним визнанням ролі ідеології як однієї з головних рушійних сил історії. Як показав подальший перебіг подій, ідеологія й надалі залишалася ключовим елементом суспільного та політичного життя, окреслюючи місце людини в сучасному світі. Тому в 1970–1980-х рр. на зміну концепції деідеологізації приходять концепції реідеологізації. Реідеологізація розуміється як процес відродження ідеології, оновлення віри в ідеологію, посилення її ролі в сучасному світі. Залучаються світоглядні ресурси, що дотепер дримали, зміцнюється втрачена в минулі десятиліття віра в мобілізаційну силу ідеології капіталізму. Пізніше реідеологізація трактувалася як масове залучення широких верств населення до ідеалів і цінностей сучасного суспільства.

У зв'язку з реідеологізаторською тенденцією автори «кінця ідеології» (Р. Арон, З. Бжезинський, Д. Белл, С. Липсет, Е. Шилз та ін.), пояснювали, що йшлося не взагалі про кінець ідеологій, а про кінець у певному смислі: вичерпували свій вік ідеології, що втілювалися в репресивні соціальні практики. Зокрема, З. Бжезинський пояснив, що під «кінцем ідеології» він розумів лише догматизм, прагнення до систематизаторства, а Д. Белл уточнив, що «кінець ідеології» не припускає зникнення всіх соціальних конфліктів. Вихід із цього уявного протиріччя полягає в тому, що кожна ідеологія відносно конкретної особи, громадянина дійсно не повинна носити обов'язкового або примусового характеру. Людина в цивілізованому соціальному середовищі має повне право самостійно обрати прийнятну для неї ідеологію, більш правильний, з її точки зору, спосіб сприйняття світу, оцінки навколишнього життя.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент Сахань О. М.

СТАТУС ОПОЗИЦІЇ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Як політико-соціологічний феномен, опозиція пройшла шлях трансформації не тільки на площині взаємодії з державною владою, але і сприйняття її суспільством. Опозиція – це протидія, боротьба проти будь-якої пануючої сили; група або групи людей, які ведуть цю боротьбу. У політичному контексті опозиція – це рух, партія, група або людина, яка виступає проти пануючої партії або думки, яку підтримує більшість у партії або групі.

На першому етапі свого існування, в момент зародження опозиції як стійкого явища політичного життя, вона знаходила негативні відгуки у філософів та правників. Головним недоліком існування опозиції та причиною несприйняття переваг її існування була думка про те, що протилежні законодавцю сили мають руйнівний характер серед суспільства та населення, оскільки породжуючи протилежні думки, які здатні провокувати розбрат у суспільстві. Такої думки додержувалися Д. Юм та Ж. Ж. Руссо. Одностайна оцінка цього явища вочевидь пояснюється тим, що опозиція не встигла сформуватися як повноцінний та стійкий інститут, наслідки діяльності якого на той час можна було б оцінювати. Рівень тогочасного сприйняття політичного благополуччя залежав від рівня безпеки у державі: «У добре керованій монархії опозиції не з'являються», що підтверджує факт того, що суспільство, у тому числі його еліта, не сприймала не тільки опозицію, скільки страх неблагополуччя держави, ознаку появи деструктивних тенденцій. Проте зі зміною суспільних відносин, які спричинили зміну форм правління, змінюється ставлення і до опозиції. Вже у 18 столітті у збірнику статей авторів Конституції США «Федераліст» опозиція сприймається як позитивна сила у вигляді об'єднання громадян, яке своїм існуванням на законодавчому рівні допомагає приймати більш правильні й виважені рішення шляхом протиставлення загально сприйнятими ідеям та позиціям, змушуючи вдосконалювати вже наявну політику, виражену в законах.

Характерною і визначальною рисою опозиції, яка відділяє її функцію від сіяння розбрату у суспільстві до контролю за владою та її вдосконалення,

є активність. Тобто, опозиції не є пасивним непогодженням або критикою, а є проявом незгоди з політикою більшості шляхом проявлення певних дій. Сучасне розуміння опозиції виражається у сприйнятті такої як своєрідного індикатора демократії, чинника, без якого режим втратить свою здатність до розвитку та вдосконалення. У більшості країн світу опозиція має законодавчо закріпленій статус, а серед основних наслідків її діяльності визначають контроль над існуючим урядом, дотриманням принципів співвідношення влади. Це відбувається таким чином, коли упродовж політичного процесу виникає конкуренція між правлячою партією та опозиційними силами (боротьба за голоси виборців, за місця у законодавчих органах влади, у ЗМІ), що породжує розвиток політичних ідей. Більше того, опозиційні сили мають стабілізуючий вплив на всю політичну структуру суспільства, слугує протидією від гострих соціальних конфліктів та криз. Утиск у правах опозиції та обмеження сфер її діяльності сприймається як порушення демократичних прав та свобод.

Отже, опозиція відіграє вагомую роль в формуванні демократичної політичної системи, породжує плюралізм думок та конкуренцію на політичній арені, що неодмінно зумовлює розвиток як правлячої еліти, так і політичної системи в цілому.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Волянська О. В.**

Зал Д. О.,
міжнародно-правовий
факультет, 2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОВЖИВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ РЕСУРСОМ ЯК ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПІВ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Відповідно до ст. 1 Конституції Україна визнається демократичною державою. Однією з її ознак є участь народу у формуванні вищих органів державної влади, а тому слушно зауважити про необхідність наявності публічних виборів, які б відбувалися та ґрунтувалися на принципах рівності, змагальності, періодичності та вільного волевиявлення виборців. Такі прин-

цippi забезпечуються відсутністю неправомірних дій з боку органів влади, які шляхом зловживання адміністративним ресурсом безпосередньо впливають на виборчий процес. Через це необхідно певним чином врегулювати його вплив на вибори. Питання використання адміністративного ресурсу завжди було предметом уваги чималої кількості науковців, серед таких С. Липсет, С. Роккан, Н. Ніколаєнко, Д. Позняк та ін. Попри значну кількість досліджень проблема зловживання адміністративним ресурсом потребує всебічного, поглибленого вивчення, системного аналізу ступеня впливу адміністративного ресурсу на виборчу систему України.

Носіями адміністративного ресурсу виступають не тільки найвищі органи влади, а й керівники територіальних і місцевих органів державної влади, а також органи місцевого самоврядування. Не зважаючи на таку велику кількість суб'єктів адміністративного ресурсу, провідне місце в його реалізації і за його допомогою впливу на виборчий процес належить Адміністрації Президента України та Кабінету Міністрів України. Однією з причин цього є невичерпний перелік повноважень цих органів, що надає їм важелів керування фінансовими, матеріально-технічними, культурними та іншими галузями суспільного життя.

Слушно зауважити, що адміністративний ресурс діє і використовується службовцями не тільки під час виборів, а поширюється на весь політичний процес взагалі. На сучасному етапі розвитку суспільства кількість різновидів адміністративних ресурсів значно збільшилась, серед основних форм їх прояву варто виділити такі: насильницьке втягування громадян до лав відповідних політичних партій (чи навпаки, примушування людей вийти зі складу опозиційних політичних сил); прямий підкуп виборців з боку влади, доволі часто – за рахунок державних коштів; погрози застосування сили, репресій проти виборців у разі, якщо вони не проголосують за відповідного кандидата чи політичну партію; незаконний і таємний друк додаткових бюлетенів, які потім викидаються за потрібного кандидата; фальсифікації з боку влади під час голосування та підрахунку голосів і багато інших.

Виходячи з вищенаведеного важко не погодитись з думкою Н. О. Ніколаєнко, яка приписує адміністративному ресурсу термін «політична корупція», адже суб'єктам владних повноважень незаконно надаються відповідні блага і переваги на здійснення дій державно – владного характеру. Законодавець вже зробив крок, криміналізувавши деякі види форм незаконного впливу на результати виборів, але у виборчому процесі лишається ще чимала кількість прогалин, яка спотворює один з основних і найголовніших

принципів існування та функціонування демократичного суспільства – прозорість системи формування органів влади.

Таким чином, у виборчому праві існує ще велика кількість неврегульованих на законодавчому рівні відносин (прогалин), які стають джерелом порушення добросовісної процедури виборів шляхом незаконного використання адміністративного ресурсу, що спричиняє відповідну дестабілізацію у суспільстві, знижує рівень довіри населення до системи виборів, підриває авторитет і законність діяльності владних органів, ставить під загрозу демократичний режим держави.

Науковий керівник : кандидат соціологічних наук, доцент **Підкуркова І. В.**

Засядівко Ю. В.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 9 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРИЧИНИ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

За даними статистики в Україні протягом 2017 року у судах першої інстанції перебувало на розгляді 6408 кримінальних проваджень щодо 7976 неповнолітніх осіб. 70% скоєних злочинів здійснюються у стані алкогольного сп'яніння. За рік, з 2016 по 2017, кількість злочинів від впливом наркотичних речовин збільшилась втричі. 95% від загальної кількості наркоманів припадає на молодь – 15–30 років. Подібні невтішні показники злочинності неповнолітніх мають місце не лише в Україні. Вони притаманні багатьом суспільствам, включаючи високорозвинені країни Європи та США. Це свідчить про те, що проблема злочинності неповнолітніх є актуальною та потребує нагальної уваги суспільства й держави.

Основною причиною злочинності неповнолітніх є умови життя й виховання, вплив найближчого оточення. У першу чергу це стосується родини. Важливим фактором вчинення неповнолітніми особами злочинів є низький рівень взаємозв'язків дітей та підлітків з батьками. Недостатній інтерес батьків до своїх дітей призводить до того, що неповнолітні стають більш вразливими та схильними до будь-якого негативного впливу з боку суспіль-

ства та окремих осіб, наркотичної та алкогольної залежності, що слугує причиною багатьох злочинів. Особливе місце займає демонстрація передач щодо незаконного збагачення, агресії та насильства. Продукція негативного змісту, що надходить без обмежень з Інтернету, деяких комп'ютерних ігор, телебачення згубно впливає на ще вразливу та недостатньо сформовану психіку та свідомість неповнолітніх. У таких випадках порушується процес соціалізації, адже особи, які вчиняють злочини на підґрунті отриманої із зазначених джерел інформації відрізняються жорстокістю, тому що, як правило, не усвідомлюють негативних наслідків власних дій для суспільства. На підвищення рівня злочинності неповнолітніх має вплив і геополітична ситуація у світі. Діти, які стають жертвами збройних конфліктів, окупаційних режимів спостерігають насильство, масові вбивства, жорстокість військових. Це також негативно впливає на психіку і слугує причиною для неправомірної поведінки з метою задовольнити свої найнеобхідніші потреби. Варто зазначити і про економічне становище держави, як фактор збільшення кількості кримінальних проваджень стосовно осіб, які не досягли 18 років. В умовах, коли коштів у держбюджеті недостатньо, мінімальними є видатки, які можна було б направити на забезпечення гідного життя громадян. Це провокує значне майнове розшарування у суспільстві. Стають поширеними грабежі та крадіжки, як психологічна реакція неповнолітніх.

На рівень вчинення злочинів неповнолітніми має вплив і такий суспільний інститут, як держава. Відповідно до визнаних суспільствами різних держав правил, політика у сфері кримінальної юстиції стосовно неповнолітніх має бути спрямована на пріоритет соціально-правового захисту і профілактики правопорушень серед дітей, які потрапили у конфлікт із законом, замість притягнення їх до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів. Натомість здійснення такої політики не є поширеним у зв'язку з вирішенням державою низки інших економічних, політичних та соціальних питань.

Отже, основними причинами злочинності неповнолітніх є проблеми, які тим чи іншим чином пов'язані із функціонуванням інститутів суспільства: економічних, політичних, соціальних. Для вирішення цієї суспільної проблеми необхідно всім державним, недержавним організаціям, вихователям, педагогам, правоохоронним органам, громадським організаціям, суспільству в цілому докласти зусиль, щоб повернути неповнолітніх, які стали на хибний шлях злочинності, до належних умов життя, допомогти розібратися в наслідках їх неправомірних дій, навчити на прикладах відомих та успішних

людей тому, що в житті можна досягати бажаного чесною працею та наполегливістю, без порушення законів та руйнування свого життя.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент *Сахань О. М.*

Зеленська К. С.,
Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК ФЕНОМЕН СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Поняття «лідерство» є універсальним за своєю природою, оскільки власне будь-якій сфері людської діяльності. Саме тому варто зазначити, що політичне лідерство є різновидом соціального і воно пов'язане з управлінням державними та суспільними процесами. Феномен політичного лідерства привертая увагу кращих представників світової політичної думки ще у давні часи. Відомі античні філософи та історики Плутарх, Платон, Геродот вважали, що лідером має бути вождь, полководець, монарх чи боги. Детально досліджував сутність політичного лідерства і Нікколо Макіавеллі. В його трактуванні політичний лідер має бути володарем, який керує суспільством і здатен використовувати різноманітні засоби для збереження свого панування та підтримки громадського порядку. У своїх працях Макіавеллі зазначав, що теорія лідерства містить основні чотири компоненти: підтримка лідера прихильниками; взаєморозуміння між лідером та підлеглими; здатність лідера виживати; прагнення правителя до справедливості та розумності.

Західні науковці розглядають лідерство як на суто теоретичному, так і на практичному рівні з використанням емпіричних досліджень. Видатний філософ Фрідріх Ніцше прирівнював лідера до надлюдини, яка здатна маніпулювати масами. Такий індивід повинен відмовитись від існуючих норм моралі, оскільки ними можуть керуватися лише слабкі. Мораль, за Ніцше, – «знаряддя слабих». Філософ зазначає, що вольовою людиною може бути лише та, яка жорстоко та байдуже ставиться до оточуючих. Поряд з цим, Зигмунд Фрейд наголошував, що культ лідера формується ще з дитинства. Проте індивіди ніколи не звільняються від впливу: спочатку вони залежать

від батьків та викладачів, потім від роботодавців та колективу і, нарешті, тих людей, які дають поради протягом усього життя.

У світі існують різні підходи до типологізації лідерства. Одним із перших, хто запропонував типологізувати політичне лідерство, був Макс Вебер. Соціолог виділяв три типи лідерства: традиційне, раціонально-легальне і харизматичне. Спадкоємність влади характерна для традиційного лідера, оскільки монарх має авторитет не завдяки особистим якостям, а лише через те, що є представником правлячої династії. Перебування на державній посаді є суттєвою рисою раціонально-легального типу лідерства. Харизматичне лідерство засноване на вірі в талант лідера, його важливу роль у політичному процесі.

Таким чином, політичне лідерство – це процес взаємостосунків між людьми, при яких одні виражають і знають потреби, інтереси своїх послідовників і через це володіють престижем і впливом, а інші – віддають їм добровільно частину своїх політичних, владних повноважень і прав для здійснення їх цілеспрямованого представництва і реалізації.

З англійської мови слово «лідер» перекладається як «керівник», тобто особа, яка має авторитет у суспільстві і здатна управляти масами. Враховуючи вищезазначене, варто виділити основні аспекти лідерства: прагнення лідера мобілізувати людей на виконання завдань та готовність приймати участь у даному процесі. Тому політичним лідером є людина, яка керує політичними процесами, робить вплив на соціальну поведінку індивідів, груп, прошарків і суспільства в цілому. Науковці виділяють три основні компоненти в структурі політичного лідерства: особові якості, діяльність і засоби впливу лідера на суспільство. Комбінація вищезазначених елементів впливає на ефективність діяльності індивіда. Для підвищення продуктивності роботи лідер повинен мати силу характеру, рішучість, інтуїцію, аналітичні здібності, вміння швидко і точно орієнтуватися в обставині, компетентність, гнучкість, готовність до компромісів.

Нерідко повноваження лідера мають особливий характер та є необмеженими. Поряд з цим, суспільством до нього висуваються і певні вимоги, а його функції політичного лідера можуть бути досить різноманітними. Найважливішими серед них є: інтеграція суспільства, соціальної спільності, класу чи партії на підставі загальної мети, цінностей, політичних ідей; визначення основних напрямків діяльності, направлених на користь суспільства і держави; активна участь в процесі ухвалення та вироблення політичних рішень, виявлення способів і методів реалізації програмної мети; підтримка

законності і порядку; мобілізація мас на досягнення політичної мети; соціальний арбітраж, підтримка порядку і законності; комунікація влади і мас, зміцнення каналів політичного і емоційного зв'язку з громадянами; легітимізація влади. Вищезазначені функції підтверджують той факт, що лідер у суспільстві відіграє важливу роль, тому у багатьох країнах світу процес підготовки політичних лідерів займає досить великий проміжок часу. З цією метою у таких країнах як Японія, США та Франція існують спеціалізовані школи, коледжі та університети, а вчителі, в свою чергу, проходять кваліфікаційну підготовку. Найбільше знань учні отримують під час участі у суспільних рухах.

Лідерство може бути як формальне, так і неформальне. Формальний лідер пов'язаний зі встановленими правилами призначення керівника і передбачає функціональні відносини. Неформальний – виникає на підставі особистих взаємин учасників. Ці види лідерів або доповнюють один одного і поєднуються в особі авторитетного керівника, або починають конфліктувати, а тоді ефективність роботи організації зменшується.

Відомий західний політолог Маргарет Херманн запропонувала наступну класифікацію політичних лідерів: «прапороносець» (визначає цілі та розподіляє завдання між прибічниками); «торговець» (обстоює інтереси своїх прибічників); «служитель» (керує прибічниками); «пожежник» (керує лише низкою випадкових реакцій).

У політичному житті за характером і масштабами діяльності розрізняють лідерів трьох груп: лідер малої групи, що виконує функції «мозкового центру» всієї групи; лідер громадського руху, який при здійсненні своєї діяльності виховує інтереси кожного з членів групи; лідер-політик, що діє в системі владних відносин у національному масштабі.

Отже, можна зробити висновок, що особа, яка прагне стати лідером, повинна мати наступні риси: велику працездатність, високу аналітичність розуму, компетентність, яскраво виявлену схильність до суспільної та державної діяльності, міцність принципів і переконань за здатності до сприйняття альтернатив і пошуку нового, вміння переконувати і вести за собою людей, оптимізм, увагу до людини. Саме тому становище лідера зобов'язує багато до чого, адже його авторитет, політичні якості строго оцінюються людьми і значною мірою зумовлюють успіх політичної діяльності.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор Клімова Г. П.

Іванова В. С.,
господарсько-правовий
факультет, 2 курс, 2 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

СОЦІАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ: ПОНЯТТЯ, ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Наявність у суспільстві різноманітних поділів за майновим, соціальним, культурним статусами (багатство, влада, престиж), різноманітність потреб, які виникають всередині нього обумовлюють появу такого явища, як соціальний конфлікт. Такий конфлікт може за видом бути як економічним, так і політичним, правовим, релігійним, трудовим, міжнаціональним, адміністративним та ін. За визначенням Е. Гідденса, соціальний конфлікт являє собою реальною боротьбою між діючими людьми чи групами незалежно від того, які витоки цієї боротьби та засоби, що мобілізують кожну зі сторін. Соціальний конфлікт може носити як позитивний (виявлення протиріч в суспільстві), так і негативний (порушення соціального устрою) характер.

Соціальний конфлікт слід розглядати як процес, який має певні етапи розвитку протягом яких, він виникає, розвивається і вирішується. У сучасній науці існує декілька варіантів визначення динаміки соціальних конфліктів. На думку А. С. Карміна, динамічними показниками є: 1) передконфліктна ситуація; 2) інцидент; 3) ескалація; 4) кульмінація; 5) вирішення конфлікту; 6) післяконфліктна ситуація [1, с. 48–49].

Існують і інші пропозиції щодо етапів соціального конфлікту. Так, на думку А. Я. Анцупова і А. І. Шипілова, основними періодами розвитку конфлікту, є: 1) латентний період (передконфлікт); його етапи: виникнення об'єктивної проблемної ситуації, усвідомлення об'єктивної проблемної ситуації, спроба вирішити проблему неконфліктним способом, перед конфліктна ситуація; 2) відкритий період (власне конфлікт); його етапи: інцидент, ескалація, збалансована дія; завершення конфлікту; 3) латентний період (після конфліктна ситуація); його етапи: часткова нормалізація відносин, повна нормалізація відносин [2, с. 263]. На думку Н. П. Осипової, основними етапами конфлікту є: 1) прихована (латентна) подія; його етапи: виникнення об'єктивної проблемної ситуації, усвідомлення суб'єктом об'єктивної проблемної ситуації і своїх інтересів у ній, спроба розв'язати потенційно

конфліктну ситуацію неконфліктними способами, чітко визначаються позиції обох сторін у запланованій взаємній боротьбі і проводяться підготовчі дії до неї; 2) відкрита фаза в динаміці конфлікту: його обставини; очевидна наявність конфлікту; дії учасників конфлікту стають практичними і набувають певної зовнішньої форми; про конфлікт, що вийшов із латентної форми, дізнаються сторонні треті особи [3, с. 76–78].

Отже, безпосередньо соціальному конфлікту передують стадія латентного періоду – поява протиріч, суперечностей; надалі відбувається накопичення останніх та з'являється усвідомлення появи проблемної ситуації. І лише після ескалації – збільшення кількості учасників та розростання конфлікту, настає стадія власне конфлікту, його очевидна наявність. Слід наголосити, що виокремлення таких етапів конфлікту має не тільки теоретичне, а й практичне значення. Зокрема, це дозволяє оптимально обрати варіанти його вирішення. На думку Т. Білецької, в розвинених демократичних системах можна визначити такі основні напрями досягнення згоди: переговорний процес, оформлення компромісу, суспільний консенсус тощо. Завдяки останнім вдається забезпечити нормальний розвиток суспільства з утвердженням у ньому таких базових цінностей, як свобода, рівність, добробут, взаємодопомога, співпраця [4, с. 87].

Суть та значення соціального компромісу полягає в досягненні загальної злагоди в державі і порозуміння між суб'єктами мирним цивілізованим шляхом без застосування насилля. Соціальний компроміс виступає головним інструментом управління в демократичному суспільстві, підтримує його цілісність та стабільність. Проте слід наголосити, що компроміси, навіть «великі», не варто переоцінювати. Адже вони не вичерпують повною мірою предмет конфлікту, особливо, якщо мова йде про принципи чи цінності. Їх важко досягти в суспільствах перехідного типу, де стара система цінностей зруйнована, а нова тільки формується. Крім того, досягти успіху у вирішенні соціального конфлікту можливо також завдяки використанню технології конфліктного медіаторингу (посередництва), мета якого – сприяння створенню умов для співробітництва сторін. Слід наголосити, що таке співробітництво можливе лише за наявності добровільної згоди та свідомої зацікавленості сторін до налагодження діалогу. В такому випадку, сторони самі приймають остаточне рішення. Або ж вирішення конфлікту може бути здійснено завдяки застосуванню влади (законів) як варіант консенсусу. Однак, такий спосіб не має переростати в насилля та має здійснюватися на засадах норм моралі, з дотриманням фундаментальних прав і свобод люди-

ни та з використанням чітких правил, які є зрозумілими та загальноприйнятними у суспільстві. Необхідно зазначити, що розв'язання сучасних соціальних конфліктів не може відбуватися автоматично, вони не регулюються самі по собі [5, с. 109–115]. Необхідним є активне втручання соціальних акторів не лише із боку суспільства, ціннісно-нормативної його основи, але і з боку держави та владних інститутів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конфліктологія / под. ред. А. С. Кармина. Санкт-Петербург: Изд-во «Лань», 1999. 448 с.
2. Анцупов А. Я., Шипилов А. И. Конфліктологія: Учебник для вузов. Москва: Юнити, 2000. 551 с.
3. Конфліктологія: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Л. М. Герасіної та М. І. Панова. Харків: Право, 2002. 256 с.
4. Білецька Т. Механізми регулювання соціально-політичних конфліктів в умовах трансформації українського суспільства. *Збірник наукових праць «Політологічні студії»*. 2010. Вип. 1. С.83–91.
5. Конфліктологія : навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. Харків: Право, 2012. 128 с.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Клімова Г. П.**

Івах Д. В.,
слідчо-криміналістичний
інститут, 2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В УКРАЇНІ

Актуальність даної теми визначається діяльністю політичних еліт як соціальних суб'єктів, які володіють ресурсами і свободою в прийнятті стратегічно важливих рішень і здатні здійснювати цілеспрямовані управлінські впливи на суспільство, набуває особливо важливої ролі в сучасних умовах модернізації. Політична еліта (від. франц. elite – найліпше, добірне) – це меншість суспільства, що утворює достатньо самостійну, відносно привілейовану групу, наділену особливими психологічними, соціальними й по-

літичними якостями, яка бере безпосередню участь у затвердженні та здійсненні рішень, пов'язаних із використанням державної влади або впливом на неї. Еліта – це люди, які користуються в суспільстві найбільшим престижем, статусом, багатством; особи, що інтелектуально чи морально стоять над масою, мають розвинуте почуття відповідальності.

Аналіз літератури засвідчив, що теорія еліти була розроблена різними представниками ще з часів давнини (Конфуцій, Платон тощо) і до сучасних дослідників (Д. Видріна, Б. Кухти, М. Куксенко, А. Пахарева, В. Полохало, В. Скуратівського, Д. Донцова, В. Липинського тощо), які акцентують увагу на різних сторонах даної проблеми. «Сто осіб, які діють узгоджено, зі спільним розумінням справи, переможуть тисячу людей, які незгодні один з одним і які спілкуються тільки один з одним...», – зазначає Г. Моска.

Відомо, що будь-яке суспільство представлено керуючими і керованими, тобто тими, хто здійснює в країні політичну владу, і тими, по відношенню до кого ця влада здійснюється. Для характеристики керуючих використовуються різні поняття, але найпоширенішим є «еліта». Політична еліта в нашій державі в більшій мірі має владу і багатство, але ніяк не високий рівень моральних якостей. Це вказує на те, що владу в нашій державі можна «купити», навіть не переймаючись про глибину і рівень своїх знань. Українська політична еліта це, як правило, представники уряду, олігархії та інші, які в ході своєї діяльності в першу чергу спираються на особисті потреби, на створення привілеїв для свого кола, і лише після цього враховують інтереси суспільства в цілому. Її представники отримують задоволення від процесу, а не від результату. Але я вважаю, що в першу чергу політична еліта будь-якої держави, маючи високе становище у суспільстві, багатство, престиж, повинна вже не дбати про власні інтереси, а направляти всі свої зусилля на підтримку населення.

Політична еліта відіграє виняткову роль в житті суспільства. Це центральна ланка державного управління. Від діяльності політичної еліти, її політичної поведінки в значній мірі залежить функціонування політичної системи, напрямок і хід діяльності політичного розвитку в цілому. Таким чином, еліта займає важливе місце серед суб'єктів політики. По суті, політика – це продукт еліти, її функція, причому функція соціально необхідна, що виражає інтереси суспільства.

Особливість української політичної еліти полягає в тому, що вона повинна постійно пропонувати нові ходи і рішення для розвитку країни. Еліта в Україні не може на сьогоднішній день виконати якісно функції, покладені

на неї, через відносно низький рівень професійної підготовленості, невміння домовлятися і погоджувати свої інтереси, все більшого відчуження еліти країни від населення. Тому без оновлення, якісно виконати свою функцію еліта не зможе. Виходячи з цього необхідним елементом сьогоденного політичного розвитку українського суспільства є виховання і формування політичної еліти майбутнього з урахуванням існуючих недоліків. І тому я вважаю, що особлива увага повинна бути приділена процедурам відбору еліт, їх прозорості, демократичності, підвищеної вимогливості до професійних і моральних якостей претендентів на виборні посади, на посади керівників центральних і регіональних органів виконавчої влади. У виборчому списку повинні бути присутні і політичні фігури, і професіонали, здатні якісно працювати і виконувати свою справу. Підвищити свій якісний рівень може тільки сама політична еліта, своїми власними зусиллями. Інакше рано чи пізно вона буде змушена поступитися місцем контреліті.

Науковий керівник : доктор політичних наук, професор *Поліщук І. О.*

Іваха Т. О.,
Військово-юридичний
факультет, 2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Місцеве самоврядування – є однією з ознак демократичної держави. Основні засади щодо структури та формування органів місцевого самоврядування були закладені в 1991 році, але в дійсності так і не вдалося сформувати потужний орган, який міг би вдало вирішити проблеми місцевого значення. З часом не чітка політика щодо місцевого самоврядування призвела до дестабілізації та порушення конституційного ладу в Україні. Результатом чого стала революція 2014 року, після якої населення України прагнуло змін до рівня європейських держав. Нова влада, яка остаточно сформувалася наприкінці 2014 року, прийняла стратегію розвитку «Україна-2020», в якій намагається вирішити глобальні проблеми, а саме: великої кількості адміністративно-територіальних одиниць, які не мали достатній рівень економічного розвитку і не могли надати населенню ефективних суспільних послуг; неповна реалі-

зація функцій сільських рад, з 1991 року зменшилась кількість населених пунктів України на 348 одиниць, але число сільських рад навпаки збільшилось на 1067 одиниць, у більшості яких не було створено виконавчих органів сільських рад і в результаті відбувається неефективне витрачання ресурсів, направлених на ці органи; великий вплив ідеології Радянського Союзу щодо утворення районів, сільрад, селищ міського типу є пережитком минулого, що ускладнює роботу місцевого самоврядування.

Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» поставила за мету здійснити децентралізацію та провести реформу державного управління, але зіткнулася з основними проблемами місцевого самоврядування: нечіткість формування повноважень та відсутність достатнього фінансування. Бюджетний кодекс України та Закон України «Про місцеве самоврядування» вказують, що основним надходженням до місцевих бюджетів є податки, трансферти та доходи з власних джерел, які формуються через комунальну власність на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчужування. В теорії ці установи можуть наповнити місцевий бюджет, але зазвичай через низький рівень ринків нерухомості, трудового ринку чи бідних природних ресурсів органи місцевого самоврядування мають великі фінансові проблеми. Крім економічного питання є ще одне важливе питання – взаємне делегування повноважень, тобто тимчасова передача повноважень чи функцій зі збереженням права у делегуючого суб'єкта на повернення до власного виконання. Фактично це є дублюванням повноважень. Ця проблема з'явилась через відсутність процедури контролю місцевих органів державної влади в Законі України «Про місцеве самоврядування» лише проголошуючи таку можливість, не закріплюючи порядок її здійснення.

Також при вивченні проблем місцевого самоврядування зустрічається питання суперечності місцевого самоврядування та місцевої державної адміністрації. Якщо розглядати нормативно-правову базу, то з'являється явище «компетентності» – «на врегулювання одних і тих же відносин претендують кілька структурних органів, протилежних по змісту їх призначення». Щоб зрозуміти сутність цього явища потрібно порівняти Закон України «Про місцеве самоврядування» та Закон України «Про державні адміністрації».

В вищезазначених законах об'єкти регулювання є спільними. На практиці, питання, які мають вирішувати органи місцевого самоврядування віддають під компетенцію державної адміністрації.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, місцеве самоврядування – є важливим фактором в формування держави «європейського» стандарту, але застарила радянська система і частково нормативно-правова база, якою керується Україна, складне економічне становище, війна на Сході гальмують розвиток цього процесу. Але я сподіваюсь, що свідомість кожного громадянина, робота щодо удосконалення законодавства правниками, і як результат – сучасні реформи, приведуть Україну до бажаного європейського майбутнього.

*Науковий керівник: доктор політичних наук, професор **Поліщук І. О.***

Калімбет К. І.,

Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ВИБОРЧІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ: МАНІПУЛЯЦІЇ ЧЕРЕЗ ЗМІ

Останні президентські та парламентські вибори 2014 р., як і вибори до місцевих рад останніх років свідчать про невпинне зростання впливу засобів масової інформації (ЗМІ) на розвиток українського суспільства. Скоро почнеться новий політичний сезон, адже наступного року стартуватимуть чергові вибори, де відбудеться жорстока боротьба за місце Президента України. Особливості виборчого процесу України, вплив і роль ЗМІ під час виборів залишаються предметом наукового інтересу і сьогодні є дуже актуальною темою. Для розуміння даного питання потрібно визначитися з основними поняттями. Виборчий процес – це врегульована Конституцією та законами України специфічна діяльність органів і громадян (суб'єктів виборчого процесу), спрямована на підготовку і проведення виборів з метою формування представницьких органів влади. Суб'єктами є законодавчо уповноважені учасники цього процесу, а саме: виборець, кандидат на пост Президента України, партія, офіційний спостерігач від партії та виборчі

комісії. Це закріплено у Законі України «Про вибори Президента України». Чи це є вичерпним переліком?

Специфічну роль тут мають засоби масової інформації, тим більше, їх значення, авторитет і вага в політичному житті суспільства помітно зросли, особливо в сучасних умовах. Вони являють собою складний багатогранний інститут, що складається з безлічі органів і елементів, які забезпечують інформування населення про те, що відбувається в кожній конкретній країні і в усьому світі. Засоби масової інформації – потужна сила впливу на свідомість людей, засіб оперативного донесення інформації в різні куточки світу, найбільш ефективний засіб впливу на емоції людини, здатний переконувати реципієнта щонайкраще. ЗМІ володіють сильним маніпулятивним ефектом, що дозволяє політичним лідерам корегувати виборчі процеси, вносити в індивідуальну і масову суспільну свідомість не тільки пропаговані правила та ідеї, а й змінювати ставлення до певних політичних осіб або подій. За емоційним впливом на почуття і свідомість людей вони утримують поки перші позиції і збирають найбільшу аудиторію. Це пояснює прискіпливу увагу електоральної компанії до участі ЗМІ у виборчому процесі. Основні правові засади організації і діяльності ЗМІ закріплені Конституцією України та іншими Законами України (Закони України «Про інформацію», «Про телебачення і радіомовлення» тощо). Відповідно до виборчого законодавства, основним завданням ЗМІ під час виборчого процесу є: забезпечення виборців належною інформацією, яка допоможе зробити вибір; повнішому й оперативному інформуванні виборців як про законність та тенденції протікання політико-правових процесів, так і про суб'єктів цих процесів. На практиці діяльність ЗМІ відрізняються, бо вони є механізмом прихованої агітації та пропаганди, яка заборонена законодавством, а також являють собою моделі реальності, альтернативні «картини світу». Аналіз роботи ЗМІ щодо висвітлення перебігу останнього виборчого процесу засвідчив чимало порушень виборчого законодавства.

Отже, засоби масової інформації – це унікальний канал звернення до найширшої аудиторії. Це широка площина для політичних дій, де можливі різні маневри, зміни у стратегії і тактиці, зміни щодо своїх ідей та позицій, різне викладення інформації та інше. Роль ЗМІ у виборчому процесі не однозначна, але можна чітко сказати, що існує велика проблема – маніпуляція свідомістю виборців, яка здійснюється шляхом пустих обіцянок, псевдодіями на благо суспільства та негативної передвиборної агітації (порушення морально-етнічних принципів, «чорний» піар та ін.).

*Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Требін М. П.***

Канюк М. Т.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс, 10 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ

Україна є незалежна, правова та соціальна держава, яка обрала для себе європейський шлях. Однак, щоб наша країна увійшла у європейський простір необхідно не тільки реформувати різноманітні сфери суспільного життя, а і втілити у життя українців цінності західної цивілізації. Але на шляху до досягнення омріяного європейського життя стоять перешкоди, пов'язані із гальмуванням затвердження європейських цінностей в українському просторі, у тому числі, з причин розбіжностей між розумінням європейських цінностей співдружністю європейських народів та народом України. Тому актуальним є питання співвідношення європейських цінностей з цінностями сучасного українського соціуму, задля визначення розбіжностей між ними та сприяння адаптації європейських цінностей в Україні. Науковці зазначають, що «стрижнем європейських цінностей виступають ліберальні фундаментальні права та свободи людини, демократичні принципи державного устрою, а також правова і соціальна держава» (Сакало О. Є.). Усі європейські країни намагаються дотримуватися даних принципів, які є основою стабільності та гармонійного розвитку держав-членів Європейського Союзу. Інститутом Горшеніна у співпраці з Представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні та Білорусі було проведено соціологічне дослідження, щодо розуміння європейських цінностей на території України. Респонденти найчастіше згадували цінності, яких на їх думку, не вистачає українському суспільству. Провідне місце серед таких цінностей посіло верховенство права, як основа правової демократичної держави. Громадяни вважають, що ця фундаментальна цінність цивілізованого світу слабо розвинена на території нашої держави. В той же час європейці утворили дієвий і ефективний механізм захисту широкого кола прав і свобод особи – Європейський суд з прав людини, що є яскравим прикладом функціонування верховенства права в Європі. Цей правовий інститут «європейського контролю» за дотриманням державами-учасницями положень Конвенції може ухвалити рішення на

користь громадянина у суперечці з державою, навіть якщо держава не порушила власний закон, але якщо цей закон порушує права людини, прописані в Європейській конвенції з прав людини.

Наступною цінністю, яка на думку українців, ще не прижилася в нашому суспільстві є рівність перед законом. Адже на практиці, в Україні покарання для особи залежить від її матеріального стану, посади та зв'язків. Респонденти вважають, що шлях до досягнення цієї цінності є дуже тривалим та важким, адже в Україні відсутні справедливі суди, наявний високий рівень корупції, внаслідок чого знижується довіра до цих органів. Така цінність, як особиста свобода також посіла провідне місце в дослідженні інституту Горшеніна. Її спонтанно назвали як прихильники, так і противники євроінтеграції. Це означає, що Європа асоціюється не лише із цінностями, які регулюють співжиття індивідів у суспільстві, але й з цілком індивідуальними потребами людини, як наприклад, обранні життєвих пріоритетів, організації свого життя тощо. Однак, перелік цінностей, яких на думку опитаних, не вистачає сучасній Україні не є вичерпним, адже до нього було віднесено ще цілий ряд суспільних надбань, таких як: права людини, мир, рівність, свобода віросповідання, самореалізація індивіда, тощо.

Завдяки іншому опитуванню, було встановлено перелік найбільших цінностей для українців: «мир» (56,6%), «цінність людського життя» (42,7%) та «права людини» (33,3%). Серед найменших цінностей респонденти назвали «повагу до інших культур» (5,4%) та «толерантність» (9%). Позиція громадян щодо цінності миру є цілком зрозумілою в сучасних реаліях, адже дійсно, враховуючи події останніх років, спокій та мир в нашій державі є найбільш необхідним елементом на шляху побудови демократичної, соціальної держави. 25% опитаних вважають, що для українців важливим та необхідним є «цінність людського життя» (29,2%) і «демократія» (27,4%).

Вищевказані цінності є важливими для українського населення, однак наші громадяни дещо по іншому сприймають цінності, які панують серед європейців. Так, в результаті опитування вітчизняних респондентів на рахунок їх сприйняття цінностей громадян європейських держав були отримані наступні показники. Українці зазначають, що першочерговими цінностями жителів європейських країн є «демократія» (34,7%), «верховенство права» (28,9%) та «права людини» (28,1%). Найменш важливою, на їхню думку, для європейців є «солідарність, підтримка ближнього» (8,1%). Однак, в рамках дослідження проекту «Євробарометру» отримано зовсім інші результа-

ти. Адаже в цьому випадку, щодо цінностей які панують серед європейців було опитано безпосередньо самих європейців. Так, респонденти вищезазначеного проекту наголошують, що відносять до головних цінностей саме «мир» (45%), «права людини» (40%) та «повагу до людського життя» (35%). Рідше за інші цінності європейці обирали «релігію» (5%) та самореалізацію (9%). Отже, цінності українців та європейців мають дещо спільне: головне місце обидві сторони віддають такій цінності, як мир, а таку цінність, як права людини відносять до першої трійки. Однак, не дивлячись на це, досі наявний розрив між цінностями вітчизняних та зарубіжних респондентів. За думкою дослідника європейських цінностей Кудряченко А. І., для досягнення розвитку українських цінностей на рівні з європейськими, необхідно враховувати європейські підходи до державного розвитку, задля імплементації ціннісних засад об'єднаної Європи у нашої державі та вітчизняному суспільстві

Отже, європейські цінності, як загальнолюдські принципи і норми життєдіяльності людини, суспільства й держави знаходяться в сучасній Україні на рівні повільного затвердження, стикаючись на своєму шляху із безліччю перешкод. Однак, якщо наша держава вже обрала європейський шлях, то, відповідно, без виведення базових цінностей в українське суспільство, подальший розквіт України як держави – неможливий. Тому необхідно максимально направити зусилля як кожного українця, так і держави в цілому на затвердження європейських цінностей в українському соціумі як своїх.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент Сахань О. М.

Катеренюк В. В.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 13 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТЕРОРИЗМ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ

У постіндустріальному суспільстві влада знань та інформації стає вирішальною в управлінні суспільством. Майбутнє характеризується неухильно зростаючою роллю інформаційної складової. Як індустрія, яка забезпечує

існування цивілізації, так і вся система громадської безпеки будуть знаходитися в прямій залежності від інформаційних систем. Вгадати негативні наслідки терористичної атаки на інформаційну сферу представляється практично неможливим, а наслідки таких атак можуть бути катастрофічними. Інформаційний тероризм – це використання комп'ютерних та телекомунікаційних технологій в терористичних цілях. Тому інформаційні канали це свого роду ключові артерії сучасного суспільства. Саме вони можуть стати метою для міжнародних терористів. Інформація – це ресурс, який використовують з метою спрямувати розвиток подій у потрібному для себе напрямку. Вже зараз є всі засоби, що дозволяють активно зловживати інформацією, і так як вона є потужним інструментом, то і держава, і цивільне населення повинні бути надійно захищені. До впливу інформаційних технологій вразливі всі, тому уряд повинен своєчасно вживати адекватних заходів – розробляти засоби протидії інформаційному тероризму і переслідувати в судовому порядку тих, хто розробляє інформаційну зброю.

Технічні досягнення інформаційної епохи надали якісно нові можливості засобів масової інформації і комунікації, перетворили їх у потужний інструмент впливу. Характерною особливістю є те, що в інформаційному середовищі в інтегрованому вигляді одночасно функціонує інформація, яка адекватно відображає існуючий світ, а також дезінформація, перекручена інформація. Це обумовлено цілеспрямованим використанням інформаційних процесів для досягнення власних аморальних цілей. Держава має відігравати значно активнішу роль у забезпеченні чітких і справедливих правил взаємодії в інформаційному полі, як, наприклад, це здійснюється у сфері цивільно-правових відносин.

Останнім часом все більше дослідників звертають увагу на необхідність активної розробки проблематики інформаційної безпеки особистості, суспільства і держави. Пов'язано це з тим, що процеси і технологія впливу інформаційного середовища на духовну сферу людини мають якісну специфіку, яка визначає необхідність розгляду цієї теми в концептуальному, методологічному та методичному планах. Сама логіка суспільного розвитку висуває ці проблеми в число першочергових. Без їх вирішення неможливий подальший сталий прогресивний розвиток. Як відзначають багато дослідників, людина, її повсякденне життя дедалі більше залежать від масової комунікації, яка створює для неї свого роду другу суб'єктивну реальність, вплив якої не менш значущий, ніж вплив реальності об'єктивної. Все це активізує потребу людей у соціально значущій інформації для орієнтування

в політичній та соціально-економічній ситуаціях, змушує їх стати активними споживачами інформації, учасниками інформаційно-комунікативних процесів у нашому суспільстві.

Отже, досягнення інформаційної епохи надали якісно нові можливості засобів масової інформації і комунікації, перетворили їх у потужний інструмент впливу. В інформаційному середовищі в інтегрованому вигляді одночасно функціонує інформація, яка адекватно відображає існуючий світ, а також дезінформація. Це обумовлено як складністю самого процесу пізнання, неповнотою знань про світ, так і упередженістю, суб'єктивністю людей.

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент **Воднік В. Д.**

Кварацхелія М. Є.,
господарсько-правовий факультет,
2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ВЛАДА І ПОЛІТИКА

Варто відразу зауважити, що в усіх аспектах своєї діяльності держава невідривна від таких універсальних категорій як влада і політика. У зв'язку з цим, необхідно визначити поняття та ознаки влади і політики, оскільки поняття влади дає ключ до розуміння сутності та призначення політичних інститутів і процесів. Визначення цього поняття, з'ясування сутності й характеру влади, дає змогу виокремити політичні відносини з усієї сукупності суспільних відносин, що мають важливе значення для розуміння сутності політики й держави [1, с. 170]. Усім відомо, що влада здійснюється не тільки в державі, а й в усіх осередках суспільства – суспільних утвореннях, політичних партіях, установах тощо. Влада притаманна всім суспільним відносинам – економічним, політичним, соціальним, ідеологічним, тому, спроби пізнання сутності феномену «влада» почали здійснюватися вже в античні часи. Категорія «влада» є настільки різноплановою як за своїми зовнішніми, так і внутрішніми характеристиками, що «вмістити» їх у межах одного визначення просто неможливо [2, с. 78].

Найважливішою ознакою влади є її політичний характер. Будь-яка політична діяльність і боротьба, так чи інакше, пов'язані з державою. Державна влада здійснюється над різноманітними суспільними групами і окремими

особами при їх взаємодії одне з одним, у процесі реалізації політики (групами можуть бути класи, прошарки, соціальні, етнічні та релігійні групи, що об'єднуються в певні громадські утворення). Політика завжди пов'язана з діяльністю держави, участю в її справах. Інші організації, що існують у суспільстві, хоча і беруть участь у політиці, але їх влада поширюється тільки на членів тієї чи іншої організації і має характер звичайної громадської, а не політичної влади. Держава є стрижневим елементом політичної системи суспільства, до якої входять всі існуючі в суспільстві утворення політичного спрямування [2, с. 80]. Таким чином, узагальнено можемо стверджувати, що влада – це здатність певного суб'єкта (індивіда, колективу, організації) підпорядковувати собі волю і поведінку іншого суб'єкта у своїх власних інтересах чи інтересах інших осіб.

У сучасних умовах, наукова категорія «політика» збагачується новими теоретичними й методологічними підходами. На пізнання сутності, форм і засобів політики спрямовують увагу фахівці різних галузей політичної науки – теорії політики, історії політичних вчень, політичної антропології, психології, соціології, економії, філософії тощо. Це свідчить про те, що політика є багатоаспектним об'єктом пізнання, який розглядається, з одного боку, як специфічне зовнішнє буття суб'єкта та його свідомості, а з іншого – як сфера теоретичної і практичної діяльності суб'єктів політики [3, с. 19]. Взагалі, політика і політична діяльність впливають з необхідності узгодити, підпорядкувати інтереси окремих груп населення головному інтересові: збереженню єдності та цілісності розширеного суспільства, яке без централізованого управління та охорони правопорядку приречене на самознищення, або – у кращому випадку – на повернення до стану примітивного (неполітичного) животіння. За цих умов політика – це мистецтво (ще не наука) задоволення інтересів станів, класів, релігійних громад, зрештою, держави; політика – це діяльність великих груп людей.

Стосовно сучасного розуміння поняття «політика» можна виділити декілька аспектів; 1. політика як державне, регіональне і муніципальне управління; 2. політика як партійна діяльність у процесі розподілу політичної влади; 3. політика як діяльність груп тиску, спрямована на відстоювання інтересів соціальних груп на державному рівні; 4. політика як масова участь у політичних процесах: виборах, референдумах, мітингах, маніфестаціях тощо; 5. політика як сукупність політичних інститутів, які здійснюють владу й управління суспільством. Якщо в чотирьох перших випадках акцентується увага на розумінні політики як специфічної форми суспільної діяльності, то в п'ятому – як сукупності певних структур і закономірностей їх функціонування, які можна об'єднати у поняття

«політична система» [1, с. 171]. Так як і влада, політика – це багатоаспектне і складно структуроване соціальне явище, яке пронизує всю сферу людських відносин, є їх невід’ємним елементом, а тому вимагає підвищеної уваги з боку будь-якої людини, мимоволі або цілеспрямовано зануреної у «політичний океан». З урахуванням вищезазначеного, політика – це специфічна сфера людської діяльності, в якій виявляються відмінності інтересів соціальних груп, класів, націй тощо. Ці інтереси стикаються, протиставляються чи збігаються, відбуваються безпосереднє зіставлення позицій і пошук способів, які можуть привести їх до певного компромісу та узгодженості.

Отже, дослідивши сутність влади і політики, можна зробити висновок, що ці поняття є ключовими в розумінні держави в цілому, оскільки і влада, і політика уособлюють собою сутність держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 472 с.
2. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2011. 584 с.
3. Шайгородський Ю. Ж. Політика: взаємодія реальності і міфу. Київ: Знання України, 2009. 400 с.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Клімова Г. П.**

Кіляр А. О.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс, 16 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА ПРОСТИТУЦІЇ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Різке збіднення значної частини населення, втрата ціннісних орієнтирів у культурі впливають на духовний та культурний розвиток молоді. Разом з наркоманією, токсикоманією, алкоголізмом «процвітає» і проституція. Проституція – це залучення до безладних статевих відносин інших осіб, крім подружжя, в обмін на негайну оплату грошима чи іншими цінними речами.

Термін «проституція» походить від латинського слова *prostitere* – «виставляти», а також «ганьбити», «оскверняти». Отже, під проституцією розуміють позашлюбні статеві відносини за плату, що не мають у своїй основі почуттєвого потягу. На сьогодні проституція отримала широке поширення. Не дивлячись на всі заборони, як правові, так і моральні, в цей бізнес щороку втягуються все більше і більше жінок. Є ряд причин, через які людина вимушена займатись проституцією, а саме: неблагополучні сім'ї; відсутність сім'ї; пристрасть до алкоголю, наркотичних і токсичних речовин, насильство у сім'ї; сексуальні домагання у дитячому віці з боку дорослих; бажання стати матеріально незалежним від сім'ї; сексуальна активність індивіда, який не має матеріальної та сімейної підтримки; недостатня поінформованість у підлітковому віці про статеві стосунки.

Існують декілька варіантів регулювання проституції. Порівнюючи національне законодавство держав світу щодо секс-індустрії, фахівці вирізняють три основні моделі або категорії підходів до розв'язання цих проблем, розуміючи при цьому умовність такого їх розмежування.

1. Декриміналізаційна модель. У цьому разі секс-індустрія набуває легального характеру. До цієї групи держав належать Нідерланди, Німеччина, Австралія, Греція, Швейцарія, Ізраїль, Туреччина, Перу, Еквадор. Запровадивши цю систему, держава намагається реєструвати секс-робітниць, зобов'язуючи їх постійно мати відповідні медичні довідки про стан здоров'я, але від клієнтів такі довідки не вимагаються. Широкий спектр секс-пропозицій розміщується на веб-сторінках, відповідних телеканалах, рекламних сторінках ЗМІ, в туристичних довідниках, що не вважається порушенням вимог даної законодавчої моделі.

2. Модель обмеженої легалізації. Відповідно до цієї системи проституція не вважається злочином, але за законом караються дії, спрямовані на втягнення жінок до проституції; а також власники будинків розпусти, звідництво, оренда приміщень з метою організації секс-бізнесу. Таке законодавство запроваджене у Великій Британії, Бельгії, Канаді, Індії, Угорщині. Отримання прибутку від проституції інших, звідництво, експлуатація проституції, утримання місць розпусти або надання приміщень для проституції та втягнення у проституцію розглядаються як кримінальні злочини. Муніципальні ради можуть регулювати проституцію, виходячи з інтересів безпеки, громадської моралі та громадського порядку, а також стягувати податки.

3. Аболіціоністська модель. Головною особливістю цієї моделі є положення, за яким власне проституція злочином не вважається, але передбачається

кримінальна відповідальність за будь-яку «експлуатацію проституції іншої особи», що означає будь-яке залучення третіх сторін. Забороняються вербування для втягування в проституцію, пособництво, утримання місць розпусти, надання приміщень для проституції, звідництво, сутенерство та отримання прибутку від проституції інших. Оскільки проститутки розглядаються як жертви, для них кримінального покарання не передбачається. Ця законодавча система спрямована на заборону секс-індустрії і розглядає проституцію як аморальну діяльність, яка повинна бути повністю знищена. Кримінальними вважаються всі дії, пов'язані з нею, і особи, втягнуті у цю діяльність: власники будинків розпусти, звідники, клієнти і самі проститутки. Таку систему запроваджено в Болгарії, Об'єднаних Арабських Еміратах, Шрі-Ланці, Непалі, Таїланді, Ісландії, Іспанії, Польщі, Словенії, Китаї, Румунії, США (крім штату Невада), Чехії, Україні, Фінляндії, Франції, на Філіппінах, в Японії. Перелічені країни не практикують однакових форм покарання, але вони віднесені до однієї категорії, бо секс-індустрія на їх територіях контролюється або регулюється за допомогою заборон та обмежень, спрямованих частково проти самих проститутток, а частково на третіх осіб (звідників).

Не звертаючи уваги на проблему, не варто сподіватися на її зникнення. Треба визнати проституцію, спробувати приборкати і контролювати її. У випадку, якщо Україна обере декриміналізаційну модель, це призведе до: покращення протидії розповсюдження венеричних захворювань; поповнення державного бюджету; покращення соціального захисту повій – забезпечення медичного й пенсійного страхування, посилення контролю за кримінальними структурами.

*Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент **Воднік В. Д.***

Клімчук Б. В.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс, 15 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ

Глобалізація – це процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. У вивченні впливу глобалізаційних процесів

на політичне життя та економіку намітилися дві протилежні позиції. Одна група дослідників стверджує, що глобалізація послаблює національну державу. Інша ж вважає, що глобалізація не послаблює державу, проте кидає їй виклик, змушує пристосовувати її політику до вимог глобальних ринків, змінюючи в такий спосіб рамкові умови державної діяльності, й отже, – посилювати свою конкурентоспроможність і розвиватися. У цьому питанні важливо визначити характер впливів глобалізаційних процесів на економічні та політичні інститути. Наслідками глобалізації для економіки є міграція капіталу, людських та виробничих ресурсів в масштабах усєї планети, міжнародний поділ праці, економічних та технічних процесів, удосконалення міжнародних відносин, створення умов для повної макроекономічної свободи. Для політичного суспільного інституту це зміна традиційних уявлень про відмінності між внутрішньою і зовнішньою політикою. Політичні рішення і дії в одній частині світу швидко відображаються у всьому іншому світі. Центри політичної дії і прийняття рішень можуть перетворюватися на складні системи спільного прийняття рішень та політичної взаємодії.

Економічні та політичні інститути по-різному реагують на глобалізаційну уніфікацію. Для економічних інститутів це є неабияким плюсом. Наприклад, такі економічні інститути як право власності чи оподаткування юридичних осіб (зокрема це стосується транснаціональних компаній), будуть ефективніше функціонувати, адже більшість проблем міжнародного бізнесу криється в різних принципах роботи цих інститутів. Щодо політичних інститутів, то вони розвивалися всередині держави та рідко виходили за її межі, саме тому ми маємо різні політичні системи, виконавчу, законодавчу, судову системи та низку ознак, притаманних окремим державним формуванням. Їх різноманітне існування в новому глобалізованому світі буде під великим питанням, адже політичне життя буде однаковим усюди. Тобто глобалізація сьогодні є корисною тільки для таких суспільних інститутів, яким властива саме екстериторіальна та мультикультурна ознаки. Інша позиція каже нам про те, що глобалізація позитивно впливає на державу, змушуючи її посилювати свою конкурентоспроможність. Як зазначає У. Бек, для того, щоб виробити політичні інструменти управління процесом глобалізації, слід її не демонізувати, а чітко уявляти симптоми пов'язаних із нею «хвороб». Глобалізація – це особливість сучасного розвитку світу в якому національна держава або міцніє й розвивається, використовуючи позитиви глобалізації та виробляючи механізми запобігання її негативним впливам, або зрештою зникає з політичної карти світу як суверенна та незалежна.

Держави відкривають свій економічний простір, провадять політику приватизації державних підприємств, усуваються від регулювання національних ринків, створюючи тим самим умови для посилення глобалізаційних процесів. І попри те, що держава зазнає впливу з боку глобальних чинників, вона й сама не є пасивною щодо них. Держава не може усунути себе від виконання своїх основних функцій – як внутрішніх, так і зовнішніх. Тож наша країна зможе ефективно увійти в епоху глобалізації, якщо державна влада дійсно стане верховною й буде відчувати відповідальність за остаточні рішення з найважливіших економічних та політичних питань. Інакше вона приречена стати сировинним придатком могутніх сусідів, постачальником дешевої робочої сили, втратити свою самобутність.

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент **Водник В. Д.**

Книга Ю. О.,

Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Молодь є основною рушійною силою країни. Саме на неї покладаються надії на краще майбутнє, на розвиток суспільства, на забезпечення рівних можливостей для розвитку усіх громадян держави. Вони здатні зважати на вже існуючий досвід, уникати помилок минулого разом із пошуком нових шляхів вирішення проблем, враховувати сучасні тенденції та новачії. Така соціальна самоідентифікація молоді є одним із головних чинників розвитку суспільства. Проте, у нинішньому середовищі виникають багато проблем, пов'язаних із соціалізацією молодого населення та дезорієнтацією у позиціях. Вважаю, що це є надзвичайно актуальною темою, оскільки такі негативні процеси великою мірою впливають на формування особистості, визначення ролі, місця і призначення такого покоління у власному житті та житті країни. Такими головними темами, де і виникають соціальні проблеми сучасної молоді в Україні, на мою думку, є : особливості розв'язання проблем у молодіжному середовищі; участь

у суспільному житті та самореалізація ; освіта, працевлаштування та забезпечення житлом; сучасний стан здоров'я.

Перша проблема полягає у специфіці вирішення молоддю проблем, що постають перед ними у процесі життєдіяльності. В умовах глибокої трансформації суспільних відносин значна частина української молоді втратила позитивні життєві орієнтири, можливість реалізації життєвих планів та прагнень. Ослаблення дії старих регулятивних чинників і несформованість нових, спричинили істотне посилення негативних явищ, поширення поведінкових стереотипів, хибно сприйнятих за вияви свободи особистості.

На жаль, більшість із представників молодого покоління не цікавляться політикою, нехтують правом на участь у виборах та референдумах. Внаслідок цього й не відчують себе господарями країни, не реалізують перспективи соціального розвитку. Немає зацікавленості у самоорганізації молоді та молодіжному русі, через які вони мають можливість виявляти свою позицію. Низьким є рівень правової культури.

Третім негативним моментом специфіки сучасної молоді є неефективність сучасної освітньої системи. Падає престиж загальної, професійно-технічної освіти, орієнтація на «потокове» відтворення без урахування вимог споживачів. Зважаючи на це, у середовищі панує високий рівень безробіття, відсутність сучасної програми молодіжного житла. Саме тому у суспільстві виникає і низка інших проблем, пов'язаних із кадровим забезпеченням та соціалізацією молоді.

Сучасний стан здоров'я української молоді не може задовольнити суспільство. Упродовж останніх років серед молоді відбулося значне поширення соціально зумовлених хвороб; погіршилася епідемічна ситуація щодо ВІЛ/СНІДу; кількість хворих на наркоманію серед неповнолітніх збільшилася у 6–8 разів, смертність у цій групі зросла у 40 разів; кожна третя дитина народжується з відхиленням у розвитку нервової системи; ресурси спрямовуються на лікування, а не профілактику захворювань та популяризацію здорового способу життя.

Можна зробити висновок, що проблеми молодіжної соціалізації, на жаль, існують у нашій країні. Тому необхідно спрямовувати сили та ресурси на покращення як життєвих умов, так і духовних орієнтирів у житті сучасної молоді.

*Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Требін М. П.***

ДЕПОПУЛЯЦІЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Демографічний чинник є одним із визначальних для забезпечення стабільного й безпечного розвитку держави. Тому проблеми оптимального демографічного розвитку слід розглядати як першочергові інтереси держави. Депопуляція (стрімке скорочення чисельності населення) є однією з найважливіших проблем в Україні. Згідно з статистичними даними в 1993 р. на території України проживало близько 52 мільйонів осіб, а в 2018 р. приблизно 42 мільйони, а до 2050 року населення України може скоротитися до 33 мільйонів. Розвитку депопуляції в нашій державі сприяє низка причин: різке зменшення народжуваності, збільшення смертності і відсутність природного приросту, високі темпи старіння нації, низька тривалість життя як чоловіків, так і жінок; погіршення здоров'я нації; інтенсивна трудова та освітня міграція і війна на сході держави. Останніми роками стан здоров'я населення помітно погіршується. За даними ОБСЄ – 6% чистої території, решта – 94% – забруднена. Зростає загальний рівень захворюваності, поширюються соціальні хвороби, спричинені палінням, зайвою вагою, надмірним споживання алкоголю, екологічними факторами. Усе це призводить до збільшення смертності серед людей літнього, середнього віку та навіть молоді. Існує тенденція значного погіршення здоров'я нинішніх дітей і підлітків. Вищі стандартизовані коефіцієнти смертності реєструються тільки в Росії, Казахстані та Молдові. Привертає на себе увагу зниження реєстрації шлюбів: в 2014 р. в Україні було зареєстровано майже 295 тис. шлюбів, 2016 р. – 229,5 тис. шлюбів. Збільшується водночас кількість розлучень, у 2014 р. – це 130,5 тис. розлучень, а 2016 р. – 132 тис. З цим тісно пов'язаний низький рівень народжуваності, адже збільшується частка бездітних і одинокі родин. За даними Держстату, в Україні в січні 2018 року народилось 302 тис. дітей, у той час як у січні 2017 р. цей показник становив 305 тис. Поширення набуває одруження українських жінок з іноземцями і виїзд їх за кордон.

Ще одна з причин, через яку українська держава втрачає найбільш продуктивне у дітородному й економічному відношеннях населення – трудова міграція.

Слід розуміти, що в основі демографічної кризи лежать чинники політичної і економічної нестабільності. За останні 10 років середній рівень доходів населення знизився приблизно у 4 рази. Лише за минулий рік задля покращення фінансового стану близько 18 000 мігрантів покинуло Україну. Таким чином, поки рівень життя і заробітної плати в Україні не наблизиться до стандартів сусідніх європейських країн, люди будуть їхати. До того ж, велика кількість населення їде навчати за кордон і навряд чи повернеться працювати на Батьківщині.

Наступною причиною депопуляції є військовий конфлікт на сході країни, через який велика кількість працездатних чоловіків призовного віку підлягають мобілізації. Міністр оборони Степан Полторак повідомив, що від початку бойових дій на Донбасі загинули 3 332 військовослужбовці Збройних сил України. Врегулювання конфлікту на Донбасі могло б допомогти знизити відтік людей та зменшити смертність населення.

Отже, всі причини стрімкого розвитку депопуляції взаємопов'язані і потребують негайного вирішення. І починаючи з сьогоднішнього дня, щоб у 2020 році за результатами Всеукраїнського перепису населення приємно здивуватися. Державна політика у сфері охорони здоров'я повинна бути спрямована на посилення профілактики та забезпечення раннього виявлення захворювань, підвищення якості медичної допомоги та доступності медичних послуг, стимулювання народжуваності та зміцнення сім'ї, поліпшення матеріального добробуту людей, зокрема подолання бідності працюючого населення, і створення стимулів для здорового способу життя населення.

*Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Клімова Г. П.***

Колесник І. А.,
господарсько-правовий
факультет, 2 курс 2 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

SMART-СУСПІЛЬСТВО ЯК НОВИЙ ЕТАП СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність даної теми обумовлена тим, що сучасне суспільство дуже швидко розвивається і потребує певних змін, які повинні позитивно позна-

читися на людстві, так як ми живемо в новому «інформаційному суспільстві». Тема Smart-суспільства є новинкою, так як його розвиток розпочався не так давно і вже набирає досить значних обертів у вивченні цього питання. Епоха інформаційного суспільства з більшими темпами вступає в стадію smart. Вона характеризується, перш за все, наявністю комунікаційних технологій колективної діяльності, які істотно перетворюють бізнес, освіту та інші види діяльності в державі. Ідея Smart-суспільства більш точно виражає наміри поліпшити всі аспекти людського життя. Ця політика стала еталоном для США – інтернет-лідера в світі, а також Кореї, Європи, Японії та багатьох інших країн. Становлення Smart-суспільства проявляється все більше як глобальна тенденція. Smart-суспільство – це нова якість суспільства, в якому сукупність використання підготовленими людьми технічних засобів, сервісів і Інтернету призводить до якісних змін у взаємодії суб'єктів, що дозволяє отримувати нові ефекти – соціальні, економічні та інші переваги для покращення життя. Інтернет розмиває кордони економіки, суспільства в цілому, змінюючи правила гри, відкриваючи ймовірність для ризику, а також нові можливості. Еко-суспільство, суспільство знань, цифрове суспільство лежать в основі розвитку Smart-суспільства. Воно побудоване таким чином, що «розумна» робота, яка утворена «розумним» життям, державою і бізнесом, ґрунтується на «розумній» інфраструктурі і «розумних» громадян, які відіграють центральну роль в створенні smart-культури. В Smart-суспільстві технології, які раніше ґрунтувалися на інформації та знаннях, трансформуються в технології, що базуються на взаємодії та обміні досвідом – Smart-технологіях. Вони перетворюють важку працю в «розумну» і вносять інноваційні зміни в стратегію управління. Це означає, що суспільству необхідно більш творче і відкрите мислення, щоб пріоритетними цінностями були людські гідності, засновані на гнучкості та оригінальності.

Становлення Smart-суспільства супроводжується глибокими корінними інноваційними перетвореннями в усіх сферах людської життєдіяльності. Ми живемо в епоху, яка висуває безліч нових проблем, які слід вирішувати, так як вони відкривають перед людством великі можливості. Використання вказаних критеріїв стосовно до оцінки ролі smart-технологій, дослідження їх впливу на становлення smart-суспільства дозволяє зробити висновок, що smart-суспільство це новий етап соціального розвитку, новий щабель соціального прогресу, а також час активного застосування smart-технологій для потреб людини і суспільства.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор Клімова Г. П.

ПРОБЛЕМИ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ ЯК СУБ'ЄКТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Для розвинутого суспільства характерна багатоманітність різних соціальних груп та прошарків, проте соціальною базою є середній клас. Саме він бере активну участь у громадському і політичному житті країни. Без середнього класу неможливе громадянське суспільство, а без останнього – правова держава. Тому становлення громадянського суспільства, розвиток держави та формування середнього класу є взаємозумовленими процесами. Під середнім класом ми розуміємо частину соціальної структури суспільства, що вирізняється стійкими доходами, достатніми для задоволення широкого кола матеріальних, соціальних і культурних потреб. До нього, як правило, відносять людей, які мають високий рівень освіти та кваліфікації і займають у суспільстві проміжне становище між вищим та нижчим класами.

Політологи, політики, соціологи вважають середній клас важливим чинником соціально-політичного структурування та політичної стабільності в суспільній системі. Значна увага приділяється пошуку шляхів його кількісного зростання і підвищення впливовості в суспільстві. Водночас існує проблема створення політико-правових та економічних передумов такого зростання й розробки конкретних заходів, які б сприяли розвитку середнього класу. До середнього класу себе зараховують близько половини українців – про це свідчить багато соціологічних опитувань. Проте експерти вважають, що за двома головними ознаками – рівнем життя та освітою – до середнього класу в Україні можна віднести близько 10% населення. Якщо ж додати до цього ще один визначальний чинник – політичні вподобання і політичну активність, – то частка українського середнього класу вийде не більшою, ніж 5%. На жаль, український середній клас не володіє в повній мірі всіма розвиненими характеристиками середнього класу в західному розумінні. У силу своєї відносно небагаточисельності, нестійкості він ще не може виступати в повній мірі соціальним стабілізатором. Більше того, саме суспільство ще не створило умов, які могли б привести до стабільного зростання середнього класу. Сьогодні йому самому доводиться боротися

з державно-бюрократичним апаратом, щоб створити подібні умови. А внаслідок сучасної економічної ситуації взагалі мова йде про можливість існування цієї верстви в нашій країні. Разом з тим, як показує досвід розвинених країн, в середньому класі, насправді є потенціал, який може привести до стабільності та стійкого розвитку суспільного життя.

Серед основних проблемам формування середнього класу в Україні є: низькі доходи більшості населення країни і високий ступінь економічної нерівності; миттєве споживання і відсутність будь-яких інвестицій, що забезпечуватимуть майбутнє; відсутність дієвих механізмів стимулювання інвестицій в освіту, житло та будь-яких механізмів стимулювання споживання товарів національного виробництва; відсутність стимулів для збільшення акціонерного капіталу, прозорості інформації щодо його власників, товарних та фінансових потоків; відсутність належного захисту приватної власності, особливо невеликої вартості.

Таким чином, пріоритетними напрямками державної політики щодо формування середнього класу в Україні повинно стати зміцнення матеріального становища через забезпечення належного рівня заробітної плати фахівців та висококваліфікованої робочої сили, а також підтримка малого та середнього бізнесу.

*Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Требін М. П.***

Конюх В. А.,
Інститут прокуратури і кримінальної
юстиції,
2 курс, 12 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА В УКРАЇНІ

Демографічна криза в останні десятиліття спостерігається в усьому світі, щорічне скорочення кількості населення відбувається в багатьох країнах, Україна також не є винятком цього процесу. Одним з найголовніших факторів демографічної кризи в Україні є зниження рівня народжуваності. На даний момент, народжуваність в нашій країні забезпечує тільки половину того, що потрібно для повного оновлення населення, ця проблема зумов-

лена багатьма чинниками, зокрема, кризовим станом економіки, деморалізацією суспільства та природно-екологічними проблемами в країні.

Тенденція зниження народжуваності посилилася в Україні ще у 90-х роках минулого століття. Серед основних причин зниження народжуваності фахівці називають: соціально-психологічний дискомфорт, невпевненість жителів зміни ситуації на краще в найближчий час; економічні проблеми, погіршення ситуації після катастрофи на Чорнобильській АЕС 1986 року; зниження життєвого рівня населення внаслідок соціально-економічної кризи.

Сучасну демографічну ситуацію можна визначити як кризову саме тому, що депопуляція супроводжується істотним погіршенням здоров'я людей, що виявляється у зниженні середньої тривалості життя. Також прогресує проблема погіршення здоров'я не тільки у старших людей, а й в підлітків та дітей. Технічне й радіоактивне забруднення водою, ґрунтів та атмосфери спрямоване на значене погіршення стану жителів країни. Як наслідок, ми бачимо зменшення народжуваності, зростання потворності серед новонароджених та поширення хвороб, які передаються спадково. Такий стан виник перш за все, через недостатнє фінансування медицини та неспроможність лікарів якісно і вчасно надати потрібну медичну допомогу. Сім'ї бояться заводити наступну дитину після того, як в них народжується немовля з вадами. Отже, сама проблема покращення здоров'я населення обернулась в проблему його елементарного збереження.

Причиною низького рівня народжуваності залишається складна соціально-економічна ситуація, незадовільний життєвий стан населення, що виявилось у зменшенні сукупного доходу сім'ї, відставанні заробітної плати від зростання цін, збільшенні офіційного та прихованого безробіття, скороченні як обсягів житлового будівництва, так і безкоштовного отримання житла для молодих сімей від держави. Варто звернути увагу на проблему переривання вагітності через аборт. Більшість жінок, як показує статистика, готові зробити аборт якщо завагітніли поза шлюбом. Пояснюючи це тим, що аборт є природним та абсолютно прийнятним способом розв'язання проблем, що можуть виникнути в житті окремої людини на рахунок незапланованої вагітності. На одного новонародженого в Україні припадає мінімум один аборт. Переважно аборти роблять дівчата у віці 15–22 років через статеву неграмотність. Щорічно, за статистикою, від небажаної дитини позбуваються 200 тис. українок.

Також однією з причин демографічної кризи в Україні є міграція. Українці все частіше мігрують в інші країни у пошуках кращого життя саме через

слабку економічну ситуацію. Найновіша статистика викликає тривогу, бо вона підтверджує втрату української держави молодого потенціалу та робочої сили, що особливо важливо для розвитку її економіки. Навіть без достатньої інформації можна допустити, що в економічно розвинуті країни мігрує найпотужніший, найякісніший (фізично й інтелектуально) трудовий потенціал нації. Постійно зростає кількість усиновлення іноземцями українських дітей. Це становить загрозу нашому суспільству, відбувається значний відтік потенційної робочої сили, спостерігається старіння робочої сили, а нова не поступає в потрібній кількості. На демографічну кризу в нашій країні впливає зміна суспільних цінностей та поглядів на життя. Така цінність як сім'я та діти поступається кар'єрному зростанню, бажанню реалізуватися в професійній сфері та прожити своє життя в насолоду самому собі. Іноді все це витісняє невпевненість в завтрашньому дні, необачність, економічний стан та нездоровий спосіб життя.

Таким чином, для поліпшення демографічної ситуації державі потрібно сприяти покращенню соціально-економічної ситуації в країні, швидко реагувати на найгостріші проблеми, які виникають у суспільстві, проводити політику підтримки молодих сімей, материнства і дітей, надавати пільги багатодітним родинам, батькам-одиначкам тощо.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент *Сахань О. М.*

Кравець Т. Є.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 5 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ОСНОВНІ ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

Політична сфера суспільства є галуззю не лише постійної, а й підвищеної конфліктності [1–9]. Причинами конфліктів можуть бути зіткнення інтересів, розбіжності цілей людей, власні амбіції, що зароджуються і розвиваються у середовищі політичних відносин, а їх учасники, ховаючись за ідеями захисту суспільних цивілізаційних цінностей, ведуть власну боротьбу за владу

й ресурси. Політичному конфлікту можна запобігти, не допустивши його розгортання. Під запобіганням політичного конфлікту слід розуміти такі види соціально-політичної діяльності, які мають на меті відвернення політичного зіткнення і здійснюють безпосередній або опосередкований вплив на чинники, що призводять до конфлікту. Відвернення політичного конфлікту (так само, як і запобігання), передбачає недопущення конфліктності, але містить можливість скерування політичного конфлікту в інше русло. Дестабілізація влади і дезінтеграція суспільства виникають не тому, що виникають конфлікти, а через невміння урегулювати політичні суперечності або ігнорування цих колізій. Мирний спосіб урегулювання конфлікту включає в себе такі заходи як: переконання, політичний і фінансово-економічний тиск, застосування закону. Немирний – характеризується ескалацією напруги, погрозами, відкритими зіткненнями, фізичною участю, локальними сутичками, дестабілізацією влади, дезінтеграцією суспільства і, нарешті, громадянською війною. Суть принципів конструктивного впливу на суспільно-політичні події для запобігання конфліктів з акцентом на політичні відносини полягає в тому, щоб не доводити суспільство до високого рівня нестабільності.

Для того, щоб зменшити негативний вплив конфлікту на функціонування політичної сфери суспільства і посилити його позитивні функції, необхідно здійснювати постійний контроль та вплив. Політична свідомість сторін конфлікту, об'єктивна інформація, політична культура є першочерговими складовими процесу формування та використання ефективних механізмів впливу на конфлікт. Без цих умов усі методи будуть неефективними та короткотривалими. А в процесі глибокого політичного конфлікту особливо важливі правові механізми впливу при вирішенні управлінських суперечностей. Відсутність чіткої нормативної регламентації правового механізму впливу на конфлікти значно послаблює можливості компромісу. Це доводить потребу вдосконалення законодавства, яке регулює взаємини різних політичних суб'єктів в політичному процесі.

Вирішення політичних конфліктів, знаходження компромісу й згоди в кожному конкретному випадку є важливим пріоритетом та постійною потребою влади. Політичні компроміси є інструментарієм для урегулювання конфліктних і кризових ситуацій. Міждержавні компроміси застосовуються за наявних суперечностей між країнами, що стосуються територіальних спорів та інших конфліктних ситуацій. Внутрішньодержавні компроміси стосуються широкого спектру конфліктно-кризових ситуацій і мають політичне, національне, релігійне, економічне та інше підґрунтя (або різні ком-

бінації цих соціальних проявів). Співпраця та взаємодія як стратегії поведінки в ході політичного конфлікту, ведуть до розв'язання політичного конфлікту і вичерпання його основних характеристик.

Варто застосовувати й профілактику конфліктів – це така організація життєдіяльності суб'єктів політичної взаємодії, що виключає або зводить до мінімуму ймовірність виникнення конфліктів між ними. Значну увагу слід приділяти попередженню конфліктів, аналізу майбутньої конфліктної ситуації. Стандартний набір методів і прийомів, які використовувалися раніше державними структурами, сьогодні часто не підходить для урегулювання конфлікту. Управління конфліктом залежить від поглядів суб'єкта управління на методи і засоби, застосовані в конкретній ситуації. Сутність поняття «управління конфліктом» досить багатопланова. Можна визначити процес управління політичним конфліктом, як універсальний процес з його попередження, урегулювання, розв'язання. Цей процес залежить від вирішення багатьох універсальних завдань. Крім цього, він містить певні процедури: інституалізація, легітимізація, структурування конфліктуючих груп, редукція. Управління конфліктом включає такі види діяльності: прогнозування, запобігання ескаляції конфлікту або її стимулювання, врегулювання, розв'язання.

Конфлікти між суспільством і владою обумовлюються виникненням конфліктних ситуацій через сукупність причин, пов'язаних з процесами ідентифікації громадян, усвідомлення ними свого місця і ролі в соціальній і політичній системі суспільства. Поширеною серед політиків, політичних партій, залишається практика генерації конфліктів та використання маніпулятивних технологій з метою залучення мас до участі в них. Це, зокрема – потужне використання ЗМІ як засобу прямого політичного впливу для формування громадської думки, маніпулювання масовою свідомістю. Політичної значущості конфлікти набувають, якщо вони стосуються міжнародних, класових, міжетнічних, міжнаціональних, релігійних, демографічних, регіональних та інших відносин. Зрештою, врегулювання політичних конфліктів потребує вироблення механізмів запобігання і виходу з конфліктних ситуацій без насильницьких дій, особливо по лінії протистояння полярних політичних груп, які сповідують несумісні ідеологічні погляди на діючий суспільно-політичний устрій та подальший розвиток держави.

Отже, в рамках сучасного політичного процесу конфлікти є вагомим чинником при функціонуванні органів влади та їх взаємовідносин з громадянським суспільством. Суб'єкти політики зобов'язані забезпечувати вирішення протиріч для ефективності управлінських процесів і перспективного планування стратегій розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абуржейла С. А. Е. Р. Політичний компроміс як засіб подолання конфліктних і кризових ситуацій: дис. ... канд. політ. наук. Київ, 2017. 190 с.
2. Білецька Т. В. Соціально-політичний конфлікт в українському суспільстві періоду трансформації: фактори виникнення і особливості прояву: автореф. дис. ... канд. соціол. наук. Київ, 2011. 19 с.
3. Білецька Ю. В. Політичні конфлікти: сутність та вирішення (специфіка прояву в політичному процесі сучасної України): автореф. дис. ... канд. політ. наук. Одеса, 2015. 20 с.
4. Дмитренко М. Політичні конфлікти: природа виникнення та методи її урегулювання. *Освіта регіону*. 2014. №4. С. 6–14.
5. Ключев К. Г. Сучасні технології розв'язання політичних конфліктів: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Одеса, 2016. 21 с.
6. Політологія: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / М. І. Панов, Л. М. Герасіна, В. С. Журавський та ін. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. 520 с.
7. Ростецька С. І. Управління політичним конфліктом: теоретичні аспекти та українська пострадянська дійсність: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Одеса, 2006. 17 с.
8. Станкевич І. П. Сучасні політичні конфлікти: основні джерела та шляхи розв'язання: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Київ, 2010. 20 с.
9. Станкевич П. І. Політичний конфлікт та технологія його запобігання. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2007. №87–88. С. 70–73.
10. Требін М. П. Соціально-політичні студії: навч. посіб. Харків: Право, 2017. 696 с.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор *Герасіна Л. М.*

Кракова В. В.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 6 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

РАСИЗМ ЯК СОЦІАЛЬНА «ЕРОЗІЯ» СУЧАСНОСТІ

Расизм – це ідеологічна теорія, згідно з якою раси не рівні між собою, тобто розрізняються за деякими істотними ознаками, які будь-то об'єктивно оціне-

ні в категоріях «краще – гірше». Ідеологія расизму була започаткована в 19 столітті. Не оминув расизм і війни, зокрема ініціаторами цього був німецький фашизм і расисти в Південній Африці. Останнім часом ми також чуємо про скінхедів. Про них говорять з екранів телевізорів, описують на сторінках газет і журналів. До початку 70-х р. склався їх загальний зовнішній вигляд і атрибутика – поголені голови, важкі черевики, підтяжки, татуювання. Вони були вихідцями з робочих верств проти буржуазного ладу. На сьогоднішній день більшість англійських бритоголових неприязно відносяться до чорношкірих, євреїв, іноземців і гомосексуалістів. Це вуличні бійці, що виступають проти расового змішання; прославляють чистоту раси і мужній стиль життя. У Німеччині вони борються проти турків, в Угорщині, Словаччині і Чехії проти циганів, у Британії – азіатів, у Франції – негрів, у США проти расових меншостей і іммігрантів, та у всіх країнах проти гомосексуалістів, і «вічного ворога» – євреїв. А ось у місті Йоганнесбурзі та Преторії в Південно-Африканській республіці розгромили магазини бренду одягу H&M через звинувачення в расизмі. Учасники погромів висловили незадоволення рекламою з чорношкірим хлопчиком у кофті з написом «Найкрутіша мавпа у джунглях».

Також можна почути, що стрімке зростання расизму йде і в Україні. Расизм не потребує ні пояснення, ні аналізу. Були випадки насилля, в яких раса жертви відігравала значну роль. Прояви расизму спостерігаються в основному на футбольних матчах та інших різних акціях. Ці інциденти широко висвітлювалися в пресі й, зазвичай, засуджувалися всіма прогресивними політичними силами. Так, яскраві приклади расизму в Україні надав 2015 рік. Випадок у мукачівському маршрутному таксі з переселенкою із Сьєрра-Леоне; відмова у наданні послуг індійським студентам в ужгородському аквапарку; побиття іноземців у харківському студмістечку тощо. Та ці факти – лише деякі з тих, що потрапили під приціл українських ЗМІ. Гучний расовий скандал був у лютому 2012 р., коли Юрій Сиротюк, піддав різкій критиці підсумки відбіркового конкурсу на «Євробачення», згідно з якими Україну представлятиме співачка Гайтана. «Краще було, якби на цей конкурс поїхала людина, яка представляє саме Україну. А виходить так, що ми не хочемо показати своє обличчя. І Україну будуть асоціювати з іншим континентом, десь в Африці», – заявив Юрій Сиротюк. Прояви расизму надає загальноукраїнське об'єднання «Свобода», що є українською націоналістичною партією, заснованою в 1991 році. У даний час вона налічує 15 тисяч осіб, і метою «Свободи» є поширення расизму і підбурювання громадськості проти чорношкірих, євреїв і циганів. Але хіба не славетна українська щирість оспівується у народних

піснях? Мультинаціональність притаманна будь-якому розвиненому місту, що дарує безліч можливостей навчатись, працювати та самореалізовуватись. Проблема тут лише в одному – окремі українці не усвідомлюють, що планета в нас одна на всіх і не пересічним громадянам вирішувати хто має право проживати на тій, чи іншій території. Після недавніх подій, хочеться нагадати місцевим расистам, скільки українців проживають за межами рідної країни і як вони почувуються, не розуміючи мови, коли ментальність країни перебування різко відрізняється. Тоді й українець опиняється на місці тих, хто стикається з упередженим ставленням до них.

Сьогоднішнє становище української держави вимагає негайно припинити розквіт расизму на теренах України. Агресія породжує агресію, а як відомо свідомим та сильним – агресія прояв слабкості. Незалежно від умов і ситуації, слід залишатися гідними громадянами рідної країни; бо всі ми в деякій мірі є расистами, ми мовчазно схвалюємо приниження людей у метро і на вулицях за расово-етнічними ознаками. На нашу думку, в прояві расизму в деякій мірі винна і правоохоронна система України, адже якби правоохоронні органи ввели більш суворі санкції з цього приводу, і більш пильно слідкували за проявами расизму в суспільстві, то тенденцій його розвитку не було б.

Висновок один, кожна людина має право на волю та особисту недоторканість і порушення цих прав, з точки зору приниження певної людини, проявлення зверхності свого статусу відносно за статусу інших осіб, як мінімум – неприпустимо.

Науковий керівник : доктор соціологічних наук, професор **Герасіна Л. М.**

Краснянська Д. О.,
Інститут прокуратури та кримінальної
юстиції, 2 курс, 7 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПОЛІТИЧНА ТА ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Право і політика є взаємопов'язаними між собою явищами. З одного боку, право підтримується і забезпечується державою, а держава у свою чергу робить систему права загальнообов'язковою і за порушення правових

норм застосовує державний примус, з іншого, – політика є засобом, за допомогою якого ті чи інші норми права «народжуються», втілюються або зникають з нашого життя. Правова та політична культура мають, як спільні так і відмінні риси. До спільних можна віднести схожість структур (знання, цінності та відповідна діяльність тощо), основою для обох є свідомість, що особливо виразно проявляє себе в контексті політико-правової парадигми, позитивні цілі культур досягаються шляхом реалізації індивідами правомірних дій, належність до однієї глобальної культури. Правова та політична культура становлять «дві сторони однієї медалі». Особливості правової культури, а отже – і її відмінність від політичної, проявляються залежно від того, до якої правової системи належить держава, в яких умовах вона формується. Якщо це держава з романо-германською правовою системою, то основним регулюючим чинником суспільних відносин у ній є нормативно-правовий акт, що приймається обов'язково уповноваженим на те державним органом. Правова культура такої держави буде чітко формалізованою і нестиме в собі певні політичні уподобання правлячої на момент прийняття даного закону еліти. Якщо ж розглядати правову культуру, що складається в державі, яка належить до англо-саксонської правової системи, де суспільні відносини регулюються як за допомогою законів, так і прецеденту, то правова культура в ній буде носити менш формалізований характер.

Правова культура, також залежить від політичного устрою. Зокрема, якщо основою політичного устрою будь-якої держави є тоталітарний режим, то правова культура у ній буде контрольованою, характеризуватиметься численними порушеннями прав і свобод людини. Правова культура суспільства в умовах демократії відзначиться високим рівнем правосвідомості, вмінням людей відстоювати надані їм права і свободи, у тому числі, в політичній сфері. Тому можемо говорити й про відповідний рівень політичної культури суспільства. Громадяни демократичної держави є політично активними, мають високий рівень політичної свідомості та відповідальності.

Сьогодення України характеризується низьким рівнем правової культури, що проявляється в тотальній керованості судової гілки влади та правоохоронних органів певним колом політичної еліти держави, небажанні людей дотримуватись законів держави або взагалі відсутності віри в спроможність відстояти свої права в судах без так званих «додаткових процедур» у вигляді

ді корупційних схем і «благодійних пожертвувань», недовірою до правоохоронних органів. І як наслідок, ми можемо спостерігати негативні зміни у політичній культурі суспільства, а саме: небажання брати участь у реальних змінах у державі, вибір політиків лише за критерієм «чия реклама яскравіша?» та ін. Все це вимагає переосмислення концепції провадження державою політики «невтручання» в розвиток і формування політичної та правової культур, а відтак – і політико-правових відносин у суспільстві.

Отже, правова й політична культура є взаємопов'язаними явищами громадського життя. Будучи основами функціонування політичної та правової систем суспільства, вони доволі чітко показують як його недоліки, так і пріоритетні сторони, що має бути під постійною та пильною увагою науковців та практиків, задля своєчасного попередження можливих негативних проявів у функціонуванні правової або політичної культури та їх наслідків у суспільстві.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент Сахань О. М.

Крікорова Е. К.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс, 7 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сучасний розвиток українського суспільства характеризується як період змін, які обумовленні пошуком власного шляху розвитку та переосмислення цінностей. Людський спосіб життя зумовлює таке існування цінностей, де найвищою постає та, яка визначає сенс життя особистості, всю мотивацію її існування. Україна, як незалежна держава, яка стала на самостійний шлях формування нових соціально-економічних, політичних, духовних орієнтирів, свої ідеї, мрії та сподівання значною мірою пов'язує з молоддю. Подальший розвиток України, як і будь-якої держави світу, залежить від молоді, яка незабаром відіграватиме провідну роль у всіх суспільних процесах. Молодіж-

ні проблеми, такі як вибір професії, життєвого шляху, професійна мобільність, способу здорового життя та освіти, набувають останнім часом особливої гостроти. В сучасному українському світі молодь вважається вразливою та схильною робити помилки.

Неабияке значення на формування власного життя та вибір життєвого шляху мають такі чинники, як нав'язування свої цінностей з боку старших людей, які суттєво відрізняються від цінностей молоді, неналежне виховання, вплив з боку однолітків та засобів масової інформації, який є не завжди позитивним. Молода людина іноді не витримує усе це навантаження і намагається знайти втіху в алкоголі або наркотиках. Згідно з даними на 2017 рік, в Україні поширились проблеми наркоманії, алкоголізму, токсикоманії та самогубств саме в молодому віці, від 18-25 років.

Не всі молоді люди витримають напругу з боку суспільства та найближчого оточення. Поширення безробіття та занепад економіки, війна на сході країни, сумні вісті з фронту про загибель та поранених, переважна більшість яких молоді хлопці, спонукають молодь їхати за кордон, шукати гарного працевлаштування та гідного життя, 70% яких там і залишаються, розвиваючи економіку інших країн. Не маючи належного правового та соціального забезпечення, деяка частина молоді долучається до кримінального сектору суспільства або поповнює ряди люмпенів та маргіналів. Викликає занепокоєння і духовний світ молоді, який постійно перебуває під впливом негативної інформації зі ЗМІ, телебачення та інтернету, що перенасичені агресією та лайкою, тиражуванням насилля та приниження людини. Візуалізація негативу на фоні кризового стану суспільства тільки загострює і без того велику кількість проблем у молодіжному середовищі, не залишаючи навіть надії на краще життя.

Отже, проблеми сучасної молоді в Україні – це по суті проблеми усього суспільства, від вирішення яких залежить майбутнє нашої держави. Тому задля розв'язання зазначених проблем треба піднімати економіку країни, проводити політику забезпечення роботою молодих людей, безупинно підтримуючи молоді сім'ї, підвищувати рівень правової культури населення та освітньо-виховної роботи із школярами та студентами, активно пропагувати здоровий спосіб життя та демонструвати через ЗМІ, телебачення та інтернет-позитивні приклади успішних людей, надихаючи молодь на відповідальність за своє життя і за країну.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент Сахань О. М.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Соціалізація – це засвоєння і активне відтворення людиною соціального досвіду у процесі її діяльності й спілкування; це певний вплив соціального середовища, завдяки чому людина залучається до культури і стає повноцінним членом суспільства. Протягом усього існування людства основним джерелом соціалізації молоді, та й особистості взагалі була сім'я. Із розвитком інформаційного суспільства цей традиційний чинник соціалізації почав поступово втрачати свою роль. Як зазначає у своїй статті «Соціалізація особистості в умовах трансформації сім'ї» Н. І. Гітун, важливою обставиною, яка зумовлює соціалізацію сучасної молодої людини, є те, що різко зменшився вплив на неї сім'ї. Деякі соціалізаційні функції сім'ї взяли на себе інші суб'єкти й агенти соціалізації. Соціалізація набуває свого найважливішого значення на початкових етапах формування особистості, одним з яких і є молодість. Саме в молодому віці у людини спостерігається певною мірою сформований потенціал особистості і включення цієї особистості в соціум. Порівняно з іншими демографічними групами молодь швидше реагує на будь-які зміни у суспільстві, вона як найбільш мобільна соціальна група готова на сприйняття нових норм і цінностей, для неї незначні новації сьогодні докорінно змінять світ завтра. Їй майже не притаманний потяг до консерватизму, а новації для неї мають пріоритет над традиціями.

Сучасність пропонує молоді безліч варіантів соціалізації, одним з яких є інформаційний простір. Засоби масової культури та засоби масової інформації певним чином пронизують усі сфери соціального життя суспільства. Сьогодні молодь в повному обсязі використовує можливості інформаційного світу, які неможливо досягнути. Основним користувачем виступає молодь, тому що, наприклад, діти ще не здатні досягнути всі функції і всю важливість великої інформаційної системи, а старше покоління вже не здатне. Одним із важливих каналів соціалізації є соціальні мережі, які здатні замінити людині реальний світ. Для багатьох представників молоді занурення у віртуальну

реальність є найлегшим засобом позбутися проблем і негараздів дійсності. Віртуальне середовище гарантує анонімність і свободу слова, дає більше можливостей для самореалізації та самопрезентації. Соціальні мережі – місце, де можна бути ким завгодно. Проте, приміряючи різні соціальні ролі, переживаючи різноманітні спектри емоцій, які не відчуваються в реальному житті, проявляючи свободу висловлювань і вчинків людина потрапляє у залежність від віртуального світу. Зацікавленість у реальності втрачається, втрачається й контакт з соціумом, з самим собою, тому що дійсність вимагає реальних вчинків, справжніх емоцій, справжню особистість без нафантазованих соціальних масок і ролей. Це призводить до самоізоляції індивіда від навколишнього середовища та живого спілкування, до депресії та дезадаптації. Своєрідними дисфункціями інформаційного суспільства можна вважати також негативну інформацію та пропаганду, кібербулінг, становлення суспільства споживчого типу, реклама, посилення бездуховності та глобалізації суспільства.

Отже, соціалізація молоді в інформаційному суспільстві має як позитивні, так і негативні аспекти. Молоде покоління готове переймати новітні віяння, не обертаючись на традиційні цінності. Воно бере все, що йому пропонує інформаційне суспільство, однак ще не здатне вирізнити і протистояти його дисфункціям.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Волянська О. В.**

Курильченко М. С., Шухардін А. М.,
факультет КіМБ, 3 курс,
6.01.70.16.02 група,
Харківський національний економічний
університет ім. С. Кузнеця

ПОЛІТИЧНИЙ КОНФЛІКТ: ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТА ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ

У сучасній практиці державного управління все більшу роль відіграють соціально-політичні процеси, пов'язані з побудовою модерної, правової, демократичної, соціальної України. Невід'ємною частиною цього процесу є політичний конфлікт як складовий елемент політичної дії в державі. Політичний конфлікт – складний феномен, різноманітний за своїми джерелами

і генезою, за змістом і складом учасників, за історичним часом, соціальним простором і політичним полем, на якому він розгортається. Політичні конфлікти породжуються політичними, соціальними й іншими суспільними групами, які розрізняються своїм статусом і інтересами. Конфлікти виникають у сфері інтересів цих груп і тиску їх на владу, поділяються вони на конфлікти між владою та громадськими силами, інтереси яких не представлені в структурі владних відносин, а також конфлікти всередині існуючої влади, пов'язані з внутрішньо груповою боротьбою за розподіл владних повноважень та спробами обґрунтування нового курсу в межах існуючого політичного ладу. Конфлікти між суспільством і владою обумовлюються виникненням конфліктних ситуацій через сукупність причин, пов'язаних з процесами ідентифікації громадян, усвідомлення ними свого місця і ролі в соціальній та політичній системі суспільства. Політичної значущості конфлікти набувають, якщо вони стосуються міжнародних, класових, міжетнічних, міжнаціональних, релігійних, демографічних, регіональних та інших відносин. Конфліктні протистояння в політичній сфері дуже часто набувають небезпечного розмаху, виходять з-під контролю як державних, так і громадських організацій; з'являється реальна загроза національній безпеці країни і суспільство опиняється на межі катастрофи. До того ж, у процесі політичних переламів виявляються й специфічні внутрішні протиріччя, що додатково впливають на розвиток усіх та перебіг значної частини політичних процесів. Виходячи з цього, особливої актуальності сьогодні набуває питання управління конфліктом, розробка шляхів і засобів їх запобігання, регулювання і вирішення тощо.

У сучасній західній літературі поняття політичного конфлікту має велику кількість визначень, серед яких більш розповсюдженим є визначення, американського соціолога Л. Козера. Він розуміє під конфліктом боротьбу за владу та претензії на певний соціальний статус, боротьбу за недостатні для всіх матеріальні й духовні блага, боротьбу, в якій цілями сторін є нейтралізація, нанесення збитку або знищення суперника [1, с. 59]. Причини конфлікту, на його думку, полягають в існуючій у суспільстві системі розподілу: чим більше незможні групи суспільства сумніваються в законності існуючого розподілу, тим більша ймовірність їхнього бажання іти на конфлікт. Він також доводить, що стабільність суспільства залежить від кількісних характеристик існуючих у ньому конфліктних відносин і типу зв'язків між ними – збільшення числа груп за інтересами неминуче обумовлює збільшення чисельності конфліктів, які лежать в основі цих груп [1, с. 60–61].

Таким чином, чисельні незалежні один від одного конфлікти порівняно невеликих суспільних груп оптимізують передумови для єдності суспільства, а конфлікти великих груп ведуть до розбрату й розколу.

Слід відмітити, що визнання конфлікту закономірним явищем та певною мірою рушійною силою розвитку, значно розширює проблему управління ним. При розгляді питань управління конфліктом у центрі уваги багатьох науковців знаходяться переважно процеси прийняття рішень у конкретній конфліктній ситуації і розробки принципів поведінки, спрямованих на мирне закінчення конфлікту. Йдеться про раціональні форми вирішення конфлікту, в тому числі методи пов'язання інтересів і цілей конфліктуючих сторін. На відміну від регулювання, управління конфліктом передбачає діяльність на мезорівні, яка пов'язана із конкретним конфліктом.

Управління конфліктом – це мистецтво і процес цілеспрямованого, обумовленого об'єктивними закономірностями впливу на його динаміку з метою: а) вдосконалення і розвитку політичної системи чи окремих її складових або б) її підриву й руйнування [2, с. 138]. Запропоноване визначення відображає два суттєвих аспекти. Перший – політичні конфлікти виконують як конструктивні, так і деструктивні функції. Другий – як самі конфліктуючі сторони, так і суб'єкти політичного управління можуть цілеспрямовано впливати на розвиток конфлікту, ґрунтуючись на власних інтересах. Раціональне управління надає об'єктивному конфліктному процесу форми, що будуть здатні забезпечити мінімізацію невідворотних політичних, економічних, соціальних, моральних втрат, і навпаки, максимізувати такого ж роду надбання. Управління конфліктом може здійснюватися як «зсередини» – одним, декількома або всіма його учасниками, так і «ззовні» – миротворцями, підбурювачами або посередниками. В ролі управляючих політичним конфліктом можуть виступати різні соціальні суб'єкти – від окремих індивідів до міжнародних організацій. З цієї точки зору, управління конфліктом включає в себе його закінчення не як імператив, необхідну категоричну вимогу, а лише як одне із завдань, поставлених перед собою його учасниками.

Можна визначити основні дії з управління конфліктом:

1. Першою дією з управління конфліктом слід вважати його інституціоналізацію. При інституціоналізованому (що протікає в межах установлених меж і правил) конфлікті останній стає досить передбачуваним. Неінститу-

ціоналізований конфлікт характеризується відсутністю будь-яких принципів або правил і частіше за все являє собою стихійний процес і невідвладний вибух незадоволення.

2. Наступним етапом управління конфліктом є його легітимізація. Чим сильніша підтримка, тим ефективніше суб'єкт може управляти конфліктом і тим вища його здібність у випадку необхідності прийняти примусові міри для виконання поставлених цілей.

3. Ще одна стадія управління конфліктом – структурування конфліктуючих груп, що дає змогу вимірювати їх силовий потенціал. Це в свою чергу дозволяє встановити неформальну ієрархію впливу в суспільстві, що об'єктивно стримує ескалацію конфлікту.

4. Останній етап – редукція, тобто послідовне послаблення конфлікту за рахунок переведення на інший рівень. Один із найпростіших варіантів: друг – союзник – партнер – співробітник – суперник – противник. Дані шкали необхідні для розуміння реалістичності завдань редукції та для визначення перспективи конфліктної взаємодії [3, с. 82–84].

Для управління конфліктами політичний суб'єкт враховує загальні характеристики, які впливають на формування і перебіг конфлікту. До них належать: а) ступінь відкритості політичної системи; б) рівень політичної згуртованості конфліктуючих груп; в) характер втягнення широких соціальних верств у спірні взаємовідносини; г) емоційна насиченість політичної поведінки груп і громадян та їх здатність до самообмеження своїх владних домагань тощо. У відношенні до конфліктів у політичній сфері передбачається досить широкий діапазон дій з контролю за розвитком та управлінням ним. Серед існуючих варіантів підходів до проблеми найбільшим впливом користуються інженерний, гуманітарний і власне управлінський підхід. Згідно з інженерним підходом конфлікт – це ситуація, управління якою вимагає свідомої побудови організаційних структур у діяльності конкретних суб'єктів у сфері їх мислення. Прибічники гуманітарного підходу спираються на активне зближення сторін – учасників конфліктів із залученням посередників, на основі проведення всесторонніх консультацій та експертиз. З точки зору управлінського підходу вирішення проблеми розглядається в постановці перед конфліктуючими сторонами таких специфічних завдань, які зближали б їх позиції, дозволяючи при цьому досягати власних цілей [2, с. 139]. Існує багато способів для завершення політичного конфлікту: усунення предмета конфлікту; заміна одного об'єкта іншим; поділ об'єкта

конфлікту між сторонами; усунення однієї з сторін конфлікту; зміна позицій однієї або обох сторін; зміна характеристик об'єкта; отримання нових відомостей про об'єкт або накладення на нього додаткових умов; недопущення прямої чи опосередкованої взаємодії учасників (наприклад, уведення в зону зіткнення конфлікуючих сторін миротворчого контингенту); прихід учасників конфлікту до єдиного рішення чи звернення їх до «арбітра» за умови підпорядкування кожному його рішення. В основному всі способи завершення конфлікту повинні бути спрямовані на зміну самої конфліктної ситуації шляхом або впливу на учасників конфлікту, або зміни характеристики об'єкта конфлікту та ін. Критеріями ефективності управління політичними конфліктами вважаються: надійність їх прогнозування, запобігання ескалації, утримання в цивілізованих рамках та конструктивне розв'язання. Лише конфлікти, над якими відбувається управління, здатні виконувати для держави і суспільства певну позитивну роль, незважаючи на ті можливі матеріальні, політичні, соціальні чи моральні збитки, які вони зазвичай несуть із собою.

Таким чином, українське суспільство потребує нагальних засобів, які б запобігали надмірному загостренню суперечностей та гарантували б надійний та ефективний контроль за врегулюванням конфліктних ситуацій. Саме тому, дослідження управління політичним конфліктом є важлива і складна проблема, яка повинна постійно знаходитися у вивченні та удосконаленні, з метою реалізації на практиці, а саме: переведення політичних конфліктів у конструктивне русло, а також базуватися на принципах толерантних відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козер Л. Функции социального конфликта / Пер. с англ. О. Назаровой; Под общ. ред. Л. Г. Ионина. Москва: Идея-Пресс, 2000. 205 с.
2. Сітарський С. М. Політичний конфлікт та сучасні українські реалії. *Економіка та держава : міжнародний науково-практичний журнал*. 2013. № 8. С. 137–139.
3. Ростецька С. І. Наукові підходи та методи управління конфліктом у сучасному суспільстві. *Перспективи*. 2002. № 3. С. 80–87.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Жеребятнікова І. В.**

РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В УКРАЇНІ

Центральними питаннями державотворчого процесу в Україні, як відомо, є становлення нових політичних структур та нової системи економічних і соціальних відносин. Кінцева мета цих процесів – створити максимально сприятливі умови для самореалізації особистості кожного громадянина, забезпечити йому відповідний цивілізований рівень свободи, реалізацію особистого потенціалу, прискорити формування демократичного, громадянського суспільства. Окрім бажання більшості українського загалу жити у справді демократичній, правовій державі життєво необхідною є потреба мати лідерів, політиків, здатних прискорити процес розбудови такого суспільства. Отже, домінуючою постає проблема розвитку сучасної української еліти, її спроможності не просто самореалізуватися, а й служити власному народові. Визначаючи сутність, якісну характеристику розвитку української еліти новітньої доби, варто відповісти на запитання: яку власне еліту маємо сьогодні: тоталітарну (еліту монопольної авторитарної влади); ліберальну (еліту демократичного розподілу влади); домінантну (еліту демократичної орієнтації); демократичну (сильна законодавча влада, виконавча, судова, їх розподіл і зрівноваженість) – чи якусь іншу? За усіма ознаками в сучасній Україні домінуючою за ціннісними орієнтаціями та реальними діями існує поєднання тоталітарної і ліберальної еліт. До першої (тоталітарної) слід відносити колишніх функціонерів, до другої (ліберальної) – еліту, безпосередньо пов'язану з соціально-ринковою, підприємницькою діяльністю, бізнесом.

Чому ми маємо так багато проблем з формуванням і подальшим розвитком національної української еліти нового ґатунку? По-перше, слід зрозуміти той факт, що до Верховної Ради України та інших органів державної влади, потраплять люди («Козак Гаврилюк», Надія Савченко та ін.), які не мають досвіду роботи в політичній сфері. Вони опиняються у інститутах влади через певні заворушення в середині країни (наприклад період Помаранчевої революції, Революції Гідності тощо). По-друге, багато політичних лідерів, особливо на

найвищому рівні, і нині відчувають, що треба робити, однак серед них надто мало тих, хто розуміє, як треба робити і вміє це робити. Нерідко для політичних лідерів досягнення влади – то кінцева мета і про те, як використати владу політичний лідер думає тоді, коли він вже досяг її. А це, у свою чергу, призводить до серйозних невдач, помилок, прорахунків. З другого боку, помітною особливістю «нової» політичної еліти є те, що на етапі боротьби за незалежність України, її самостійність була висунута нагору саме масами, громадськістю, а не певними владними структурами, партійно-бюрократичною верхівкою, як то бувало раніше. Вона й нині має великі переваги, головна з яких – уміння швидко і результативно вирішувати існуючі політичні проблеми.

Нинішня українська еліта своїми рисами, якостями, формами, багато в чому антинародною діяльністю спричиняє народження відповідної української бюрократії. Італійським соціологом Робертом Міхельсом, розроблена теорія про дію «залізного закону олігархії». Суть цього закону полягає в тому, що ефективне управління державою потребує виокремлення частини керівної меншості, яка забезпечує процеси підготовки, ухвалення державних рішень та формує державну політику. Але з часом ця меншість виходить з-під контролю суспільства, відривається від інших послідовників і підпорядковує політику власним інтересам.

В українських реаліях політична олігархія тривалий час ігнорувалася суспільством. Під час «Революції Гідності» Євромайдан оголосив про початок побудови нової країни рівних можливостей, у якій не буде корупції, продажних судів та міліціонерів, «місцевих князків». Здавалося, що чи не вперше людина з каменюкою може чинити вплив на прийняття державних рішень, контролювати кадрові призначення, нехай і поверхнево. Перші місяці уряду Арсенія Яценюка засвідчили: залізний закон олігархії діє далі. Нова влада, яка отримала кредит довіри та урядові портфелі, не слухає тих, хто дав їм можливість прийти до владних кабінетів. На сьогоднішній день ми можемо спостерігати наслідки дії «залізного закону олігархії», який стверджує, що всі форми організації, незалежно від того, наскільки демократичні вони можуть бути на початку, врешті-решт і неминуче розвивають олігархічні тенденції. В результаті чого справжня демократія практично і теоретично неможлива. Разом з тим принципи, декларовані новою владою і запізнїла в своєму часі спроба «люстрації», яка мала на меті усунути від влади старий номенклатурний апарат, встановлюють певні обмеження і вимоги до нової політичної еліти України. Один з таких принципів – «бізнес і влада повинні бути роздільні».

Підсумовуючи усе вище сказане, доходимо до висновку, що політична еліта сучасної України не є, як потрібно для забезпечення суспільного розвитку країни, позакласовою соціальною групою, що виражає інтерес нації, суспільства загалом. Сучасна політична еліта України – це швидше не політики, а бізнесмени, які вклали значні ресурси в отримання влади і намагаються максимально швидко повернути гроші та отримати дивіденди. У переважній більшості випадків українська політична еліта не бачить довгострокової перспективи, а має за найпріоритетніше завдання максимальне вирішення власних чи корпоративних інтересів за час перебування при владі.

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент **Воднік В. Д.**

Кушнір В. В.
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції,
2 курс, 9 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА МАРГІНАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

На сучасному етапі Україна йде шляхом значних перетворень, що супроводжуються процесом поширення маргіналізації суспільства. Маргінальність є постійним явищем у людській історії, елементом соціальної мобільності, що свідчить про розвиток суспільства та зміни в його соціальній структурі. Однак, в українському суспільстві ці процеси суттєво поглиблюються, а кількість їх учасників сьогодні сягає критичної величини. Маргіналізація індивідів, зазвичай, передбачає їх низький соціальний статус, належність до меншості, яка знаходиться на межі чи поза соціальною спільнотою та веде, відмінний від загальноприйнятої норми, спосіб життя. Масштаби маргіналізації значно зростають, коли внаслідок проведення політичних, економічних, соціальних та культурних реформ розпадаються стабільні в минулому суспільні структури, індивіди та цілі соціальні групи потрапляють в невизначене становище. Перехідні періоди, як правило, супроводжуються різкою диференціацією населення за рівнем життя та до-

ходів, яка призводить до маргіналізації значної частини суспільства, на жаль, і Україна не виняток. Категорію «маргінальна особистість» ввів у науковий обіг американський соціолог Р. Парк у роботі «Людська міграція та маргінальна особистість», значну увагу він звертає на психологічні аспекти, що притаманні маргінальній людині, а саме: сумніви у своїй цінності, розірвання зв'язків із друзями й постійний страх бути відкинутою, схильність уникати ситуацій невизначеності, самотність і надмірна мрійність, хвороблива сором'язливість, страх будь-яких ризикованих дій, впевненість у тому, що оточення поводитиметься з ним несправедливо.

Розрив соціальних зв'язків та поява спільноти маргіналів, що формується на межі соціальних верств та структур в рамках переходу від одного типу соціальності до іншого або ж у межах одного типу соціальності внаслідок його значної деформації, наприкінці 80-х років ХХ ст. призвели до поглиблення майнового розшарування населення. Найбільш помітні зміни, обумовлені знеціненням здобутих під час навчання та роботи професійних якостей, відбулися у становищі представників середнього класу, певна частина якого через втрату роботи була вимушена жертвувати досягненням бажаних цілей заради виживання. І таких людей в Україні час від часу з'являються цілі мільйони. Наслідком економічної маргінальності стає масове безробіття та трудова міграція.

Під час перехідних етапів суспільного розвитку, що спостерігаються і в Україні, окрім розв'язання соціально-економічних проблем, значна частина населення вимушена змінювати власні політичні орієнтації та цінності. Відсутність довіри до державно-владних інституцій, зневажання нормами права з боку представників органів державної влади і місцевого самоврядування, правоохоронних органів, безвідповідальність влади за реалізацію власних обов'язків – все це призводить до незадоволення і розчарування в існуючій владі, і відповідно до втрати зв'язку між державою та суспільством. Неспроможність сучасних політичних лідерів сформулювати чіткі політичні ідеї, регіональна поляризованість держави на Захід і Схід, яка порушує єдність українського простору, відсутність соціальної консолідації, політико-правовий нігілізм, невизначеність нових ціннісно-культурних засад лише поглиблюють проблему маргіналізації українського суспільства. Невтішну картину наслідків процесу маргіналізації демонструє студентська молодь, значна частина якої не пов'язує власне майбутнє з професією, яку здобуває, а отже, така категорія є потенційними маргіналами. Адже, отримуючи освіту у вишах, студенти не впевнені у тому, що зможуть отримати

роботу за фахом або з омріяними умовами праці і відповідною заробітною платнею. На сучасному етапі кожен четвертий житель найбільших міст України (24,4%) вважає марною отриману ним освіту.

Таким чином, проблема маргінальності українського суспільства є однією з найбільш актуальних, а її подолання можливе шляхом реалізації політичних і соціальних програм, проголошених владою, надання ефективного соціального захисту населення, поширення демократичних цінностей у суспільстві, забезпечення можливості перепідготовки і підвищення кваліфікації для безробітних або тих, кому загрожує безробіття, заохочення розвитку підприємництва і, тим самим, створення нових робочих місць, а також позитивними змінами у сфері культури та свідомості населення.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент Сахань О. М.

Лазебна А. В.,
факультет адвокатури,
2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

«ГІБРИДНА ВІЙНА» ЯК НОВА РЕАЛЬНІСТЬ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ

Незважаючи на те, що поняття «гібридна війна» набуває актуальності, його визначення у міжнародно-правових документах відсутнє. Це поняття не визначено як у Воєнній доктрині України (затвердженій 24 вересня 2015 р.), де зазначаються причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів, так і у воєнних доктринах Російської Федерації та США.

Фахівці надають різні визначення поняття «гібридна війна». Поява поняття «гібридна війна» пов'язане з іменем американського вченого М. Маклюєна. Він довів, що сучасні війни, зазвичай, ведуться в інформаційному просторі і запропонував цікаву тезу: «Істинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації» (М. Маклюєн «Внешние расширения человека»). Френк Гоффман, консультант міністерства ВМФ США, один із авторів концепції «гібридної війни», визначає її як будь-які дії ворога, який швидко та гнучко використовує різноманітні комбінації дозволеної зброї, партизанську війну, тероризм, злочини на полі бою для досягнення політичних цілей (Hoffman

Frank G. Hybrid Warfare and Challenges). Генерал-майор у відставці Франк ван Каппен визначає «гібридну війну», як мішанину класичного ведення війни з використанням нерегулярних збройних формувань (Ф. ван Каппен. Інтерв'ю на «Радіо Свобода»). На думку польського автора Лукаша Вуйчика, головна риса нової війни в тому, що вона вестиметься не на полях битв або вулицях міст, а, в першу чергу, в головах людей (Лукаш Вуйчик «Українская гибридная война»). Отже, «гібридна війна» – це сучасний спосіб ведення бойових дій із залученням як класичних прийомів (військової техніки, військовослужбовців), так і нерегулярних збройних формувань, а також впровадження інформаційного типу війни задля досягнення певних політичних цілей. З огляду на те, що головним стратегічним національним ресурсом стає інформаційний простір, більшість вітчизняних і зарубіжних авторів головну роль серед складників «гібридної війни» відводять інформаційній складовій.

Актуальним запитанням для багатьох політологів є: «Чи дійсно на Сході України відбувається гібридна війна?» Якщо говорити про гібридну війну, то в Україні слово «гібридна» вживається в тому сенсі, що немає оголошеної повномасштабної війни з танками, з літаками, з застосуванням армії. А є неоголошена війна за допомогою малих диверсійних груп, які вчиняють провокації й диверсії на території України, хоча вони прийшли з Росії, і дуже багато найманців-росіян. У цьому сенсі є гібридна війна. Наразі ситуація складається таким чином, що у зв'язку з розвитком технологій, глобальною інформатизацією, змінюються та удосконалюються й методи ведення військових дій. В лютому – березні 2014 р. РФ продемонструвала поєднання використання швидкого розгортання, електронної війни, інформаційних операцій, можливостей морської піхоти, десантно-штурмових сил і спецназу, як і масштабне використання кіберпростору та стратегічного зв'язку для скерованої і ефективної інформаційної кампанії як для внутрішньої, так і для зовнішньої аудиторії. Дійсно, можна стверджувати, що «гібридна війна» – це нова українська реальність, у якій людям нав'язується «потрібна» інформація. Від самого початку конфлікт віртуозно конструювався в медіа-просторі, потім підключилася «гуманітарна допомога» у вигляді важких видів озброєння, тепер цей конфлікт став одночасно і дискурсивним (постійно нагнітається уявне й реальне протистояння Києва й Донецька), і військовим (протистояння підкріплюється бойовими діями з обох сторін).

Отже, «гібридна війна» – нова українська реальність. Цей конфлікт не зупиниться, поки влада не буде по-справжньому діяти, а саме: 1) створить ефективну систему підтримання інформаційної безпеки держави як інструменту протидії зовнішньому інформаційному впливові, а також інформаційної

підтримки зовнішньої та внутрішньої політики України; 2) підвищить ефективність і можливості розвідувальних органів України з метою своєчасного розвідувально-інформаційного забезпечення найвищого державного та військового керівництва для прийняття важливих рішень у сфері національної безпеки; 3) внесе корективи до планів розвитку, реформування й модернізації Збройних Сил та інших силових структур України; 4) перегляне базові принципи побудови системи національної безпеки України.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор **Погрібна В. Л.**

Лешко О. Д.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 12 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ В СУСПІЛЬСТВІ

Адаптація, як складова соціалізації особистості, характеризує, з одного боку, процес взаємодії індивіда із соціальним середовищем, а з іншого – є втіленням певного результату діяльності особистості у суспільстві, який може виступати критерієм її ефективності. Розуміння сутності адаптивних процесів, їх механізму, допоможе розібратися в особливостях поведінки людини у суспільстві, надати об'єктивну морально-правову оцінку її вчинкам та діям, що особливо важливо в діяльності юристів. Соціальна адаптація – це процес пристосування, особистості або групи до нових для них соціальних умов або середовища. У процесі адаптації, особистість чи соціальна група та соціальне середовище активно взаємодіють, здійснюючи вплив один на одного. Поштовхом до початку процесу соціальної адаптації частіше за все стає усвідомлення особистістю чи соціальною групою того факту, що за-своєні у попередній соціальній діяльності стереотипи поведінки перестають забезпечувати досягнення успіху і актуальною стає розбудова поведінки відповідно до вимог нових соціальних умов або нового для адаптанта соціального середовища.

Адаптація індивіда в різних галузях життєдіяльності має свої особливості. В процесі управлінської (організаційної) адаптації виникає проблема несприйняття індивідом вище стоячої особи, завищеного рівня його самооцінки, що

згодом призводить до відчуття меншовартості людиною самої себе. Включення до нових для людини соціально-економічних відносин може викликати у осіб, які мають незначні фінансові можливості проблеми у взаємодії із «верхами» суспільства, викликати почуття неповноцінності, зайвості. Педагогічна адаптація як процес пристосування індивідів до системи освіти, навчання і виховання може призвести до психологічного напруження, навіть, стресової ситуації у зв'язку із відмінностями рівнів підготовки та здібностей кожного індивіда, понизити самооцінку декого з них. У психологічній адаптації проблемою є те, що у кожної особи свій рівень чуттєвості, сприйняття ситуацій, і коли оточуючим деякі ситуації здаються кумедними або веселими, особистість може сприймати це як образу її гідності, що призводить до відчуження від соціуму. Професійна адаптація це пристосування індивіда до нових видів професійної діяльності, умов праці. Проблема виникає на початку влиття в незнайомий колектив, адже навіть відсутність певних навичок може призвести до подальшого зниження самооцінки, що впливає на майбутню діяльність.

Отже, взаємодія особистості з навколишнім світом починається з ранніх етапів його розвитку. Через постійне засвоєння і відтворення соціального досвіду в спілкуванні та діяльності особистість адаптується в соціумі. Очевидно, що соціалізацію в цьому випадку потрібно розглядати як життєво необхідний процес формування соціальних якостей людини. І основним механізмом у взаємодії особистості і соціуму в межах вищезгаданого процесу і є явище соціальної адаптації.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Сахань О. М.**

Литвиненко О. В.,
факультет адвокатури,
2 курс, 2 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЧИ ПОТРІБНЕ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДЕПУТАТСЬКОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ В УКРАЇНІ?

Депутатська недоторканість – це гарантія правового статусу народних депутатів України, передбачена ст.80 Основного Закону України, яка повинна

сприяти безперешкодному, ефективному здійсненню функцій представників народу, забезпечувати їх від тиску та переслідувань. Цей механізм працює у багатьох країнах світу, але треба зрозуміти, чи доречно збереження депутатської недоторканості в нашій країні. Вже не один рік в Україні ведеться активне обговорення цієї проблеми у стилі відомого крилатого вислову з варіантами розташування коми: «Скасувати не можна обмежити». Спробуємо проаналізувати можливі соціально-політичні наслідки визначення місця коми в цьому вислові. За роки незалежності в Україні було п'ять спроб скасування депутатської недоторканості – у 2000, 2007, 2014, 2016 роках і, нарешті, у 2018 р., коли Президент Петро Порошенко звернувся до ВРУ з пропозицією внести зміни до відповідної статті Конституції. За цим законопроектом, нардепи України не будуть нести юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та інших органах, за винятком відповідальності за образи чи наклеп. Введення таких змін пропонується Президентом з січня 2020 року. Втім, всі такі спроби так досі і залишилися на рівні пропозицій. Причин цього ми бачимо, принаймні, чотири.

По-перше, збереження недоторканості цілком узгоджується з тим, що, делегуючи депутатам повноваження щодо представлення власних інтересів у законодавчому органі, громадяни надають їм відповідний кредит довіри, який природним чином передбачає виключні права. По-друге, повне скасування недоторканості не відповідає засадам парламентаризму, традиційного для майже всіх країн, адже така гарантія відсутня в Боснії і Герцеговині, Ватикані, Нідерландах. По-третє, недоліки в діяльності судової системи в Україні, пов'язані з відсутністю прозорості і, як наслідок, нерідкими випадками корупції і свавілля, можуть призвести до можливості використовувати відсутність недоторканості депутатів для здійснення тиску на них. По-четверте, скасування недоторканості може суттєво обмежити дії депутатів, вимусити їх діяти із зайвою обережністю, постійно очікуючи провокацій від політичних опонентів.

В той же час, у скасуванні депутатської недоторканості зацікавлені, в першу чергу, виборці, адже на погляд більшості з них депутатська недоторканість тільки закріплює соціальну нерівність у суспільстві, демонструючи, що перед законом не всі рівні. Більше того, не є таємницею той факт, що певні особи прагнуть отримати депутатський мандат виключно заради недоторканості, що він гарантує.

Отже, однозначної відповіді на поставлене нами питання немає. Проте ми вважаємо, що пропозиція змінити ст. 80, запропонована Петром Порошенком, може задовольнити як депутатів, так і пересічних українців, оскільки саме він передбачає скасування імунітету народних обранців при збереженні індемнітету – це коли парламентар не несе відповідальності за свою виступи, результати голосування, законопроекти.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор **Погрібна В. Л.**

Лозова А. А.,
факультет адвокатури,
2 курс, 6 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ВПЛИВ ОДНОСТАТЕВИХ ШЛЮБІВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ІНСТИТУТУ СІМ'Ї

Термін «одностатеве партнерство» часто стає приводом для обговорень не тільки серед людей, які є його активними противниками, а й серед самих представників одностатевих взаємин. Л. Толстой писав: «Усі щасливі сім'ї схожі між собою», але чи можуть гомосексуальні пари повноцінно виконувати всі соціальні функції сім'ї, викликає чимало дискусій. Сім'я як соціальний інститут – це соціально-біологічна підсистема суспільства, що забезпечує відтворення членів спільноти [1]. Сім'я є одним з перших соціальних інститутів, що сформувалися в суспільстві. На ранніх стадіях розвитку людства у ролі сім'ї могли виступати практично будь-які форми (сексуальних) зв'язків між людьми. В доіндустріальному суспільстві панувала патріархальна сім'я, найбільш наближена до сучасної. У ній відносини шикувалися у відповідності з ієрархією, на чолі якої стояв чоловік. З процесом модернізації сім'я також почала зазнавати змін.

Зараз класичним визначенням сім'ї вважається визначення Е. Гідденса: «Сім'я – це група людей, пов'язаних прямими родинними зв'язками, дорослі члени якої приймають на себе зобов'язання по догляду за дітьми». Найпоширенішою формою сім'ї є нуклеарна, що складається з двох поколінь – батьків і їх біологічних дітей. Але в той же час розвинулись й такі

форми, як сім'ї «child free», з одним з батьків, опікунські, прийомні, гомосексуальні. Їх поява сильно похитнула традиційне уявлення про сім'ю. Багато в чому дана трансформація пов'язана з появою свободи вибору партнера і переважанням феномену «чистих відносин», який триває доти, доки між партнерами існує емоційний зв'язок. Змінилося розуміння гендерних ролей в сім'ї. Жінки активно стали використовувати своє право працювати, а для чоловіків стало нормальним доглядати за будинком і виховувати дітей. Після того, як з 2001 р. в Нідерландах одностатеві пари отримали право укладати шлюб, станом на 2013 р. в США зареєстровано близько 726,6 тис. таких сімей, в Великій Британії – 89 тисяч. Це означає, що сьогодні гетеросексуальні відносини почали втрачати соціальну цінність та ексклюзивність. Прихильники одностатевих сімей зазначають: в гомосексуальних стосунках кожен з партнерів виконує обрану роль, в таких відносинах гендерні ролі стають комплексними, що призводить до виникнення «сірого» поля, в якому партнери рівні в своїх гендерних ролях. За рахунок цього одностатеві пари можуть стимулювати гетеросексуальні сім'ї щодо досягнення гендерної рівності. Противники одностатевих сімей в якості основного аргументу наводять неможливість реалізації репродуктивної функції сім'ї. Втім сучасні технології дозволяють одностатевим парам крім усиновлення заводити дітей з генетичним кодом одного з батьків або навіть обох. У багатьох одностатевих сім'ях виховуються діти від попередніх гетеросексуальних стосунків. В США, Австралії, деяких країнах Євросоюзу останнім часом проводяться дослідження особливостей виховання дітей в одностатевих сім'ях. Ці дослідження не виявляють відмінностей між дітьми, що виховуються одностатевими і гетеросексуальними парами, ані в емоційному, ані в психічному, ані в інтелектуальному рівнях, хоча репрезентативними ці дослідження фахівці не вважають.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що традиційне гетеросексуальне суспільство на легалізацію одностатевих шлюбів дивиться з засудженням і страхом за майбутнє нації. Особисто я легалізацію одностатевих шлюбів (кожен живе з ким хоче і як хоче і має право офіційно закріпити ці стосунки), але вважаю передчасним наданий одностатевим парам дозвіл усиновляти дітей. Занадто вже болісне це питання. У такій ситуації треба бути максимально обережними – як би не зашкодити дитині.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Погрібна В. Л.

Лозовий О. А.,
Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

Україна є державою, яка заявила зовнішньополітичний курс в напрямі на європейську інтеграцію. Для виконання цього завдання нашої державі необхідно звернути особливу увагу на розвиток і діяльність вітчизняного парламентаризму, як основи демократичного врядування в державі. Саме парламент приймає закони, визначаючи підвалини розвитку правової системи, саме цей орган репрезентуючи Український народ, приймає ключові для держави рішення економічного характеру. Сьогодні загальновідомим фактом є те, що законодавець у своїх характеристиках далекий від досконалості й причину цьому ми вбачаємо саме у неналежному рівні політичної культури. Метою цієї роботи є дослідження політичної культури і співвіднесення її із парламентаризмом. Якщо парламентаризм є поняттям, що відображає законодавче закріплення і практичну дієвість інститутів парламентської демократії, та власне самого представницького органу, то політична культура в свою чергу визначає рівень розвитку і пізнаць особи чи групи осіб у сфері політики. У наведеній роботі ми проаналізуємо проблеми впливу політичної культури виборців та народних депутатів на розвиток парламентаризму.

Політична культура включає в себе два основних компоненти – ідеологічний та психологічний. Перший складник відбиває належність людини до певної політичної ідеології, в той час як другий відображає поведінку такої особи у політичній площині, її ставлення до інших ідеологій та поглядів тощо. Ніхто з нас не має високого рівня політичної культури від народження, окрема людина мусить для цього постійно вдосконалюватись, а суспільству потрібні десятиліття демократичного розвитку. Низький рівень загальної правової культури в нашій державі пояснюється багатьма причинами, від тоталітарного минулого у складі СРСР, до низького рівня життя населення і недовіри громадян органам влади через їхню корумпованість. В контексті українського парламентаризму цей стан українського народу призводить до наявності великої кількості проблем, перш за все у виборчому процесі.

Першою з них є абсентеїзм – ухилення наділених виборчим правом громадян від участі у виборчому процесі. В Україні, як і в багатьох молодих демократіях, абсентеїзм населення пов'язується із банальною невірою у дієвість демократичних інститутів. Його результат, в свою чергу, призводить до того що вибори в нашій країні часто не можуть мати всеохоплюючого характеру і це знижує рівень репрезентативності населення в парламенті, та як наслідок падає його легітимна характеристика.

Брак знань щодо технологій політичного маніпулювання призводить до того, що більша частина електорату може просто не помічати порушення виборчих процедур та відверте маніпулювання і політичний популізм з боку кандидатів у парламент. Крім цього, відсутність політичної культури населення стає каталізатором для посилення небажання освічених громадян реалізовувати своє пасивне виборче право – висувати власні кандидатури на парламентські вибори. Брак політичної культури громадян передається в сформований ними парламент, що влучно підкреслює тезу щодо того, що кожен народ заслуговує лише ту владу, яку він сам і обрав. Але у кулуарах Верховної Ради України брак політичної культури приводить до набагато більш руйнівних наслідків. По-перше, на рівні окремого депутата незнання базових постулатів політичної культури призводить до того, що він може своїми діями компрометувати парламент в цілому. Крім того, необдумані політичні кроки окремих народних обранців можуть негативно вплинути на авторитет парламенту серед громадськості. Якщо вийти на рівень колективних парламентських суб'єктів – депутатських фракцій, то можна виявити те, що брак політичної культури перешкоджає як внутрішньо фракційній, так і міжфракційній депутатській консолідації. Як наслідок, типовими для України є періодичні парламентські кризи, які у найбільш відповідальний для нашої держави момент можуть або паралізувати діяльність парламенту, або у випадках міждержавних контактів продемонструвати вітчизняні політичні сили у невідгідному світлі.

Високий рівень політичної культури, з іншого боку, прямо впливає на ефективність не лише індивідуальної, а й колективної політичної діяльності. За потреби формування команди з людей різної політичної орієнтації політична культура підвищує ймовірність їх подальшої плідної співпраці. Політичний симбіоз, як засада утворення коаліційного уряду, або коаліційної більшості в парламенті прямо проявляється в побудові таких формувань на принципах рівності та взаємної вигоди. Рівність полягає у відсутності в межах коаліції внутрішніх конкуруючих течій та ідей домінування однієї партії

над іншими. Взаємна вигода полягає в організації доступу кожного члена коаліції до влади.

Відповідно до стадій утвердження парламентаризму в демократичних країнах, Україна є країною з несформованим парламентаризмом і одна з причин цього стану зумовлена як раз проблемою підвищення рівня політичної культури населення та політичної просвіти. Через це для нашої держави характерні наступні ознаки проблемного парламентаризму: періодичність виникнення криз у роботі парламенту (приклад – розпуск Президентом України Верховної Ради України та її подальше переобрання через її неспроможність сформувати коаліцію депутатських фракцій у строк, визначений законодавством); наявність великої кількості міжпартійних та внутрішньопартійних конфліктів; низький рівень політичної культури депутатів та високий рівень демагогії в роботі парламенту; постійна боротьба за владу при відсутності конструктивного діалогу і взаємоповаги між представниками різних політичних сил.

Отже, повноцінна європейська інтеграція для України можлива лише у разі подолання існуючих сьогодні політичних суперечностей навколо різних політичних союзів. Але для виконання цього завдання необхідно підвищувати рівень політичної культури суспільства та наділених владою суб'єктів.

*Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Требін М. П.***

Лопошук Д. В.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс, 16 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЛОБІЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Процес лобіювання здійснюється в різних сферах життєдіяльності та спрямований на ті або інші рівні державного управління. Найважливіші стратегічні рішення приймають вищі органи влади; і залежно від того, у якій галузі державного регулювання має вирішуватися актуальне питан-

ня, можна поділити на законодавче, виконавче або судове лобіювання. Лобіювання певним чином доповнює конституційну систему демократичного представництва, дозволяючи впливати на прийняття та реалізацію політичних рішень тим групам соціуму, які позбавлені можливості висловлювати власні інтереси через своїх депутатів. Так, парламент України формується нині за змішаним принципом, але при цьому інтереси деяких суспільних груп залишаються поза межами партійного представництва. Таким чином, розширення кола активних учасників політичного процесу, завдяки лобі, може позитивно вплинути на розвиток громадянського суспільства в нашій державі.

Сучасний процес лобіювання в будь-якій країні зазвичай технологічно здійснюється невеликою групою людей, тому на практиці є чимало ризиків з відхилень до корисливих, вузькогрупових інтересів. Хоча в Україні лобістська діяльність законодавчо не врегульована, але реально вона існує в широкому діапазоні. Проблема в тому, що за відсутності формалізації та ж сама співпраця бізнесу та влади повністю залежить від особистих відносин з посадовими особами та депутатами і має величезну корупційну складову. Якщо дійсно поглиблюватись в тему, легалізація лобізму в Україні вигідна всім, окрім корупціонерів. І влада, і бізнес, і громадянське суспільство отримують зрозумілих для себе партнерів по діалогу. Лобіювання інтересів наймасовіше проходить в сферах певних галузей економіки, в аграрному, хімічно-промисловому та машинобудівному секторах, саме тому для вирішення питань лобісти можуть залучати від десятків тисяч до сум, які перевищують один мільйон доларів. Саме через це, іноді, закони можуть прийматись не на користь народу, який проживає на території держави, а на користь зацікавленого кола осіб.

Отже, лобізм як явище присутнє у багатьох країнах, не виключаючи Україну. Це можна вважати як один з важелів впливу громадянського суспільства на органи державної влади, формою комунікації народу з владою. Для того, щоб зробити лобіювання максимально дієвим, його потрібно закріпити на юридичному рівні. Таким чином лобізм зможе вплинути на покращення механізму політичного управління та зменшення рівня корумпованості виконавчої, законодавчої та судової гілок влади.

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент **Воднік В. Д.**

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА УКРАЇНУ

Перетворення, які зараз відбуваються в усіх сферах суспільного життя, набули стрімкий, прогресивний та глобальний характер. Наприкінці минулого століття в світі з'явився новітній процес, який має назву «глобалізація». Вважається, що глобалізація – це складне та суперечливе явище, яке сприяє розвитку успішних країн, а менш розвиненим країнам відводить роль аутсайдерів. Термін «глобалізація» означає процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. На думку вчених, головними наслідками цього процесу є міжнародний поділ праці, міграція капіталу по всьому світу, людських та виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних та технічних процесів.

Актуальність даної теми зумовлена тим, що на стадії сучасного розвитку суспільства посилюються процеси, пов'язані з впливом глобалізації на розвиток усіх сфер країни. В Україні, з процесом глобалізації з'явилися такі проблеми як послаблення ролі держави та посилення впливу на внутрішні процеси основних суб'єктів глобалізації, а саме, транснаціональних кампаній, міжнародних організацій та з'єднань, а тому потрібне швидке та ефективне реагування держави на всі ці процеси. Процеси глобалізації за змістом та структурою є надзвичайно складними, багатогранними і суперечливими, що унеможлиблює формулювання єдиного, прийняттого для всіх випадків визначення їх впливу. Вбачалося, що глобалізація сприятиме високому розвитку держави, проте можна побачити, що вона має як позитивні так і негативні наслідки свого процесу. В Україні до позитивних наслідків глобалізації можна зарахувати можливість глобального регулювання екологічної ситуації в державі, забезпечення безпеки суспільства від глобальних загроз різного характеру, можливість підтягнути з економічного боку країну до рівня високорозвинених. До негативних наслідків можна віднести велику відсталість між Україною та країнами «золотого мільярда» з економічної та соціальної точки зору, зростання безробіття, бідності, економічне і політичне послаблення України, пригнічення внутрішньо-національного ринку, національної економіки.

Таким чином, глобалізація – це реальність сучасного суспільства і являє собою комплексний процес, що впливає на різні сфери функціонування

суспільства. Як ми бачимо, процес глобалізації не оминає й Україну, в якій є достатньо широкі перспективи інтеграції в глобальне середовище, проте на сучасному етапі Україна недостатньо повно використовує свій потенціал через незавершені реформи.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Требін М. П.**

Макарець М. М.,
слідчо-криміналістичний інститут,
2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

РОЗВИТОК ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сьогодні вважається, що розвиток саме багатопартійної системи є однією з головних умов формування та функціонування сучасної демократії. Принцип цієї доктрини знайшов своє закріплення навіть в Конституції України у ст. 36 зазначено, що громадяни України мають право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів. Проблемна ж ситуація полягає у тому, що на сьогоднішній день в нашій країні зареєстровано 353 політичні партії, але своє представництво в Верховній Раді України мають тільки шість із них, що тягне за собою низку проблем пов'язану з цим. Найактуальнішими проблемами є те, що більшість із цих партій не ведуть активної діяльності, а також вони можуть виявитися технічними і передавати свої місця в дільничних виборчих комісіях на користь зацікавлених кандидатів і партій. Окреслена ситуація спонукає до розв'язання проблеми розвитку партійної системи в Україні, завдяки пошуку коріння проблеми, а не її наслідків.

Першою основою цієї проблемної ситуації є те, що значна кількість політичних партій має дублюючі цілі та інтереси. І тут роль самих політичних партій у визначенні майбутнього партійної системи не зводиться до пасивної. Усвідомлення власних проблем можуть стимулювати існуючі партії до якісних змін і об'єднань. Наслідком можуть стати значні позитивні зміни партійно-політичного ландшафту. Наступним чинником загальних проблеми є відсутність харизматичних лідерів партій, які зможуть об'єднати у своїх руках ве-

лику кількість політичних партій, цілі та інтереси яких співпадають. В нашій країні критично не вистачає таких людей, які здатні взяти не тільки владу у свої руки, але й реальну відповідальність за те, що відбувається, і за перетворення в реальність конкретної програми дій. Останнім, на мій погляд, базисом проблеми виступає надмірна конфліктність між політичними партіями та їх членами. Вчені завжди у цій ситуації підкреслюють властивий партійним системам комплексний характер, наявність внутрішніх і зовнішніх зв'язків, що їх скріплюють, вони наголошують: «Партійна система – це система взаємних дій, які є результатом адекватного суперництва між партіями... Вона спирається на взаємні залежності партій», але взаємини між партіями в Україні характеризуються нетерпимістю, непримиренністю, ворожнечою, це відбувається між різними партіями, їх членами та навіть партіями одного табору.

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що проблема розвитку партійної системи зберігатиметься до того часу, поки не сформується зріле громадянське суспільство, в якому домінуватимуть тільки партії з найбільш загальними об'єднаними інтересами і чітко вираженими «харизматичними лідерами», поки партійні діячі не зрозуміють, що жодна з партій не може реалізувати себе без союзу та «адекватної» конкуренції з іншими партіями та поки наша система не відмовиться від принципу «переможець отримує все». Подолання цих проблем допоможе робити реальні кроки до демократії, підвищувати конструктивність партійної системи в Україні та вона буде викликати довіру та повагу зі сторони громадян.

*Науковий керівник: доктор політичних наук, професор **Поліщук І. О.***

Макогоненко К. К.,
господарсько-правовий
факультет, 2 курс, 2 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ

У зв'язку з появою нової соціальної системи, її нерівномірному розвитку, неповною адаптацією системи до зовнішніх і внутрішніх умов існування виникає девіантна поведінка. Девіантною називають поведінку, що не від-

повідас мірі корисного, суспільно необхідного функціонування суспільства та його соціальних інститутів; пов'язану з невідповідністю людських дій правилам, ідеям, стереотипам, цінностям, очікуванням суспільства. Під такою поведінкою розуміють як вчинки конкретної людини, так і масове стійке соціальне явище, що не відповідає встановленим та визнаним у даному суспільстві нормам. В науці виділяють чимало теорій для пояснення причини девіації: психоаналітична теорія, аномія, радикальна кримінологія, культурна теорія, біхевіоризм, соціальна дезорганізація, теорія наклеювання ярликів та інші. Здебільшого спричиняють девіантну поведінку соціально-економічні умови (зниження життєвого рівня населення, безробіття, доступність алкоголю та тютюну), сімейно-побутові відносини (розпад сімейних стосунків, конфліктний стиль виховання, неорганізована позашкільна зайнятість), соціально-культурне середовище (пропаганда та реклама ЗМІ «богемних» стереотипів поведінки, поширення кримінальних субкультур). Унаслідок вищенаведених причин життя будь-якого суспільства характеризується наявністю девіацій. Усвідомлюючи неминучість відхилень від соціальних норм, суспільство прагне подолати небажані форми людської поведінки.

У науковій літературі виділяють декілька підходів щодо вирішення проблеми боротьби з девіантною поведінкою. Одним з них є інформаційних підхід, що пояснює причину відхилень від соціальних норм через їх незнання. В сучасному суспільстві непоінформованість громадян призводить до «розмиття» інтервалу допустимої поведінки, нерозуміння ціннісних орієнтирів суспільства, що призводить до багатьох соціальних відхилень, особливо злочинів. Вирішенням цієї проблеми є поширення правових знань серед населення, додержання стабільності норм і невідворотності їх застосування, підвищення престижу юридичної системи у результаті поліпшення діяльності усіх ланок правової системи. Нормативне інформування не усуває причин девіантної поведінки, але спрямовує позитивну поведінку, попереджає про застосування можливі покарання за порушення. Тому, інформаційний підхід пропонує превентивну та спрямовуючу функції вирішення проблеми.

Соціально-профілактичний підхід досліджує сутність девіації (умови, причини, шляхи), що підказує ефективні шляхи її подолання. Подолання девіантної поведінки починається з її запобігання і складається з профілактики, власне запобігання та запобіжних заходів. Метою профілактики є вплив на причини злочинних проявів, вплив на мікросередовище та особистість,

обмеження впливу негативних факторів. Так як певні відхилення у поведінці особи пов'язані з медико-біологічними чинниками виділяють медико-біологічний підхід. Він здійснюється лише за умов виникнення девіантної поведінки внаслідок психічних аномалій, на ранніх стадіях алкоголізму та наркоманії, стресових станів, які небезпечні в суїцидному відношенні. Застосування соціально-профілактичного і медико-біологічного підходів в поєднанні дають змогу створити умови для того, щоб психічно неповноцінні особи не вчиняли суспільно небезпечних дій, що забезпечить зменшення конфліктних ситуацій.

Процес подолання девіантної поведінки можливий лише за умови комплексного вивчення причин формування такої поведінки та системної роботи соціальних педагогів, лікарів, психологів та інших фахівців. В цьому проявляється комплексний підхід подолання девіантної поведінки. До загальних засад цього підходу відносять поведінковий аналіз, визнання найефективніших способів впливу на подолання поведінки (заохочення, покарання), складання плану втручання, надання консультації фахівцям, що працюють с людиною з питань поведінкових труднощів та методів їх подолання.

Одним із заходів зниження або мінімізації небажаних форм поведінки є соціальний контроль. Механізми соціального контролю полягають у процесах соціалізації та груповому тиску. Основними структурними елементами соціального контролю є норми та санкції. Тобто індивіди зазнають вплив у формі покарань, визначених юридичними нормами (арешт, штраф, ув'язнення), а також у формі покарань, не передбачених офіційними установами (осуд, зауваження, зневага). За умов стабільного суспільства соціальний контроль виступає найефективнішим засобом стримування розвитку соціальних відхилень, а за умов соціальної кризи – втрачає свою ефективність і проблеми пов'язані з девіантною поведінкою охоплюють всі верстви населення.

Отже, девіантна поведінка завдає шкоди самій особистості або оточуючим людям. У крайніх своїх проявах вона представляє безпосередню загрозу для життя, наприклад, суїцидальна поведінка, зловживання «важких» наркотиків. «Викорінення» девіантної поведінки навряд чи можливе, бо девіації є корисними для суспільства в аспекті стимулювання змін у ньому. Таким чином, вивчення місця та ролі девіації в суспільстві потребує пильної уваги. Потрібно мінімізувати таку поведінку дієвими засобами, що повинні підтримувати, охороняти й зміцнювати нормативну систему, запобігати соціальним відхиленням і карати за них.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор Клімова Г. П.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ФЕНОМЕНА ДИСПЕРСІЇ ВЛАДИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

На нашу думку, перш за все потрібно зазначити, що розглядати дисперсію влади можна у контексті сутності держави. Оскільки в залежності від того кому належить влада і в інтересах кого вона здійснюється, можна виділити демократичну теорію, яка стоїть на позиціях народного суверенітету. Щодо іншої концепції, можна сказати, що теоретики плюралістичної демократії (Г. Ласкі, М. Оріу) стверджують, що в сучасній державі відбувається дисперсія політичної влади: держава ділить тягар ухвалення рішень із численними інститутами громадянського суспільства (партіями, профспілками, корпораціями). Дисперсія влади – одночасне здійснення влади на всіх рівнях її функціонування й виходить за межі офіційно прийнятої системи поділу влади.

Оригінальність концепції дисперсії влади полягає в тому, що вона змістила акценти від поділу влади за функціональною ознакою на окремі гілки до створення поліцентричної системи влади. Сучасні теорії дисперсії влади не тільки не заперечують проти можливого злиття влад, але навіть частково його заохочують у разі необхідності забезпечення справжньої незалежності органів державної влади. На думку прибічників зазначених положень, загроза узурпації влади не зникає при функціональному розмежуванні влад на гілки. По-перше, у багатьох демократичних країнах існує можливість формування різних гілок влади однією політичною силою (політичною партією). По-друге, система стримувань та противаг не завжди працює достатньо ефективно, оскільки ще ніхто не зміг придумати такого поєднання правових засобів системи стримувань і противаг, які б були дієвими на всі випадки життя. Зазначимо, що публічна політична влада в Україні може бути розосереджена залежно від сили тиску того чи іншого соціального прошарку (еліти, групи тиску). За цих умов виникає дисперсія або дифузія політичної влади між цими групами, що нерідко викликає мінливість самої української влади, та її характер час від часу може змінюватися.

Щоб запобігти утвердженню домінантного положення однієї гілки влади, прибічники теорії дисперсії влади пропонують розпорозити владу між макси-

мально великою кількістю незалежних державних органів. Ми можемо стверджувати, що в Україні дані положення знайшли свою часткову реалізацію на прикладі організації діяльності органів місцевого самоврядування. За визначенням французького політолога Р. Арона: «Дисперсія – «розпорошення» влади поміж багатьма суб'єктами справляє неоднозначний вплив на політичне життя суспільства». Так, з одного боку, поділ влади в Україні посилив демократичні тенденції в суспільстві, запобігаючи створенню умов для її концентрації в руках невеликої групи осіб, або в руках правлячої еліти, з другого – «розпорошення» влади привело до зростання впливу й авторитету вищих її представників, і передовсім тих, хто бере на себе відповідальність за остаточне прийняття політичних рішень.

Таким чином, ці теорії ґрунтуються на історичному досвіді, спадковості політико-правової думки та на вдалих прикладах організації державного життя ряду визнаних демократичних європейських країн з давніми традиціями демократії. У країнах, які сповідують принцип функціонального поділу влади, такі як і Україна, як правило, завжди існують органи, що складно віднести до тієї чи іншої гілки влади. В Україні такими державними органами є Президент, Рахункова палата України, Національний банк, Прокуратура тощо. На нашу думку, в силу гнучкості теорії дисперсії влади, її найповніше повне втілення в державно-правові реалії України стане гарантією збереження і розбудови демократії і забезпечення дійсної незалежності органів державної влади.

*Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Требін М. П.***

Мирик М. М.,
Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 10 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ВИКОРИСТАННЯ ВЛАДОЮ ЗМІ ЯК «ЗБРОЇ МАСОВОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ»

«Що стосується широких мас, їхні думки, надзвичайно швидко мінливі в нашій епоху, їхні почуття, які можна регулювати, як струмінь води з-під крана, – все це результат гіпнотичного впливу радіо і телебачення.»

Джордж Оруел

Актуальність даної теми полягає у тому, що у рамках постіндустріального суспільства відбувається швидкий розвиток комунікативних технологій, а саме Інтернету та телебачення. Процес інформатизації суспільства носить глобальний характер і сприяє створенню єдиного інформаційного простору, який є ключовим у розвитку демократичної держави. Значимість «четвертої гілки влади» зростає з кожним днем, оскільки демократичні процеси, що відбуваються в Україні, неможливі без обміну інформації, що забезпечується насамперед якісною та функціональною роботою журналістів – висвітлення прозорості, об'єктивної та правдивої інформації щодо того, що відбувається в країні та поза її межами. Незаперечним є те, що незалежність та свобода слова мас-медіа є одним із найважливіших соціальних інститутів демократії. Наприклад, у ст. 2 Закону «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» (1997) зазначається, що «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати ЗМІ повну інформацію про свою діяльність(...), не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їх виробничий процес», що підкреслює недоторканність і захищеність мас-медіа від втручання владних структур. Однак, як показує практика, упродовж перших десятиліть незалежності, інформаційні потоки, підпорядковані відповідним суб'єктам задля активного розповсюдження інформації, яка є прихованою пропагандою, перетворюють суспільство на об'єкт маніпулювання.

Політична влада вдало використовує ЗМІ, як зброю впровадження у свідомість об'єкта власні стереотипи, у вигляді справжньої та достовірної інформації, яка зазвичай є прихованим примушенням і програмуванням думок за американським соціологом Гербертом Шиллером. З одного боку, людина має можливість вільного доступу для отримання та використання інформації, з іншого – стає заручником маніпулятивних методів та засобів, що являють собою сукупність дій, спрямованих на досягнення політичного результату. Метою політичного маніпулювання є отримання, реалізація та збереження влади. Найчастіше маніпулятивні технології застосовуються під час виборчої кампанії. Звісно, основним інструментом у цьому процесі є реклама. Створюються певні емоційно-забарвлені лозунги, гасла, передвиборчі турне кандидатів із концертами, промовами, навіть конкретно адресовані листівки виборцям. Все це створює певний емоційний настрій та психологічний клімат [1]. Тобто політична реклама як феномен виборчого процесу, надає таку інформацію про кандидата на відповідну посаду, котра спонукає

надати перевагу саме йому. Імідж політичного лідера корегується відповідно до потреб і вподобань виборців, часу та політичних процесів у країні. При цьому народ голосує не за лідера, а за його образ, який є «міфічним персонажем», наділеним різними химерними рисами та властивостями.

У ХХ ст. страшний слід в історії людства залишив «батько брехні, масових комунікацій та піару» – доктор Йозеф Геббельс, який керувався ефективними установками, маніпулюючи не тільки свідомістю німців, а й світовою громадською думкою. Хочу зауважити те, що брехня, яку використовують і у наш час задля дезінформації суспільства, була найулюбленішим інструментом геббельсівської пропаганди. Його відомство разом з таємною поліцією провели дослідження, спрямоване на виявлення швидкості поширення чуток, після чого зробили висновок: «Чим нахабніша брехня, тим швидше вона розповсюджується».

Таким чином, питання, щодо захисту від маніпулювання залишається актуальним й до сих пір. Протидіяти маніпуляції можна й на державному рівні, а саме підвищити рівень політичної культури й обізнаності суспільства з метою послаблення маніпулятивного впливу владних структур через засоби масової інформації на суспільство.

ЛІТЕРАТУРА

1. Станкевич Б. Політичні маніпуляції в інформаційній сфері під час проведення виборчих кампаній в Україні. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2008. Вип. 20. С.124–129.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Волянська О. В.**

Мінчук К. В.,
факультет адвокатури,
2 курс, 2 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,

ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОСТІ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Проблема змін, що відбуваються у феномені соціальності при переході до постіндустріального суспільства, є однією з активно досліджуваних су-

часними науковцями. Якщо для індустріального суспільства була характерною дисциплінарність та усталена, регламентована модель соціальності, то в постіндустріальному на зміну цьому приходять полісуб'єктність, плюралістичність, можливість одночасного існування та навіть взаємодія старих і нових форм соціальності. Жорстка структурованість та наявність певного стрижня, на якому й тримається ця структура, відійшли на другий план, а головним тепер є віртуальні соціальності та соціальні віртуальні реальності, що, головним чином, ґрунтуються на квазіцентрах мережевої самоорганізації, для яких не існує чітко визначеної основи, а дієвість системи забезпечується через постійний перехід від одних до інших, більш дієвих, центрів. При цьому істотний вплив має те, що в постіндустріальному суспільстві головним ресурсом є знання, інформація та технології. Трансформаційні процеси стосуються всіх сфер життя суспільства, однак найбільш помітними вони є в таких сферах, як господарське підприємництво, інститути соціальної сфери, ідеологія та культура. Трансформаційні процеси соціальності в добу постіндустріалізму характеризуються, насамперед, тим, що основоположними визнаються постматеріальні цінності (свобода власного вибору, самовираження, саморозвиток, особисті якості особи) та суб'єктивне благополуччя індивідів. Пріоритетності набувають інвестиції в людський капітал, розвиток особистості, оволодіння навичками самостійного здобуття вже існуючих та генерування нових знань. Отже, виникає нова модель освіти, яка може бути розкрита через гасло «Освіта упродовж усього життя», на відміну від «Освіта на все життя».

Звертає на себе увагу той факт, що нині майже не постає проблеми конфлікту суспільних та приватних інтересів, адже матеріальне збагачення стоїть не на першому місці, а тому інтереси соціуму та окремих осіб зазвичай доповнюють один одного. Інформація тепер займає провідне місце в суспільному житті та становить об'єкт обміну для певних зацікавлених суб'єктів. Більш того, за інформацією можна отримати кошти: привласнена інформація вважається інтелектуальною власністю. Усі ці процеси характеризуються через поняття «інформаційне суспільство». Життя людей загалом проходить в режимі on-line, що призводить до того, що особа знаходить свій «соціум» в on-line світах, виникають нові терміни для позначення віртуальної взаємодії, яка нині розповсюджена майже на всі сфери життя (наприклад, co-working). Створюється мережеве, або кіберсуспільство. У ньому діють свої закони, які встановлюються «ноюю» владою, яка ознаменована Нетократією (Декларація Незалежності Кіберпростору), переважно застосо-

вустя Netмова. Самореалізація та самоідентифікація особистості відбуваються не стільки в межах реальної, скільки віртуальної сфери. Рамки, які визначали межі стратифікаційного поділу суспільства, стають більш розмитими, а соціальна мобільність активізується, що, як наслідок, призводить до інтенсифікації процесів маргіналізації.

Таким чином, трансформаційні процеси соціальності є невід'ємною частиною функціонування суспільства. Вони призводять до виникнення нової системи суспільних цінностей, зміни пріоритетів, реорганізації всіх сфер життя, та створюють платформу для подальшого розвитку особистості й суспільства в цілому.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор **Погрібна В. Л.**

Мітько М. В.,

Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 4 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

В наш час Україна перебуває на перехідному етапі свого розвитку, коли відбуваються своєрідні етнонаціональні процеси. Тут досить доречною буде думка українського публіциста М. Рябчука, який вважає, що унікальність української ситуації в тому, що в тут на сьогодні збігаються чотиривимірні соціальна трансформація і відповідні зміни: розбудова демократії на уламках тоталітарного режиму, перехід від планово-розподільної економіки до вільної ринкової; від республіки в складі СРСР до справжньої незалежної держави і від досучасного етнічного субстрату до модерної політичної нації. Прогресивним для України є підхід до формування нового типу української нації не як раніше, здебільше на основі етнічного критерію, що могло призвести до непорозумінь на основі етнічної приналежності, а на основі нового функціонального принципу, його можна охарактеризувати, як критерій того «що нас об'єднує і в який спосіб ми вирішуємо спільні соціальні проблеми?». Можна сказати, що український народ, який складається з різних

етносів, перетворюється на більш складну етносоціальну одиницю – політичну, демократичну націю.

Наступною особливістю, але водночас і проблемою є слаборозвиненість найважливіших рушіїв соціального розвитку: держави та громадянського суспільства. Щодо фактору, то існує велика проблема із стратегією розвитку етнополітики в Україні: замість того, щоб формувати єдину «модель» подальшого розвитку у цій сфері, держава намагається створити двоїсту систему: прагне побудувати одночасно «природні» етнічні та формально-юридичні громадянські спільноти. Щодо інститутів громадянського суспільства, то вони тільки зароджуються, але на засадах добровільності, автономності та самоврядування вони спроможні вирішувати власні питання без втручання держави. Найважливіші напрямки розвитку сучасного, українського громадянського суспільства – це його побудова на засадах політичного і соціокультурного плюралізму, гармонійного співіснування етнічних та національних груп, забезпечення права меншості відстоювати свої позиції одночасно з відродженням та безперешкодним розвитком етнічної більшості. Також проблемою є те, що держава відсунула на другий план виклики національної мобілізації етнічних меншин та їхній розвиток ідеологічного націоналізму, насамперед російської, угорської та кримськотатарської. Ці національні меншини мають велику підтримку з-за кордону, з країн, де ці етнічні групи є національними більшостями і титульними націями. Однак наразі, коли в країні загострилась критика влади, ця сфера відносин майже не врегульована з боку держави.

Отже, можна зробити висновок, що етнонаціональні процеси в Україні носять двоїстий характер. З одного боку відбувається перехід від пострадянського стану невизначеної однорідності українського народу до стану визначеної, зв'язаної, цілісної різнорідності української політичної нації, її громадянського суспільства. З іншого боку, існують певні національні ідеології спрямовані на руйнацію національної стабільності в державі, крім того, з'являються антиукраїнські настрої з боку національних меншин, які незадоволені чинним станом корінного автохтонного населення. На мою думку, така ситуація є досить небезпечною для української державності, що загрожує розколу України. Тільки поміркована, виважена політика з боку держави в поєднанні з думкою національних меншин здатна врегулювати цю ситуацію, що дасть змогу країні вільно розвиватися в усіх напрямках.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Герасіна Л. М.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ РЕКЛАМИ НА СВІДОМІСТЬ ПІДЛІТКІВ

Реклама органічно вписалася в суспільне життя. За даними статистики, кожен день люди стикаються з майже 300 рекламними оголошеннями, переглядають більше ста рекламних роликів. Сьогодні реклама має винятковий вплив на свідомість людини, а особливо підлітків. Завдяки їй ми обираємо: що саме купити, куди піти і яким бути. Це питання стає особливо актуальним, адже реклама є одним із основних видів впливу на свідомість людини. Реклама як метод впливу на людей з метою зміни їхньої поведінки передбачає психологічний вплив. У соціологічному аспекті можна дослідити головні методи впливу реклами на формування свідомості у підлітків. Для детального розкриття цього питання потрібно визначити головні методи, які використовуються в рекламі для здійснення найбільш сильного впливу.

Серед головних методів психологічного впливу можемо виділити такі: переконання, навіювання (або сугестія), гіпноз, нейролінгвістичне програмування, маніпуляція, зараження та наслідування. Пропоную розглянути кожен метод детальніше, щоб зрозуміти сам механізм впливу.

1. *Метод переконання* – полягає в тому, щоб за допомогою аргументації довести споживачеві переваги певного товару та необхідність його придбання. Процес переконання споживача передбачає критичне осмислення ним отриманої рекламної інформації та її співвідношення з попереднім власним життєвим досвідом.

2. *Метод навіювання* – розглядається як штучне прищеплення шляхом слова (або в інший спосіб) різних психічних явищ: настроїв зовнішнього враження, ідеї або конкретної дії іншої людини за відсутності у нього критичного мислення. Вважається, що при навіюванні за допомогою діянь сугестора в корі головного мозку виникає певна затримка всіх протилежних імпульсів. Така затримка змушує діяти певним чином, тобто не роздумуючи. Навіювання в сучасних умовах може бути одним із небезпечних інструментів маніпуляції поведінкою людини, оскільки впливає не тільки на її свідомість, а й підсвідомість.

3. *Метод «гіпнозу»* – полягає в тому, що тут практично не віддають прямих наказів, а просто щось коментують, про щось запитують, радяться з партнером по спілкуванню. Разом із тим застосовувані мовні стратегії дозволяють отримувати результат (наказ виконується). Основні техніки гіпнозу наступні: ілюзія вибору; припущення; команда прихована у питанні; використання протилежностей.

4. *Метод нейролінгвістичного програмування* – є практикою впливу на людину з метою корегувати її психіку, а отже і на поведінку. «Лінгвістичне» – те, що ці процеси управляються словом. Що ж до «програмування», то воно передбачає чітку організацію управлінських впливів на об'єкт впливу.

5. *Метод «зараження»* – психологічний вплив на особистість у процесі взаємодії, який передає певні настрої, спонукає не через свідомість та інтелект, а через емоційну сферу. Здійснюється через передачу емоційного стану від однієї особи до іншої на несвідомому рівні. Свідомість за таких умов різко звужується.

6. *Метод наслідування* – це процес орієнтації на певний приклад, взірець, повторення і відтворення однією людиною дій, вчинків, жестів, манер, інтонацій іншої людини, копіювання рис її характеру та стилю життя. Особливе значення цей метод має в розвитку дитини. Наслідування є емоційно і раціонально спрямованим актом і буває як свідомим, так і несвідомим.

Детальне вивчення психологічних методів впливу реклами на свідомість людей, підтверджується результатами нашого емпіричного дослідження. Експериментальне дослідження проводилося серед молоді віком від 9 до 18 років, що були поділені на 3 вікові групи: віком від 9 до 11 років; від 12 до 14 років; від 15 до 18 років. При порівнянні трьох вікових груп з'ясувалося, що реклама в більшій мірі впливає на респондентів першої вікової групи. На нашу думку, це пов'язано з ще недостатньо сформованою та слабкою психікою опитаних цієї групи. У ході досліджень було виявлено, що реклама дуже важлива і потрібна в сенсі нашого життя. Вона може не тільки створювати нові потреби, але також формувати світобачення, естетичні смаки, соціальні цінності, стиль життя та інше. Все це відбувається непомітно для людини на основі дій різних психологічних механізмів. Тому дуже важливо усвідомлювати не тільки корисні сторони реклами, але й небезпеки і ризики, які вона у собі приховує.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор *Герасіна Л. М.*

СЕПАРАТИЗМ ЯК ЗАГРОЗА ОСНОВАМ ДЕРЖАВНОСТІ

Сепаратизм в сучасних умовах досить активно проявляє себе практично в усіх країнах світового співтовариства, які у прямій або опосередкованій формі зазнають деструктивного впливу цього складного соціально-політичного явища. Сепаратизм на сучасному етапі виступає не тільки як явище притаманне державним утворенням, але й як засіб реалізації геополітичних інтересів провідних держав з метою перебудови світової спільноти й подальшого забезпечення своїх лідируючих позицій на планеті. Перетворившись на каталізатор нестабільності на регіональному та глобальному рівні, сепаратизм є одним із найскладніших та найнебезпечніших викликів системі міжнародної безпеки, бо веде сталі країни до відокремлення, створення окремої держави, власного нормативно-правового поля. В історичному аспекті сепаратизм – досить поширене явище, притаманне не тільки Європі, але й іншим континентам. Аналіз причин сепаратизму дає підстави стверджувати, що його основу становить етнічна, конфесійна, культурна чи економічна неоднорідність населення та специфіка розміщення на території держави. Що помітніша неоднорідність, то більша ймовірність виникнення сепаратистських настроїв у певних регіонах і – як наслідок – можливе загострення етнополітичного процесу аж до переростання в етнополітичний конфлікт з елементами сепаратизму. Так, своєрідний розлом у державі закладає конфліктний потенціал, який доволі часто, за відсутності адекватної внутрішньої політики держави, стає відправною точкою до наростання конфлікту між різними групами населення. Вогнище сепаратизму формується під впливом комплексу тісно взаємопов'язаних факторів. Серед яких традиційно виокремлюють етнічно-конфесійний, соціально-економічний, геополітичний чинники, а також наявність історичного досвіду державності. Ключове місце в цьому комплексі займає фактор етнополітичної мобілі-

зації суспільства. До цього треба додати також важливість зовнішнього чинника, який в епоху глобалізації починає відігравати зростаючу роль у дестабілізації внутрішньополітичного та міжнародно-політичного становища держави на міжнародній арені.

Починаючи з 2014 року, в Україні дуже гострою постала проблема сепаратизму, хоча ще декілька років тому загроза її виникнення в нашій країні здавалася перебільшеною і не належала до основних викликів національній безпеці та територіальній цілісності держави. Проте експерти багато років поспіль, ще до вибуху сепаратистських проявів в Україні у 2014 році, констатували посилення етнорегіональних відмінностей, диспропорцій, від центрових рухів етнополітичного спрямування, що за певних умов можуть набути ознак сепаратизму. Сепаратизм сьогодні виступає постійною формою соціального та політичного протистояння. На жаль, у світі не існує жодного регіону, вільного від нього. Досить часто цей процес має кривавий і руйнівний характер. Сепаратизм загрожує основам державності, адже створює сприятливі умови для збільшення кількості злочинів усередині країни, для розвитку екстремізму, тероризму, для порушення політичних і соціально-економічних прав людини. Пошук ефективних засобів для запобігання сепаратизму у світі є одним з найважливіших завдань міжнародної спільноти. Найактуальнішим для вирішення проблеми сьогодні є залучення ОБСЄ, НАТО, ЄС, США, ООН, РФ. Сьогодні надважливим завданням є прийняття міжнародної конвенції у боротьбі з сепаратизмом.

Підсумовуючи, варто зазначити, що врегулювання проблем, пов'язаних з сепаратизмом, надзвичайно складний, суперечливий і тривалий процес. Міжнародна спільнота, на жаль, не пропонує ефективних, гнучких, демократичних, механізмів урегулювання сепаратистських конфліктів. Серед найефективніших міжнародних механізмів боротьби з сепаратизмом у світі варто назвати: залучення міжнародної спільноти та організацій; мирні переговори; силове знищення сепаратистів; міжнародне право; звернення до міжнародного суду; економічні санкції та міжнародну ізоляцію. Сьогодні явище сепаратизму несе глобальну загрозу світовій, регіональній безпеці, спричиняє руйнування національної державності.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент *Сахань О. М.*

Нестеренко І. В.,
Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ФЕНОМЕН ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА: ВИМОГИ СУЧАСНОСТІ

Важко уявити індивіда, який зможе існувати окремо від суспільства, тому, як правило, особа належить до певної сукупності людей – соціальної групи. В кожній такій групі є індивід, який може одночасно виконувати роль як формального, так і неформального лідера, але в більшості випадків це дві різних особи. Таким чином, тема лідерства не втрачає популярності серед сучасних наукових досліджень, але на разі одне з центральних місць серед них займає феномен політичного лідерства. Даний термін визначається як процес міжособистісної взаємодії, в ході якого авторитетні люди наділяються реальною владою і здійснюють легітимний вплив на все суспільство чи певну його частину, яка добровільно делегує їм деякі політико-владні повноваження і права. Варто зазначити, що не можна ототожнювати загальне поняття «політичний лідер» з конкретним політичним діячем, так як даний термін трактується як авторитетний член організації, групи, суспільства в цілому, особистий вплив якого дозволяє йому відігравати суттєве значення у політичних процесах та ситуаціях, створювати та реалізовувати програму розв'язання соціальних проблем і завдань суспільного розвитку. Але для цього не обов'язково бути керівником правлячої партії, парламентської більшості або держави. Отже, роль політичного лідера не можна отримати за народженням. Так, здобутий у спадок трон монарха не забезпечить індивіда необхідними характеристиками для перетворення на політичного лідера, здатного повести за собою суспільство, не використовуючи при цьому примусу. Аналогічно обрання особи до складу парламенту або на посаду президента шляхом таємного голосування під час реалізації рівного і прямого виборчого права не створює стовідсоткової гарантії, що така особа буде наділена рисами політичного лідера, що пов'язано як з порушенням процедури виборів, наприклад, фальсифікацією голосів, так і з маніпуляцією суспільною свідомістю, якою вправно користуються кандидати на вищезазначені посади.

Таким чином, варто окреслити характерні риси, якими повинна бути наділена особа, щоб претендувати на роль політичного лідера в суспільстві: гострий розум та політична інтуїція; політична воля, здатність брати на себе відповідальність; наявність чіткої політичної програми, яка відповідає інтересам великих соціальних груп суспільства; вміння створювати принципово нову модель поведінки і мислення, яка б тиражувалася в усьому суспільстві; здатність персоніфікувати функціональні цінності відповідно до конкретного історичного періоду; вміння вселяти в людей віру і оптимізм, допомагати їм подолати невпевненість, комплекс вини та неповноцінності; здатність зв'язувати актуальні інтереси з історією країни, традиціями сучасного та попередніх поколінь; організаторський талант та організаторські здібності; вміння подобатись людям, популярність. Даний перелік не є вичерпним і вказує лише на ту невелику кількість характеристик, які необхідні для того, щоб повноправно зайняти роль політичного лідера.

Проте процес постійного осучаснення соціально-політичних реалій, модифікаційні зміни в суспільстві зумовлюють появу нових вимог, які висувуються до політичного лідера, але це не означає, що потрібно відмовитися від наявних характеристик, які склалися протягом поступового розвитку даного поняття.

По-перше, так як суспільство розвивається в прискореному темпі, керівники соціальних груп повинні вміти швидко, беззбитково переорієнтуватися, змінювати вектори політики так, щоб мати змогу найбільшою мірою задовольнити потреби індивідів, які постійно оновлюються.

По-друге, політичний лідер повинен бути високоосвіченою особою, яка спеціалізується одночасно в декількох галузях знань, що охоплюють найважливіші сфери суспільного життя, так як в інформаційному суспільстві знання перетворилися не тільки на головний продукт виробництва, а і на один з найефективніших «ліфтів» вертикальної соціальної мобільності.

По-третє, політичний лідер повинен мати високий рівень правової культури, так як в більшості сучасних держав успішно функціонує демократичний режим, який виступає підґрунтям для розбудови правової держави на основі загальнолюдських принципів права: справедливості, гуманізму, рівності та свободи. Тому особа, яка має намір стати професійним керівником, повинна не лише знати про існування даних принципів, а і доцільно використовувати їх на практиці.

Окрім того, по-четверте, особливою вимогою, якою не можна знехтувати, є дотримання норм діючої конституції і прийнятих відповідно до неї

законів, забезпечення реалізації прав підпорядкованими особами відповідної соціальної групи і виконання ними обов'язків, захист інтересів кожного окремого індивіда, а також спільноти в цілому на рівні власних.

Таким чином, проблема політичного лідерства залишається доволі дискусійним питанням, яке потребує подальших досліджень, так як соціально-політичні реалії постійно змінюються, зумовлюючи необхідність модернізації поглядів щодо феномену політичного лідерства. З'являються нові характерні риси, притаманні політичному лідеру, відбувається їх пристосування до існуючих традиційних засад його діяльності. Тому дана проблематика не втрачає своєї актуальності.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор Клімова Г. П.

Нетіпа К. В.,

Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 7 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ТЕОРІЯ АНОМІЇ В РОЗУМІННІ ПРИЧИН ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Девіантна поведінка тлумачиться як поведінка, яка не відповідає існуючим у суспільстві нормам, правилам, ролям. За думкою А. Коена, девіантною є поведінка, яка відрізняється від інституціалізованих очікувань, тобто тих очікувань, що приймаються та признаються законними усередині соціальної системи. Поведінка людини – явище найвищої складності, оскільки на нього впливає безліч факторів, а саме, соціально-економічні умови, ситуаційні обставини, фактори спадковості. Тож у поведінці людини система зовнішніх обставин відбивається в системі внутрішніх, отже у девіантному поведінні проявляється єдність об'єктивних та суб'єктивних факторів. На сьогодні загальноприйнятої точки зору на причини девіації немає. Є кілька теоретичних підходів у поясненні цього феномен. Найбільш різноманітним і поширеним є соціологічний напрям у поясненні девіації. Яскравий свій вияв соціологічний підхід знайшов вияв у теорії аномії.

Поняття «аномії» як суспільного стану, що характеризується занепадом системи цінностей, обумовленим кризою всього суспільства, його соціальних інститутів, суперечністю між проголошеними цілями і неможливістю їх

реалізації для більшості належить Е. Дюркгайму. Пояснюючи явище аномії, він підкреслював, що соціальні правила відіграють важливу роль в регулюванні поведінки людей. Завдяки соціальним нормам люди знають, чого чекають від них і чого вони вправі очікувати від інших. Життєвий досвід людей (тобто задоволення їхніх потреб або розчарування з приводу не реалізації їх) в певній мірі відповідає очікуванням, які обумовлені соціальними нормами. Однак під час криз або радикальних соціальних змін життєвий досвід перестає відповідати ідеалам, що відбиті у відповідних соціальних нормах. Наслідком цього є відчуття розгубленості та дезорієнтації. В підтвердження цього Дюркгайм навів статистику, згідно з якою спостерігається підвищення рівня самогубств в періоди зростання та спаду економічної активності. Він вважав, що занепад та піднесення в економіці пов'язані з «порушенням колективного порядку». Соціальні норми руйнуються, люди втрачають орієнтацію і все це веде до девіантної поведінки.

Послідовником теорії аномії Дюркгайма став Роберт К. Мертон. Він збагатив теорію аномії думкою про те, що причиною девіації є розрив між культурними цінностями суспільства та соціально схваленими засобами їх досягнення. Прикладом може виступати ставлення американців до досягнення багатства. Вони захоплено ставляться до фінансового успіху, досягнення багатства є загально визнаною метою в американській культурі. Соціально схваленими засобами цієї мети традиційно є отримання престижної освіти та влаштування в не менш престижну торгівельну чи юридичну фірму. Але ці традиційно схвалені засоби недоступні для більшості населення. Згідно з теорією Мертона, коли люди прагнуть фінансового успіху і не можуть його досягти законними успіхами, вони вдаються до незаконних дій, наприклад, рекету, спекуляції, продажу наркотиків.

Е. Фромм у своїх поглядах на «хворе суспільство» також вказує на глобальну небезпеку аномії. Ідея основної гуманістичної праці Фромма полягає в тому, що найголовнішим показником хвороби суспільства є байдужість до людської особистості, у зв'язку з цим можна оцінити і аномічні результати, представлені Фроммом в поняттях «нарцисизму», «некрофілії», «садизму», «мазохізму». Ясно, що основи цих психопатологічних відхилень знаходяться не в самих людях, а в суспільних структурах. Тут треба відзначити, що, за Фроммом, підстави відхилень не слід шукати в порушеннях самих психічних, етичних або юридичних норм, їх недоліках або недосконалості. Наприклад, підставою крадіжки як аномічного явища є не слабкість закону, що діє проти нього, а ті соціальні умови, які породжують крадіжку. Ця думка вкрай актуальна для сучасної України. У механізмі подоланні аномії в українському

суспільстві важливу роль необхідно відвести боротьбі з правовим нігілізмом населення. І найголовніше звернути увагу на причину витоків девіантної поведінки – проблеми в економічній та соціально-культурній сфері українського населення. Держава повинна працювати над удосконаленням своєї політики у сфері покращення економічних та соціальних умов населення.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Клімова Г. П.**

Нечитайло Ю. А.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс, 15 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ВПЛИВ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ НА ПОЛІТИЧНУ СОЦІАЛІЗАЦІЮ МОЛОДІ

У перехідних суспільствах, до яких належить і українське, проблема політичної соціалізації актуалізується внаслідок трансформаційних процесів, що відбуваються в цих суспільствах. Під політичною соціалізацією слід розуміти процес засвоєння певних політичних знань, цінностей і норм, передачі і набуття політичного досвіду, що дають змогу особі стати повноправним учасником політичного життя суспільства, робити свідомий вибір у політиці. Політична соціалізація молоді обумовлена її роллю у формуванні громадянського суспільства, зокрема у розвитку таких його інститутів, як молодіжні громадські рухи, організації, органи самоврядування. Завдяки цьому сучасна молодь, у всякому разі її найактивніша частина, стає не тільки об'єктом, але й суб'єктом власної політичної соціалізації, який бере активну участь у продукуванні політичних цінностей, зумовлених тією чи іншою політичною позицією.

Важливу роль у процесі політичної соціалізації молоді відіграє система освіти, яка транслює існуючі в суспільстві цінності та настанови. У будь-якій політичній системі інститут освіти є одним з найважливіших інститутів політичного впливу на майбутніх громадян. Тому саме у роки одержання людиною людиною освіти відбувається формування основних політичних та ідеологічних уподобань. Що стосується України, то її освітня система є офіційно деполітизованою. У школах та вищих навчальних закладах заборонена діяльність політичних партій та організацій. У Законі України «Про освіту»

стверджено, що одним із головних принципів освіти в країні є незалежність освіти від політичних партій, громадських та релігійних організацій. Однак це не свідчить про те, що вітчизняна освітня система не сприяє політичній соціалізації молоді. Викладання у середніх та вищих навчальних закладах циклу соціально-політичних дисциплін, різноманітні навчально-виховні заходи, розвиток учнівського та студентського самоврядування, на нашу думку, здійснюють суттєвий вплив на свідомість та поведінку молодої людини, формують її ціннісні орієнтації, в тому числі у сфері політики, сприяють розвитку політичних знань, вмінь та навичок політичної діяльності. Аналізуючи політичну соціалізацію, потрібно також брати до уваги політичне виховання. У тих випадках, коли система зацікавлена в залученні нових поколінь до політичної участі, образ політичної системи складається в політичній свідомості індивідів більш прийнятним. Але в тих випадках, коли система намагається виключити частину населення від активних дій, вона формує стратегію дій таким чином, що сприйняття політики або спотворюється, або сповільнюється у напрямку, вигідному офіційній владі. Чимало випадків, коли «плодами» такого політичного виховання стають міжнаціональні та міжрасові конфлікти, відчуження частини громадян від політики.

Отже, система освіти значно впливає на процеси політичної соціалізації молоді, оскільки вона формує необхідний базис для розуміння та аналізу соціально-політичних явищ та процесів, а відсутність у молодих людей необхідних політичних знань може привести до того, що вони стануть звичайним об'єктом маніпуляцій різноманітних політичних сил.

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент **Воднік В. Д.**

Ніколенко В. І.,
фінансово-правовий факультет,
2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОЯВИ СОЦІАЛЬНОГО АКТИВІЗМУ В УКРАЇНІ

Соціальний активізм ми визначаємо перш за все як громадсько-політичну діяльність, задля забезпечення змін, спрямованих на поліпшення суспіль-

ного стану. Як на мене, це один із способів прояву громадської думки та своєї соціальної позиції через написання листів, участі в бойкотах, мітингах чи страйках. Можна вважати, що соціальний активізм відображає ставлення населення до нових законопроектів чи внесення змін до уже діючих, саме цей аспект є актуальним сьогодні. Кожен визначає для себе соціальний активізм за двома сторонами як негативний або позитивний. Насамперед, слід згадати історичні витоки. По-перше, саме завдяки соціальній, чіткій позиції та прагненню встановити належні соціально-політичні, культурні та економічні умови для розвитку нації, населенню вдалося встановити незалежність. « Соціальний активізм – це капітал, який примножуємо, а не ресурс, який вичерпуємо» – говорить Олена Скірта. Саме завдяки такій діяльності зрушуються з місця старі, неактуальні або навіть злочинні державні системи, яскравим проявом цього є Революція гідності. З огляду на сказане вище соціальний активізм повинен сприйматися як позитивна сторона прояву громадської позиції, але в реальності ми бачимо зовсім іншу реакцію. Наприклад, відомий український юрист, адвокат Олексій Шевчук на своїй сторінці у соціальній мережі пише: «Термін активіст, громадський активіст – це тепер якийсь негативний прикметник, аніж людина, що несе користь державі». Для мене чітка соціальна позиція є проявом участі громадян у політичному житті держави, що не можна вважати негативом. Адже сьогодні, ми бачимо саме зниження рівня участі населення у справах держави, особливо серед молоді, забуваючи про те, що основним джерелом влади в Україні є народ. Про що говорить відповідна стаття Конституції України: стаття 5 «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами». Тобто, в деякій мірі, якщо населенню не вдається через органи державної влади досягти необхідних, на їх думку змін, вони вдаються саме до страйків. Але ж потрібно і враховувати, що це відбувається не лише шляхом залученням широких мас до мітингів, бойкотів, страйків, ми можемо помітити і гуманні шляхи прояву своєї позиції. Зараз йдеться про інтернет форми виявлення активізму, а саме: відповідні пости в соціальних мережах, сайтах та навіть флешмоби. На мій погляд, саме такий прояв є найбільш доречним, адже він допомагає залучити перш за все молодь, в руках якої майбутнє нашої держави. Сьогодні, соціальний активізм в Україні є досить актуальним не лише серед населення, а і серед організа-

цій, юридичних установ і тд. Відсоток участі населення, саме в соціально активістській частці за інформацією друкованих та інтернет джерел складає 47% (враховуючи всі форми прояву), що є досить високим показником порівняно з участю населення наприклад у виборах.

Отже, я вважаю, що не потрібно розмежовувати соціальний активізм на негативний чи позитивний, в будь-якому випадку це вияв громадської думки, яка повинна враховуватися при прийнятті змін чи вдосконалення діючого законодавства. Питання негативного аспекту скоріше постає у формах його виявленні, які повинні контролюватися державою. Нам слід займати чітку соціальну позицію, яка б дала змогу захищати свої права та інтереси та втілювати власні пропозиції, виявляти невдоволення мирним шляхом до вирішення тих чи інших проблем стосовно соціального становища в країні.

Науковий керівник: доктор політичних наук, професор Поліщук І. О.

Орешкін В. П.,
факультет адвокатури,
2 курс, 2 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ТЕРОРИЗМ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЛЮДСТВА

Сучасні глобалізаційні процеси породжують численні соціально-політичні кризи, суперечності і конфлікти. Сучасний світ не налаштований на перемовини, діалог та компроміси в налагодженні відносин між державами, що складає «благодатний ґрунт» для тероризму. Тероризм набув характеру світової проблеми ще наприкінці ХІХ – початку ХХ століть, перетворюючись на зброю, величезну силу залякування і знищення у непримиренному антагонізмі різних культур, ідеологій, релігій і світоглядів. Сьогодні тероризм набув статусу найнебезпечнішої, найгострішої проблеми, він постійно набуває все більш різноманітних форм, що стає загрозою всьому людству. Будучи складним багатоаспектним феноменом, тероризм досліджується низкою суспільних наук: філософією, соціологією, політологією, конфліктологією, історією, психологією, геополітикою, а також комплексом юридичних наук (кримінальним правом, міжнародним правом, адміністративним правом, кримінологією). Так, у політології те-

роризм розглядається як метод політичної опозиційної насильницької боротьби; у соціології – як найнебезпечніша соціальна дисфункція, вищий ступінь залякування або одна з крайніх форм девіантної поведінки; історичні науки досліджують тероризм як різновид державного та опозиційного терору тощо. Мета тероризму – нанесення шкоди демократичним і прогресивним соціальним перетворенням, власності організацій, установам приватних осіб; фізичне знищення на догоду реакційним поглядам і ідеології фашистського, расистського, анархічного, шовіністичного або військово-бюрократичного толку, а також отримання особами матеріальної чи іншої вигоди; дезорганізація і нанесення збитку нормальним відносинам між державами. Основні причини його виникнення – бідність, соціальна, міжнародна нерівність, локальні та регіональні конфлікти, диктат з боку країн-лідерів глобального простору. Тому що саме ці проблеми є проявом несправедливості, адже терористи асоціюють себе із борцями саме за неї. За їхньою ідеологією – жертви мають встановити рівновагу. Велика частина загиблих і постраждалих в результаті терористичних актів припадає на країни Близького Сходу. Тільки з початку 2018 р. в Сирії, Іраку, Афганістані, Пакистані та Єгипті через напади терористів загинули більше 500 осіб, ще близько 1,5 тис. осіб отримали поранення.

Важливим завданням сьогодення є протидія тероризму. Світова спільнота ще з 30-х років ХХ ст. зосередилася на механізмах нормативно-правового врегулювання процесу боротьби з тероризмом. Так, у 1937 р. була прийнята Женевська Конвенція з протидії тероризму, у 1971 р. – Вашингтонська Конвенція про запобігання і покарання актів тероризму, у 1977 р. – Європейська Конвенція про припинення тероризму, у 1979 р. – Конвенція про боротьбу із захопленням заручників та ін. 8 вересня 2006 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла «Глобальну контртерористичну стратегію» у вигляді резолюції та доданого до неї плану дій. Втім, дієвість цих актів досить низька, тероризм залишається неподоланою проблемою людства. На жаль, Україна не залишилася осторонь цієї проблеми. З 2014 р. на сході країни проводиться антитерористична операція. Результати маємо жакливі: окрім того, що територія її проведення не може використовуватись для проживання, це впливає й на всі суспільні сфери.

Отже, сьогодні розвиток тероризму випереджає спільні антитерористичні зусилля держав. Міжнародне співробітництво безумовно є неодмінним елементом ефективної боротьби з тероризмом. Вважаємо, що важливим подальшим кроком має бути вдосконалення договірних механізмів міжна-

родної співпраці та збільшення кількості учасників вже існуючих антитерористичних конвенцій.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор **Погрібна В. Л.**

Пазенко А. О.,

Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 9 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

РОЗБУДОВА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ, ЯКІ СТОЯТЬ ПЕРЕД ДЕРЖАВОЮ

На шляху побудови України як держави, що гідна мати статус демократичної, правової та соціальної, в умовах політичної, соціально-економічної та духовної кризи перед суспільством з'являється все більше нових випробувань, розвиток яких безпосередньо залежить від рівня згуртованості, політичної активності, компетентності, правосвідомості, правової культури громадян та забезпечення всіх належних умов для їх існування та розвитку з боку держави. Сьогодні сучасні тенденції функціонування нашої країни демонструють різко негативні показники як на національному, так і на міжнародному рівнях. «Гібридна війна», корупція, бюрократизм, неефективність реформ, свавілля з боку державно-владних структур, їх тиск на журналістів і ЗМІ, пригнічення опозиції, популізм, недодержання Конституції та законів України щодо забезпечення, реалізації та захисту основних прав і свобод людини, відсутність єдності народу, проблема національної ідеї, масова міграція українців за кордон, недоречна внутрішня та зовнішня політика, дані МВФ, де Україна – найбідніша країна Європи і т.п. спричиняють недовіру до «еліти» держави, що, в свою чергу, знижує потенціал громадянської активності та віру кожного громадянина в щасливе і процвітаюче майбутнє.

Держава як головний суб'єкт політичних відносин відіграє важливу роль у розробці власної ідеології, ціннісних орієнтирів, принципів, настанов. З метою підтримки стратегії державного розвитку в Україні щороку відбу-

вається зростання політичних партій та громадських організацій. Але як показує практика, разом з цим поширюється бажання не підтримати, а змінити стратегію державного розвитку, про що свідчить кількість масових акцій, протестів, страйків та демонстрацій як відповідь активістів на реальний стан речей у суспільстві і штучно створені проблеми. З одного боку, існує думка, що громадянське суспільство не можна розбудувати, адже як показують сучасні реалії, сила закону або певного рішення від держави не можуть змусити населення об'єднатися заради досягнення спільної мети. Але з іншого боку, саме державні органи від імені українського народу творять власну політику, стратегічну мету держави та правове поле, приписи законів якого повинні бути не лише декларацією, а й дієвим механізмом реалізації, захисту та забезпечення суспільних відносин. Виходячи з вищесказаного, громадянське суспільство не завжди в змозі самостійно консолідуватися та стати сильним і активним суб'єктом без створення для цього належних умов для функціонування з боку держави.

Безперечно, держава відіграє вирішальну роль у розбудові громадянського суспільства. Але у складних сучасних умовах, коли вона позиціонує себе в ролі слабого учасника політичних, економічних та соціальних відносин, громадянське суспільство повинне проявити власну ініціативу, активність, створити конкретну політичну програму суспільно-державних перетворень і розробити механізм її реалізації, об'єднавши всі зусилля та прагнення заради вирішення спільних проблем, які утворилися та досі залишаються невирішеними в Україні.

Україна – країна, яка розташована у центрі Європи зі сприятливим кліматом, має працьовите населення, величезні природні ресурси, корисні копалини, власну історію державотворення, культуру, мову та всі шанси і умови для того, щоб перетворитися на могутню країну з великим потенціалом на майбутнє. Якщо громадянське суспільство та уповноважені державні органи дійсно бажають мати незалежну, суверенну, демократичну, правову державу та якісних перетворень усередині неї, то тільки спільні зусилля, орієнтуючись на практику, принципи та стандарти провідних країн світу, втілюючи приписи Конституції та закони України у реальне життя стануть запорукою успішної та ефективною реалізації усіх суспільно-державних процесів на шляху до побудови такої держави, яка стане кращим взірцем для уподобання.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор Требін М. П.

ПОЛІТИЧНИЙ АБСЕНТЕЇЗМ У СУЧАСНІЙ ЄВРОПІ

Через безліч пережитих людством революцій, усілякого роду криз та інших негаразд вже майже ніхто не сумнівається, що демократія – це найоптимальніший варіант із запропонованих нам часом форм правління. А вибори, які є наймасовішою формою участі населення в політиці та управлінні, і до того ж повинні бути яскравим показником наявності активного громадянського суспільства стали грою, в яку люди не хочуть бавитися. Таке явище як політичний абсентеїзм є феноменом політичного життя будь-якого демократичного суспільства і правової держави, та який, на противагу вищезазначеному, є індикатором зростання недовіри до демократичних інститутів, своєрідним сигналом наростання соціальної напруженості в суспільстві. Зростання числа абсентеїстів фіксується практично в усіх високорозвинених в економічному відношенні країнах.

Політологи констатують, що останні 30 років відбувається постійне зниження явки виборців і те, що люди, найменш зацікавлені в голосуванні, є тими, від яких очікують найбільше голосів (безробітні та бідні). І це є основною проблемою, тому що довіра до політики та до демократичних інституцій, насправді зруйнована. Згідно з останніми дослідженнями Комісії Європейського Союзу, 89% населення Європи вважає, що з кожним разом розрив між думкою високопосадовців і думкою громадськості стає все більшим. Таким чином, можна стверджувати, що абсентеїзм став своєрідною «візитною карткою» новітнього часу. Та суттєвим є те, люди починають усвідомлювати, що вони можуть змінювати уряди, але не політичні курси. Саме зрушення в суспільному житті у XX столітті – культурна і соціальна революція 1968 і 1970-х, ринкова революція 1980-х та інші подали ідею того, що уряд не завжди має рацію. Але якщо ми подивимося з іншого боку, то ці ж революції, зокрема культурна і соціальна певним чином зруйнували ідею спільної мети. Результатом є те, що тепер важко зацікавити людей політикою, бо вони вважають, що має значення тільки їхня власна позиція. Окрім того, після зростання суспільної нерівності, коли еліта вийшла з-під контролю виборців та стала

майже недоторканною, стало зрозуміло, що електорат більше не зацікавлений у голосуванні. Тобто абсентеїзм визначають ще як відбиття прагнення людей відсторонитися від політики, в якій частина з них вбачає марнославне й амбіційне змагання групових і егоїстичних інтересів. І в цьому випадку навіть політична прозорість набуває іншого значення. Як висловився болгарський політолог Іван Крастев: «Прозорість – це не те, що відновлює довіру в інститути демократії. Прозорість – це те, як політика керує недовірою». І якби парадоксально це не звучало, але причиною зневіри є дотримання обіцянок політиками, оприлюднення електронних декларацій, їх спосіб життя тощо.

Отже, ця благородна ідея про людську відповідальність та демонстрація перед політиками нетерпимості до політичного опортунізму в наш час подала дуже гостро на теренах демократичних та відкритих країн Європи. Тобто, можна констатувати той факт, що апатія до участі у голосуванні є результатом не тільки активної діяльності учасників політичного життя, а і соціальних зрушень, як постійно відбуваються в суспільстві та змінюють стале відношення до необхідних інститутів громадянського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крастев І. Чи може демократія існувати без довіри ? URL: https://uk.tiny.ted.com/talks/ivan_krastev_can_democracy_exist_without_trust (дата звернення: 22.10.2018).

2. Гаврилюк Д. Ю. Політологічні розвідки причин вияву в політичній практиці феномену абсентеїзму. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2011. Вип. 6. С. 106–111.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Волянська О. В.**

Пекарчук А. В.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс 2 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Розвиток теорії «соціалізації» бере початок з кінця ХІХ століття, і залишається доволі актуальним і сьогодні. Що означає даний термін, і най-

головніше – які проблеми та суперечності можуть виникати в процесі соціалізації молодого покоління? На сьогодні існує велика кількість визначень поняття «соціалізація»: американський соціолог Т. Парсонс визначає «соціалізацію», як сукупність процесів, за допомогою яких люди стають членами системи соціальної спільноти і встановлюють певний соціальний статус. Тобто, соціалізація – це процес адаптації та пристосування людини до навколишнього середовища за допомогою комунікативних методів. Щодо співвідношення процесу соціалізації та молоді, то слід застосовувати термін – «ювентилізація», що є новим і означає вплив молоді на суспільство.

Значний вплив на соціалізацію молоді мають інститути сім'ї та освіти; зокрема, інститут сім'ї виконує функцію виховання, яке займає одне з перших місць при формуванні в особі певних поглядів, принципів, загальних уявлень про «добро» і «зло». Саме у впливі цього інституту починають виникати перші проблеми. По-перше, формування багатьох розбіжностей у поглядах і переконаннях батьків і дітей, що призводить до чисельних конфліктів і, як наслідок, формування певних «відхилень» у «здоровій» адаптації молоді до навколишнього світу. По-друге, відсутність бажання зрозуміти один одного. До того ж перебування нашої держави тривалий час під Радянською владою призвело до формування певних стереотипів «правильного» виховання у свідомості батьків. Це виховання має на меті відсутність демократії і права вибору у дитини. В цьому ж аспекті інститут освіти також своїм впливом може призводити до виникнення конфліктів між підлітками і вчителями, молодим поколінням і викладачами. Адже система освіти слабо відступає від пострадянських методів навчання і викладання. З поширенням процесу євроінтеграції нашої країни все більшою стає кількість «нової», прогресуючої молоді, для якої пріоритетними є цінності свободи, правової рівності, вільного волевиявлення і відступ від радянського шаблонного мислення. Таким чином, розвиток цих процесів формує молодь з активною громадською позицією, вмінням розмірковувати і давати чітку аргументацію при доводженні своїх поглядів і думок. Великого поширення набули ЗМІ, які можуть впливати як позитивно, так і негативно на становлення особистості сучасної молоді. По-перше, існування великої кількості видань, телевізійних каналів та інтернет-ресурсів дозволяє молоді максимально розширювати свою ерудицію, бути обізнаними в усіх сферах сучасного світу. Але, крім цього в ЗМІ існує певна кількість шкідливої, провокуючої інформації, що веде до поширення таких згубних наслідків, як алкоголізм, наркоманія, граманія і багато інших. І зупинити це можуть своїм впливом інститути сім'ї

та освіти: саме батьки, вчителі та викладачі повинні правильно зорієнтувати молодь, щоб не допустити настання подібних наслідків. Якщо розглядати сучасну українську молодь, то окрему увагу слід приділити соціально-політичним подіям, які нині відбуваються на теренах нашої держави, бо саме вони спонукають молодь до вираження активної громадської позиції. Наразі існує багато молодіжних об'єднань, які мають різні цілі утворення: виховні, пізнавальні, наукові, патріотичні. Це дуже добре, адже таким чином сучасна молодь самореалізується і допомагає в цьому молодшому поколінню.

Отже, значний вплив на соціалізацію молоді мають сучасні історичні події, які сприяють формуванню її більш активної громадянської позиції. Також стрімкий розвиток науки і техніки призводять до посилення впливу ЗМІ в соціалізації підлітків та юнацтва. Незважаючи на реальні проблеми соціалізації сучасної молоді, безперечно нове покоління зможе стати гідною заміною і побудує дійсно демократичну і незалежну Україну.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор *Герасіна Л. М.*

Передерій Є. О.,
господарсько-правовий
факультет, 2 курс, 2 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПОЛІТИЧНИЙ ЛІДЕР: УМОВИ ФОРМУВАННЯ

Складовою становлення громадянського суспільства є відродження інституту політичного лідерства. Поява політичних лідерів нового типу супроводжується виникненням неформальних організацій, громадсько-політичних рухів і народних фронтів, загалом, плюралізацією політичного життя. За новими лідерами йде маса. Політичні погляди і орієнтація таких лідерів мають широкий спектр. І, з одного боку, нерідко саме від лідера залежить, куди і як повернеться колесо історії, а з іншого – може виникнути проблема насильства лідерів над масами. У сучасному суспільстві різні політичні партії та рухи зайняті пошуком яскравих політичних лідерів, що пояснює науково-пізнавальний інтерес до цієї проблеми. Тому необхідно знати і розуміти, що являє собою феномен лідерства, а це, в свою чергу, дозволить створити розвинені механізми, в тому числі правові, які б захищали

від насильства і сприяли найбільш ефективному функціонуванню інституту лідерства. Політичний лідер – це символ спільності та зразок політичної поведінки групи, здатний реалізувати її інтереси за допомогою влади. Причому дане визначення особливо підкреслює першорядну значимість суб'єктивних якостей політичного лідера і стверджує, що лідерство створюється стихійно, самим народом. Очевидно, що політичний лідер повинен спиратися на ту чи іншу організацію, чи то партія, союз, асоціація тощо. Лідер повинен спиратися на вирішальні ланки політичної системи, інакше неможливо його просування по політичній драбині до самих її висот. Але в той же час сама політична система не повинна залежати від особистих якостей політичного лідера, його слабкостей і переваг. Інакше ця система не буде демократичною, а швидше за все, буде прообразом майбутньої диктатури. Політичний лідер у будь-якій ситуації веде себе відповідно до власної самооцінки. Дуже важливо відмітити що, чим вище самооцінка у політиків, тим гірше вони реагують на ситуацію, тим нижче їх реактивність. Лідери з високою самооцінкою менш залежні від зовнішніх обставин, вони мають більш стабільні внутрішні стандарти, на яких вони базують свою самооцінку. Політичні діячі з низькою самооцінкою виявляються більш залежними від інших людей і таким чином, більш реактивними. Вони є більш чутливими і змінюють свою самооцінку в залежності від схвалення чи несхвалення інших.

Слід розглянути якості та здібності, необхідні сучасному політичному лідеру. Першою необхідною якістю політичного лідера є його здатність кваліфіковано акумулювати і адекватно виражати у своїй діяльності інтереси широких мас. Другою вирішальною здатністю лідера, що відрізняє його від ватажка, є його іноваційність, тобто здатність постійно висувати нові ідеї, чи комбінувати й удосконалювати їх. Від політичного лідера потрібно не просто збір та інвентаризація інтересів мас, і потурання цим інтересам, а саме їх новаторський осмислення, розвиток і корекція. Третьою найважливішою якістю повинна бути політична інформованість лідера. Політична інформація описує, перш за все, стан та очікування різних соціальних груп та інститутів, за якими можна судити про тенденції розвитку їх взаємовідносин між собою, з державою і різними громадськими інститутами. Політична інформація повинна служити, перш за все, тому, що б не прогледіти стики інтересів соціальних груп, регіонів, націй і держав загалом. Четверта найважливіша якість – лексикон політичного лідера. Нинішній професійний лексикон політичних лідерів дуже густо пофарбований сучасними терміна-

ми.. Багато ще в політичному лексиконі слів покликаних затаврувати противника, виявити ворога, розмежуватися з опонентом. За кордоном швидко розвивається герменевтика за допомогою якої аналізується мову, політичні тези, термінологічний багаж політичних лідерів. П'ята якість – почуття політичного часу. У минулому столітті у теоретиків політики дуже важливою рисою лідера вважалося його здатність відчувати політичний час. Висвітлюється це простою формулою: «Бути політиком – отже своєчасно вживати заходів». Лідер, що йде на компроміс раніше певного часу, втрачає авторитет. Лідер, що йде на компроміс із запізненням, втрачає ініціативу і може зазнати поразки.

Отже, політичний лідер є символом певної спільноти, це особа, здатна реалізувати інтереси спільноти за допомогою влади, що дається йому цією спільнотою, політичних інтересів, організовувати та спрямовувати їхню активність, згуртувати довкола себе групу прихильників та повести їх за собою.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Клімова Г. П.**

Петров Д. С.,
Інститут підготовки юридичних
кадрів для Служби
безпеки України, 2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ОРГАНІЗАЦІЙНА ЗБРОЯ В «ГІБРИДНІЙ» ВІЙНІ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Особливість війни гібридного типу полягає в тому, що невоєнні впливи превалюють над воєнними. Інша особливість – дії зсередини країни-жертви можуть бути більш інтенсивними, аніж дії ззовні. Застосовані до противника впливи можуть варіюватися верховним командуванням за алгоритмом, який теж може змінюватися під час війни. Стратегія закладається і реалізується за допомогою різного інструментарію, зокрема, хибно-цільового програмування – організаційної зброї. В одній з доповідей пропутінському Ізборському клубу пояснюється сутність організаційної зброї: «За її допомогою можна направити політику противника у стратегічний глухий кут, вимотати

його економіку неефективними (непосильними) програмами, загальмувати розвиток озброєнь, спотворити основи національної культури, створити серед частини населення «п'яту колону». У підсумку в державі виникає середовище внутрішньополітичного, економічного, психологічного хаосу» [1]. «Фактично організаційна зброя є способом активації патологічної системи всередині функціональної системи держави-мішені, за якого патологічна система для свого розвитку поглинає ресурси носія. Характерною особливістю патологічної системи (застосування організаційної зброї) є те, що вона впливає на функціональну систему суспільства, в першу чергу, «ззовні», з ієрархічно «вищого» (владного) рівня системної організації... Одна з основних умов застосування організаційної зброї – заміна системи базових цінностей країни-мішені цінностями країни-ініціатора як найперспективнішими» [2].

За даними СБУ, Росія почала розгортати сепаратистські проекти під гаслом федералізації ще у 2000-і роки, що означало запуск «перепрограмування» державного устрою України. Перший з них – «Південно-східна Українська автономна республіка» (2004 р.). 12 січня 2009 р. в російських ЗМІ з'явилася публікація на тему можливості перегляду кордонів в СНД із заявою: «Депутат Держдуми РФ Костянтин Затулін не виключає, що Росія «в потрібний момент подасть знак» південно-східним регіонам України для входження до складу Росії» [3]. Отже, «гібридну» війну проти України РФ розв'язала не в лютому 2014 р. – з початком анексії Криму і не в квітні 2014 р. – з початком подій на Донбасі. Початок кримських подій символізує заподіяння військового компонента, якого Москва досі не використовувала (хоча все було підготовлено до військового сценарію), оскільки все і так йшло за «планом аншлюсу». Базові елементи цього плану – деатлантизація і деевропеїзація системи управління через інституційні зміни.

Аналіз політики Росії в 2000-х роках показує, що вона послідовно йшла до використання енергоресурсів як енергетичної зброї, ретельно маскуючи це під комерційні суперечки на пострадянському просторі. Мало хто звертає увагу на те, що офіційний документ «Енергетична стратегія РФ до 2020 року», прийнятий у серпні 2003 р., починається з констатації: «Росія має у своєму розпорядженні значні запаси енергетичних ресурсів і потужний паливно-енергетичний комплекс, який є базою розвитку економіки, інструментом проведення внутрішньої і зовнішньої політики» [4]. Хибно-цільове програмування, масована пропаганда з використанням сугестивних методів масового впливу та енерго-мілітаризм лежать в основі російської моделі війн

нового покоління. Західні демократії безсилі у протидії російській пропаганді та втручанню Росії у внутрішні справи через лояльні Москві політичні сили (принцип Комінтерну). Росія використовує легальні можливості для антизахідної діяльності, використовуючи переважно проксі-методи. Відповідно до технологій протидії агресіям гібридного типу, необхідна альтернативна модель примусу агресора до миру невоєнним шляхом або ж створенням для нього сценарію мультикризи зсередини, діючи також гібридними технологіями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Овчинский В., Сундиев И. Функциональный генезис и система технологий XXI века. Доклад Изборскому клубу. URL: <http://www.dynacon.ru/content/articles/1466> (дата обращения: 25.10.2018).
2. Виклик і загроза для Європи. URL: <https://docplayer.net/47031576-Viklik-i-zagroza-dlya-ievropi.html> (дата звернення: 25.10.2018).
3. Затулин о Хмельницком, Ющенко и знаке в нужный момент. URL: <http://www.unian.net/world/179446-zatulin-o-hmelnitskom-yuschenko-i-znake-v-nujnyu-moment.html> (дата обращения: 25.10.2018).
4. Энергетическая стратегия РФ до 2020 года. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_87926/67a85f9e2b4e8015de2c5b72ee1c71c37a562946 (дата обращения: 25.10.2018).

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор **Погрібна В. Л.**

Погуляник І. В.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2курс 4 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

УРБАНІЗАЦІЯ: РОЗВИТОК КРИЗЬ ПРОТИРІЧЧЯ

Урбанізація – один із трендів розвитку сучасної цивілізації, політики і економіки в їх глобальних проявах. Але даний процес є досить суперечним. Незважаючи на те, що урбанізація не є новою, достеменно невідомо до чого призведе її еволюція у майбутньому. Існуюча на сьогодні тенденція до інтеграції різних наукових думок і підходів стає все більш важливою рисою

соціологічних досліджень. Проте, це явище настільки багатоаспектне, що надати визначення, яке у повному обсязі характеризувало його, досить складно. ООН – Хабітат (Програма Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів) визначає урбанізацію як процес концентрації населення в містах у результаті міграції із сільських районів або збільшення кількості міських районів.

Професор В. Шакун, зокрема, виділяє два підходи до сучасного розуміння урбанізації: 1) зростання міст та підвищення їх ролі у житті країни: це відповідає поняттю «урбанізація», яке вказує на кількісне визначення; 2) як культурно соціологічна, якісна концепція для визначення характерного культурного стану міського суспільства, міського «способу життя»; тут можна використати термін «урбанізм», як якісну концепцію. Цей процес забезпечує економічне зростання і розвиток, у тому числі різке зниження рівня бідності; підйом національної економіки; значне поліпшення зв'язків між населеними пунктами, що веде до підвищення продуктивності та створення нових можливостей. Злиття великих і малих міст в нові регіональні «просторові конфігурації» створює сприятливі умови для прискорення економічного та демографічного зростання та підвищення взаємозалежності між сільськими і міськими районами, дозволяє зменшити вразливість сільських громад і поліпшити перспективи справедливого розвитку.

Урбанізація, як і кожне соціальне явище, має як переваги, так і недоліки. Даний процес характеризується збільшенням частки міського населення та зменшенням чисельності сільського населення. У випадку пропорційного зростання цих показників, відбувалося б поліпшення демографічної ситуації, проте реальність інакша. У пошуках кращого життя люди виїжджають з сіл у міста, тим самим прискорюючи їх занепад. Така міграція порушує традиційні родинні та сусідські зв'язки, послаблює дію соціального контролю сільської спільноти над особистістю. Умови ж великих міст є джерелом найрізноманітніших суперечностей, які виникають у процесі розвитку цього складного соціального організму. Збільшення міського населення призводить до ускладнення взаємовідносин між різними верствами соціуму. Це також пояснюється неоднорідністю людей в аспекті освітнього, культурного та національного розвитку. За своєю природою, соціальні явища досить суперечливі, і надати однозначну оцінку тому чи іншому є доволі складним завданням. Тим більше, урбанізація – динамічне, а не статичне явище. Дослідник Г. В. Горнова стверджує, що даний

процес є таким способом людської організації у просторі і часі, при якому конфлікти і протиріччя, що викликані ускладненням життя, не будучи гармонізованими, перетворюються на процеси прогресивної соціальної трансформації або деградації. Тобто без розумної і прогнозованої регуляції урбанізація може стати зброєю масового ураження. Проте при впровадженні певних норм і соціального контролю, вона здатна піднести людство на якісно новий рівень життя.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор *Герасіна Л. М.*

Пономаренко А. О.,
факультет адвокатури,
2 курс, 5 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Усвідомлені потреби усіх членів суспільства і держави являють собою національні інтереси, які формуються на основі матеріальних, інтелектуальних і духовних цінностей українського народу. Зважаючи на те, що геополітична ситуація для України дещо змінилася у зв'язку з анексією Криму та антитерористичної операції на Сході країни, а процес глобалізації міжнародних відносин стрімко розвивається, є необхідність визначити основні національні інтереси нашої країни. Сьогодні – це відродження і зміцнення власної держави, забезпечення безпеки України, відтворення ринкових засад сучасної національної економіки, самоідентифікація громадян. Важливим засобом реалізації національних інтересів є внутрішня та зовнішня політика держави, яка, в свою чергу, повинна, використовуючи обмежені ресурси, зберегти високу ефективність цієї політики і забезпечити захист інтересів своїх громадян. Ми вважаємо, що пріоритетним національним інтересом сьогодні є забезпечення безпеки України, а саме: захист державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів, недопущення втручання у внутрішні справи. Як зазначає український політолог Олександр Палій, зовнішня загроза національній безпеці без'ядерних

держав може бути реалізована вкрай швидко і з катастрофічними для них наслідками. При цьому основну увагу слід приділяти готовності до інформаційних війн, адже з розвитком технологій вони все частіше підривають національну безпеку держав. Інформаційна зброя має більші переваги в сучасному світі, ніж звичайна, через те, що інформаційні атаки можуть призвести до відчуття вразливості в суспільстві, яке вважатиме себе беззахисним з боку держави перед зовнішніми інформаційними загрозами. Тому вкрай необхідним є міжнародне відстеження кіберактивності інших держав в Україні задля оцінки пов'язаних з цим ризиків та розробки плану протидії можливій інформаційній агресії.

Не менш важливу групу національних інтересів країни у сфері міжнародних відносин складають економічні питання. Їхнє вирішення полягає у відтворенні ринкових засад сучасної національної економіки шляхом приєднання України до світового процесу економічного розвитку, що безпосередньо пов'язане з процесом глобалізації. Захист національних економічних інтересів тісно переплітається із забезпеченням економічної безпеки держави як від внутрішніх, так і від зовнішніх загроз. Інтеграція до світової економіки та участь України у міжнародному поділі праці дасть можливість отримати додаткові ресурси, стимули для підвищення ефективності національної економіки, конкурентоспроможності на світовому ринку. Також треба врахувати такий національний інтерес, як самоідентифікація громадян, адже саме вона є вирішальним чинником консолідації українського суспільства. Громадяни – носії національної ідентичності, які об'єднанні в сучасну українську націю, відіграють важливу роль для досягнення оптимальної реалізації національних інтересів нашої країни. Тому важливим є подолання проблеми соціокультурного розколу України шляхом об'єднання всіх етнічних українців, проведення соціальних реформ, переоцінки ціннісних орієнтирів, залучення молоді до шанування звичаїв та традицій українського народу. І останнє. Безумовно, треба враховувати, що національні інтереси не можуть бути забезпечені без таких умов існування держави, як внутрішня стабільність, належний соціально-економічний рівень, престиж і авторитет на міжнародній арені. Лише забезпечивши вирішення зазначених проблем, влада зможе повністю реалізувати національні інтереси України.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Погрібна В. Л.

Поперешняк О. В.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс, 11 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА НАРОДЖУВАНOSTІ В УКРАЇНІ

Розвиток суспільства зумовив і розвиток інституту сім'ї. Сім'я є індикатором здоров'я нації, віддзеркалюванням якості життя населення, рівня добробуту і розподілу соціальних і матеріальних благ у суспільстві, стану довкілля, рівня освіти і культури, ефективності профілактики, рівня доступності і якості медичної допомоги тощо. Найяскравішим прикладом стабільності в країні є показник народжуваності, що нап'яму пов'язаний з існуванням такого соціального інституту суспільства як сім'я. В даний час в Україні спостерігається підвищення рівня народжуваності. Це обумовлене тим, що в шлюбний та активний дітородний вік вступили люди, народжені в 1984–1986 роках, в період так званого бебі – буму. Проте, смертність перевищує народжуваність в нашій країні і, як наслідок, зберігається стабільна тенденція скорочення чисельності населення. Є декілька причин від'ємного приросту в Україні.

По-перше, психологічний фактор, адже діти – величезна відповідальність для подружжя, яке налаштоване і на повнішу самореалізацію в житті, кар'єру в обраній професії, дозвілля, розваги тощо, а діти потребують додаткового часу, сил і грошей на їх утримання. Сім'ї дітородного віку відкладають народження дитини у зв'язку зі своєю неготовністю до такої відповідальності.

По-друге, економічний. За даними останнього Всеукраїнського перепису населення майже 2/3 сімей мають тільки одну дитину. Традиційна для України в минулому багатодітність перестала бути нормою і зараз кількість таких родин становить всього лише 6%. В наш час виховання дітей дороге задоволення, а допомоги від них на старість не так уже й багато (Ела Лібанова). Велика кількість робочих рук у сім'ї не є запорукою її економічного добробуту. Стає дедалі більш поширеною раніше не типова для України родина бездітна. Через відсутність почуття впевненості у завтрашньому дні,

яке не забезпечує держава, у сімей з'являється бажання відкласти народження дитини на «потім».

По-третє, фізіологічний фактор, який полягає у відсутності здоров'я, як матері з батьком, так і дитини: високий рівень дитячої смертності, проблема непліддя або не виношування дитини, погана екологія.

Не дивлячись на те, що виплата за народження дітей зросла, все рівно відсутність умов для своєчасного становлення економічної самостійності змушує молодь взяття шлюбу та народження дітей відкладати до кращих часів. У зв'язку з цим набувають поширення неупорядковані форми статевих стосунків, що в свою чергу негативно впливає на сімейно-шлюбну орієнтацію, порушує репродуктивне здоров'я жінок, призводить до «вимушених шлюбів», безшлюбного материнства тощо. В Україні сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою (ст. 51 Конституції України). Сучасний інститут сім'ї, головною функцією якої є репродуктивно-виховна, потребує серйозної уваги і допомоги з боку держави задля поліпшення умов існування та стимуляції внутрішніх резервів сім'ї, вирішення її власних проблем. Урядом України приймаються заходи по соціальному захисту сімей, в яких народжуються діти. Чинним законодавством передбачено, що кожна сім'я, в якій народилася дитина, має право отримати державну допомогу (допомога у зв'язку з вагітністю та пологами, при народженні дитини, по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку тощо). Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» встановлено гарантований державою рівень матеріальної підтримки сімей з дітьми шляхом надання грошової допомоги з урахуванням складу сім'ї, її доходів та віку дітей.

Отже, наша держава намагається вирішувати проблему народжуваності у країні через систему заходів підтримки сім'ї. Проте зниження рівня народжуваності, обмеження кількості дітей в родинах свідчить про безліч проблем, що існують у суспільстві і неможливість сім'ям самотужки вирішувати їх. От і виходить, що підтримка постійного приросту населення та вікового балансу в державі напряму залежить від політики влади та її відношення до такого соціального інституту суспільства як сім'я.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент Сахань О. М.

Пронька М. М.,
факультет адвокатури,
2 курс 6 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗАХОДИ ЩОДО ПРОТИСТОЯННЯ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ПРОПАГАНДИ У «ГІБРИДНІЙ» ВІЙНІ УКРАЇНИ З РОСІЄЮ

Вже не перший рік триває так звана «гібридна» війна України з Російською Федерацією. Багато науковців, політиків та соціологів зачіпають це питання, надаючи різні визначення і коментарі стосовно нього. Гібридну війну часто називають ще війною «нового покоління» або «двадцять першого століття». По-перше, це пов'язано з тим, що країна-агресор не оголошує її, а веде приховано, заперечуючи при цьому факт участі в ній власних збройних сил. По-друге, поряд з основними традиційними методами ведення війни на додаток використовуються нестандартні нелінійні методи і принципи такі як психологічний тиск на населення, підтримка сепаратизму та тероризму, створення нерегулярних збройних формувань та їх фінансування, економічні санкції і протистояння, а також інформаційна пропаганда. І якщо з військовими проблемами більш менш все зрозуміло: армія фактично була знищена за часів президента В. Януковича, то з інформаційною складовою не все так очевидно. Мова йде, передусім, про ідеологічний та психологічний аспекти інформаційної війни. Кожен з них виконує свою роль, але досить часто вони пов'язані між собою. Наприклад, ідеологічна складова інформаційної війни полягає в тому, що владна верхівка формує і поширює певну ідеологію, а психологічна складова оперує емоціями, однак мета діяльності у них одна: нав'язати конкретні думки та ідеї, і вплинути на світогляд особи або групи осіб через їх менталітет шляхом підміни істинної інформації недостовірною. Тож Україна стикнулася з неймовірно потужною російською пропагандою. Сформована державною владою активна пропагандистська політика російських ЗМІ спрямована на створення уявлення про крах української економіки і нестачу енергоресурсів для оптимальної життєдіяльності населення, про ультранационалістичну антиросійську політику уряду і про нелегітимність державної влади, про деморалізацію та поразки Збройних Сил України на Сході і некомпетентність військового керівництва. Визна-

чальною особливістю інформаційної політики російського уряду є не тільки орієнтація на українську аудиторію та міжнародну спільноту. Відповідно до соціологічних досліджень, вона також позитивно реалізується серед населення самої Росії, про що свідчать високі рейтинги В. Путіна. До того ж підтримка цього факту росіянами згубно вплинула на світогляд українців через наявність родинних зв'язків, тому дії російської пропаганди не можна назвати неефективними. В умовах інформаційної війни істотними виявилися прорахунки української інформаційної спільноти в роботі з міжнародною аудиторією. Це, на жаль, призвело до зменшення рівня солідарності країн Заходу з Україною стосовно російсько-українського протистояння. В той же час неякісний продукт вітчизняних ЗМІ сформував зневір'я населення у силу української інформаційної політики. Все це використала російська пропаганда через чітко налагоджену вертикаль ЗМІ, яка вірно виконувала всі накази владарюючого суб'єкта.

Однак, попри всі зусилля та розгорнуту проти України широку різноаспектну (інформаційну, психологічну і, навіть, ментальну) війну країні-агресору не вдалося повністю дезінформувати населення та розколоти Українську державу. Росія через агресивну пропагандистську кампанію навпаки досягнула зворотного результату: відвернула від себе частину української аудиторії, яка на власні очі змогла побачити та порівняти реальність і ту недостовірну інформацію, яку черпала з російських ЗМІ. За останніми дослідженнями стало відомо про природню ментальну стійкість українського народу, який в умовах зовнішніх загроз стає міцним і згуртованим. Але, вважаємо, цього не достатньо, ментальна стійкість українців хоч і потужна, проте не безмежна. Тому важливими завданнями є вироблення і розвиток власного інформаційного ресурсу, національних ідей, наукових доктрин в умовах процесу глобалізації; поширення реальних фактів через соціальні мережі, радіомовлення та телебачення; налагодження інформаційної роботи на окупованих територіях. Важливим аспектом є також формування ефективного прогнозування. Воно допоможе передбачити можливі інформаційні медіазагрози, а також реагувати на наявні задля забезпечення стабільності економіки, політичного і суспільного устрою. Для досягнення прогресу в інформаційному протистоянні необхідним є налагодження вертикальних і горизонтальних інформаційних обмінів, а також контроль держави у національному інформаційному просторі. Такі дії сприятимуть зміцненню вітчизняної інформаційної системи як суб'єкта міжнародних інформаційних відносин, а також внутрішньому об'єднанню населення. Лише налагоджена

система інформаційної політики сформує світогляд нації, яка буде у змозі відповідати усім вимогам інформаційного суспільства та вибороти гідне місце у міжнародній спільноті.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор **Погрібна В. Л.**

Пугач А. О.,
факультет адвокатури,
2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

СЕКСИЗМ ЯК ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ

На сьогоднішній день в світі не існує прикладу суспільного устрою, в якому існувала би абсолютна рівність. Вже з народження люди є нерівними у своїх здібностях, потенційних можливостях, що пояснюється багатьма чинниками – соціальним походженням, генетикою, вихованням. При цьому головною ознакою цивілізованості суспільства є толерантне ставлення до представників групи людей, по відношенні до якої індивід не відчуває відчуття ідентичності, тобто аут-групи. Втім, досить актуальною досі залишається проблема дискримінації за расовою, національною, релігійною та іншими ознаками. Дискримінація людей за ознакою статі є сексизмом. Сексизм має складну історію та природу, він є одночасно соціальною, культурною, правовою та моральною проблемою. Ідеологія сексизму не лише передбачає гендерний поділ людей, але ще створює «сильні» та «слабкі» образи чоловіків та жінок, ідеалізує «жіночість», протиставляє їй «мужність». Сексизм підтримує патріархальні відносини, в яких перевага в суспільно-політичних справах надавалася чоловікам як годувальникам, а права жінок суттєво обмежувалися «кухнею-дітьми-церквою». Патріархат був нормою сімейних відносин протягом багатьох століть, і навіть в формально рівному суспільстві зберігаються його відголоски. Витоки сексизму знаходимо в Біблії: «Дружини, коріться своїм чоловікам, як Господові, бо чоловік голова дружини, як і Христос глава Церкви, і Він же Спаситель тіла. (Послання до Ефесян 5:23). Жінкам заборонялося служити священиками, що видно в раді Святого Павла в «Посланні до Тимофія» (2:12), в якому Святий каже: «А жінці навчати я не дозволяю, ані панувати над чоловіком, але бути в мовчанні».

Сьогодні проблема сексизму активно досліджується в рамках гендерної соціології, яка вивчає закономірності диференціації чоловічих і жіночих соціальних ролей, їх вплив на суспільне життя. Значний внесок у розвиток гендерної соціології внесли М. Мід, Д. Бернард, Б. Фрідан, С. де Бовуар, К. Міллет. Натомість у вітчизняній соціології жіночі проблеми спочатку розроблялися в рамках соціології сім'ї, праці, виховання, проте гендерного забарвлення вони отримали тільки після 1991 року. Якщо ідеологія гендерної нерівності з'явилася досить давно, то термін «сексизм» виник відносно нещодавно. Його запропонували учасниці феміністського руху «другої хвилі» в США у 1960х роках, утворивши його за аналогією зі словом «расизм». Ключову роль в підтримці сексистської ідеології відіграють гендерні стереотипи. Стереотипи служать виправданням дій конкретної людини завдяки посиленням на стереотипну модель поведінки. Моральні гендерні стереотипи зберігають образи «належної» та «неналежної» поведінки чоловіка і жінки, визначають, які якості характеру повинні формуватися у представника певної статі. Прояви сексизму можна зустріти в більшості соціальних інститутів: в сім'ї, професійних інститутах, охороні здоров'я, освіті, політиці. При цьому розрізняють ворожий і доброзичливий сексизм. Ворожий сексизм проявляється агресивно – у висловлюваннях, поведінці, в ставленні до представників іншої статі. Доброзичливий сексизм передбачає ідеалізацію певної статі, внаслідок чого формується відповідний образ. Щодо жінок – це образ тендітної беззахисної особи, яка потребує захисту з боку представника «сильної» статі. Така, на перший погляд, незлобна дискримінація, призводить до того, що жінка переконується в своїй нездатності просунутися вгору по кар'єрних сходах через свої «слабкості». Сучасне суспільство генерує все нові типи прояву сексизму, які стають однією з характеристик нашого часу. Йдеться про прихований сексизм або «неосексизм», який має на увазі те, що сексизму не існує. Він, як правило, виявляється у запереченні існування самого сексизму і в негативній реакції на вимогу захисту жінок від дискримінаційних проявів.

Розглянувши сексизм як проблему гендерної нерівності, можна прийти до висновку, що вона зберігає свою хворобливу значимість, незважаючи на діяльність міжнародних організацій, ліберальних феміністок і демократичну ідеологію. Цей факт пояснюється тим, що саме відносини між статями залишається вирішальним організаційним принципом суспільства. Не можна забувати, що сексизм – це завжди дискримінація, яка може проявлятися щодо жінок навіть на законодавчому рівні: так, в чималих країнах

для жінок досі існує список професій, які, на думку законодавця, можуть нанести шкоду саме для здоров'я жінки. Загалом, це дійсно небезпечні виробництва, проте ідея «турботи про жіноче здоров'я» не повинна бути головнішою, ніж бажання жінки влаштуватися туди, куди вона вважає потрібним. Сексизм також пов'язаний з сексуальною об'єктивацією, тобто жінка уявляється як об'єкт для задоволення сексуальних потреб. Об'єктивація часто використовується в рекламах, що можна вважати принизливим по відношенню до жінки. Небезпека об'єктивації полягає в тому, що секс уявляється чимось легкодоступним, його цінність нівелюється; така реклама призводить до підвищення сексуальної неграмотності. Як наслідок – стереотипи, які формують образ жінки-кокетки, яка, навіть якщо говорить чоловіку «ні», то вона не має цього на увазі; чоловік, який не розуміє різниці між відмовою та фліртом, може піти на важкий злочин – зґвалтування. Також сексизм в суспільстві формує ідеал жінки, головною метою якої є одружитися. Вважається, що чим більш привабливу зовнішність має жінка, тим вищі її шанси вступити у шлюб. Такі настанови ще з малечку оточують дівчаток і формують в них комплекси, які, з часом, можуть перетворитися на психічні розлади. Сексизм в будь-яких проявах є дискримінацією, тому важливо навчитися бачити та запобігати його. Так, варто забути про сексистські слова, вирази та робити зауваження, почувши їх від інших; потрібно демонструвати антисексизм навіть у розмовах, наполягаючи на тому, що усі люди є рівними. Та, в решті решт, необхідно сприймати себе та інших, не побоюючись того, що певні якості характеру можуть приписуватися представнику іншої статі.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Погрібна В. Л.

Радченко О. А.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 8 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ТЕРОРИЗМ ЯК ХВОРОБА СУЧАСНОГО СВІТУ

Тероризм уже став частиною історії різних народів, країн, цивілізацій, сегментувався в їх культуру. Терористична субкультура має ентропійний,

руйнівний характер як для особи терориста, так і для будь-якої культури, представником котрої він є, і для нашої планети в цілому, оскільки в основі даної субкультури лежить деструктивність. Основними характеристиками сучасного тероризму є глобалізація, політична багатогранність і динамізм у зміні зовнішнього вигляду. Глобальний характер тероризму визначається як за охопленням країн, у яких функціонують терористичні організації, так і за наслідками його діяльності для людства, що виявляються в усіх сферах буття людини: політичній, економічній, соціальній і духовній. Термін «тероризм» означає страх, жах. Суть його – залякування влади і населення шляхом здійснення жорстокого насильства і погроз насильством з метою придушення та усунення політичних супротивників і конкурентів, нав'язування їм своєї лінії поведінки – залишається практично незмінною. Тероризм як соціально-політичне явище має дуже складну природу, його виникнення і розвиток залежать від багатьох чинників, насамперед це загострення протиріч в економічній, ідеологічній, політичній, соціальній, правовій та етнонаціональній сферах; небажання деяких груп, осіб і організацій користуватися загальноприйнятою системою способу життя, а також бажання отримувати всі переваги шляхом насильства.

Фахівці виділяють дві стратегії боротьби з цим явищем – «консервативну» і «прогресивну». «Консервативна» стратегія обумовлює беззастережне знищення будь-якого прояву тероризму і його прихильників. Ті, хто бажає йти на співпрацю з державою в боротьбі з цією проблемою, заохочуються захистом і навіть фінансовою допомогою. А ось «прогресивна» стратегія має на увазі під собою певні поступки за вимогами терористів – виплата викупу, моральні та територіальні поступки у вигляді визнання цінностей терористів, визнання їх лідерів партнерами по переговорах.

Суб'єктами терористичного насильства являються окремі особи або неурядові організації. Об'єкт насильства – це влада в особі окремих державних службовців чи суспільство в особі окремих громадян, а також – приватне і державне майно, інфраструктури, системи життєзабезпечення. Метою виступає прагнення домогтися бажаного для терористів розвитку подій – революції, дестабілізації суспільства, розв'язання війни з іноземною державою, здобуття незалежності деякою територією, падіння престижу влади, політичних поступок з боку влади тощо. Терористичну діяльність зазвичай ведуть терористи-одинаки, терористичні групи і організації (можуть бути й міжнародними за підтримки певних держав). Тероризм зазначається як

боротьба підпільна, насильницька, цілеспрямована, керована, ідеологізована. Жертви тероризму можуть бути випадковими або вибірковими (представляючи собою символи будь-яких інститутів). Як злочинному діянню йому властиві певні ознаки: висока суспільна небезпека в результаті вчинення загальнонебезпечних дій, при цьому умислом терориста є заподіяння смерті особам, що захоплюються як заручники; публічний характер його вчинення; навмисне створення обстановки страху, пригніченості, напруженості.

Деякі країни світу використовуються міжнародними терористичними організаціями як «транзитні», тобто вони не розглядаються терористичними організаціями як потенційні цілі, а використовуються для транзиту, перепочинку, лікування, вербування нових членів – тобто для забезпечення своєї діяльності. Україна належить до таких країн, і факти використання міжнародними терористами транзитного потенціалу нашої держави знаходять підтвердження за результатами діяльності Служби безпеки України. На даний час для України найбільша терористична загроза впливає не з тенденцій розвитку міжнародного тероризму, а від агресивної політики Росії, спрямованої на дестабілізацію і дезінтеграцію нашої держави і пов'язаної з цим організації та підтримки диверсійно-терористичної діяльності квазідержавних утворень «ДНР» і «ЛНР», а також організацій на кшталт «Харківських партизан», сепаратистського спрямування тощо.

На державному рівні боротьба з тероризмом в Україні регламентується Законом України «Про боротьбу з тероризмом». Основні повноваження в цьому питанні покладені на СБУ, а також МВС, Національну поліцію, Міністерство оборони тощо. Україна також є країною, що діє в рамках Європейської конвенції про боротьбу з тероризмом (1977), яка передбачає видачу підозрюваних в тероризмі, Міжнародної конвенції про боротьбу з бомбовим тероризмом (1997) і Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму (1999). Не допустити, щоб теракти стали буденним явищем, а вимоги терористів – основним визначником зовнішньої політики – реально. Тому найближчим часом зусилля відповідних структур будуть сконцентровані саме під таким гаслом.

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент **Воднік В. Д.**

СУТНІСТЬ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ

Синтезуючи більшість існуючих думок, політичну еліту можна визначити як вузьке і досить закрите коло людей із відносно постійним і кількісно обмеженим складом, яке об'єднане міцними внутрішніми зв'язками та має наявні переваги щодо оточення. Тобто, політична еліта – це найбільш впливова частина значної соціальної верстви, що активно реалізує свої інтереси у політиці і взагалі у суспільному житті. За думкою Л. С. Саністебана, політична еліта завжди є «організованою меншістю, яка володіє владою», з чого витікає, що будь-яка політична еліта є олігархічною, тобто процеси елітаризації олігархічні за своєю природою. Погодимося, що такі роздуми мають сенс, бо хоч еліту породжує велика і впливова частина соціуму, остання не завжди може взяти її (політичну еліту) під власний контроль, тобто еліта має змогу максималізувати чи монополізувати свій вплив. Такі можливості посилені тим, що в її руках найбільші матеріальні цінності, техніко-організаційні засоби, джерела й засоби інформації, фінансові кошти, та й склад еліти з найбільш впливових представників соціального кола у змозі сприяти цьому. Структурний склад еліти традиційно включає «кращих» представників класу, тобто тих, хто займає значні матеріальні та соціальні позиції; найбільш спеціально (фахово) підготовлених членів соціального угруповання щодо політичної діяльності; поповнюється еліта із підлеглих прошарків суспільства найбільш видатними особами. Питання наявності й доцільності поділу суспільства на тих, хто управляє (елітних груп), і тих, ким управляють, передусім знайшли втілення у філософських працях Геракліта, Платона і Арістотеля за часів Давньої Греції. Так, найбільш чітко елітарний концепт античності сформулював Платон, який виступав проти наближення демосу (народу) до управління державою, вважаючи його «натовпом», що є ворожим мудрості. Він вважав, що добродійність, мужність, розум й інші чесноти, найвищі достоїнства людей належать лише аристократії, котра єдина здатна правити державою. У спадку мислителів європейського Середньовіччя (А. Августин, Ф. Аквінський) та Київської Русі

(Д. Ареопагіт, Іларіон, Нестор, Даніїл Заточник); надалі в творах діячів епохи Відродження та Нового часу (Н. Макіавеллі, Е. Роттердамський, Ш. Монтеск'є, Т. Гоббс, Дж. Локк), у філософській спадщині Г. В. Ф. Гегеля, Ф. Ніцше, О. Шопенгауера еліта обґрунтовувалась переважно в контексті необхідності її історичного існування та розвитку, неперевершених якостей «надлюдини», пошуку найкращих форм і більш ефективних способів правління та керівництва державою. Зародження елітології як самостійного напрямку наукових досліджень та цілісної системи поглядів і концепцій відбулося на межі XIX-XX ст., що пов'язується із науковим доробком Вільфредо Парето, Гаetano Моска та Роберта Міхельса, яких вважають засновниками класичного елітизму. У сучасному суспільстві до еліти входять люди, які володіють не тільки грошима, а й високим інтелектом. Правила жорсткої конкуренції передбачають вступ або вихід з еліти залежно від успіху або поразки кожного і незалежно від його соціального походження і багатства. В конкуренції зростає попит на людей, які мають перевагу над іншими у професіоналізмі, інтелекті, моральних чеснотах, соціальній активності. Отже, політична еліта відіграє надзвичайно важливу роль у досягненні політичного успіху і соціально позитивної спрямованості політичних процесів. Зумовлено це тим, що вона уособлює найважливіші риси політики: владу, авторитет, вплив, керівництво, представництво і відображення суспільно-політичних інтересів.

*Науковий керівник: доктор політичних наук, професор **Поліщук І. О.***

Ритова В. О.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 12 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ТЕРОРИЗМ СКРІЗЬ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО АНАЛІЗУ

Тероризм схожий на вірус у сучасному світі, тому кожен повинен намагатися створити чи знайти антидот, який би зміг викоринити це явище. Терористи не несуть соціальної відповідальності, породжують насильство, розпалюють війни та конфлікти як всередині держави, так і між країнами

світу. Тільки за останні двадцять років тероризм спричинив значне число смертей, призвів до великих економічних втрат, поставив під загрозу громадянські права та свободи. Отже, він став глобальною проблемою сучасного світу, що потребує ретельного вивчення задля попередження його розповсюдження. Тероризм є центральною рисою сучасної історії та обізнаності, діяльністю слабких людей або груп, які з деяких причин відчують себе пригнобленими, маргіналізованими. Це негативне явище полягає у створенні умов, що гальмують економічний й фінансовий розвиток країн. Враховуючи зростаючу глобальну загрозу тероризму, важливо, щоб кожна людина розуміла історію, природу та механізм цього ганебного явища.

Злочинці можуть використовувати релігійну атрибутику, задля охоплення більш широкої аудиторії до своїх дій і, за допомогою насильницького акту, доводити або пропагувати свою точку зору. Терористи прагнуть створити стан страху та занепокоєння, щоб їм було зручніше впливати на владу задля вирішення своїх питань.

У зв'язку зі стрімким розвитком технологій та медицини до відомих форм тероризму (наприклад, збройний, біологічний, хімічний тощо) додаються нові – кібертероризм, наркотичний тероризм тощо. Поширенню тероризму в усьому світі сприяє «пом'якшення» прикордонного контролю, яке особливо помітне в Європі, важкість у виявленні появи так званих «терористичних філіалів» у різних країнах та непередбачуваність їх злочинів, бо терористи ретельно ховають свої наміри. У сучасному світі глобальна загроза тероризму зростає кожного дня. Тероризм загрожував людству протягом двох тисячоліть, але останнім часом це стало актуальним з приводу застосування зброї масового знищення людей. Найбільш очевидним проявом глобальної загрози тероризму є «Ісламська держава». Однак це не виключає погроз, що походять від інших терористів (організованих у групи або діючих самостійно). Іноді інформаційний простір розпалює людей із нестійкою психікою до вчинення терористичного акту, як, наприклад, образлива для якоїсь категорії населення (представників певного етносу чи релігійних уподобань) інформація. Але організовані терористичні угруповання готують нові терористичні акти. Тому Рада Безпеки, як опікун світового порядку, що має повноваження приймати як невійськові, так і військові заходи для підтримки або відновлення міжнародного миру, а головне – запобігати терористичним атакам, повинна постійно вживати заходів задля викорінення тероризму. Безумовно, однієї лише Ради Безпеки недостатньо для запобігання та протидії тероризму. Кожна країна повинна здійснювати жорсткий соціально-

правовий контроль за зберіганням і обігом вогнепальної зброї, боєприпасів, ядерних вибухових пристроїв, проводити роз'яснювальну роботу через засоби масової інформації про тероризм, як один з видів злочину проти людства та виховувати населення у дусі поваги до інших народів та їх культур.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент *Сахань О. М.*

Рудика В. Я.,

Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 11 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ «ГІБРИДНОЇ» ВІЙНИ

Гібридні війни стають найпоширенішим засобом досягнення цілей у внутрішній та зовнішній політиці. Бурхливі події, які відбуваються в Україні, є наслідком прояву такої війни: потік інформації стає все менш керованим, а управління збройними та не збройними конфліктами перемістилося з поля бою в інформаційний простір. На наш погляд, вивчення структурних компонентів війни, яку породило інформаційне суспільство, її проявів та тактики ведення, надасть можливість об'єктивно оцінити сучасні реалії, не піддатись впливу шкідливих технологій, що активно застосовуються серед населення нашої держави. Традиційний засіб війни нового суспільства – спотворення дійсності задля пропагандистських ідей. «Гібридну» війну у загальному вигляді розуміють як сукупність заздалегідь підготовлених і миттєво реалізованих державою дій військового, дипломатичного, інформаційного, економічного характеру, спрямованих для досягнення стратегічних цілей. Американський науковець М. Маклюен під час дослідження ролі інформації в сучасному суспільстві та її вплив на соціум дійшов висновку, що «глобальна війна – це війна за допомогою інформації». Ним і було вперше запропоновано визначення поняття «гібридної» війни, яка ведеться в інформаційному просторі за допомогою різноманітних інформаційних засобів, поширення пропаганди, вплив на національну самоідентифікації та соціальну приналежність індивіда. Тобто здебільшого така війна йдеться за допомогою психологічного впливу, морального тиску. Сутнісними рисами «гі-

бридної» війни є, по-перше, поєднання конвенційних та неконвенційних методів ведення війни. Окрім військових методів, економіка, інформація, дипломатія тощо використовуються також як зброя. Початок війни Пов'язаний із використанням неконвенційних засобів, що здійснюються незаконними збройними формуваннями. А в більшості випадків, війна взагалі є неоголошеною. Упродовж всієї «гібридної» війни особливе значення приділяється боротьбі за розум та свідомість людину (інформаційний аспект), де основними дієвими суб'єктами виступають не військові формування, а ЗМІ, телебачення, Інтернет, інші засоби масової комунікації. Відповідно до сучасної ситуації в Україні, результатом «гібридної» війни Росії проти України є заперечення, наприклад, у Криму та Сході України символів нашої держави, недовіра до її органів влади та державних інститутів, «проросійськість» геополітичних орієнтацій та суспільних цінностей, «совковість» колективної пам'яті, наростання міграційних настроїв тощо.

«Гібридна» війна за своєю сутністю складається з декількох компонентів, що являються методами її ведення. Оскільки така війна спирається на інформаційну мережу, то головним її засобом є створення внутрішніх протиріч у суспільстві через поширення конкретної пропаганди. Економіка також обов'язково піддається впливу через економічне протистояння і протидії зв'язкам країни-жертви з сусідніми країнами, порушення імпорту та експорту всередині держави, порушення економічного балансу та стабільності загалом. Використання вище зазначених методів супроводжуються зі створенням псевдодержавних формувань, поширенням сепаратизму та тероризму. Таким чином, інформаційний етап розвитку суспільства ознаменувався появою якісно нового типу війни – «гібридної», яка є досить жорстокою та небезпечною в сучасних умовах. Вона не підлягає нормам міжнародного гуманітарного права, її методи настільки різноманітні, що загалом передбачити дії держави-агресора майже неможливо. Об'єктом воєнних маніпуляцій виступає ні в чому невинне населення, яке піддається психологічним маніпуляціям. Тому, дуже важливо у сучасних умовах підтримувати національну міцність та об'єднаність, щоб не допустити зламу в суспільстві та зміни соціальних і національних пріоритетів. Якщо держава є національно та духовно слабкою, то відсоток стати жертвою засобів «гібридної» війни досить високий.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Волянська О. В.**

Рутвян К. О.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 15 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ТЕРОРИЗМ ЯК ОДНА З ГОЛОВНИХ ПРОБЛЕМ, ЩО ПОСТАЛА ПЕРЕД УКРАЇНОЮ

Тероризм був і лишається актуальною проблемою для світу. Останнім часом ця проблема особливо гостро постала і для нашого суспільства у зв'язку з військовим конфліктом на сході України. Лише з 2014 по 2017 рр. включно, за даними СБУ, трапилось 900 терористичних актів. Більше половини з них були скоєні в Донецькій та Луганській областях. На державному рівні боротьба з тероризмом регламентується Законом України «Про боротьбу з тероризмом». Також діють: Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (1977), Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом (1997) і Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму (1999). Закон України визначає тероризм як суспільно небезпечну діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я невинних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних дій. Проведення Операції Об'єднаних сил (ООС) на території окремих районів Донецької і Луганської областей виявило низку проблем в її організаційно-правовому забезпеченні. З огляду на зміну безпекової ситуації та трансформацію характеру терористичної загрози для нашої держави антитерористичне законодавство потребує певного удосконалення. Це дозволить підвищити результативність діяльності правоохоронних органів у цій сфері.

На сьогодні в Україні тероризм має такі характерні прояви: використання «класичної» тактики терору (вибухи, залякування, диверсії тощо) не тільки в районі проведення ООС, а й в інших регіонах; застосування важкої зброї; використання цивільного населення як «живого щита»; переслідування громадян за проукраїнські настрої на окупованій території; жорстоке поводження із захопленими українськими військовослужбовцями, перешкоджання діяльності міжнародних, у т.ч. гуманітарних, організацій: недопущення гуманітарних конвоїв ООН, погрози та обстріли Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ, виведення з ладу та викрадення спостережного об-

ладнання ОБСЄ; активний пропагандистсько-психологічний маніпулятивний вплив на молодь, яка проживає в окупованих районах Донецької та Луганської областей; активне використання інтернет-мережі. В цілому методи, які використовують підтримувані Російською Федерацією збройні підрозділи квазідержавних утворень «ДНР» і «ЛНР» для досягнення своїх політичних цілей, відповідають методам діяльності угруповань, визнаних терористичними низкою країн та міжнародних організацій.

Отже, важливим кроком на сьогодні має стати: визнання у встановленому порядку незаконних збройних формувань так званих «ДНР/ЛНР» терористичними організаціями, що створить зрозумілі для міжнародної спільноти підстави для заморожування рахунків і активів таких організацій та осіб, причетних до їх діяльності, встановлення заборони на контакти з їх лідерами та інших санкцій. Це дозволить посилити позиції України у Мінському процесі, Міжнародному суді ООН, а також у переговорах з іншими державами і міжнародними організаціями з приводу порушення РФ вимог Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р. Щодо заходів, які мають бути застосовані в роботі з громадянами: постійна робота з населенням з метою формування у суспільстві відчуття захищеності та розуміння порядку дій у випадку підвищення рівня терористичної загрози. Враховуючи, що терористичної загрози не можна уникнути повністю, важливим є її сприйняття суспільством як загрози усвідомленої і контрольованої. Це знижує рівень страху серед населення, дозволяє уникнути паніки, вживати узгоджених заходів, а також зменшити наслідки терактів.

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент **Воднік В. Д.**

Садова А. О.,
Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 11 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЖІНОЧІ ЕКСТРЕМІСТСЬКІ ТА АКТИВІСТСЬКІ РУХИ

Повстанські рухи завжди тісно пов'язані з тоталітарним режимом та посттоталітарним синдромом. Мітинги, демонстрації, повстання та революції є своєрідним індикатором, які вказують на відсутність істинної демокра-

тії або її повільний розвиток, також це показник неполіткоректного та нетолерантного суспільства. Для України та інших країн пострадянського табору ця проблема є як ніколи актуальною, адже наслідки нашого минулого знаходження під тиском репресивної машини ще не пройшли. На сьогодні в світі існує велика кількість екстремістських організацій і активістських угруповань. Вони створюються задля різних цілей: політичних, релігійних, соціальних та інших. Велику роль в них почали відігравати жінки. Одними з найвідоміших їхніх представників є Pussy Riot в Росії та Femen в Україні. Панк-група Pussy Riot відстоює феміністичні погляди, вимагає дотримання прав та свобод ЛГБТ-спільноти, веде боротьбу з правоохоронними органами, відстоюють позицію «антипутінізму» та оптимальної децентралізації органів влади в Росії. Загалом представники цих течій прагнуть визнання проблеми насилля над жінкою на суспільному та навіть світовому рівні, створення сховища та притулку для жінок, які постраждали від насилля, забезпечення доступу до контрацепції та абортів, визначення політичної ідентичності жінок та чоловіків.

Політичні та соціальні напрямки діяльності Pussy Riot викликані патріархальними поглядами керівництва держави (Російської Федерації), яке у своїх виступах заявляв, що призначення жінки – це народжувати дітей та підпорядковуватися чоловікові, який є сильнішим. Зовнішня форма вираження їхніх протестів – це перформанси політичного характеру. Одним славнозвісним із них було виконання пісні «Дева Богородиця, Путіна прогони!» в храмі Христа Спасителя, який був розцінений як акт образи почуттів віруючих людей, на цій підставі вони були притягнені до кримінальної відповідальності. Проте Європейський суд з прав людини визнав в справі «Альохіна проти Росії» (засновників Pussy Riot проти Росії) порушення статей 3,5,6 та 10 Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини 1950 р.

Щодо організації Femen, то вона має теж політичне та соціальне спрямування. Це угруповання бореться проти жіночої проституції, узурпації державних посад чоловіками, вимагають також легалізації одностатевих шлюбів, виступають проти всіх представників політичних сил. Але їхні протести схожі на шоу, учасниці Femen майже завжди з'являються з оголеною верхньою частиною тіла, ведуть себе провокаційно. Вони виступають проти всіх, але залишається не зрозумілою їхня справжня ціль існування. Учасниці Pussy Riot, які теж діють екстраординарно, мають на увазі в своїй діяльності конкретний напрям – боротьбу з авторитарним режимом Путіна,

в їхніх перформансах є політичний сенс. Femen веде боротьбу з «вітряним млином» і при цьому створюють погану репутацію українському жіноцтву.

Отже, політична, економічна та соціальна ситуація в країні не може не впливати на суспільні настрої. Сучасне покоління з прогресивним мисленням намагається впровадити нові гуманістичні та демократичні погляди та цінності. Водночас, через те, що залишилися колишні авторитарні методи управління, панує консервативне бачення світу та економічне неблагополуччя, які поки що не можливо подолати. В цій ситуації діяльність спротиву активістських рухів здебільшого без визначених цілей, має такий же імітаційний характер, як і більшість дій влади (наприклад, щодо подолання корупції).

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Волянська О. В.**

Сало Д. С.,
міжнародно-правовий
факультет, 2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПОЛІТИЧНІ ЗООМОРФІЗМИ В МОВІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Однією з провідних тенденцій розвитку сучасних соціально-політичних досліджень є аналіз функціональних виявів мовних одиниць з урахуванням їх комунікативно-прагматичних особливостей у різних типах текстів, зокрема медіадискурсу. До одиниць, широко використовуваних у сучасних медіатекстах і пов'язаних із вираженням оцінки, відносять і зооморфізми. Однією з важливих рис мовлення взагалі і публіцистичного зокрема є оцінність. Оцінку розглядають як додатковий компонент значення мовної одиниці, що передає суб'єктивне ставлення мовця до дійсності поряд з емоційністю, експресивністю та образністю. Метафоричні назви тварин є носіями виразних оцінних характеристик політиків. Дібраний фактичний матеріал дав змогу визначити такі типи частково оцінних значень зооморфізмів, які переважають у досліджуваних публіцистичних текстах.

Ідеологічна оцінка (вказує на ставлення об'єкта оцінки до узаконеної суспільством державної або світової політики): *«Голуби миру» шуліками*

залишилися... (*хижий птах з родини яструбових*). Для характеристики діяльності представників колишньої влади автор використав оцінний потенціал традиційних символів миру і війни – голуб і шуліка. Щоправда, вислів *голуби миру* взято в лапки, що вказує на вживання його з протилежним значенням для загострення оцінки вдаваності намірів, лицемірства згаданих політиків.

Соціальна оцінка (людина як суспільна одиниця): «На питання журналістки Фаріон засміялася і сказала: *«Орлиця не звітує перед гіснами»*. Контекст містить елемент прямої мови – самохарактеристики жінки-політика, яка вдалася до влучної алегорії: *Орлиця* – горда, волелюбна особистість; а *гісна* – символ підступності – з такими негативними характеристиками пов'язують подекуди нечесну діяльність журналістів.

Морально-етична оцінка: *«Як розрізнити «тилового пацюка» і «не пацюка»?»*. Цей військовий жаргонізм негативно забарвлений, оскільки передає відповідне оцінне ставлення до такого типу людей. Але автор, наголошує, що серед тиловиків є різні люди. І тих, хто не відповідає усталеному уявленню про боягузтво, називає номеном «не-пацюки», у якому заперечна частка «не» нівелює значення відомого вислову, замінюючи його на позитивне.

Естетична оцінка: *«Олена Живкова розповіла ТСН.іа про те, що таке «донецьке бикобо»*. Такий оцінний номен ужито для висміювання несмаку. Естетичне оцінне значення поєднується з раціональним: поведінка особи, яка оточує себе зовнішніми атрибутами розкоші, теж свідчить про її інтелектуальний рівень.

Досліджуючи прагматику зооморфізмів, робимо також висновок про способи їх актуалізації (*способ «монтажу» в певному контексті зоонімів з іншими мовними одиницями*). Вони функціонують як самостійні оцінні номени: *«У своїй банці павук. Харків Геннадія Кернеса»*. У заголовку до статті метафора *павук* слугує узагальненій характеристиці стосунків у владних структурах. Образна конотація номена мотивується його асоціативним зв'язком з порівнянням *як павуки в банці* – про непримиренні, ворожі стосунки. Однина іменника *«павук»*, займенник *«свій»* надають конкретики в оцінці: владна людина, яка не терпить конкуренції. Часто ним є вживання перифразів (непряма згадка об'єкта не шляхом називання, а опису) *«Приховані лідерські задатки Білла Гейтса перетворили сором'язливого, на перший погляд, класичного «ботана» з Сіетла на «акулу» світового бізнесу»*. Оцінність посилюється контекстуально: оскільки в ньому домінує ознака

«агресивний», він семантично контрастує з висловом *класичний ботан* (про сором'язливу людину). Хоча, слід зазначити, вислів *акула світового бізнесу* щодо Білла Гейтса набуває позитивного оцінного забарвлення, зумовлене образом людини, яка заробила великі статки власним розумом. Потужним експресивним засобом постають зоофразеологізми: *«Передвиборчий скандал у США: намагаючись втопити Клінтон, хакери Путіна можуть підкласти свиню Трампу»*. (Зробити гидоту або неприємність кому-небудь, причому обов'язково таємно).

Контекст показовий щодо механізму творення експресії: розмовний фразеологізм ужито в заголовку до статті про міжнародну політику, такий стильовий контраст сприяє посиленню виразності тексту. Помітним є вживання прецедентних одиниць *«Росія Путіна – це королівство кроликів, яким обіцяють безплатну цвітну капусту. Прочитавши філософську казку Фазіля Іскандера, ми зрозуміємо, що Путін – це не удав, це король кроликів, яких він загіннотизував»*. Текст побудований на асоціаціях із сатиричним твором «Кролики та удави» і використаний для оцінки політики президента Росії і росіян, які сліпо вірять пропаганді. Зооморфізми виконують різноманітні функції. Доволі помітним є залучення зооморфізмів до творення оцінних характеристик відомих політиків. Часто навіть з'являються «тваринні» образи, за якими вгадуються відомі люди. У мові українських ЗМК певний час активно функціонував номен «московська зозуля» щодо жінки-політика Юлії Тимошенко. (Цю оцінну характеристику їй дав в емоційному інтерв'ю Олег Ляшко. Мета такого слововживання – принизити образ опонента: *«Ця московська зозуля, одягнена у українські вишиванки, намагалася чужими руками реалізувати Путінський кремлівський план по захопленню влади. Моєї злості немає меж»*, – заявив Ляшко». Її підхопили періодичні видання: *«Ляшко просить забрати громадянство у «московської зозулі» Тимошенко»*, *«Зозуля» пролетіла: партія Тимошенко зазнала серйозних політичних втрат*). В образній назві закладена фольклорна символіка зради. Цікаво, що поступово вислів набув узагальненого значення, характеризуючи поведінку одіозних жінок у політиці: *««Геть московських зозуль» – Савченко почала розплачуватися за таємні зустрічі»*. Образна природа зооморфізмів робить їх помітним експресивним засобом, за допомогою якого мовець стилістично увиразнює текст: *«Начальник Південно-Західної залізниці Олексій Кривошишин: «Укрзалізниця» завжди розглядалася як дійна корова»*.

Зооморфні оцінки часто загострюються до іронії. За нашими спостереженнями, наприкінці календарних років у періодичних виданнях показовими є сво-

єрідні «політичні гороскопи»: *«Які звірі сплять в Яценюкові, Ляшчу і Парасюку. Політики, як відомо, теж люди, а отже ніщо тваринне їм не чуже.* Спостерігаємо характеристику образу відомих політичних осіб через зіставлення з тваринами (стаття супроводжується відповідними зображеннями). Іронічну тональність контексту відразу задає сполучення зі зменшено-пестливою назвою милі звірятка, хоча читач усвідомлює, що оцінка буде негативною.

Для привернення уваги читача, творення інтриги зооморфізми часто використовують у заголовках статей. Так, у газеті «Україна молода» протягом року було опубліковано низку матеріалів про російську агресію щодо України. У заголовках автор використовує назву *ведмідь* – етнокультурний символ Росії. Уважаємо також, що відповідні заголовки виконують ігрову функцію, оскільки читач має актуалізувати свої фонові знання та встановити їхній зв'язок із символічним наповненням назви тварин. Найбільш яскраво ігрова функція реалізована в статті *«Підсумки 2015-го: вівці, барани і вовки в овечих шкурах»*. Зооморфні образи використано для негативної оцінки діяльності представників влади (вперті барани) і недалекоглядності простих громадян (довірливі вівці). Творенню експресії й оцінці слугує накопичення в тексті фразеологізмів.

Отже, дослідження зооморфізмів у мові ЗМК засвідчило їх продуктивність у вираженні гострих суспільно-політичних оцінок. Вони стають яскравими образно-символічними назвами, за якими вгадуються відомі особи. Разом із тим, активне обігрування зооназв увиразнює тенденцію сучасних медіа до пошуку нових експресивних засобів.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Підкуркова І. В.**

Свистун А. Ю.,
фінансово-правовий факультет,
2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

УЧАСТЬ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Одним із компонентів політики є вибори. Кожен громадянин може впливати на політичний процес в своїй країні. Саме безпосередню участь у по-

літичному житті держави є важливою основою формування політичних процесів. Слід зауважити, що вкрай необхідно користуватися можливостями впливу на реалізацію і прийняття державних рішень, а також на вибір представників у державних інститутах влади. На сьогоднішній день, ми бачимо зростання значимості політичної участі населення, шляхом залучення широких мас у державне життя, задля ефективного функціонування державного механізму на користь суспільства та країни. На мою думку, громадянин, який має духовну орієнтацію, засновану на політичних знаннях, може активно і безперешкодно брати участь у політичному процесі. Кожен член соціуму вирішує, який вид державного управління або політична ідеологія підходить його світогляду. Але, слід зауважити, що в даний час проявляється нерівність політичної участі, яка характеризується поділом соціальних груп. Одним із прикладів розкриття цієї проблеми є робота Бабенко С. С «Нерівність політичної участі в сучасному українському суспільстві», а саме аналіз участі громадян у виборах та чинники, які впливають на це. Так, електоральна, помірковано чи радикально протестна частка населення складає більший відсоток ніж у попередні роки. Велика кількість чинників зумовлюють таку ситуацію, серед таких головними є : недовіра українським засобам масової інформації, становище на Донбасі, недовіра патрульній поліції, посадовим особам чи взагалі владному механізму. Мені здається, що при вирішенні цієї проблеми слід урахувати участь молоді та мешканців сіл, що також означає авторка. Крім того, важливим аспектом, який впливає на участь громадян у політичному процесі є саме незнання свого виборчого права, конкретних реалій державних проблем та методів впливу на покращення становища в країні. Під цим я маю на увазі що, немає якихось обмежень, жорстоких правил, щодо бути причетним до політичного життя власної Батьківщини. Адже, ніхто не має права примушувати виборців до участі або неучасті в голосуванні. Так само ніхто не має права перешкоджати вільному волевиявленню громадян. Про це говорить власне Конституція України: стаття 69 «Народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії», стаття 70 «Право голосу на виборах і референдумах мають громадяни України, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років», стаття 71 «Вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Виборцям гарантується вільне волевиявлення». Звісно не заперечується і пасивна участь осіб у політичному житті. В кожного із нас

залишається право утримуватися від участі у виборах та займати місце абсентеїстів. На мій погляд, така позиція не йде на користь і державі, і власне індивідам. В першу чергу віддаючи свій голос за відповідного кандидата, ми вирішуємо, обираємо своє майбутнє, робимо внесок в «скарбничку» нашого суспільства та підвищуємо рівень громадянського активізму, який на даний час складає лише 14%. Хоча і пасивна участь населення залежить не лише від власних міркувань людей, а від політики, яка проводиться стосовно цього питання.

Отже, я вважаю, що будучи громадянином України одним із наших обов'язків є впливати на політичні процеси в нашій країні, безпосередньо одним із найпростіших засобів є участь у виборах. Кожен повинен ставитися до цього з відповідальністю та серйозно тому, що це є можливістю змінити майбутнє. Також, держава повинна виховувати довіру у людей, поширювати громадянський активізм серед населення, мати чітку політику у вирішенні сучасних соціально-економічних, політичних та культурних проблем.

*Науковий керівник: доктор політичних наук, професор **Поліщук І. О.***

Семененко Т. В.,
Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 2 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

МОЛОДЬ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Сьогодні ми є свідками формування і розвитку нового типу суспільства, в якому будь-яка людина за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій може отримувати, переробляти та розповсюджувати інформацію. Такий процес значним чином впливає на критерії та норми життєдіяльності членів суспільства. Молодь, будучи вразливою соціально-демографічною групою, зазнає великого впливу у контексті соціалізації в інформаційному суспільстві. Під терміном «соціалізація» розуміють складний і тривалий процес становлення індивіда у системі соціальних зв'язків і відносин, його активної взаємодії з оточенням, наслідком якої є засвоєння зразків поведінки, соціальних норм та цінностей, необхідних для його успішної життєді-

яльності у цьому суспільстві. Соціалізація супроводжує людину протягом всього її життя, але саме у молодому віці закладаються найважливіші елементи, які мають великий внесок у подальшому. Проблема соціалізації молоді саме в інформаційному суспільстві полягає у швидкій інформаційній динаміці, яка має великий вплив на формування свідомості, мислення та поведінки молодих людей. Сучасна молодь є найактивнішим користувачем засобів масової інформації, це пов'язано з тим, що, порівняно із старшими поколіннями, вона більш зацікавлена у процесах, які відбуваються на тлі інформаційного поля. Таким чином, створюється велика відмінність у сприйнятті поколіннями базової духовно-культурної структури та розумінні основоположних інститутів суспільства. Інформатизація суспільства для молоді має як позитивні, так і негативні наслідки. Авжеж, не можна заперечувати, що цей процес став неймовірним кроком уперед. Це знаходить свій вияв у появі нових можливостей для молоді у комунікаційних процесах; пошуку необхідної інформації за лічені хвилини; формуванні глобального інформаційного простору та ін. Однак, у чому ж полягає негативний бік цих можливостей? Найбільш суперечливим досягненням інформатизації для молодого покоління, на мою думку, є поява соціальних мереж, а саме, роль, яку вони відіграють у житті сучасної молоді. Поглиблюючись у віртуальний світ, не до кінця сформована особистість легко піддається перевагам інтернет-системи. Наслідком цього, може бути самоізоляція індивіда; втрата здатності до неопосередкованого, жвавого мислення; поява психічних захворювань.

Отже, можна зробити висновок, що соціалізація молоді в інформаційному суспільстві найбільше характеризується суперечливістю і внутрішньою конфліктністю. Це насамперед пов'язано з існуванням великої кількості неоднозначних питань, правильні відповіді на яких неможливо надати. З одного боку, наразі молодь володіє набагато більшим запасом інформації, порівняно з минулими поколіннями. Це відкриває невичерпний перелік можливостей реалізації свого потенціалу, соціальної і професійної адаптації у майбутньому. З другого боку, сучасна молодь перебуває під великим впливом осмислення досвіду попередніх поколінь; кардинальних змін традиційних цінностей та інститутів суспільства. Вихід з цього ці індивіди вбачають у «втечі» до соціальних мереж. Наслідком надалі виступає підміна відчуття реальності; ілюзія інтегрованості у соціальні процеси і втрата неопосередкованої присутності у своєму житті.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор Требін М. П.

Семеняка В. В.,
Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 9 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність даної теми полягає в тому, що в даний час, коли в нашій країні швидкоплинно змінюються всі суспільні відносини і соціальні інститути, вивчення особливостей соціалізації молоді стає особливо затребуваною дослідної проблемою. Окрім цього, молодь – це одна з найбільших соціально-демографічних груп нашого суспільства, і з кожним роком все більше кількість молодих людей, випускників навчальних закладів, які прагнуть знайти своє місце в соціумі. Для вивчення даної теми необхідно, перш за все, дати визначення поняттям «молодь» та «соціалізація». Соціалізацію можна розглядати як процес формування людини як особистості, її соціального становлення, включення особистості у різні системи соціальних відносин, інституцій і організацій, засвоєння людиною знань, норм поведінки тощо [1, с. 61]. Одне з перших визначень поняття «молодь» дано в 1968 р. соціологом В. Т. Лісовським: «Молодь – покоління людей, що проходять стадію соціалізації, засвоюють, а в певному віці вже засвоїли, освітні, професійні, культурні і інші соціальні функції. Залежно від конкретних історичних умов вікові критерії молоді можуть коливатися від 16 до 35 років». Суспільству перехідного періоду, яким на даний час є українське суспільство, притаманні явища та процеси, пов'язані з економічними, політичними, а також соціальними перетвореннями, які не можуть не впливати на процес соціалізації молоді [2, с. 246].

Сім'я є головним інститутом соціалізації, через який людина засвоює основні соціальні знання, набуває моральні вміння і навички, сприймає певні цінності та ідеали, необхідні їй для майбутнього життя в даному суспільстві. Не менш важливою є освіта. Це процес засвоєння знань, умінь і навичок. Основний шлях отримання освіти – навчання у різних навчальних закладах. Таким чином, освіта вирішує завдання ідеалізації особистості, її культури, фізичного та морального розвитку, отримання загальної і професійної освіти. Проте в процесі отримання знань здійснюється і виховання, прищеплюються навички поведінки в суспільстві. Все більше молодих

людей пов'язує можливість досягнення життєвого успіху з високим освітнім рівнем. Ще один чинник, який впливає на процес соціалізації, – ринкові відносини. З одного боку, становлення сучасних ринкових відносин в Україні дає молодим людям можливість реалізації широкого спектра ідей, забезпечує свободу вибору. Проте реалізація цих ідей багато в чому залежить від матеріальних ресурсів. Як відомо, на сьогодні в Україні близько 60% населення перебувають за межею бідності. Така невтішна статистика дає підставу припустити, що основна перешкода для реалізації молоддю своїх ідей – низький матеріальний рівень життя. Звідси і підвищення еміграційних настроїв серед молодих людей.

Тому можна дійти висновку, що державна молодіжна політика України і центр уваги всіх соціальних інститутів повинні бути спрямовані на створення необхідних економічних і соціальних умов для розвитку молоді, сприяти формуванню її творчої активності, здібностей навичок, адже молодь для будь-якого суспільства є його майбутнім.

ЛІТЕРАТУРА

1. Москаленко В. В. Соціалізація особистості: Монографія. Київ: Фенікс, 2013. 540 с.
2. Тащенко А. К. Соціалізація молоді в умовах становлення нових суспільних відносин. *Збірник наукових праць молодих вчених та аспірантів «Економіка та підприємництво»*. Київ: КНЕУ, 1997. С. 246–251.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Требін М. П.**

Сиротин І. П.,

Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 4 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Україна є демократичною, соціальною державою, яка обрала для себе європейський шлях розвитку. Для того, щоб досягти поставленої мети необхідно ще декілька десятиліть, і, таким чином, майбутнє нашої держави за-

лежить від нашої молоді. Отже, запорукою щасливого майбутнього є успішна молодь. Чи не найважливішим фактором визначення майбутнього сучасної молоді є їх сьогоденні орієнтири та цінності. Тому, на нашу думку, тема ціннісних орієнтирів української молоді в умовах сучасного суспільства є дуже актуальною. Молодь є енергійною, рушійною силою, що займає важливе місце у розвитку суспільства. Вивчення її світогляду, з огляду на визначальну роль для майбутнього розвитку суспільства, є нагальною проблемою. Інститутом соціології НАН України було проведено дослідження пріоритетності цінностей молоді, за останнє п'ятиріччя. Соціологи виокремили домінантні, субдомінантні, цінності середньої важливості та малозначні цінності. Так, на перше місце молодь завжди ставить здоров'я, як цілої нації, так і власне. Окрім здоров'я, домінантними завжди залишаються міцна сім'я, благополуччя дітей та матеріальний добробут.

Субдомінантними, тобто такими цінностями, які є менш важливими за вищезазначені виокремлюють: цікава робота, державна незалежність України, створення рівних можливостей в суспільстві, достатній освітній рівень, суспільне визнання, демократичний розвиток країни, можливість висловлювати свою думку з будь-яких питань, не побоюючись за власну свободу, відсутність значного суспільного розшарування. До категорії цінностей середньої значущості дослідниками було віднесено: незалежність у справах, судженнях, вчинках, національно-культурне відродження, розширення культурного кругозору, можливість підприємницької ініціативи, можливість критики і демократичного контролю рішень владних структур. До малозначних ціннісних орієнтирів молоді належить участь у релігійному житті та участь у діяльності політичних партій. Отже, підсумовуючи результати дослідження Інституту соціології НАН України, можна зробити наступний висновок. Природно, що на перше місце молоді люди ставлять власне здоров'я та здоров'я власної родини. Однак, прикрою є статистика, яка демонструє, що суспільний добробут та розвиток Української держави припадає до категорії субдомінантних пріоритетів та пріоритетів середньої значущості. Життєві цілі і пріоритети молоді змінюються з віком: для молодих людей у віці 14–19 років основними життєвими пріоритетами є освіта і робота, для людей у віці 20–24 років – робота, для молоді 24–34 років життєві пріоритети, у першу чергу, пов'язані з народженням та вихованням дітей. З віком знижується пріоритетність пошуку коханої людини або одруження (найчастіше тому, що молоді люди досягають цієї цілі) і підвищується значимість цілей, пов'язаних з дітьми, зароблянням грошей та здоров'ям.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна зробити наступні висновки. На даний момент, наша держава недостатньо опікується молоддю, тому, часом ціннісні орієнтири деяких прошарків молоді не є належними для розбудови сучасної України. Для того, щоб уникнути цієї проблеми, необхідно з боку держави більше зусиль приділяти вихованню молодого населення, створювати підґрунтя для особистого розвитку кожного з них. Адже дійсно, чим більше держава буде концентрувати свою увагу на розвиток молодого покоління, а також на підвищення і зміцнення їх соціально-економічної підтримки, тим більше перспектив і прогресу молодь дасть державі у майбутньому.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Требін М. П.**

Склезь О. А.,
Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 11 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Останнім часом у зв'язку з демократизацією та децентралізацією в Україні гостро постало питання щодо розвитку громадянського суспільства. Підхід до тлумачення терміну «громадянське суспільство» різнився залежно від історичних етапів розвитку людської цивілізації. Вперше його використав Аристотель для позначення об'єднання вільних і рівних громадян, що протиставлялося сім'ї. В епоху Модерну Т. Гоббс визначав цей термін шляхом протиставлення природного суспільства (де ведеться війна всіх проти всіх) та суспільства, у якому створено державу. Видатний німецький філософ Г. В. Ф. Гегель трактував громадянське суспільство як спеціальну ланку між патріархальною сім'єю та державою, яка включає в себе інституції, покликані покращити добробут громадян. Відповідно, завданням держави є підтримка функціонування таких інституцій та визначення сфери їх впливу. На сьогодні громадянське суспільство розуміється як сукупність недержавних організацій, які існують паралельно із державою і бізнесом та представляють волю та інтереси громадян. Воно включає в себе сім'ю і приватну сферу,

різні об'єднання (професійні, творчі, спортивні тощо), що охоплюють всі сфери суспільного життя.

Основними властивостями громадянського суспільства є: особлива автономність суспільної сфери, відокремленість від держави, економіки та сім'ї; воно побудоване на засадах свободи та рівності, що включає в себе свободу слова та мирних зібрань, визнання людини найвищою соціальною цінністю, гарантії прав і свобод людини і громадянина; політичне, економічне та духовне різноманіття, неможливість монополії жодної з соціальних сил; поширення принципу солідарності, що включає у себе можливість поставити себе на місце іншого, зрозуміти його вимоги та побажання. У громадянському суспільстві переважає довіра, взаєморозуміння та допомога.

В сучасній Україні створення стабільно діючого громадянського суспільства є пріоритетним завданням. Вперше зорієнтованість державної політики на побудову громадянського суспільства були змістовно виявлені ще в Декларації про державний суверенітет України. Однак, через запеклу боротьбу за владу між різними політичними силами, цей принцип не знайшов ґрунтового відображення у Конституції 1996 року. До того ж, не усі положення Конституції на сьогоднішній день реалізуються повною мірою. Наприклад, в Україні досі не створена насправді ефективна судова система, про що свідчить найбільша кількість позовів українських громадян до Європейського суду з прав людини, що демонструє неспроможність розв'язувати конфлікти між громадянами за допомогою національних ресурсів. Це дуже негативно відображається на функціонуванні громадянського суспільства в Україні, оскільки люди не відчувають необхідної політичної та матеріальної підтримки з боку держави. Іншою дуже суттєвою перепоною на шляху формування громадянського суспільства в Україні є наявність застарілих принципів та системи цінностей, сформованих за часів тоталітарного режиму Радянського Союзу. Зазначимо, що основним фактором утворення громадянських інститутів є високий рівень самоорганізації та політичної активності кожного окремого індивідуума та суспільства в цілому. На жаль, за умов командної економіки, у населення відсутні навички самостійно приймати рішення та координувати свої дії, оскільки усі звикли виконувати розпорядження «зверху», а не проявляти власну креативність. На жаль, більшість українців і досі лякає наявність приватної власності та нерівність доходів. Професор філологічних наук О. М. Білоус стверджує, що досягти успіху у цій сфері можна лише шляхом ввічкнення на повну потужність особливого українського ресурсу і механізму саморозвитку, механізму над-

зусиль у системі об'єднаної всенародної нації, а також механізму інтелектуалізації розвитку суспільства на основі наявного науково-технічного потенціалу, економічної демократії, підтримки ініціативи та самодіяльності громадян. До того ж, проблемою українського суспільства є відсутність у більшості громадян чіткої політичної позиції. Люди не бажають заглиблюватися у питання політики, оскільки впевнені, що від них «все одно нічого не залежить». Таким чином, люди не бажають витратити час на участь у громадських організаціях, а їх позиції залишаються нечіткими, обумовленими, насамперед, сімейними зв'язками. Постає проблема у створенні впевненої автономної особистості, збільшенні рівня довіри громадян один одному на державі в цілому. Традиційний страх «не своїх», пристрасть до підозрливості заважають громадянам об'єднуватися навіть навколо спільних інтересів.

Отже, на нашу думку, найбільш вдалим вирішенням проблеми нерозвинутого в Україні громадянського суспільства є створення політичною елітою переконливої консолідуючої ідеї. Також слід підвищувати правову культуру населення задля ліквідації пануючого у країні правового нігілізму та політичної пасивності.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Волянська О. В.**

Скорик А. М.,
Слідчо-криміналістичний
інститут, 2 курс, 2 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПАРТІЙНА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Політичні партії відіграють визначальну роль у процесах державотворення, формування політичних еліт та лідерства, виборчих кампаніях, розвитку парламентаризму, модернізації суспільства. Їх існування та діяльність у більшості сучасних держав є загальновизнаною нормою та трактується як невід'ємний атрибут демократичного способу здійснення державного управління. Суспільна роль політичних партій виступає предметом міждисциплінарних досліджень, її аналізують представники політичної науки, консти-

туційного права, історії, економіки, соціологічної науки та інших суспільних та гуманітарних дисциплін. Дослідженню діяльності політичних партій присвячено роботи багатьох зарубіжних та вітчизняних авторів, серед яких слід назвати: М. Дюверже, В. С. Журавського, В. І. Кафарського, О. Б. Ковальчук, В. В. Лапаєвої та ін.

У ст. 2 Закону України «Про політичні партії в Україні» наведено таке поняття політичної партії – це зареєстроване згідно із законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має на меті сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах. Сьогодні в Україні створено багато політичних партій і їх кількість могла б дати підстави для оптимістичного висновку про те, що інтереси фактично всіх основних соціальних груп, верств і прошарків населення мають бути добре представлені цими інституціями, але на практиці все не так добре.

Охарактеризуємо деякі проблеми партійної системи України. У сучасній українській політичній системі політична партія є товаром. Ввівши в Інтернеті запит «купити політичну партію», бачимо оголошення, що можна придбати партію із зареєстрованими партійними осередками в Україні. Ще однією проблемою функціонування політичних партій в Україні, є те, що партії фактично не виражають волю народу, а є інструментами упродовження рішень вузької групи людей. Також партії не приймають (або не дотримуються) стратегічних програм розвитку. Відповідно, вони не обмежені в своїй діяльності певними директивами, а діють, керуючись лише політичними та економічними інтересами. Вищезгадані проблеми можуть призвести до посилення відірваності політичних партій від суспільства, їх одержавлення, перетворення більшості громадських об'єднань на зручний інструмент маніпулювання суспільством. Якісна розбудова української багатопартійності потребує постійної уваги науковців з огляду на динамічні зміни в сучасному партійному середовищі. Задля більш ефективного функціонування політичних партій необхідно: запровадити ефективний і неупереджений контроль за їх діяльністю; створити умови для зменшення кількості партій стимулюванням їх об'єднання; встановити ефективні, превентивні та дієві санкції за порушення партіями вимог законодавства.

Отже, проаналізувавши деякі проблеми функціонування політичних партій в Україні, можна стверджувати, що законодавцві варто доопрацювати та удосконалити її нормативно-правове наповнення з обов'язковим вра-

хуванням зарубіжного досвіду, що сприятиме забезпеченню більш ефективного функціонування цього інституту.

Науковий керівник: доктор політичних наук, професор **Поліщук І. О.**

Скребцов Д. С.,
Інститут для підготовки кадрів для
Служби безпеки України, 2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПЕРЕМОВИНИ ЯК ЗАСІБ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ

«Раковою пухлиною» людства середини ХХ – початку ХХІ століть став міжнародний тероризм. Його початок фахівці визначають захопленням терористами заручників з числа олімпійської збірної Ізраїлю. Непідготовленість, розгубленість владних структур призвели до провалу переговорів. В результаті був застосований інший метод – штурм з використанням зброї, що закінчилося загибеллю всіх 9-ти олімпійців. Втім, це був лише початок історії терактів. В ході антитерористичних операцій перед силовими структурами завжди поставало питання – розпочинати перемовини з терористами чи одразу вдаватися до силового методу? Серед фахівців в галузі міжнародної антитерористичної політики і досі немає одностайної згоди щодо відповіді на це питання.

Ціль перемовин зазвичай визначається, як улагодження конфлікту із терористами. Втім, в історії дуже мало випадків, коли терористи йшли на поступки владі, а конфлікт був врегульований мирними засобами. Отже, часто метою перемовин є сповільнення темпу теракту, можливість виграти час, який дасть змогу підготувати силову операцією. Ігнорування «чистих перемовин» мало місце в багатьох операціях з визволення заручників. Прикладом було захоплення палестинською організацією ізраїльських пасажирів літака, який потім приземлився в Уганді. Влада Ізраїлю одразу вступила в контакт з терористами, проте цей процес йшов дуже повільно. Через достатній для підготовки штурму час внаслідок таємної операції з маскуванням штурмової групи під кортеж президента Уганди було звільнено 102 заручники з 106. Незважаючи на те, що операцію було визнано успішною, заги-

нуло 4 людини. В даному випадку перемовини відігравали важливу роль з затягування часу для надання можливості підготувати спецгрупу для штурму. Так, заручників було звільнено саме за допомогою штурму, проте саме фактор перемовин став ключовим у операції.

Також слід зазначити, що тривалі перемовини можуть сприяти зменшенню бойової ефективності терористів. В рекомендаційних підручниках Академії МВС РФ щодо психологічного забезпечення перемовної діяльності співробітників МВС вказується, що в кульмінаційній фазі перемовин важливо зменшити пильність терористів шляхом звернення уваги на «раптові» проблеми з виконанням умов. Це надає змогу знайти шпарини у їхньому плані. Ідеальною ілюстрацією до цього є теракт в грудні 1996 р. у японському посольстві в Лімі (Перу), де терористичною організацією «Революційних рух імені Тупака Амару» було захоплено близько 500 заручників. Унаслідок надзвичайно тяжких перемовин через 4 години були звільнено всіх жінок. Країни, чиї заручники були захоплені, відправили до резиденції своїх емісарів. В свою чергу, від імені терористів вели перемовини наявні серед заручників дипломати. Через добу було визволено ще 10 осіб, а через 14 днів – ще 220 осіб. Перуанським поліцейським вдалось переконати терористів у тому, що ці заручники не становлять ніякої значущості для терористів. До того ж, злочинцям було запропоновано переліт на Кубу, де їм гарантував прихисток Фідель Кастро. Внаслідок такої політики пильність терористів поступово засліплювалась. До посольства була організована щоденна доставка їжі, напоїв, медикаментів та одягу, кожен день туди приходили прибиральники та представники Червоного Хреста. До того ж, терористи почали активно вступати в спілкування із заручниками. Все це стало причиною того, що за 100 днів терористи настільки пристосувались до цього становища, що почали грати щодня в футбол та не ходити зі зброєю. Всі ці фактори дали змогу провести вдалий штурм, внаслідок якого загинув 1 заручник та 2 спецпризначенці. Незважаючи на це, загалом було врятовано 489 осіб. Терористи розробили план захоплення та розташування захоплених в будівлі настільки якісно, що будь-які силові дії на початку спричинили б сотні жертв серед заручників. Тож іноді перемовини не тільки відіграють допоміжну роль, а й є просто необхідними, як в даному випадку.

Отже, вважаємо, перемовини – важлива складова будь-якої антитерористичної операції, без якої нейтралізація теракту виявиться більш складною. Перемовини на початковій фазі операції дають змогу сторонам обмінятися вимогами та пропозиціями, «силовикам» виграти час на підготовку дій,

вплинути на моральний стан терористів. Якщо перемовини не призводять до досягнення згоди між сторонами, то хоча б полегшать виконання силової операції, що може значно вплинути на її результат та максимально зменшити кількість жертв.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор **Позрїбна В. Л.**

Скрипник Р. В.,

Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА, ТИПИ ТА ФУНКЦІЇ

Політична культура є одним з основоположних елементів політичної системи суспільства. Дане поняття є інтегральною характеристикою політичної свідомості соціуму, відображаючи юридичну компетентність громадян і політичних діячів, їх поведінку, що в свою чергу впливає на формування державних інституцій та їх зв'язок з громадянським суспільством. Термін «політична культура» вперше з'явився у працях німецького просвітителя XVIII ст. – Й.-Г. Гердера. До нині у політичній науці немає єдиної концепції цього поняття, тому виділяють декілька підходів до його розуміння: *психологічний* (школа Г. Алмонда): політична культура розглядається через психологічні орієнтації на соціально – політичні об'єкти і процеси; *комплексний* (Д. Мервік, Р. Такер): політичній культурі притаманно все те, що відбувається у політиці, тобто вона не має специфічного змісту; *об'єктивістське трактування* (Л. Пай, Д. Поль): політична культура визначається як сукупність норм і зразків політичної поведінки; *евристична концепція* (С. Гантінгтон): політична культура розуміється як гіпотетична нормативна модель бажаної поведінки; *соціопсихологічний* (Р. Карр, Д. Гарднер): акцент робиться на об'єктивних соціальних чинниках, що визначають сутність політичної культури.

Політична культура являє собою рівень, характер та зміст політичних знань громадян, їх поведінки та участі у житті держави, а також ступінь

розвитку власне політичних відносин, що виникають у даному суспільстві. Таким чином, можна зазначити, що це історично обумовлена сукупність загальноприйнятих способів, правил і норм політичної взаємодії, які відображають досвід, традиції, інтереси соціальних суб'єктів у вигляді системи фундаментальних політичних цінностей і моделей поведінки. Отже, виділяють такі основні структурні елементи політичної культури як політичний досвід, свідомість та поведінка. Політичний досвід людства, отриманий у ході історичного розвитку впливає на формування політичної свідомості, яка накладає відбиток на поведінку представників соціуму, що у свою чергу обумовлює структуру політичної культури. Він є основою розвитку політичної культури і фіксує знання людства, наднаціональних та національних спільнот, що сформувалися у процесі історичного пізнання, та виражаються у різних формах, принципах, зв'язках, обумовлюють політичну свідомість і затверджують зразки поведінки. Ставлення до політики та влади, мотивація до участі у житті суспільства відображається у такому елементі, як політична свідомість, а саме крізь систему ідейно – політичних цінностей, переконань, з урахуванням яких виробляються стійкі і значимі орієнтації у політичній системі. Політична поведінка є практичною взаємодією людини і суспільства, яка характеризується різними формами політичної участі – від активної до неучасті взагалі. Отже, вона проявляється у діяльності індивідів та визначає власне рівень політичної культури людей.

Варто зазначити, що політична культура – це складний та неоднорідний комплекс, що сформувався у ході історичної еволюції, тому для кожної епохи характерним є свій тип політичної культури. Класичною вважається типологізація, запропонована Г. Алмондом і С. Вербою: *патріархальний тип*, що характеризується відсутністю інтересу громадян до політичного життя, необізнаністю у політичних проблемах та орієнтацією на місцеві цінності (громада, рід, вождь тощо); *підданський тип* орієнтується на інтереси держави, маніпуляції політичних діячів, але індивідуальна політична активність невисока, оскільки у громадян немає уявлення про їх здатність впливати на політичні процеси у державі; *активістський тип* передбачає активну залученість громадян у політичне життя суспільства, участь у виборах, намагання впливати на прийняття важливих політичних рішень та прагнення до реалізації політичних інтересів, спираючись на свої конституційні права. Однак, у реальності переважно зустрічаються змішані типи політичної культури. Одним з оптимальних варіантів є тип, який

називається «громадянська культура». Цей тип містить у собі активістський як основний і доповнюється певними елементами патріархальної та підданської культури.

Іншою поширеною типологією є поділ на фрагментарну та інтегровану культури. Їх розрізняють за ступенем узгодженості між членами суспільства основних політичних цінностей. Фрагментарна характеризується відсутністю згоди щодо політичного устрою країни та довіри до уряду, соціальними конфліктами між окремими групами суспільства. Інтегрована культура навпаки передбачає довіру у політичних відносинах соціальних груп та підтримується загальним матеріальним добробутом. Крім того, виділяють інші типології політичної культури: за типами цивілізацій, чи то взаємовідносин між учасниками політичного процесу, соціальним рівнем носіїв культури, а також за типом політичного режиму.

Аналізуючи поняття політичної культури варто виділити її функції, що характеризуються її роль у політичній системі суспільства: *пізнавальна* – формування серед громадян необхідного рівня обізнаності у політиці, становлення їх поглядів та політичної компетентності; *інтеграційна* – утворення в рамках існуючої політичної системи того політичного ладу, що сприяє підвищенню ефективності управління в державі; *комунікативна* – досягнення взаємозв'язку між учасниками політичного процесу відповідно до ієрархії політичної системи суспільства, а також накопичення політико – історичного досвіду; *функція забезпечення соціального прогресу* – створення сприятливих умов для якісного розвитку політичної системи суспільства; *нормативно-регулятивна* функція – формування та закріплення у суспільній свідомості політичних установок і норм поведінки, що втілюються у важливих політичних рішеннях держави; *виховна* – функція політичної соціалізації, тобто становлення індивіда як особистості, громадянина. Функції політичної культури дають можливість усвідомити масштаб її впливу на життя суспільства, оскільки вона пронизує всі відносини, що виникають під час політичного процесу.

Отже, політична культура – це динамічне явище, що формується у ході історичного розвитку суспільства і є потужним джерелом існування політичних систем. Кожне покоління людей є носієм певного типу політичної культури, відповідальність за збереження якої несуть всі члени суспільства, що збагачують її своїм унікальним досвідом.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Клімова Г. П.**

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Аби краще дослідити дану тему, необхідно проаналізувати її теоретичні та історичні питання. Перш за все слід з'ясувати, що таке глобалізація? Інститут історії України при НАНУ у своїй енциклопедії визначає, що слово «глобалізація» походить від лат. «globus» (куля) та означає низку новітніх трансформаційних процесів у просторовій організації регіональних, локальних та світових економічних зв'язків та відповідних соціальних відносин. Отже, процес входження будь-якої країни у світовий простір передбачає ніщо інше, як визнання існування цієї країни іншими світовими державами як незалежної та самостійної політичної організації. Україна вважається молодою країною перехідного типу. Пояснюється це тим, що, з однієї сторони, з 1991 року, з року отримання незалежності, минуло відносно небагато років. А з іншої сторони, враховуючи той факт, що до цього моменту Україна багато десятиліть існувала в умовах радянського режиму, цього часу нашій країні ще не вистачає, аби не просто остаточно перейти до нового типу життя, а ще й активно наздоганяти сучасну світову політику та економіку. Отже, визнання України іншими світовими державами почалося тільки після всеукраїнського референдуму 1991 р. А після підтвердження вступом нашої держави до таких міжнародних організацій, як Співдружність Незалежних Держав, Міжнародний валютний фонд, Рада Європи, Світова організація торгівлі тощо. Сьогодні Україна орієнтована на членство у ЄС та НАТО.

Щодо конкретних напрямків дій України, то глибокий аналіз у своїй монографії дає П. Бубенко. Зокрема, він визначає наступні базові умови зовнішньої політики нашої держави: 1) різносторонність, обумовлена вигідним розташуванням на карті світу (адже сусідами України є як Європа, так і Росія та мусульманський Схід); 2) орієнтація на євроінтеграцію; 3) притримування військового нейтралітету; 4) самостійна політика в межах СНД [1]. Причому, найбільш важливим та актуальним на сьогодні дослідник виділяє європейський вектор. На думку науковця, ця політика поки не матиме шансів, а головними причинами цього є «розрив у рівнях економічного розвитку України і країн Європи, (...) і те, що трансформаційні процеси не мають теоретичної бази, а національні уряди слабо уявляють собі, що відбувається»

ся в суспільстві й економіці»[1, с. 66]. На мою думку, проблеми, визначені автором, дійсно існують і потребують негайного вирішення, але це не позбавляє можливості вступу до ЄС. Головною перешкодою останні роки є політично нестабільна ситуація у країні, обумовлена військовою агресією на Сході та заворушеннями у владі.

Про реалізацію конкретних ефективних механізмів глобалізації в Україні детально пише у своїй монографії Р. Войтович. Автор називає такі механізми, завдяки яким наша держава нині спрямовує свою інтеграційну політику у відповідні сфери світового простору: науково-технологічний, економічний та євроатлантичний [2]. Я погоджуюсь з головним підсумком праці, що усе це неможливе без таких важливих аспектів, як самоідентифікація, самовизначення та самоусвідомлення, які «дозволять віднайти Україні свою власну ментальну геополітичну суб'єктність у світі»[2, с.634].

Отже, виходячи з усього вищезазначеного, можна зробити висновок, що у процесах глобалізації Україна посідає активне місце, спрямовуючи свою економіку та політику у різні світові сфери. Проте, для успішного входження у цей простір, наша держава має оптимізувати власну систему зсередини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бубенко П. Т. Інституційна динаміка просторової організації економічного розвитку: Монографія. Харків: ХНАМГ, 2008. 295 с.
2. Войтович Р. В. Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз): Монографія / За заг. ред. д-ра філос. наук, проф. В. М. Князева. Київ: Вид-во НАДУ, 2007. 680 с.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Підкуркова І. В.**

Сметаніна А. І.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 9 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

«РУМУНСЬКЕ ПИТАННЯ» В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ

Україна – поліетнічна, багатокультурна та багатомовна держава. За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року, у нашій державі на-

раховується 37,5 млн. українців (77,8% населення) і 11,9 млн. (22,2%) представників понад 130 інших національностей, серед яких 151,0 тис. румунів (0,3%). Представники румунської нацменшин проживають як дисперсно по всій території, так і мають місця компактного проживання, зокрема 114 555 осіб, а це 76% від загальної кількості румунської діаспори в Україні, проживає у межах Чернівецької області. Варто зазначити, що Україна та Румунія ввійшли у 90-ті роки минулого століття з небезпечним багажем невирішених проблем і взаємних претензій, частину яких ми можемо бачити зараз на міжнародній арені.

2018 рік – 100 річниця Великого об'єднання Румунії, безсумнівно, це важлива подія для усіх румунських громадян, з 1 грудня 1990 р. – це державне свято. Проте минулого року Еуджен Томак – соратник колишнього президента Румунії Траяна Бесеку – своїм законопроектом запропонував ще одну святкову дату – 27 березня як День «возз'єднання» Румунії та Бессарабії, як не дивно його було встановлено. Хоча, пригадаємо історію: на початку ХХ століття Бухарест поставив за мету об'єднати всі «румунські історичні провінції» в «унітарну національну румунську державу», в цей же час українські землі Північної Буковини і півдня Бессарабії розглядалися як частина майбутньої «Великої Румунії». Таким чином, наприкінці 1918 року відбулась окупація краю, при цьому було знехтувано волею частини українського населення увійти до складу УНР, яка була виражена на Буковинському віче (листопад 1918). Далі режисований з'їзд в місті Алба-Юлія, де проінструктовані «представники Буковини і Бессарабії» узаконили результати військового захоплення, проводиться насильницька румунізація місцевого населення, що нагадує події 2014 року в Україні.

Значна активізація етнонаціональних та етнополітичних процесів, що проводить румунська нацменшина на чолі з керівництвом Румунської держави на території нашої країни, має вигляд гібридної псевдо «культурної дипломатії» Румунії. З одного боку, румунські дипломатичні відомства у нашій державі проводять (пропагують) курс поваги, співпраці та культурного обміну, все відповідно до «Договору про відносини добросусідства і співробітництва» підписаного з Україною у 1997 році. Хоча, насправді, результатом такої «дружби» є дії спрямовані, на те щоб переконати українських румунів прислухатись до Бухаресту, а не до Києва, так як останній, нібито, проводить політику згубну для румунської нацменшини, й будь-яким способом прагне обмежити її права. Врешті-решт таємна видача паспортів, заклики до федералізації та проблеми з мовним питанням.

Так, все почалось з надання румунського громадянства українським громадянам на початку 2000-х років. І вже станом на 2017 рік, за неофіційними даними, осіб, які таємно одержали румунський паспорт, лише на території Чернівецької області вже нараховувалось від 70 до 100 тисяч чоловік. А у січні 2018 року – голова МЗС Румунії Теодор Мелешкану висловився, що видача румунських паспортів українським громадянам є цілком нормальним явищем, ігноруючи той факт, що в Україні діє принцип єдиного громадянства (ст.4 Основного Закону). Паралельно проводиться політика Бухаресту щодо пропагування переваг подвійного громадянства, прийняття законодавчих актів, що встановлюють можливість автоматичного поновлення громадянства Румунії не тільки тими, хто народився на територіях, що входили до складу Румунії до червня 1940 року, проте і їхнім нащадкам. Деякі науковці не виключають, що Румунія спеціально залучає у своє громадянство українців, з метою зміцнення політичного впливу у регіонах, що раніше входили до її складу. У той же час політичні преференції румунської нацменшини варіюються від єдиної унітарної держави Україна (травень 2014 рік – III З'їзд Конгресу румунів в Україні), до різкої вимоги федералізації, і створення в межах Чернівецької області федеративного округу (червень 2016 – Асамблея румун Буковини).

У жовтні 2017 року у зв'язку з прийняттям нового Закону України «Про освіту» від 25 вересня 2017 розпочався пікет групи румунських організацій, які були обурені встановленням української мови як єдиної мови освітнього процесу в Україні. Було складено відповідне звернення до голів Чернівецької обласної ради та ОДА. Згодом МЗС України направило закон «Про освіту» на експертизу у Венеціанську комісію. Вже 8 грудня у Венеції було прийнято рішення у якому підкреслюється, що сприяння посиленню державної мови та її обов'язковість для всіх громадян є законною і навіть похвальною метою держави. Науковці зазначають, що нині між Україною та Румунією існує асиметрія відносин по лінії гарантування прав національних меншин, що виявляється в неналежному виконанні своїх зобов'язань румунською стороною. Доводиться констатувати, що з боку Румунії це питання отримує додаткової гостроти завдяки упередженому його тлумаченню і перманентному критичному оцінюванню дій України щодо захисту «інтересів румунської громади України». Останнім часом подібні тенденції поряд із емоційними закидами про нібито виключний характер неналежного поводження саме з етнічними румунами на українських територіях стали ознакою «гарного тону» для офіційних осіб та експертного кола Румунії (Скляр А. В.).

Отже, для вирішення румунського питання в Україні, нашій державі необхідно акцентувати увагу на здійсненні лояльної щодо нацменшин політики, з реальним виконанням усіх передбачених законом положень. А румунському керівництву варто буде припинити публічно висміювати українську владу в очах своєї нацменшини та маніпулювати скаргами представників румунської меншини, якщо надходить відповідне звернення. Геополітичні пастки в Україні спалахують одна за одною: Крим, Донбас, Закарпаття. Території біля Румунії можуть стати наступними, тому українська влада повинна спрямувати зовнішньополітичні зусилля України на те, щоб прикордонні держави утворювали навколо нашої країни надійну смугу миру і стабільності та вдосконалювати правові підвалини співпраці з ними.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент *Сахань О. М.*

Снігур А. І.,
міжнародно-правовий факультет,
2 курс, 2 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

БЕЗРОБІТТЯ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

У сучасному українському суспільстві безробіття є досить поширеною і гострою проблемою. Прогнози експертів не тішать, адже вони впевнені, що кількість безробітних українців зростатиме. Так, безробіття є однією з основних проблем України, адже це явище впливає на всі сфери суспільного життя і позначається на житті та добробуті населення. Воно вважається великим стихійним лихом, яке прагне подолати кожна країна, але ще жодній повністю подолати не вдалося. Поряд із проблемою безробіття народжується безліч інших проблем – бідність, соціальна нестабільність, еміграція, злочинність тощо. Людина, яка втратила роботу або не може працевлаштуватися, позбавляється можливості отримувати заробітну плату, забезпечувати сім'ю. Це призводить до бідності, до того, що особа не має необхідних матеріальних засобів для нормального життя. Нестаток коштів змушує людей шукати інші засоби їх отримання не завжди законним шляхом (наприклад, жебракування, злочинність). Людина деградує, втрачає свої професійні навички, знання, втрачає віру та впевненість в себе. Саме тут

виникає ще одна проблема – соціально-психологічної нестабільності. Адже така ситуація у житті безробітної людини призводить до проблем у сім'ї, розпаду родини, до самогубств, вбивств, смертності, крадіжок, психічних і серцевих захворювань. Варто до цього додати і проблему еміграції. Як відомо, сьогодні велика кількість населення України, як жінок, так і чоловіків, перебувають за межами Батьківщини у пошуках кращого життя. Саме низька зарплатня, низький рівень життя, проблема працевлаштування змушують населення виїжджати в інші країни на постійне чи тимчасове проживання. Ще одним наслідком безробіття є погіршення економічної ситуації в країні. Вплив безробіття на економічне життя країни є суперечливим, адже має як негативні, так і позитивні риси. В якості позитивних аспектів можна назвати наступні. По-перше, безробіття виступає як умова зростання виробництва, появи нових підприємств, а по-друге, безробіття піднімає дисципліну та ефективність праці тих, хто поки зайнятий у виробництві. У той же час існує і негативна сторона, адже незайнята робоча сила означає недовикористання економічного потенціалу суспільства, прямі економічні втрати, які є наслідком безробіття (і відповідно зайнятості).

Проаналізувавши наслідки безробіття, варто зазначити, що воно не приведе нашу країну до кращого майбутнього, адже тягне за собою низку негативу (злочинність, деградація людини, захворюваність, еміграція тощо). Якщо це питання не вирішувати, то рівень безробітних буде зростати. Долати безробіття потрібно, застосовуючи різні засоби. Для початку треба використовувати заходи щодо підвищення продуктивності праці. Саме цей напрям боротьби з безробіттям дасть можливість знизити собівартість, ціну товарів, і цим самим зробить їх доступними для більшості населення; дасть можливість підвищити пенсію, заробітну плату, соціальну допомогу, стипендію. Наступний напрям боротьби – це підвищення конкурентоспроможності робочої сили, тобто, підвищення рівня освіти, кваліфікації, вмінь, навичок. Одним словом – виховувати кваліфікованих, компетентних знавців своєї справи. Також до заходів подолання безробіття слід віднести розвиток малого та середнього бізнесу, створення більшої кількості підприємств, що сприятиме збільшенню кількості робочих місць; стимулювання підприємців шляхом надання податкових кредитів за кожне робоче місце; створення центрів навчання для молодих людей професій, зайнятість в яких найвища; проведення спеціальних ярмарків праці для навчальних закладів з метою працевлаштування випускників тощо. Отже, можна зробити висновок, що безробіття – це актуальна проблема, яку в Україні треба вирішувати негайно,

і яка потребує більш глибокого дослідження, пошуку нових, дієвих заходів її подолання. Для вирішення проблем безробіття потрібно докорінно змінювати політику зайнятості, активно шукати інші дієві методи і способи подолання проблеми.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Підкуркова І. В.**

Соболєва Є. Є.,
Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ

Сьогодні для нашої країни важливим завданням є формування у владних колах по-справжньому відповідального ставлення до політики та політичної діяльності. Провідне місце у цьому напрямку має зайняти робота з політичними партіями. Саме політичні партії є кузнями, де формується нова генерація політиків. Саме політичні партії відіграють провідну роль під час парламентських, президентських та місцевих виборах. Запорукою розвитку парламентської демократії в нашій країні, виходячи з вищесказаного, є якісна партійна система. Партії – це високоорганізована форма участі різних суспільних верств населення в управлінні публічними справами та забезпеченні доступу до зайняття посад. Партії є тією ланкою, що забезпечує зв'язок між державою та громадянським суспільством. Якщо цей зв'язок слабшає або розривається, демократія ризикує перетворитися на авторитаризм.

За даними соціологічних опитувань Центру Разумкова, проведених у березні 2018 р., 72% громадян вважають, що українські політичні партії не виконують своїх функцій. В їх діяльності можна спостерігати багато проблемних моментів, найбільш значущими з яких є наступні: 1) українські партії не є доктринальними, вони не мають чітко визначеної ідеологічної спрямованості та обумовлених нею цілей, та програм діяльності. Скоріше вони схожі на політичні проекти, створені під конкретних лідерів, тому, як

правило, партії припиняють активну діяльність, щойно їх лідер втрачає політичний вплив. У країнах західної демократії провідні партії мають тривалу історію парламентської діяльності та їхня ідеологія вироблялася десятиліттями й століттями. В Україні для цього просто не вистачає належного обсягу історичного досвіду незалежного існування; 2) більшість політичних партій не має регіональних осередків, і не зацікавлена у їх розвитку, оскільки партії орієнтовані на своїх лідерів, а не на виборців. Робота з населенням здійснюється лише під час передвиборчої кампанії. У свою чергу, такий формалізований підхід до взаємодії з електоратом підсилює абсентеїзм у колах виборців – вони просто втрачають бажання йти на вибори і проявляти свою громадську позицію; 3) в українських партіях практично відсутня вертикальна мобільність, що гальмує оновлення політичних еліт. Вертикальна мобільність полягає у здатності рядового члена партії просуватися по партійній лінії до керівних постів. Українські політичні партії здебільшого є кадровими – такими, що утворені під конкретного політика, або групу політиків, й інші члени не мають фактичної можливості для кар'єрного зростання. В Україні на сьогодні практично відсутні масові партії – партії, що охоплюють широкі кола населення і є відкритими для всіх і для кожного. Тому місцеві лідери партій часто зацікавлені у створенні власних проєктів. Це призвело до появи занадто великої кількості партій. При реєстрації нерідко використовуються фіктивні списки виборців, у яких одні й ті ж самі особи регулярно підтримують створення різних політичних партій. Велика кількість партій робить їх нечисленними і слабкими, а також дезорієнтує електорат під час виборів.

Зазначені проблеми партійної системи негативно впливають на функціонування всієї політичної системи України в цілому, і потребують негайного вирішення. Необхідно підсилити жорсткість вимог, як до створення партій, так і до їхньої діяльності. Для цього необхідно: 1) узгоджувати політичну діяльність окремих членів партії із загальнопартійною лінією поведінки; 2) підсилити контроль за використанням бюджетних коштів політичними партіями; 3) обмежити випадки зловживання політичними партіями рекламою та самопіаром; 4) сприяти розвитку політичної культури населення та членів політичних партій; 5) гарантувати діяльність внутрішньопартійної демократії, особливо у сфері виборів в партійні органи та функціонування загальних зборів партії; 6) стимулювати створення при партіях аналітичних центрів, які б перевели їх діяльність у більш змістовну площину; 7) нормативно врегулювати суспільні відносини у сфері лобізму, для того, щоб поставити лобістську ді-

яльність партій під жорсткий контроль. Вказані зміни, на мою думку, сприятимуть оздоровленню партійної системи та укріпленню зв'язку політичних партій не тільки з власними членами, але і з виборцями. Але вони мають сенс лише при одночасному оновленні виборчого законодавства, яке повинно підвищити ступінь політичної відповідальності партій перед виборцями. Водночас необхідно робити кроки в сторону підвищення рівня політичної культури виборців і боротьби із абсентеїзмом. Обрана тема залишається актуальною для подальшого дослідження.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Требін М. П.**

Собуцька О. А.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 13 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Під соціалізацією людини розуміють процес входження індивіда у світ соціальних зв'язків через засвоєння соціального досвіду, культури, соціальних відносин, що дають можливість йому функціонувати як повноправному громадянину суспільства. Сьогодні успіх соціалізації людини залежить від ефективності її участі в інформаційних системах. Саме інформація і знання стають передовими факторами, які сприяють розвитку нового суспільства-інформаційного. У такому суспільстві становлення людини має свої особливості, оскільки змінилися традиційні інститути, які впливають на процеси соціалізації. Тепер такий інститут як засоби масової комунікації вважається не менш впливовим, ніж сім'я, освітні заклади чи групи ровесників. На відміну від індустріального суспільства, в інформаційному, щоб залишитися повноцінним членом суспільства, треба встигати постійно вдосконалювати свої знання і навички, йти в ногу з часом. Молодь по-особливому відчуває усі суспільні зміни на собі, бо інформаційно-мережевий простір, який охоплює всі сфери її життєдіяльності має істотний вплив на формування її поглядів, пристосування до нових колективів, самореалізацію, саморозвиток. Молодь, засвоюючи новітні технології, вміє ефективніше органі-

зовувати свій час, оцінювати навколишні події, а інтернет дає можливість не лише взнати щось нове, а й працювати, знаходити друзів, вирішувати важливі питання. Інформатизація нашого суспільства сприяє утворенню аналогів традиційних соціальних спільнот. Суспільство повністю занурюється у віртуальний світ, адже там легше висловити свої думки, представити себе, відповідно не видно справжніх емоцій. Проте, в той же час, це може негативно відобразитися на саморозвитку індивідів, вмінні реальної взаємодії. Там, в Інтернеті, все ідеально, яскраво, без проблем, тому люди абстрагуються від реального світу, питань, які потребують вирішення, не через електронну пошту, а вживу. Так, швидкість передачі інформації збільшила кількість професійної зайнятості, адже зручність розміщення резюме чи пошук нової вакансії колосально економить наш час. Молоді це дає можливості глибшого розвитку, онлайн-уроки, заняття, тренінги з іноземними фахівцями, без зайвих рухів, немає потреби їхати кудись, все в інтернеті. Ми спостерігаємо за становленням нового виду мільйонерів – блогерів. Молоде покоління захоплюється ними, слідує за кожним рухом, стилем життя і прагне так само за ніщо, як вони це розуміють, отримувати гроші. Видозмінилися уявлення про саморозвиток і самореалізацію, великий відсоток молоді не навчений докладати великих зусиль, щоб досягати більшого. Засоби масової комунікації переповнені інформацією про збочення, вбивства, шахрайства. Така кількість негативного матеріалу погано впливає на психічний розвиток юного організму. І нікому не відомо, яким чином це проявиться у майбутньому, дорослому віці. Між дітьми і старшими поколіннями виникає багато непорозумінь при взаємодії, як наслідок уникнення спілкування. Але не все молодь зможе отримати через засоби масової комунікації, є речі, які передаються з вуст у уста, отже ми втрачаємо цінний досвід, набутий роками. Сьогодні, моральні духовні цінності втрачають своє первинне значення, занепадає важливість етичної поведінки, інтернет це видозмінив, надав іншого забарвлення, і тепер проституція, наркоманія, пияцтво не є об'єктом осуду, вони стали для молоді звичним явищем.

Таким чином, соціалізацію в інформаційному суспільстві можна сприймати неоднозначно. З одного боку, відкритий доступ до інформації, її засвоєння, широка обізнаність нового покоління. З іншого, проводячи чимало часу у віртуальному світі, молодь не набуває достатнього досвіду у спілкуванні з іншими, їй важко інтегруватися у реальне суспільство, зайняти своє панівне положення.

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент **Воднік В. Д.**

Соловійова В. С.,
Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПОЛІТИЧНИЙ ІМІДЖ ЯК СКЛАДОВА ОБРАЗУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА

Політичний лідер як особа, що є авторитетним членом організації, групи чи суспільства в цілому, має особистий вплив на політичні процеси та ситуації. Грати істотну роль у таких процесах йому дозволяє певним чином сформований політичний імідж. Імідж є цілісною картиною бачення конкретного соціального об'єкту, який будується на стереотипах, емоціях, схематичному уявленні цього об'єкта в свідомості його соціального оточення. Історія проблеми політичного лідерства сягає глибокої давнини. Античні історики і мислителі Середньовіччя приділяли багато уваги вивченню особи політичного лідера. У монархах та полководцях вони вбачали справжніх творців історії, тому опис тих чи інших історичних подій був схожий на оповідання про подвиги того чи іншого лідера. Значний внесок у дослідження суті політичного лідерства вніс Н. Макіявеллі. У своїй роботі «Государ» він детально описував, якими особистими якостями повинен володіти государ. Ось деякі з цих якостей: особиста доблесть, вміння надихати оточуючих, рішучість і послідовність дій, оптимізм і здатність вчасно прийняти потрібне рішення та ще багато інших якостей, які, на думку Н. Макіявеллі, повинні сприяти зміцненню влади государя і розвитку держави. Розвиваючи концепцію лідерства, інший мислитель – Ф. Ніцше, намагався обґрунтувати необхідність створення вищого біологічного типу – людини-лідера, надлюдини, яка стоїть по той бік добра і зла. Така людина, не обмежена нормами існуючої моралі, співвідноситься до інших людей, як останні до мавп.

Побудова і просування вдалого іміджу політичного лідера головним чином залежить від знання та розуміння настроїв суспільства, вимог і установок своїх майбутніх або справжніх послідовників і вміння показати, що цей конкретний політик – саме той, хто повністю відповідає потребам виборців. Адже політичний лідер користується підтримкою лише за умови того, що його імідж та політична програма відповідають потребам соціуму та направлені на вирішення нагальних проблем. Одна з найбільш дієвих

стратегій на шляху до завоювання довіри публіки – це показати, що політичний лідер схожий на виборців, що він має однакові з ними турботи і проблеми, тобто, що він – «один з них». Хоча, слід зазначити, що надмірна оригінальність в сфері політики при формулюванні програм, побудові іміджу політичного лідера є неприпустимою. Така лінія поведінки лише відштовхне від політика більшу частину людей, які б могли бути його потенційними виборцями. Політичні реалії сучасного суспільства складаються таким чином, що пересічний виборець не має можливості особисто контактувати з політиком чи іншим державним діячем. Він сприймає політика таким, яким його представляють суспільству ЗМІ. Тому вони грають досить важливу роль у формуванні політичного іміджу. ЗМІ володіють максимальним «вражаючим ефектом» і надають інформації певний статус суб'єктивності. Позитивна інформація про партію, розміщена у ЗМІ, істотно впливає на створення репутації та іміджу політичного лідера, що в подальшому стимулює впізнаваність і виборність лідера.

Політичний імідж безумовно має певну специфіку. По-перше, за характером імідж повинен бути гнучким і враховувати культурну специфіку, рівень освіти населення, економічну ситуацію та інші особливості виборчого округу. По-друге, він обумовлений ситуаційними потребами. Використання успішного іміджу попередніх років не гарантує успіху в інших кампаніях, оскільки потреби виборців змінюються відповідно до перетворень і зрушень у державі в цілому. Як кажуть: різні часи вимагають різних героїв. В умовах екстреної зміни цінностей у виборців політик повинен переорієнтуватися (або створити таке враження) на ті цінності та установки, які максимально імпонують виборцям. Політичний імідж формується відповідно до певних критеріїв. В першу чергу, це економічна доцільність такого іміджу. Від цього залежить кількість коштів та ресурсів, які витрачаються на формування та підтримання політичного іміджу конкретного кандидата. Надійність іміджу показує, чи виконає політичний лідер своє призначення та конкретні обіцянки. Соціально-культурна доцільність іміджу в свою чергу є показником того, чи не суперечить політика кандидата традиціям суспільства. З впізнаваністю іміджу пов'язується отождолення особистості політичного лідера в свідомості громадськості з певним сформованим образом. Довіра до іміджу також є одним з головних факторів, які визначають, чи володіє політичний лідер привабливими для громадськості рисами та чи створює довіру і впевненість у представництві та захисті інтересів виборців, або ні. Цілеспрямоване формування політичного іміджу – це складний процес,

керувати яким під силу тільки спеціальним агентствам. Імідж політика повинен вибудовуватися таким чином, щоб люди побачили в ньому силу, спроможну реально впливати на політичні процеси з урахуванням інтересів громадськості.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Клімова Г. П.**

Солодовникова А. Д.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 16 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

САМОГУБСТВО ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Зараз в Україні відбувається переосмислення особливої ролі людини в розвитку суспільства. Проте кризова ситуація в багатьох сферах громадського життя неминуче призводить до збільшення соціальних відхилень. Поряд із такими позитивними факторами, як політична активність населення, наукова і художня творчість, зростають і негативні: злочинність, алкоголізація і наркотизація населення, самогубства, проституція, аморальність. Серйозним злом для всього людства є самогубство. Особливо небезпечним є те, що воно має тенденцію до поширення. Самогубство – це свідомі та умисні дії, спрямовані на позбавлення себе життя. Загострення проблеми самогубства останнім часом є наслідком не тільки недооцінювання небезпечності цього явища, а й зневажливого ставлення до вивчення його причин, з'ясування його природи та коренів. Більш того, дотепер проблему самогубства деякі вчені вважають такою, що не виходить за межі психології та психіатрії. В науковій літературі виділяють загальні причини вчинення самогубств. По-перше, це власне соціальні. До них належать, зокрема, нерівність людей за їх майновим станом, а також суперечності за національною, класовою, професійною та багатьма іншими ознаками. Зміна соціального статусу доволі різко позначається на житті людини особливо негативно. По-друге, економічні, які дуже пов'язані з соціальними. Головною причиною вчинення самогубств в Україні залишається соціально-економічне становище більшої частини її громадян, що аж ніяк не від-

повідас сучасним стандартам життя людини. Найбільш соціально незахищені верстви населення – пенсіонери і молодь – переважають серед жертв суїциду. По-третє, це політично-правові причини. Вплив зовнішніх і внутрішніх політичних причин, дійсно, не можна заперечувати. До внутрішніх причин належать міжнаціональні суперечності, криміналізація частини працівників владних структур, їх корумпованість, внутрішньополітична невизначеність у країні. Триває процес криміналізації значної частини суспільства на тлі скорочення правоохоронних органів. Соціальна небезпечність і шкода, яких заподіює самогубство суспільству, як відзначають науковці, полягає у такому: у широкому соціальному плані воно завдає матеріальної шкоди, впливає на демографічний, соціальний та економічний стани держави. Це потребує розроблення ефективних програм профілактики даного виду девіації.

Проблема в Україні постає в тому, що психотерапевтична робота із суїцидентами практично не проводиться, досі не прийнято закони та інші нормативні акти, що регламентують якісне надання кваліфікованої допомоги хворим з аутоагресивними виявами, не розроблено систему організаційних, діагностичних, лікувально-реабілітаційних заходів. Відсутність спеціалізованої суїцидологічної служби в Україні зумовлена ще й тим, що в нашій країні офіційно не існує такої професії (спеціалізації), як суїцидолог. Безумовно, це не означає, що проблемою суїциду соціальні педагоги, психологи, лікарі та інші фахівці не займаються взагалі. Однак це безпосередньо впливає на відсутність прямого фінансування з боку держави програм, спрямованих на роботу з особами, які мають будь-які аутоагресивні вияви.

Таким чином, питання організації системи надання суїцидологічної допомоги має вирішуватися в загальнодержавному масштабі. Одним із важливих напрямів профілактики суїцидальної поведінки є інформування населення про наявну систему надання медико-психологічної допомоги. У пресі, радіо та телебаченні має бути широко подана інформація про діяльність «телефонів довіри», центрів соціально-психологічної допомоги, кризових відділень, куди можуть звертатися по допомогу люди, які переживають кризовий стан. Держава різними методами повинна сприяти виконанню свого головного завдання: збереження найвищої соціальної цінності-людини.

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент **Воднік В. Д.**

«ГІБРИДНА» ВІЙНА: НОВА ФОРМА СУЧАСНИХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ

Особливості соціального, економічного та політичного розвитку світу, розвиток технологій впливають на специфіку ведення сучасних війн. Найпотужніші країни світу інвестують значні кошти на оборону, що дозволяє їм утримувати чисельну армію та мати найновітнішу зброю, зокрема зброю масового ураження. У таких випадках конфлікт декількох країн може стати глобальною війною. Задля безпечнішого вирішення конфліктних ситуацій з'явилася «гібридна» війна (комбіноване, військово-політичне та економічне протистояння у вигляді безстатусного, часто прихованого конфлікту). Однією з країн, яка активно використовує інструменти «гібридної війни», є Росія. Узагальнивши досвід гібридних конфліктів кінця ХХ – початку ХХІ ст., які вели США, країни ЄС та азійського регіону, російські фахівці розробили нову концепцію такого роду війн та застосували її на практиці. Серед ключових складових російської концепції зазначається збільшення ролі невійськових методів тиску на противника, насамперед за допомогою політичних (дипломатичних), економічних і гуманітарних елементів. Інформаційна складова визначалася як основа діяльності на всіх етапах конфлікту від його підготовки до постконфліктного періоду.

Перший етап «гібридної війни» починається з інноваційних агресій, які зазвичай мають прихований характер. Цей етап іноді може бути розтягненим на роки і десятиліття. Класичним прикладом тому може бути така агресія Росії проти України. Типовими ознаками її були торговельні війни, намагання захопити стратегічні підприємства, поширити вплив власних ЗМІ, тиск на політичному рівні в питаннях захисту прав російськомовного населення, просування елементів російської культури (кіно, література та ін.). Саме на цьому етапі відбувається закладання конкретних психологічних установок, які використовують для послаблення сторони, проти якої здійснюється агресія.

Другий етап «гібридної війни» набуває характеру певної відкритості, коли вже стає зрозумілим, хто є ініціатором агресії, втім, із наведенням доказів доволі складно підтвердити, бо атакуюча сторона не розкривається остаточно. На цьому етапі головними засобами здійснення гібридної агресії є створення

атмосфери бездуховності, знищення авторитету державної влади; дестабілізація політичної ситуації (репресії, терор); провокування соціальних, політичних, національних, релігійних зіткнень – аж до розв’язання громадянської війни. Характерною ознакою другого етапу є застосування нерегулярних збройних формувань або приватних армій, які діють під виглядом партизанських груп, повстанських об’єднань або терористичних організацій.

На третьому етапі «гібридної війни» боротьба фактично набуває відкритої форми і може перейти в офіційний збройний конфлікт. Це здійснюється або у форматі відкритої інтервенції, або під виглядом введення миротворчих сил. В обох випадках головним офіційним приводом є намагання зупинити внутрішньонаціональні конфлікти або припинити неправомірні дії офіційної влади, що суперечать сучасним принципам захисту прав людини, закріпленим у міжнародних угодах та деклараціях ООН, Ради Європи тощо.

На відміну від загальноновизнаного світовим співтовариством мандату на миротворчі операції, іноді країни-агресори намагаються використовувати квазімандати або локальні міждержавні угоди, під прикриттям яких здійснюється окупація чужих територій. Саме так Росія використала своїх «миротворців» у Придністров’ї (1992 р.), Південній Осетії (2008 р.).

Таким чином, нова форма сучасних воєнних конфліктів, як «гібридна» війна активно використовується в ХХ- ХХІ столітті. Її специфіка та особливості стимулюють створення нових форм військово-політичної агресії, які мають усі необхідні формальності або забезпечуються ґрунтовним юридичним прикриттям та вже загрожують людству.

*Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Требін М. П.***

Стародубцева Д. О.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Політичній культурі України цивілізаційно притаманні спільні ознаки з західноєвропейською культурою, але під дією історичних чинників радян-

ської доби вона має і відмінності. Політична культура українців є неоднозначною, визначити її особливості досить важко, але й цікаво доцільно. Спостерігається як позитивні, так і негативні риси, але історико-ідеологічна спадщина і політичні кризи в Україні обумовили перевагу суперечливих елементів у політичній культурі. Так, формуванню зневажливого ставлення до закону сприяв не лише залишений в спадок від тоталітарної культури правовий інфантилізм і нігілізм, а й політика сучасних державних інститутів. Науковці називають політико-економічну систему, побудовану в Україні, як *blackmail state* – «шантажистська держава». Суть її полягає в тому, що через брак легітимності для утримання влади замість колишнього ідеологічного шантажу застосовується «шантаж економічний»: держава створює такі умови, коли майже кожен її громадянин не може вижити, не порушуючи законів. Підприємець мусить приховувати частину податків, бо не в змозі їх сплатити; а більшість пересічних громадян роками не платять за газ, електрику, воду та інші комунальні послуги. Поширений тип людини, нажаль – це залежна та інертна особа. Її життєве кредо – «від мене нічого не залежить». Залежність неминує породжує правову інертність – пасивне наслідуювання прийнятих способів мислення і поведінки. Звідси переважання пасивності та правового конформізму, нездатність утверджувати особисту та національну ідентичність.

Відтак, масову правову свідомість пострадянського періоду дослідники характеризують як амбівалентну, що означає подвійність і суперечливість соціальної позиції особистості. Амбівалентність виявляється в політичній орієнтації на взаємовиключні цінності й норми, у суперечливому поєднанні демократичних цілей і тоталітарних засобів їх реалізації. На неоднорідність політичної культури впливає також регіональний менталітет, зумовлений міжконфесійними відмінностями. Так, греко і римо-католики, що переважно сконцентровані на Заході України, за своєю догматикою тяжіють до західноєвропейського християнства, пов'язаного з римським правом і поняттям приватної власності. Для православного населення Сходу України характерні колективістське ставлення до життєвих проблем. Православний більше підпорядковується порядку під впливом зовнішніх обставин, а греко-католик – внутрішніх, суб'єктивних. Отже, спостерігається більша готовність греко-католицького Заходу країни до лібералізації суспільства, приватизації економіки; тоді як на Сході більш масштабно розвивалась ринкова конкуренція та великі капітали та корпорації. Але не тільки негативні особливості притаманні політичній культурі України. Позитивною характеристикою

є її полісуб'єктність. За радянських часів основним суб'єктом політики була держава, яка свідомо формувала підданський тип політичної культури. У незалежній Україні значно зросла кількість суб'єктів, носіїв активістського та традиційного типу політичної культури: так, порівняно з тоталітаризмом, суттєво змінилася роль громадських організацій, зародилася багатопартійна система, зріс рівень політичної культури громадян. Водночас, слід вказати на певну циклічність активності українського населення щодо участі в політичних подіях.

Отже, політична культура явище рухливе і мінливе, на яке впливає багато чинників, я вважаю, що «помаранчеву революцію» слід назвати другою хвилею демократизації (перша була 1991 року), що суттєво вплинула на виховання саме активістського типу політичної культури в українських громадян. Останні події довели, що політична культура є відображенням економічних, політичних, громадянських процесів українського суспільства.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Герасіна Л. М.

Стець Д. М.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЯВИЩЕ

Сьогодні актуальність проблеми політичного лідерства для українського суспільства посилюється появою і поглибленням системної політико-економічної кризи. За таких умов у суспільній свідомості все більше уваги приділяється особистим якостям політиків, оскільки сучасний політичний процес значною мірою детермінується дією не лише об'єктивних факторів, а більшою мірою – впливом суб'єктивних чинників. Найбільше це простежується в складних умовах оновлення українського суспільства, що вимагає ініціативних та патріотичних політичних лідерів, які змогли б забезпечити сталий розвиток держави. Найбільш вдалим вбачаємо узагальнене визначення «політичного лідерства» вітчизняного політолога В. Горбатенка, який

розглядає означений феномен як процес взаємодії між людьми, в ході якого наділені реальною владою авторитетні люди здійснюють легітимний вплив на суспільство (чи певну його частину), котра добровільно віддає їм частину своїх політико-владних повноважень і прав.

Одним із перших запропонував характеризувати політичних лідерів за відповідною типологією М. Вебер. Виходячи з трьох типів легітимного панування, він виділив три типи лідерства: 1. *традиційне лідерство*, що власне традиційному правлінню. Воно передбачає віру підлеглих у те, що влада законна і легітимна, оскільки вона існувала завжди та ґрунтується на політичній традиції; 2. *раціонально-легальне лідерство* означає вибір політичного лідера згідно демократичних процедур і надання йому певних повноважень, за зловживання якими він несе відповідальність перед виборцями; 3. *харизматичне лідерство* (харизма – від грец. – божественний дар, благодать, милість, талант), за якого влада над іншими ґрунтується на вірі, що правитель має особливу мудрість та магичні здібності. Люди вірять, що лідер призначений виконувати певну наперед визначену місію.

Поширеною в політології є типологія політичного лідерства залежно від змістовного стилю політичної діяльності лідерів. Поряд із харизматичним, ця типологія передбачає виокремлення – цезаристського, плутократичного, популістського і професійного типів політичного лідерства. У сучасній політичній і соціологічній науці є багато різновидів типології лідерства, але, на мою думку, вищезгадані типології є основними. Формування того або іншого типу політичного лідерства визначається комбінацією факторів, як суб'єктивного характеру (особистісні якості політика як людини, його політична культура), так і цілою низкою зовнішніх чинників та обставин. Серед зовнішніх факторів впливу на політичне лідерство визначають такі: політико-історичні, політичну культуру, потенціал організації, ситуаційний фактор. Крім вказаних факторів, характер лідерства визначається індивідуальними рисами політика. Особистісні якості політика: моральні, організаційні якості та здатності, що визначають професійність у сфері політичного управління.

Таким чином, політичне лідерство є універсальним, за своєю природою, феноменом суспільного життя та дуже багатограним явищем, яке здійснює значний вплив на суспільство та публічну політику.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Герасіна Л. М.

ВЛАДА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН

Влада є однією з фундаментальних засад політичного розвитку суспільства. Вона має політичний, правовий, економічний, духовний, ідеологічний характер; існує скрізь, де наявні будь-які стійкі об'єднання людей; тісно пов'язана з політичною сферою, є засобом здійснення і способом утвердження певної політики. Явище влади виникає разом із людським суспільством як його невід'ємний і необхідний елемент. Причинами її появи були: потреба самозбереження соціуму, необхідність у продовженні людського роду, об'єктивна неоднорідність соціальної структури будь-якого суспільства, потреба у колективному (суспільному) характері праці, персональні переваги людей у певних сферах життя. Важливим фактором появи влади є психологічний, сутність якого полягає у тому, що деякі люди за своєю природою схильні до домінування над іншими людьми. І водночас є люди, які почуваються більш комфортно і спокійно, коли ними керують. Вагомий внесок у розвиток теорії влади зробив відомий соціолог Макс Вебер, котрий розумів владу як здатність суб'єкта утверджувати у сфері соціальних відносин власну волю, незважаючи на опір. Сутність влади і полягає у здатності нав'язувати іншим свою волю і відповідну цій волі поведінку. Сучасні політологи по-різному тлумачать поняття «влада». Найприйнятнішим є визначення її як здатності, права і можливості розпоряджатися ким-небудь або чим-небудь, впливати на долі, поведінку та діяльність людей за допомогою авторитету, волі, примусу, сили тощо. Більшість вчених вважає, що сутність влади пояснює феномен політичного панування. Поняття «політична влада» ширше від поняття «державна влада». По-перше, політична влада виникла раніше за державну, ще в додержавну добу. По-друге, не кожна політична влада є владою державною (наприклад, влада партій, рухів, громадських організацій), хоча будь-яка державна влада – завжди політична і публічна. По-третє, державна влада є специфічною: тільки вона володіє монополією на легітимний примус, правом видавати закони тощо. Державна влада функціонує за політико-територіальним принципом. Це означає, що вона не визнає ніяких родових відмінностей, а закріплює населення за певною географічною те-

риторією і перетворює його на своїх підданих (монархія) або у своїх громадян (республіка). Легітимність до правових норм країни – одне із сучасних уявлень про сутність державної влади, за якої правові норми мають демократичний зміст і впливають із суверенітету народу, як абсолютного першоджерела закону. Легітимність не є синонімом законності, оскільки політична влада не завжди спирається на право й закони, але завжди користується певною підтримкою принаймні частини населення.

Слід зазначити, що за певних умов розвитку політичного життя суспільства влада може стати й дестабілізуючим чинником. Це відбувається, коли стара влада виявила повну нездатність управляти державою або тоді, коли нова влада ще перебуває в процесі становлення і не має підтримки більшості народу. За таких умов ситуацією нестабільності в країні може скористатися добре організована політична сила, і прийти до влади на хвилі загальнонародного невдоволення тривалим нехтуванням економічними та соціальними проблемами суспільства.

Отже, функціонування влади є важливим чинником життєдіяльності суспільства та його політичної системи, бо влада пов'язує всі політико-структурні елементи в одне ціле. Поділяючись у демократичному суспільстві на законодавчу, виконавчу та судову гілки, влада стає гарантом політичного розвитку та життєдіяльності всього суспільного життя.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор **Герасіна Л. М.**

Строга Є. О.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 6 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ТЕХНОЛОГІЯ «ПОЛІТИЧНОЇ МІСТИФІКАЦІЇ» ЗАСОБАМИ РЕЛІГІЙНОГО ВПЛИВУ

Складно уявити людину як соціальну істоту без певних переконання та вірувань. Так чи інакше різні соціальні чинники та фактори, одним з яких є релігія, здійснюють на неї своєрідний зовнішній ефект. Історичний досвід та аналіз соціальної динаміки показує, що даний соціальний регулятор завжди посідав значне місце в нашому житті, і зараз має вагомий вплив на

формування нашої свідомості, світогляду та світосприйняття. На основі різних уявлень, сформованих під впливом і релігії, людство еволюціонувало від первіснообщинного ладу до сучасного типу, сформувавши при цьому людину як особистість. У свою чергу жага політичної влади, домінування та підкорення супроводжували людську істоту протягом всього цивілізаційного розвитку. Для досягнення даної мети політичні ватажки і лідери застосовували різні засоби маніпуляції та управління свідомістю народних мас. Хоча з бурхливим розвитком технологій найважливішим знаряддям даного напрямку дії стало ЗМІ, але релігія у цьому сенсі не втратила своєї актуальності. Більше того релігійні організації та церква стали невід’ємними атрибутами теперішніх соціально-політичних процесів. Однак, на початковій стадії людської історії релігія виступала як форма практичного і духовного оволодіння світом, в якій проявлялося усвідомлення людьми їх залежності від природних сил. Таким чином монополія управління знаходилась у руках обожнюваних спадкових правителів–вождів та жерців, які тлумачили «закони вищих сил» і поряд з державними виконували релігійні функції. Очевидним є і той факт, що у певні періоди історії зв’язок релігії і політики був настільки тісний, що існує можливість стверджувати про існування релігійно-політичного синкретизму, коли релігія сприймається як невід’ємний елемент політичного чинника й навпаки.

Потрібно підкреслити, що релігія протягом тисяч років слугувала основою будь-якої відомої цивілізації та визначала норми їх життя. За її посередництва деякі ватажки та головнокомандуючі намагалися завоювати, а в подальшому підкорити інші племена і народи. Наприклад, Російська імперія використовувала православ’я як засіб асиміляції. У свою чергу, Британська імперія використовувала католицизм та англіканство як знаряддя у боротьбі за своє утвердження в колоніях. На сучасному етапі у більшості держав, які можна віднести до світських, відмежування держави від церкви є досить умовним. Конституції закріплюють положення такого відділення, але реалії часто диктують інше. Церква постійно здійснює співробітництво з державними та громадськими організаціями, політичними партіями. Вона все частіше залучається до обговорень проблем політичної сфери, за посередництвом її речників виступає в радіо- та телеефірах, займається видавництвом літератури, де культивує певну ідеологію та завуальовані під релігійними догмами бажані погляди. Слід зауважити, що статус світської держави не виключає на практиці можливості надання певної матеріальної допомоги церкві задля реалізації владних цілей. Своє місце релігія знайшла і на міжнародній політичній арені, як доктриналь-

ний засіб здійснення суспільно–політичного регулювання. Також важливу роль церква відіграє у легітимації влади (релігія освячує політичний порядок від імені Бога), оскільки більшу частину електорату становлять віряни, які по своїй суті є дуже згуртованою категорією. Такі маніпуляції можуть бути спрямовані як на підвищення рейтингу політиків, так і на отримання матеріальної вигоди або нематеріальних ресурсів самими лідерами певних релігійних громад. Якщо звернутись до статистичних даних, можемо побачити, що станом на 2011 р. з 7 мільярдів жителів 5,07 млрд сповідували певні релігії, а 1,1 вважали себе атеїстами. Проте, помилково стверджувати, що атеїзм – це наслідок гоніння релігії, оскільки останній навпаки зародився як символ вільнодумства, вільного людського духу. Цікавим є той факт, що так звана атеїстична пропаганда у Радянському Союзі, що переросла у прямі репресії, у потрібний період для тоталітарної влади була пом’якшена. Йдеться про лібералізацію сталінського режиму щодо церкви у розпал Другої світової війни (зокрема 1942–1943 р.) для ідейного об’єднання народу перед ворогом. Одним із перших на території України, хто зрозумів, що релігія добре виконує консолідуючу функцію був Володимир Великий. Нині День хрещення Русі вважається державною пам’ятною датою. Показовим фактом є і те, що в Україні, де конституційно закріплено відмежування держави від церкви, при інавгурації президента використовується Пересопницьке Євангеліє. Усе це вказує на те, що більшість політично значущих подій відбувається за участі релігії. Духівництво завжди займало привілейоване становище, а політична історія зберегла чимало прикладів використання релігії для утвердження та стабільності політичної еліти.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Герасіна Л. М.

Терещенко О. О.,
Військово-юридичний факультет,
2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Україна пройшла тернистий шлях до здобуття незалежності, яку отримала 27 років тому. І навіть зараз ми живемо в період разючих змін в полі-

тичній, економічній, культурній, соціальній та інших сферах життя українського суспільства. Не всі зміни, позитивно сприймаються ним, особливо в політиці, це пов'язано не лише з деякими не зовсім вдалим реформами, недостатньою компетентністю політиків, а і з низьким рівнем політичної культури нашого соціуму. Наша держава перебуває у перехідній стадії від радянського авторитарного режиму, до сучасного демократичного. Більшість людей звикли, що від них нічого не залежить, все буде вирішено за них, і навіть не обов'язково голосувати на виборах, це, безумовно, залишилося ще з тих, «совкових» часів. Це підтверджує статистика, так на президентських виборах 2014 року, з орієнтовної кількості виборців, які мали право голосу становило 35.5 мільйонів осіб, але свій голос віддало лише 18 019 504 громадян, що дорівнює половині від їх загальної кількості. І тому, у тяжкий для нашої країни час, така байдужість може бути згубною. Але не лише байдужість є політично шкідливою, розділеність нашого народу у політичному житті, різна орієнтація громадян (одні на Схід, інші на Захід) також. Тому підвищення рівня політичної культури українського суспільства, є одним з головних шляхів до подолання цих проблем. Як відомо, політична культура – сукупність цінностей, знань, ставлень, орієнтації того чи іншого соціального суб'єкту, що фіксує рівень розвитку їх політичної свідомості, політичної діяльності, поведінки і формується у суспільстві впродовж десятиліть, а у деяких випадках навіть впродовж століть, щодо України, то історія розвитку нашої політичної культури визначена минулим, яке часто було фатальним для неї.

Можна виділити три особливості української історії, які вплинули на формування української політичної культури: 1. Україна століттями перебувала під владою різних держав з різним державним устроєм, з різною культурою, геополітичною орієнтацією, тобто була позбавлена власної державності і не надбала політичного досвіду, і не сформувала власної єдиної політичної культури, яка була б сприйнята більшістю нашого населення; 2. наш народ постійно відчував на собі національний і культурний гніт, а дуже часто навіть піддавався геноциду. Простий народ закріпачували, знищували, аристократія поступово втрачала свою самостійність, та забувала про своє українське походження, над українським народом завжди був народ-господар. З приходом радянської влади, винищувався культурний та економічний рушій України – селянство. Це Голодомори 1921–1923, 1932–1933, та 1946–1947 років, також розкуркулення, яке знищило українське заможне селянство, як клас. Щодо культурного гніту то, це ополячення та

покаатоличення у Польщі, заборона друку, ввезення літератури, концерти та вистави українською мовою яке було передбачене Емським указом 1876 року у Російській імперії, так зване «Розстріляне відродження», коли було знищене сталінським режимом ціле духовно-культурне покоління діячів 20-х років ХХ ст. у СРСР, тощо; 3. наші землі, були довгі роки поділені між багатьма державами, що призвело до розділення українців культурно, політично, духовно, що часто призводило до конфліктів між ними, і навіть до того, що брат йшов проти брата, це ми можемо довідатися з історії Першої та Другої світових війн, коли українці були по обидві сторони барикад. Тому не дивно, що навіть зараз між Заходом і Сходом існує багато розбіжностей, і в політичній сфері також, що часто призводить до непорозумінь і конфліктів. Після того, як територія України набула звичного для нас вигляду, і майже всі українські землі об'єдналися, вона все одно залишалася повністю залежною від радянської влади у Москві, а влада на місцях, не мала достатньо впливу, щоб вирішувати питання про політичну самостійність. З початком Горбачовської «перебудови» у 1985 році, почався активний рух за становлення України, окремо від СРСР, почалося об'єднання українців, захоплених ідеєю про незалежність їхньої Батьківщини, що дало свої плоди 24 серпня 1991. Але навіть, коли незалежність була отримана, українське суспільство не змогло одразу відкинути старі стереотипи, переконання, що часто ставало перепоною для молодих, прогресивних політиків, і лише з плином часу, зміною поколінь можна спостерігати поступовий процес формування повноцінної демократичної політичної культури.

Щоб повністю сформувати повноцінну політичну культуру, як згадувалося раніше, потрібне не одне десятиліття, але в теперішніх політичних умовах, гостра потреба у політично свідомому, єдиному, суспільстві з високою політичною культурою виникла вже зараз. І тому щоб домогтися цього потрібно вживати рішучих заходів, але яких заходів? То ж, давайте розглянемо різні шляхи до досягнення цієї мети.

Перший. Молодь – основний рушій, у всіх політичних процесах, але зараз, в умовах економічної кризи, вона часто вирушає на пошуки кращої долі до інших країн, і ми спостерігаємо відтік «молодої крові» за кордон. Тому, щоб ліквідувати цей чисельний потік, потрібно створити економічні та культурні умови, для їх реалізації на Батьківщині, що безумовно стало би підґрунтям для розбудови України.

Другий. Як свідчить народна мудрість: «Без минулого немає майбутнього». Через це знання історії дасть можливість оцінки сучасних проблем на основі аналізу минулого і неодмінно піде на користь людині, як громадяни-

ну, змусить її адекватно сприймати провокаційні політичні заклики з трибун, реально оцінювати геополітичну ситуацію, діяльність влади, та дасть фундаментальні поняття про світовий устрій.

Третій. Потрібно робити наголос, на підвищенні освітнього та культурного рівня. Тому розвиток культури та освіти населення, є основою для високої політичної культури суспільства. Це необхідно втілювати в життя шляхом впровадження реформ, підвищення фінансування, створенням нових навчальних закладів та культурних об'єктів, а також популяризацією науки та української культури через ЗМІ що неодмінно буде позитивно впливати на політичну культуру суспільства.

Четвертий. З дитинства потрібно прищеплювати населенню повагу до закону і права, як основного регулятора суспільних відносин, і повертати довіру і повагу до закону і правоохоронних органів у дорослого населення, це стане запорукою правопорядку і законслухняності громадян. Це стане фундаментом для побудови політично свідомого суспільства та влади з міцними позиціями серед населення.

Отже, підсумовуючи, потрібно сказати, що Україна за століття перенесла багато страждань, які кривавими літерами врзалася в історію нашого народу, і тому щоб цього більше не повторилося у майбутньому, треба ставити за основну ціль – виховання молоді, яка стане основою майбутнього українського розвиненого демократичного суспільства з високим рівнем життя і політичної культури, яке знає, що за те, що вони зараз мають, боролися і втрачали життя їхні прашури, і зрада інтересам Батьківщини, означало б зраду своїм славним предкам.

*Науковий керівник: доктор політичних наук, професор **Поліщук І. О.***

Тищенко О. С.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 10 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Проблема національної безпеки належить до найбільш важливих питань політичного життя суспільства, оскільки від стану безпеки безпосередньо за-

лежать усі процеси розвитку держави. В умовах глобалізаційних змін, що відбуваються в економічному, політичному, культурному та соціальному житті України, проблема національної безпеки набуває особливої актуальності. До найпоширеніших зовнішніх джерел загострення національної безпеки України належать: ескалація конфлікту між світовими лідерами на геополітичній арені, наявність самопроголошених утворень на територіях суверенних держав, сепаратизм, дефіцит енергетичних та сировинних ресурсів, «ідеологічні війни», тероризм, міжнародна організована злочинність, кіберзагрози, тощо.

При цьому факторами впливу на стан національної безпеки нашої держави є: 1. суверенність, яка є обов'язковим атрибутом існування будь-якої держави, що гарантується конституційним ладом, територіальною цілісністю та обороноздатністю. Постійна боротьба за владу, зміна політичної еліти призвела до того, що за роки незалежності ми не створили національної ідеї; 2. незалежність, а саме захищеність територіальної цілісності. Україні не вдалося закрити та демаркувати кордони через незавершене правове оформлення. Це сприяє поширенню контрабанди, нелегальної міграції, міжнародної злочинності та конфліктам з державами-сусідами; 3. геополітичний фактор, який означає довготривалу невизначеність України щодо вектору розвитку, який оформився тільки через 25 років існування держави, а також вплив міжнародних відносин на нашу країну; 4. економічний фактор, що проявляється у переході до постіндустріального суспільства з його вимогами. Після розпаду СРСР країні не вдалося остаточно перейти до ринкової моделі економіки, що значно стримує розвиток і породжує низку негативних явищ; 5. екологічний фактор, який передбачає спільну діяльність міжнародного співтовариства для боротьби з екологічною кризою, поліпшення стану навколишнього середовища, захисту природних екосистем; 6. міграційний фактор, що грає роль потужного чинника на криміналізацію суспільних відносин. Потік іммігрантів з країн Африки, Азії та Близького Сходу спричиняє розвиток конфліктів на етнічному ґрунті, збільшує кількість безробітних, провокує втручання іноземних держав у внутрішні справи України для захисту інтересів своїх громадян; 7. тероризм і транснаціональна злочинність, як особливо загрозливі фактори впливу на стан національної безпеки України, залишаються одними з найважливіших питань, оскільки ці явища притаманні кожній без винятку державі. Тому важливим є консолідація на міжнародному рівні для боротьби з торгівлею зброєю, наркотиками, людьми. Діяльність спецслужб має бути спрямована в першу чергу на попередження терористичних актів.

Отже, державна політика у сфері забезпечення національної безпеки має враховувати всі перелічені фактори, які впливають на неї та вести постійну й наполегливу роботу щодо їх усунення та попередження. Тільки таким шляхом ми зможемо побудувати дійсно незалежну, правову, соціальну, демократичну державу в сучасних умовах світового розвитку.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент *Сахань О. М.*

Ткач Д. В.,

Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 10 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРИЧИНИ ПРОФЕСІЙНОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

Державна статистика свідчить, що у 2017 році в Україні було 18 млн працездатного населення. Однак, рівень безробіття сягав близько 10%, що приблизно становить 2 млн осіб. Дійсно, в умовах кризового стану економіки, пошуки роботи для представників багатьох професій можуть тривати дуже довго. Причин, чому це відбувається, багато: дефіцит вакансій, низька потенційна заробітна плата, високий рівень конкуренції, неналежне оформлення трудових відносин тощо. Чим меншим є населений пункт, у якому живе людина, тим складніше знайти прийнятну роботу, не кажучи про пошук місця роботи з найкращою зарплатнею та умовами праці. За таких умов, українське населення масово змушене шукати роботи за кордоном. Більше півмільйона осіб в Україні отримують зарплату, меншу за мінімальну. Ще близько 3 млн осіб отримують заробітну плату не вище 5 тис. гривень. У той же час, рівень зарплат в сусідніх країнах значно перевищує українські реалії. У Румунії середня зарплата становить 400 євро, в Угорщині – 495 євро, у Чехії – 700 євро, у Словаччині – 750 євро, у Польщі – 770 євро. І не дивно, адже бурхливі темпи економічного росту вимагають також і відповідного зросту робочої сили, а на попит завжди є пропозиція [1, с. 70].

Працездатне населення України також вирушає і далі на захід – до Німеччини, Франції, Великобританії. Ці країни успішно підтримують темпи економічного зростання на високому рівні, у тому числі завдяки робочій силі

із сусідніх країн. Мусимо констатувати, що більша частина трудових мігрантів приїжджає саме з України. Це відбувається під впливом багатьох факторів: революцій, економічних криз, непослідовній політиці тощо. Не знайшовши роботу на батьківщині, яка б відповідала критеріям справедливої винагороди за працю, багато працездатних українців цілеспрямовано шукають роботу за кордоном. Там вони змушені виконувати роботу, яка не вимагає високої кваліфікації: це сезонна робота зі збору ягід, ремонтні, вантажні роботи. Проте, на таких низькоінтелектуальних роботах можна заробляти в два-три рази більше, ніж в Україні отримує людина з вищою освітою. У селах та селищах міського типу ситуація складається таким чином, що є потреба у вузькоспеціалізованих фахівцях, і така праця зазвичай оплачується на рівні мінімальної заробітної плати. У великих містах України ситуація дещо краща. Зарплати у великих промислових і фінансових центрах, як і рівень життя, вище середніх. Багато в чому це відбувається завдяки тому, що великі міста мають хороші освітні бази. Вони дозволяють створити фахівців, на яких є попит в Україні. Однак при детальнішому розгляді ситуація виглядає дуже сумно. У міжнародному рейтингу університетів Times Higher Education вказано тільки чотири українські ВНЗ, у рейтингу Scopus – шість. Інша справа у тому, що неконкурентні зарплати і нелегкі умови праці відштовхують велику кількість чесних і кваліфікованих експертів від роботи в держструктурах, приваблюючи тих, хто не розглядає офіційну зарплату як основне джерело прибутку на посаді чиновника. Наприклад, у результаті реформ після «Революції Гідності» Україна зіткнулася з гострою нестачею професійних кадрів з досвідом керування, які могли б очолити проведення реформ. Призначення Войцеха Балчуна керівником «Укрзалізниці» чи Айвараса Абромавічюса міністром економіки свого часу викликало значний резонанс у суспільстві. Поставало цілком обґрунтоване питання: невже не можна було знайти відповідних спеціалістів в Україні? На жаль, відповідь на це питання – скоріше за все, ні. За словами А. Абромавічюса, гостра нестача професіоналів є однією з головних причин гальмування реформ в Україні [2]. Однак і в сфері бізнесу, де є можливість отримати високі за мірками України гроші, не все так просто. Рівень вакансій для працевлаштування значно поступається рівню пропозицій, що дозволяє роботодавцям диктувати умови.

Як висновок можна зазначити, що не маючи можливості отримувати гідні зарплати тут, інженери, програмісти, технологи, лікарі та інші фахівці мігрують у країни Західної і Північної Європи, Америки та Азії, де отримую-

ють величезні (за стандартами України) зарплати і гідний рівень життя, тобто розвинену систему охорони здоров'я і права. Лише одиниці з фахівців високого класу залишаються в Україні з морально-патріотичних міркувань або прив'язаності до родин. І навіть в Україні високооплачувані фахівці у більшості випадків працюють на іноземні компанії, які можуть оплатити роботу професіонала, чого не можна сказати про більшість українських компаній, особливо регіональних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпека людського розвитку: економіко-теоретичний аналіз: монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін. ; за ред. Л. С. Шевченко. – Х. : Право, 2010. – 448 с.
2. Министр экономики Украины: Мы просим Европу открыть нам свои рынки. URL: <https://www.dw.com/ru/министр-экономики-украины-мы-просим-европу-открыть-нам-свои-рынки/a-18357314> (дата обращения: 19.10.2018),

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Волянська О. В.**

Ткаченко Т. О.,

Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 1 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ВПЛИВ ЗМІ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Актуальність дослідження ролі засобів масової інформації у сучасному світі зумовлена надзвичайним зростанням їх значущості в житті суспільства, глобальним впливом на формування громадської думки та зміною індустріального суспільства новим постіндустріальним – інформаційним. Людина не може розвиватись, бути адекватним членом суспільства без отримання інформації та її обміну в процесі комунікації. Однак за сучасних соціокультурних реалій інформація містить в собі сугестивний компонент. Це спричиняє певним чином отождолення слова й навіювання, ускладнює визначення етичного «знаку» інформації, яка може мати як позитивний, так і негативний маніпулятивний ефект, поширюваний на велику аудиторію. Масштабність такого впливу – результат як різноманіття ЗМІ (друковані,

аудіовізуальні, електронні тощо), так і миттєвості їх реагування на події. Однак, інформаційні потоки, доносячи до аудиторії офіційну інформацію – закони, розпорядження, постанови, укази тощо, передаючи волю і вимоги влади, одночасно транслиують й певні погляди, ідеї, вчення, політичні програми, платформи громадських організацій, політичних партій, фракцій тощо. Досить згадати те, що ЗМІ дуже часто називають «четвертою владою», це пояснюється тим, що вони дають суспільству незамінну можливість стежити, спостерігати за подіями та процесами, які відбуваються в державі й усьому світі. Подібні спостереження формують відносини причетності кожного члена спільноти до поточного політичного, економічного, соціального або інших процесів. Значні суспільно-політичні наслідки діяльності ЗМІ, таким чином зумовлені можливістю їх впливу на громадську думку – поширене, інтенсивне і усталене оціночне судження певної спільноти щодо загальнозначущих питань суспільного життя. Сьогодні засобами здійснення ЗМІ «непрямого» впливу на громадську думку є асоціації та порівняння, стереотипізація, подання інформації в неповному обсязі та тенденційному висвітленні, звернення до псевдо-експертів первинна оцінка події в певному етичному ракурсі тощо, які загалом спрямовують формування ставлення.

Досліджуючи вплив ЗМІ на громадську думку, не можна оминати проблему викривленої інформації, що мас-медіа використовує як спосіб маніпуляції. Головними причинами викривленого висвітлення подій у сучасних ЗМІ є перебільшення цінності новини (основна причина викривлення події у ЗМІ), організаційне викривлення внаслідок недбалості журналістів, особистий ракурс репрезентації події, значущість зовнішнього впливу (політичного, економічного тощо), спрямованість на формування конкретного враження від події та її оцінки. Слід зазначити, що наслідками викривлення інформації, що ґрунтується на цілеспрямованому обмані, приховуванні та спотворенні, стає нівелювання здатності особистості до критичного мислення, цілеспрямоване маніпулювання її свідомістю. А оскільки маніпуляція впливає на мислення, сприйняття, уяву і свідомість окремих індивідів, тоді вона впливає і на суспільство в цілому, що й призводить до деформації системи гуманістичних цінностей соціуму. ЗМІ – своєрідна «четверта влада» – уможливають для суспільства спостереження за подіями та процесами, які відбуваються в державі й усьому світі, формують відносини причетності кожного члена спільноти до них та водночас громадську думку як в позитивному, так і в негативному спрямуваннях.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор Требін М. П.

Ткачук К. В.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ГЕНДЕРНА ДИСКРИМІНАЦІЯ ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ

Інтеграція України до Європейського Союзу потребує оновлення соціальних інститутів, звільнення їх від будь-яких форм дискримінації, зокрема гендерної. Наслідком цього стало впровадження країнами ЄС політики гендерного мейнстрімінгу («gender mainstreaming policy») для створення рівних можливостей чоловіків та жінок, подолання гендерної асиметрії у всіх сферах суспільного життя (до якої прагне й Україна). Поняття «гендер» з'являється у соціально-гуманітарному знанні 2-ї пол. ХХ ст. як похідне від поняття статі. Однак, гендер є не біологічною, а соціокультурною категорією: індивід не отримує «гендер» автоматично від народження, а набуває у процесі включення в суспільне життя. У Глосарії Гендерного інформаційно-аналітичного центру «Крона» зазначається, що гендер – це комплекс культурних і соціальних характеристик, що охоплює всі сфери діяльності людини. Говорячи про гендер, слід розуміти нерівність, а не просто відмінність між чоловіками та жінками. Якщо з'являється нерівність, то виникає ієрархія, стратифікація впливу, які нероздільно пов'язані з гендерними відносинами. Це передбачає нерівномірний розподіл основних ресурсів – влади, грошей, а також часу. Жінки і чоловіки – різні. Вони відрізняються за економічним становищем (класом), національною приналежністю, сексуальністю, станом здоров'я, регіоном проживання тощо. Тому не слід отожднювати усіх чоловіків і жінок. Низка досліджень засвідчили, що внутрішньогрупових відмінностей значно більше, ніж міжгрупових. Причинами нерівності є гендерні стереотипи – сформовані суспільством і культурою та розповсюджені в ній узагальнені уявлення про те якими мають бути чоловік та жінки. Для того, щоб наблизити рівність потрібно викоринювати ці стереотипи з думок, переконань, менталітету людей; можливо, не варто створювати сталих уявлень про якості, ознаки, норми поведінки, які розділяють чоловіків та жінок.

Як й іншим країнам, нашій державі притаманні власні гендерні особливості, які тяжіють над нами ще з радянського минулого. Жінок на рівні

з чоловіками залучали до розбудови соціалізму, ніби зрівнюючи їх у правах. Проте для цього були певні причини, зокрема – це було вигідно державі, тому що жінки працювали на рівні з чоловіками, на додаток ще виконували домашні обов'язки, а заробітну плату часто отримували меншу. Проблема подвійного навантаження існує й до сьогодні, встановлюючи не однакові умови для представників обох статей. Розвиток українського законодавства у сфері забезпечення рівних прав чоловікам і жінкам розпочався у 1995 році після приєднання до Пекінської декларації та Платформи дій. Це відобразилось в Конституції України, зокрема ст. 24 фіксує рівність прав чоловіка та жінки, 2005 р. ухвалено Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», яким закріплено паритетне становище жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства. Також у 2012 р. було ухвалено Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», який у т.ч. забороняє дискримінацію за ознакою статі, проте більшість з цих норм мають декларативний характер. Гендерні відносини змінюються із часом чи ситуацією, залежно від обставин. Гендерну нерівність, яку вважають несправедливістю, можливо подолати шляхом боротьби за рівні права і можливості, викорінення стереотипів із суспільної думки, завдяки розвитку нормативно-правової бази, яка б захищала та створювала рівні умови для представників обох статей і забезпечувала надійний та дієвий механізм захисту порушених прав, який наразі недостатньо врегульований в Україні.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Герасіна Л. М.

Томашевський М. В.,
юридичний факультет,
2 курс, 1 група,
Львівський державний
університет внутрішніх справ

«ГІБРИДНА ВІЙНА» ЯК УКРАЇНСЬКА РЕАЛЬНІСТЬ

Агресія Російської Федерації (РФ) проти України спричинила руйнівні наслідки для європейської та глобальної безпеки. Російсько-український конфлікт не тільки порушив регіональну стабільність, а й створив нові та підсилив існуючі глобальні ризики. Для опору та стримування агресора Україні разом

з її міжнародними партнерами необхідне чітке розуміння природи й характеру цього конфлікту. Поняття «гібридної війни» найкраще розкрило сутність агресивних дій РФ, яка поєднуючи мілітарні, квазімілітарні, дипломатичні, інформаційні, економічні засоби, не гребуючи ядерним шантажем намагається досягти, як в Україні так і в інших гарячих точках світу власних політичних цілей, які не зовсім зрозумілі міжнародній спільноті [4, с. 115]. Поняття «гібридної війни» охоплює явища набагато ширше, а ніж відомі нам війни ХХ століття. У сучасному дестабілізованому міжнародному безпековому середовищі це оформилося як новий вид глобального протистояння. «Гібридна війна» як форма такого протистояння це не видозмінена форма «холодної війни» чи поверненням до її стану. Вона приходить їй на зміну у супроводі низки гарячих конфліктів, як нова, ускладнена форма відносин та взаємозв'язків на міжнародній арені. «Гібридна війна» виникає в умовах зародження нових принципів геополітичного устрою, який визначається: внутрішніми лініями напруженості між зоною стабільності, в якій панує закон і міжнародне право; зоною невизначеності, яка характеризується зневагою до закону, численними локальними конфліктами [3, с. 175]. Це є не протистоянням між великими державами і сферами її впливу, як за часів холодної війни. Після територіальних поділів на території Східної Європи, де розташовувались пострадянські держави утворились так звані «буферні зони» або «сірі зони» безпеки між РФ та країнами ЄС і НАТО. Вразливість України, що стала об'єктом російської агресії зумовлена саме цим, адже ці «буферні зони» вважаються головними джерелами гібридних загроз у світі. Незважаючи на зростання кількості наукових праць на тему гібридної війни, багато питань теорії і практики такої війни взагалі, і специфіки ведення РФ гібридної війни зокрема, залишаються без відповіді. Гібридна війна, при спробі її проаналізувати уподібнюється рухомій мішені, яка з'являється й зникає з поля зору непередбачуваним чином [2, с. 340]. Маючи достатню кількість фактів і даних про ведення гібридних воєнних дій, експерти стикаються з великими труднощами під час їхньої інтерпретації. Внаслідок російської агресії проти України деякі засадничі тези на рахунок «гібридних війн» вже зараз потребують уточнення або перегляду. Природа сучасних та майбутніх війн ХХІ ст., а особливо «гібридних», визначається зростаючими тенденціями розвитку способів та засобів ведення збройних конфліктів. Серед них варто виділити наступні: зростаюче значення стратегічного неядерного стримування противника шляхом масового оснащення військ новітніми засобами ведення неконтактних (дистанційних) бойових дій; підвищення значення динамічності та маневреності в діях військ

на розрізних напрямках з широким спектром застосування сил швидкого реагування, аеромобільних військ і військ спеціального призначення; розширення простору ведення бойових дій із землі і поверхні морів у повітря, під воду та у космос. Одночасне вогневе та електронне ураження військ, об'єктів тилу, економіки, комунікацій на всій території супротивника; зростання значення протиборства в інформаційній сфері та використання новітніх інформаційних технологій; боротьба з міжнародним тероризмом, створення експедиційних сил для проведення миротворчих і антитерористичних операцій; дипломатичний тиск як з боку окремих держав так і міжнародних організацій. Наведене розташування за значущістю вказаних тенденцій є досить умовним, оскільки залежить від специфічних особливостей конкретних держав. Хоч і політичні цілі РФ у початку і веденні «гібридної війни» проти України не зовсім є зрозумілими міжнародному товариству, тому варто виділити передумови, таких агресивних дій. РФ «гібридною війною» проти України намагається вирішити одразу низку актуальних для себе геополітичних завдань. По-перше – позбутися конкурента у впливі на пострадянському просторі, адже Україна за своїм потенціалом єдиною з пострадянських держав, здатною конкурувати з Російською Федерацією. По-друге – гіпотетична поразка України може суттєво деморалізувати ситуацію в низці держав Центральної та Східної Європи. По-третє – Україна, як засвідчила практика, нерационально використовувала можливості, отримані нею після здобуття незалежності. Вітчизняна національна еліта не використала належним чином ні унікального транзитного потенціалу, ні можливостей радянської спадщини в економіці, ні енергії подій на Майдані в 2004 р. [1, с. 120]. Більше того, зовнішня політика України була непослідовною, в наслідок чого на початку 2014 р. все ще зберігалася орієнтація українських політичних еліт на Москву. До цього часу офіційний Київ мав найкраще розвинені відносини саме з Москвою, а альтернативні договори про військово-технічну співпрацю були відсутні. Та й розчарування від неефективності Будапештського меморандуму складно було приховати. У результаті Україна сприймалася Росією як «легка здобич», і з якою намагалася розправитися за допомогою двох підготовлених ударів – повернення Криму й створення дестабілізації на Донбасі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Харків: Фоліо, 2017. 496 с.

2. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 497 с.
3. Рущенко І. П. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога: монографія. Харків: ФОП Павленко О. Г., 2015. 268 с.
4. Требін М. П. «Гібридна» війна як нова українська реальність. *Український соціум*. 2014. №3. С. 113–127.

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, доцент **Андрушко Л. М.**

Торубара Б. І.,
Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 11 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Професія як соціальний інститут, а також процес його зміни останнім часом стає одним з найбільш актуальних предметів досліджень і дискусій. Світ професій динамічний: одні професії зникають, з'являються нові. Визначити, фахівці яких галузей будуть користуватися попитом через декілька років, вкрай складно. Але якісь тенденції все ж зазначити реально. До того ж, Україна, на думку експертів з Центру зайнятості, як мінімум на 10 років відстає від тенденцій світового ринку праці. Тому, в умовах євроінтеграційних процесів, особливо важливо спрямувати увагу на з'ясування тенденцій професійного розвитку особистості. Однією з проблем, що характерна для розвитку професій в Україні є недостатня підготовка спеціалістів вищими – через неактуальність навчальних програм. Дослідники також зазначають, що до таких чинників можна віднести і скорочення кількості ВНЗ, особливо приватних. Це спричинено більш жорсткою процедурою державної акредитації та ліцензування навчальних закладів та окремих освітніх програм, а також адміністративними заходами стримування (наприклад, інспекційні перевірки стану організації, кадрового та матеріально-технічного забезпечення навчального процесу). Недостатній рівень освіти, належних професійних навичок і досвіду роботи має наслідком безробіття молоді в Україні. Питання розвитку професій прямим чином пов'язане із форму-

ванням в Україні громадянського суспільства, яке відбувається досить повільним шляхом. Причиною такого повільного його розвитку є те, що частина суспільства просто не усвідомлює необхідність демократичних реформ, а інша значна частина тяжіє до повернення тоталітарного управління радянського зразка. Країни Західної Європи, на відмінну від нашої держави, вже пройшли цей процес, навіть значно раніше. І такі процеси відбувалися шляхом реформування економічної сфери, яка неодмінно торкалася і трудових відносин, визначаючи, попит і пропозицію на ринку праці. Проте, слід також брати до уваги і цивілізаційний розвиток суспільства, науковий поступ, що передбачує цифровізацію, появу штучного інтелекту та нових технологій. Вони вже змінюють потреби економіки, в результаті з'являються нові професії і зникають старі. За найсміливішими оцінками, вже в 2030-му році зникнуть і трансформуються 60% звичних нам професій. Наприклад, нині біткоїн та інші віртуальні валюти набувають дедалі більшого поширення, і спеціалісти з цих фінансів потрібні вже зараз. Прогнозують, що в цій галузі виникне ще не одна нова професія. Наприклад, виникне потреба у спеціалістах, що будуть організовувати систему обміну між традиційними та альтернативними валютами.

Можна стверджувати, що серед тенденцій розвитку професій очікується зменшення кількості робочих місць. Причини такого невтішного прогнозу криються в темпах демографічного приросту населення, який вже сьогодні набагато перевищує темпи зростання економіки. Також важливу роль у цьому процесі відіграє науково-технічний прогрес, оскільки автоматизація різних сфер діяльності, які раніше традиційно вважалися прерогативою людини, веде до скорочення робочих місць. Популярність торгових майданчиків, розташованих в інтернеті, дозволяє власникам бізнесу відмовитися від володіння або оренди комерційних приміщень під магазини, а також від найму персоналу. Саме тому, все більше підприємців намагаються відкрити саме інтернет-магазини, а не офлайн торгові точки. Отже, з урахуванням все більшого впровадження інтернет-технологій у повсякденне життя сучасної людини, можна впевнено стверджувати, що професії, так чи інакше пов'язані з ІТ-сферою, будуть все більш затребувані з плином часу.

Таким чином, щодо тенденцій розвитку професій в Україні можна зазначити, що спершу будуть автоматизовані ті професії, які базуються на однотипних повторюваних діях і в той же час є актуальними по всьому світу. Такі

професії будуть трансформовані в першу чергу, так як вони дешеві і приносять пряму економічну вигоду для підприємств. Український ринок праці буде розвиватися за власним сценарієм. Цифровізація та автоматизація придуть хоч і з великим запізненням, проте такі процеси все ж таки необоротні. І вони впливатимуть на стан громадянського суспільства – певно, що з науково-технічним процесом і докорінною зміною затребуваних професій, значна частина громадян буде змушена шукати нову роботу або взагалі не зможуть знайти себе. Неминучими є і соціальні зрушення (навіть участь населення у страйках та демонстраціях) через такі зміни на ринку праці. Проте, ці соціальні конфлікти можна вирішити лише шляхом послідових економічних та соціальних реформ.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Волянська О. В.**

Троян В. С.,

Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 4 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ДО ПИТАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ ТА ШЛЯХІВ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Політична культура відіграє значну роль у розбудові демократичної держави. Від рівня її розвиненості багато в чому залежить добробут як усього народу, так і окремо взятої людини, а також успіх перетворень, розпочатих в країні. Зазначене питання є досить актуальним на сьогоднішній день і потребує нагального вирішення. Велике значення в процесі вдосконалення політичної культури суспільства має молодь як найбільш прогресивна, дієва, ініціативна та перспективна частина населення. Саме на неї в майбутньому будуть покладатися завдання реформування правової системи, вдосконалення державних механізмів, покращення соціального становища народу, а також становлення розвинутої демократичної держави, гідної називатися провідною європейською країною. У той же час існує ряд проблем, пов'язаних зі станом політичної культури молоді, серед яких можна

виділити такі як наявність досить низького рівня політичної свідомості, коли молоді люди не можуть зрозуміти всієї значущості своєї діяльності у цій сфері і здебільшого зневажають навіть елементарні громадянські обов'язки; пасивність сучасної молоді, яка в більшості випадків не здатна до активних рішучих дій і вираження своєї громадянської позиції, що також негативно впливає на нашу суспільно-політичну дійсність; аполітичність і незацікавленість даної частини суспільства у вирішенні політичних проблем тощо. Слід зазначити, що покращення такого стану речей багато в чому залежить від самої людини – від її прагнення до самовдосконалення в даній сфері. Але існує ряд проблем, які можуть бути вирішені більшою мірою за допомогою держави.

По-перше, це наявність низької політичної освіти громадян, адже політології та політиці як такої увага приділяється далеко не в усіх навчальних закладах нашої країни, результатом чого є те, що тільки певна частина молоді здатна адекватно та свідомо ставитися до сучасної політичної дійсності і реалізувати себе в цій сфері. Для вирішення цієї проблеми доцільно було б запровадити вивчення основ політології як у вищих, так і у загальноосвітніх навчальних закладах.

По-друге, далеко не всі представники влади мають авторитет серед народу, у тому числі і серед молоді, що певним чином зумовлює пасивність останніх. Тому політичні діячі в нашій державі на своєму прикладі повинні показувати ідеал свідомого, грамотного, толерантного, активного лідера, здатного не тільки до «останньої краплі крові» відстоювати свою точку зору, але і йти на певні компроміси задля досягнення поставленої мети і забезпечення благополуччя свого народу.

По-третє, навіть якщо молоді люди мають певні ідеї щодо підвищення добробуту держави та бажають реалізувати себе в цій сфері, вони не завжди мають на це можливість. Тому, держава повинна заохочувати ініціативу з боку молоді, створювати рівні умови для різних верств суспільства, незалежно від раси, політичних переконань, статі, соціального походження, майнового стану, а також намагатися враховувати погляди та інтереси якомога більшої частини населення.

Отже, можна з впевненістю сказати, що саме на сучасну молодь покладаються найбільші сподівання, щодо розбудови розвиненої європейської країни, здатної забезпечити гідні умови життя для всіх своїх громадян.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор Требін М. П.

РИЗИКИ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ШЛЯХИ ЇХ УНИКНЕННЯ

Сьогодні у нашому суспільстві існує гостра проблема, пов'язана з високим рівнем небезпек української студентської молоді, що потребує детального аналізу. Людина, як соціальна істота, живе та розвивається всередині суспільства, опановуючи знання про світ, які дозволяють індивіду створювати собі й своїм близьким найбільш прийнятні умови існування. Сьогодні людей спіткає небезпека переважно з боку самої людини. Основними причинами смертності населення є куріння, зловживання алкоголем, відсутність систематичних фізичних навантажень і незбалансоване харчування. З віком індивід піклується про своє здоров'я пильніше, а молодь входить до основної «групи ризику», якій потрібно надати якнайбільше інформації щодо небезпек у житті, наслідків дії цих причин та шляхів уникнення. Кожного дня людина знаходиться в центрі різних подій, які вона може створювати сама для себе. Візьмемо до уваги ситуації, з якими може стикатися студент майже кожного дня та визначимо шляхи їх уникнення. На жаль, в Україні нерідко стаються суїциди. Причиною цього бувають цькування деяких студентів в групі, а в останні роки, навіть, переживання, пов'язані з іспитами. Під час сесії постійні стреси й хвилювання з приводу невдалої відповіді на іспиті, що тягне за собою позбавлення стипендії, призводять, найчастіше, до пригніченості та глибокої депресії. Страждають від цього, в основному, першокурсники або студенти останніх курсів, які отримують диплом. Також негативний ефект може дати несправедлива оцінка знань студента викладачем, образи під час відповідей, загрози відрахування. Сьогодні ми не уявляємо нашого життя без транспорту, тому не можна залишити без уваги й небезпеки, з якими стикаються студенти, що живуть у віддалених від вишу районах, містах чи селах. Суттєвим кроком до зменшення аварійності могло б стати доручення працівникам державної служби України з питань безпеки на автотранспорті перевірок місць, де зберігаються транспортні засоби, контролю своєчасності проходження медогляду водіїв, технічного огляду транспорту, наявності у водія права на перевезення пасажирів тощо. За на-

явності таких обстежень ряд небезпек, які травмують людей на автошляхах, суттєво зменшився б, а винні водії позбулися ліцензії. Студенти також можуть легко потрапити на гачок аферистів, бо саме вони намагаються заробити швидко та легко. Тут виникають дві основні небезпеки: або молода людина виконає роботу і їй нічого не заплатять, або її попросять за щось заплатити і вона втрапить гроші. Шахраї можуть запропонувати роботу в інтернеті, пошук або дзвінки до клієнтів, збір будь-якої інформації чи роботу з текстами. Вважаю, що для уникнення розглянутих ризиків у житті студентів потрібно залучати їх до спортивних заходів, суспільних робіт, творчості у різноманітних гуртках. Частіше за все, участь у таких групах призводить до того, що людина знаходить своїх однодумців та може спілкуватися з ними не тільки на заняттях, але й у вільний час. Для зменшення ризику виникнення небезпек життєдіяльності студентської молоді бажано використовувати досвід батьків, вчителів та інших дорослих, які мають вплив на молодь, у студентському житті.

Отже, підхід до розв'язання причин виникнення проблем студентів означає залучення до вирішення означеної потреби не лише представників галузі охорони здоров'я, але й освіти, культури, соціальної роботи. Тому, щоб уникати небезпек, потрібно починати змінювати світ з себе.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Герасіна Л. М.

Усатенко О. Ю.,
господарсько-правовий факультет,
2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА

Політична культура – один із найважливіших елементів політичної системи суспільства. Рівень її розвитку свідчить про розвиненість самої цієї системи. Політична культура, відображаючи політичну та юридичну компетентність громадян, і їх політичну поведінку, суттєво впливає на формування і функціонування політичних та державних інститутів, визначає характер взаємозв'язку держави і суспільства. Поняття «політична культура» запро-

вадив в науковий обіг мислитель епохи Просвітництва Й.-Г. Гердер. Концептуальне осмислення цього феномена почалося з 50-х років ХХ ст.

Трагування політичної культури в сучасній науці характеризується надзвичайно широким спектром думок, різного роду визначень. У західних і вітчизняних політологів склалося декілька підходів до розуміння політичної культури. Комплексний, узагальнювальний підхід (Д. Мервік, Р. Такер, Л. Дітмер): політичній культурі властиве все, що відбувається в політиці. Вона або ідентифікується з політичною системою, або зводиться до політичних відносин, тобто не має специфічного змісту. Об'єктивістське (нормативне) трактування (Л. Пай, Д. Поль): політична культура визначається як сукупність прийнятих політичною системою норм і зразків політичної поведінки. Соціопсихологічний підхід (Р. Карр, Д. Гарднер, Ю. Тихоміров): політична культура визначається як настановна поведінкова матриця, в межах якої знаходиться і функціонує політична система. У цих концепціях акцент робиться на об'єктивних соціальних чинниках, що визначають суть політичної культури. Аксиологічне трактування: політична культура є сукупністю цінностей певного порядку. «Бінарний» варіант цього трактування включає в політичну культуру як позитивні, так і негативні цінності. «Прогресистський» варіант характеризує політичну культуру тільки як сукупність позитивних політичних цінностей.

Політична культура – це політичні традиції, норми політичної практики, ідеї, концепції, переконання про взаємини між різними суспільно-політичними інститутами, які обумовлені політичним досвідом попередніх поколінь і відтворенням протягом поточного політичного життя. Політична культура є складним багаторівневим соціальним феноменом. У її структурі виділяють декілька компонентів: загальнозначущі політичні знання, що розділяються на теоретичні і практичні знання, які отримують з поточної інформації; культура політичного мислення – уміння правильно орієнтуватися в обстановці, акцентувати увагу на головному в політичному житті, давати адекватну оцінку політичним явищам і ухвалювати рішення щодо свого ставлення до них і участі в них; культура політичних відчуттів – особисті якості, які є одним з головних механізмів регуляції політичної поведінки і діяльності людей; культура політичної поведінки і діяльності формується під впливом політичних традицій у суспільстві, рівня політичної свідомості, культури політичного мислення і відповідних відчуттів; культура функціонування політичних структур, яка характеризує культуру керівних органів, культуру ухвалення і реалізації політичних рішень; культура політичної діяльності –

це культура депутатської, партійно-політичної і суспільної діяльності; культура електоральної діяльності характеризує діяльність громадян під час проведення виборів, референдумів, опитів населення і тому подібне.

До джерел, які безпосередньо формують політичну культуру, визначають її зміст і форму, відносяться: держава в особі законодавчих, старанних і судових органів, яка формує і закріплює: а) національні політичні символи (герб, прапор, гімн і тому подібне); б) моделі політичної поведінки (норми, ідеали, цінності); партії і політичні організації, які своєю діяльністю закладають певні форми політичної свідомості і поведінки, формують у громадян власний імідж, типи відношення до партій і партійних систем, уявлення щодо відносин між партіями і державою; засоби масової комунікації (преса, радіо, телебачення), які інформують населення про політичне життя країни, регіону, міста і формують у нього певні уявлення про політичні явища і процеси, стимулюють його політичну діяльність, участь у політичному житті; наукові й освітні інституції, які проводять біля населення наукові політичні знання, досліджують громадську думку, вивчають особливості формування політичної свідомості і тому подібне; цивільне життя, яке, особливо в періоди загострення політичних відносин, підйомів масових рухів, стимулює інтерес населення до політики, підвищує цивільну активність населення; церковні організації, які активно беруть участь у повсякденному політичному житті і виробленні основних моделей політичного мислення і поведінки громадян; учбовий і виховний процес в учбових закладах, метою якого є в першу чергу докладне інформування про політичну систему та її норми. Саме учбові заклади включають у програми навчання вивчення історії Батьківщини, яке використовується як засіб затвердження патріотичних цінностей, виправдання існуючої політичної системи і зрештою – формування добродесного, лояльного до влади громадянина. Джерелами формування політичної культури є також економіка, сімейні відносини, армія.

Політична культура виконує такі функції: інтеграційна – полягає в досягненні згоди на основі загальноприйнятих політико-культурних цінностей в межах існуючої політичної системи і вибраного суспільством політичного устрою; ідентифікаційна – полягає в наданні людині можливостей віднести себе згідно зі своїми потребами, інтересами, смаками до певної соціальної (етнічної, конфесійної, політичної) групи, співтовариства; регулятивна – регулює політичне життя, сприяє забезпеченню працездатності, розвитку, зміцненню політичної системи суспільства; комунікативна – дає можливість встановити зв'язок між учасниками політичного процесу як «по горизонту»

лі», так і «по вертикалі» відповідно до ієрархії політичної системи; забезпечення соціального прогресу – створює умови для ефективного розвитку політичної системи і суспільства в цілому; нормативно-регулятивна – полягає у формуванні закріпленні в суспільній свідомості необхідних політичних цінностей, установок, цілей, мотивів і норм поведінки; соціалізаційна – формує відповідні знання, орієнтації, здатність адаптуватися до встановлених зразків та інших реалій цивілізованого політичного буття.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Клімова Г. П.**

Харечко В. В.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 12 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Інформаційна культура має безліч визначень. Її можна тлумачити в широкому та вузькому значенні. В широкому значенні – це сукупність принципів і реальних механізмів, що забезпечують позитивні взаємодії етнічних і національних культур. У вузькому – сукупність знань та вмінь по ефективній інформаційній діяльності, яка досягає поставленої цілі. Поняття «інформаційна культура» в загальному розумінні підкреслює зв'язок інформаційного світу з духовною культурою особистості. Адаптація людини в суспільстві відбувається на протязі усього життя людини. На першому етапі соціалізації індивіда відбувається формування його відношення до суспільства, закладається ціннісний потенціал особистості, який впливає на подальше її життя. Адаптація молоді в суспільстві – це процес розвитку певних індивідів від дитинства і аж до перетворення їх у дорослих. В наш час молодь витрачає все більше часу на використання соціальних мереж, які стають не тільки джерелом різноманітної інформації, як корисної, так і шкідливої, але також дають можливість поспілкуватися з друзями, займатися комерційною діяльністю, або використовувати її для знайомства. Інформаційна культура впливає на відношення молоді до оточуючого світу, оцінку подій та явищ,

які відбуваються у особистому та суспільному житті. Молодь, порівняно зі старшими поколіннями, краще адаптується до нових інформаційних технологій і стає їх основним користувачем. Через це виникають нові професії, котрих раніше не існувало, наприклад: SMM, SEO, PPC. Молодь комп'ютерного покоління отримує та переосмислює більші і різноманітніші обсяги інформації. Соціальні мережі перетворюються у віртуальний світ зі своїми соціальними спільнотами. Використовуючи соціальні мережі молодь по-новому вирішує завдання самореалізації і самопрезентації, що пов'язане із можливістю соціальних мереж формувати комунікаційні системи, які діють постійно і дозволяють людині проявити більшу свободу висловлювань і вчинків. Входження в інформаційний простір і споживання інформаційних продуктів формує у сучасної молоді специфічне нове мислення, яке можна використовувати для успішної професійної адаптації, або вирішенні старих проблем новими способами. У цьому полягає головна соціальна функція соціальних мереж, яка створює інформаційну і комунікативну основу для входження молоді в суспільство та її успішної самореалізації у віртуальному світі. Але потрібно зазначити і деякі «мінуси» соціальних мереж та інформаційних технологій. Так, молоді значно складніше стає налагоджувати контакти у реальному житті, бо соціальні мережі, створюють ілюзію «реального» спілкування, яка триває доти, доки індивід знаходиться в мережі. Вона вірить будь-якій рекламі, де інформація не завжди відповідає дійсності. Підхопивши не вірну інформацією молодь починає поширювати її, чим наносить шкоду собі та іншим. Крім того, постійне перебування у соціальних мережах знижує фізичну активність людей, що негативно відображається на їх здоров'ї.

Отже, сучасна інформаційна культура має як позитивний, так і негативний вплив на українську молодь. До позитивних змін можна віднести демократизацію суспільних відносин, що проявляється у свободі висловлювань і вчинків, збільшенні можливостей молоді до самореалізації. До негативних: ілюзія «реального» спілкування, зменшення фізичної активності та поширення інформації, яка не відповідає дійсності. Саме тому потрібно запровадити обов'язкову профілактику для користувачів соціальних мереж, яка буде спрямована на виявлення та виправлення інформації негативного змісту та дезінформації, що позитивно вплине на реалізацію української молоді в суспільстві.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент *Сахань О. М.*

Хоменко А. В.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 10 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ВПЛИВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА РОЗВИТОК ДЕМОКРАТИЧНОЇ І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Прагнення української держави стати повноправним членом світового співтовариства, яка розбудовує власну правову державу на засадах гуманізму та справедливості, інтегруючись у світове і європейське співтовариство, досліджує, змінює, відповідно до реалій сьогодення та наповнює реальним змістом значну кількість правових понять та правових явищ. Тому, при подальшій інтеграції України до ЄС особливо важливу роль відіграватиме вплив громадянського суспільства на розвиток правової держави в Україні. Процес формування демократичної, соціальної та правової держави органічно пов'язаний з формуванням громадянського суспільства. Особливого значення ці питання набувають в умовах необхідності визначення якісної характеристики українського суспільства та його впливу на вирішення складних проблем сьогодення, які зумовлені анексією Кримського півострова та війною на Донбасі. Тому громадянське суспільство України повинно стати рушійною силою для вирішення вищезазначених проблем. Варто відмітити, що вплив громадянського суспільства на розвиток правової держави проявляється насамперед на принципах демократії. Вихідним із них є принцип народного суверенітету, який проголошує народ єдиним джерелом і верховним носієм влади в суспільстві. А це означає, що влада держави, її суверенітет похідні від суверенітету народу, що громадянське суспільство створює державу для задоволення власних потреб, а не заради неї самої, що держава не повинна вивисуватися над суспільством і покликана слугувати йому, що, зрештою, чиновники існують для громадян, а не навпаки. Усвідомлення громадянами саме такого співвідношення між громадянським суспільством і державою має принципово важливе значення для формування їх демократичної політичної культури. Особливо актуальними в контексті вищезазначеного в нашій державі є приклади майданів. Так, в 2004 році на Майдан Незалежності в Києві зібралися сотні тисяч громадян України, які

відстояли своє виборче право і показали, що громадянське суспільство є надзвичайно сильним важелем впливу в правовій сфері. Минуло майже десятиліття, і в 2013 р. в Україні сформувався новий громадсько-політичний рух – Євромайдан, головна ідея якого – європейський вибір України. Так, народжений Євромайданом громадсько-політичний рух ґрунтується на політичному плюралізмі, різних структурах управління, метою якого було відстоювання курсу на європейську інтеграцію, і в результаті якого це було досягнуто, оскільки в березні та червні 2014 року були підписані економічна та політична угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Отже, вищезазначений факт підтверджує, що саме громадянське суспільство, а не політична верхівка держави визначає курс і спрямованість політики і насправді підтверджує конституційне положення, що єдиним джерелом влади є народ.

Таким чином, рух до громадянського суспільства і правової держави є одним із основних напрямів розвитку світового співтовариства, оскільки громадянське суспільство виступає своєрідним фундатором правової демократичної держави. Як показує історичний досвід, епохальні події в житті нашої держави відбуваються тільки завдяки активній участі громадянського суспільства, а тому подальший розвиток демократичної та правової держави без громадянського суспільства в Україні в апіорі є неможливим.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Сахань О. М.**

Чайка Т. С.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 16 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ШКІДЛИВИХ ФЛЕШМОБІВ НА ПОВЕДІНКУ ПІДЛІТКІВ

З розвитком цифрових технологій все більше підлітків користуються гаджетами та соціальними мережами, такими як Instagram, Facebook, WhatsApp та ін. Розглянемо тему всім відомої гри «Синій Кит», яка забрала багато життів підлітків, як в межах України, так і за її межами (Росія, Казахстан). Так звані «групи смерті» з'явилися кілька років тому у соціальній

мережі ВКонтакте у російському інтернет-сегменті, проте їхня популярність зросла і розповсюдилася на Україну, Казахстан та Киргизію. Групи, в яких пропагандують суїцид, еволюціонували. Підлітків заманюють пропозиціями зіграти у смертельну гру. Згадки про неї з'являються тепер і в Instagram, де з ключовими словами користувачі публікують картинки з китами і текстом «розбуди мене о 4:20». Як відомо, фанати таких спільнот називають себе китами, тому що тварини асоціюються у них зі свободою. Кити – один із небагатьох видів ссавців, представники якого добровільно можуть звести рахунки з життям. У зв'язку з поширенням цих груп поліція б'є на сполох. Адже їх блокування не допомагає. За даними поліцейських, такими групами керують досвідчені психологи. Їхня цільова аудиторія – підлітки з проблемами у стосунках з однолітками чи батьками. Коли дитина зацікавилася і потрапила у відповідну групу, куратор спочатку розпитує її та дає нескладні завдання, перевіряючи, чи готова вона грати. Департамент кіберполіції України вказує на те, що першим завданням може бути, наприклад, намалювати ручкою на руці синього кита. Виконання кожного завдання має бути зняте на відео. Всього їх 50. Останнє – самогубство. В Україні одне за одним з'являлися повідомлення від правоохоронних органів про те, що вони встигли врятувати підлітків, які хотіли покінчити життя самогубством через відповідне завдання в «групах смерті».

Досліджуючи думки психологів, щодо даної теми, можна зробити висновки, що дітей, які знаходяться у зоні ризику, поділяють на дві категорії: одні – це депресивні діти, які мають занижену самооцінку, не мають авторитету, визнання чи не отримали потрібної уваги з боку батьків, викладачів та однолітків. Тоді вони можуть на цій депресивній хвилі абсолютно серйозно думати про те, що життя не має сенсу. Друга категорія – це діти з демонстративністю, яким дуже важливо бути не такими як всі, особливими, загадковими. Але такі діти не хочуть померти, а прагнуть бути на виду. Постає питання: Чому діти не діляться тим, що їх залякують, із батьками, старшими? Куратори такі груп завжди спочатку налаштовують підлітка проти найближчого оточення. Кажуть: вони вас не розуміють, не сприймають, тільки ми можемо зрозуміти ваші переживання. Також не варто забувати, що підлітки це особлива соціальна група. У них не достатньо життєвого досвіду, немає належної освіти, їх система цінностей лише формується. Саме у цьому віці вони проходять важливий для кожної людини процес соціалізації. Для підлітків також характерно те, що вони починають дистанціюватися і сепаруватися від дорослих. Дуже важливим є вчасно помітити проблему на етапі

її розвитку та вчасно запобігти їй. На прикладі гри «Синій кит», ми бачимо виключно негативні наслідки цього заняття. Депресивна поведінка та закритість інколи можуть призвести до летальних наслідків. Для запобігання цих проблем потрібно збільшити уваги до підлітка з боку батьків та педагогів, створення розгалуженої системи позашкільних закладів, проведення профілактичних бесід вчителями, працівниками правоохоронних органів та психологами та ін.

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент **Воднік В. Д.**

Чепис У. А.,
Інституту підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України,
2 курс, 2 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

«ГІБРИДНА» ВІЙНА ЯК «ВІЙНА НОВОГО ПОКОЛІННЯ»

Починаючи з 2014 р. Україна фактично перебуває в стані «гібридної» війни з Російською Федерацією. В сучасних термінологічних словниках «гібридна» війна визначається, як «війна, основним інструментом якої є створення державою-агресором в державі, обраній для агресії, внутрішніх протиріч та конфліктів з подальшим їх використанням для досягнення політичних цілей агресії, які звичайно досягаються звичайною війною» [1, с. 98]. Це означає, що агресор прагне нав'язати власну політичну волю не просто традиційним використанням зброї масового знищення, а шляхом застосування комплексу заходів політичного, економічного, інформаційного характеру. При цьому найбільш поширеним є сценарій, коли на початковій стадії відбувається конфліктний поділ населення країни на «своїх» і «чужих» за певною ознакою (сукупністю ознак): національною, регіональною чи релігійною приналежністю, політичною орієнтацією тощо. На наступній стадії протиборчі сторони переходять до активних дій, що виражається в стихійних або організованих мітингах, посиленій протидії правоохоронним органам, а також безпосередньо насильницьких діях, як-то напад збуджено-

го натовпу на будівлі органів влади і управління, військові об'єкти, органи внутрішніх справ з метою захоплення зброї та звільнення заарештованих тощо; здійснення погромів, вбивств, згвалтувань, підпалів житлових будинків і автомашин [2, с. 118].

Сутнісною ознакою «війни нового покоління» є її інформаційна складова, бо саме в такий спосіб здійснюється стратегічний психологічний тиск та маніпулювання свідомістю населення. Засоби масової інформації та мережа Інтернет використовуються задля залякування людей, організації політичних та соціальних конфліктів, пропаганди бажаної ідеології, вербування населення до незаконних збройних формувань тощо. Слід зазначити, що на початку протистояння України і РФ метод інформаційно-психологічного впливу використовувався РФ як допоміжний засіб для економічного, політичного та психологічного розкитування ситуації в Україні, то зараз інформація перетворилася на основну зброю ведення «гібридної» війни. Професійно організована пропаганда, дезінформація та маніпулювання інформацією, диверсифікація громадської думки, психологічний тиск, провокація, поширення чуток в поєднанні з діяльністю незаконних військових формувань дозволило РФ анексувати Крим, а також суттєво вплинути на всі сфери суспільного життя українців. В той же час, є і позитивні для України наслідки участі у «війні нового покоління». «Гібридна» війна виступила каталізатором у формуванні національної ідеї, реформуванні армії та інших силових інститутів держави. Зараз Україна активно впроваджує інноваційні технології формування системи захисту та розвитку інформаційного простору в умовах глобалізації та вільного обігу інформації, знаходження компромісу між інтересами суспільства та держави. Саме це здатне забезпечити можливість протистояти агресії та подолати осередки війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Требін М. П. Війна «гібридна». *Політологічний енциклопедичний словник* / Уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2015. 816 с.
2. Требін М. П. «Гібридна» війна як нова українська реальність. *Український соціум*. 2014. № 3. С. 113–127.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор **Погрібна В. Л.**

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ УТВЕРДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Намагання Української держави утвердитися в глобалізованому суспільстві як правова, соціальна та демократична країна є неможливим без створення та повноцінного функціонування таких основоположних засад, як: потужне громадянське суспільство, домінуючий принцип верховенства права, панування ідеології обмеженого правління та впровадження сильно-го й дієвого інституту народного представництва. Громадянське суспільство – це особлива автономна суспільна сфера, відокремлена від держави, що передбачає створення і функціонування самоврядних інституцій, які сприяють громадянам в їх вільному розвитку та самореалізації. Громадянське суспільство є втіленням парадигми лібералізму, який об'єктивується у визнанні людини найвищою соціальною цінністю, забезпеченні, утвердженні, захисті та реалізації прав людини і основоположних свобод, вільному виборі різноманітних форм економічного й політичного життя посередництвом налагодженого механізму правового регулювання. Беззаперечними принципами для реального та розвиненого громадянського суспільства є: 1) економічна свобода, багатоманітність форм власності та ринкові відносини; 2) визнання і захист природних прав людини і громадянина, рівність усіх перед законом; 3) відкритість і саморегуляція; 4) розвиток демократії як політичного ідеалу і механізму життєдіяльності політичної системи суспільства; 5) розбудова правової держави, верховенства права, розподіл і взаємодія гілок влади та невтручання держави у приватне життя.

Громадянське суспільство має безумовний, тісний, інституціональний зв'язок з державою та правом. Держава повинна забезпечувати найвигідніші та найоптимальніші умови для розвитку й належного функціонування громадянського суспільства, не втручаючись у його діяльність, а громадянське суспільство слугує базисом у розвитку правової держави. Неполітичний та недержавний характер громадянського суспільства, альтернативність політичній державі полягає у його здатності активно протистояти сваволі та

неправомірним діянням держави, забезпечувати автономію особи. Поляризація та протиборство інтересів держави і громадянського суспільства є проявом неефективності публічно-правового апарату, свідченням нездатності політичної (державної) влади здійснювати належне управління суспільством та її намаганням контролювати функціонування громадянського суспільства. З огляду на це, необхідно резюмувати небезпечні шляхи регресивності та перешкоджанні діяльності інституції громадянського суспільства, до яких належать: свавілля та бюрократизація вищих ешелонів влади, корумпованість та клановість у системі публічного управління, нездатність суб'єктів державного адміністрування визначити інтереси суспільства домінуючими перед особистісними, централізованість влади, конформістська правова свідомість та культура суспільства, непрофесійність, неосвіченість та зрадливість політичної еліти. Основними напрямками превенції таких негативних факторів є: дієві механізми забезпечення прав людини та законності в державі, створення середнього класу, структуризація суспільства, можливість реального впливу громадянського суспільства на державу, спроможність народу відхилити будь-яке неправомірне та лобістське діяння органів публічної влади, переважання спільної національної ідеї, діяльність людей у солідарності та злагодженості. Саме за таких підстав громадянське суспільство виступатиме ключовим інструментом утвердження правової держави, продукуючи високорозвинені, незалежні, правові, ціннісно-культурні та моральні основи життєдіяльності кожного індивіда.

Науковий керівник : кандидат соціологічних наук, доцент **Сахань О. М.**

Швая С. В.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції 2 курс, 14 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ТЕРОРИЗМ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ХХІ СТОЛІТТЯ

ХХІ ст., як і ХХ ст., характеризується таким явищем як тероризм, причинами якого є кризові процеси, які охоплюють різні сфери суспільства; революційні та національно-визвольні рухи; зацікавленість правлячої еліти

в різних формах тероризму як засобу досягнення політичної мети у зовнішній та внутрішній політиці та інші. Вітчизняні політологи вважають, що тероризм – особлива форма політичного насильства, що характеризується жорстокістю, цілеспрямованістю і уявною ефективністю. З кожним роком спостерігається тенденція збільшення кількості терористичних актів та кількості жертв в них. Сучасний тероризм відрізняється високою організованістю та існуванням єдиного керуючого центру. Крім того, сьогодні терористичні групи використовують останні наукові досягнення техніки, а також бактеріологічну, хімічну та ядерну зброю. Також, слід зазначити, що інтернет став потужним інструментом в руках терористичних угруповань. Цьому сприяє специфіка глобальної мережі, яка надає в розпорядження терористів такі переваги, як простота доступу, незалежність від географічного розташування, необмежена потенційна аудиторія, висока швидкість передачі інформації, труднощі контролю з боку правоохоронних органів і спецслужб. Інтернет виступає як ефективний засіб інформаційного впливу на населення, особливо з огляду на той факт, що сучасні ЗМІ в своїй роботі все частіше використовують його матеріали. Також, вони широко застосовують засоби психологічної війни, в тому числі дезінформацію, залякування, маніпуляцію суспільною свідомістю, підміну фактів. Такі дії здатні викликати широкий резонанс, залишити глибокий слід у психології населення або значної його частини, підірвати атмосферу безпеки, спокою, стабільності в суспільстві. Одні з найвідоміших терористичних актів XXI ст. сталися 11 вересня 2001 р. в США, у жовтні 2002 р. у Москві на мюзиклі «Норд-Ост», у березні 2004 р. в Іспанії, у вересні 2004 р. у Беслані, в липні 2005 р. в лондонському метро. Всі вони відзначились особливою жорстокістю та великою кількістю жертв.

Що стосується України, то до анексії Росією півострова Крим і початку антитерористичної операції на Донбасі Україна вкрай рідко стикалася з тероризмом. Проте, ситуація кардинально змінилася у 2014 році – в Глобальному рейтингу тероризму Україна посіла 12-те місце, піднявшись відразу на 43 позиції. Аналіз останніх подій на сході нашої держави та безліч терактів в інших країнах світу, як в «гарячих точках», так і в благополучних країнах, способи та засоби їх здійснення, дають підстави для перегляду не тільки механізму проведення ООС, а й пошуку нових форм її проведення, адже антитерористична операція проводиться лише за наявності реальної загрози життю і безпеці громадян, інтересам суспільства або держави у разі, якщо усунення цієї загрози іншими способами є неможливим. Тому, Україні зараз потрібно створення моніторингових систем контролю, формування високої правової культури і дисципліни всередині країни.

Боротьба з тероризмом це тривалий процес, який передбачає створення необхідних об'єктивних і суб'єктивних умов для досягнення цієї мети. При цьому неможливо знищити тероризм одними тільки силовими засобами: насильство неминуче породжує насильство. Тому, найбільш важливою передумовою ліквідації тероризму є стабілізація економічного та політичного становища в країнах, зміцнення демократичних принципів в суспільно-політичному житті та формування високого рівня політичної і правової культури в суспільстві.

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент **Воднік В. Д.**

Шебеко О. О.,
Інститут підготовки юридичних
кадрів для Служби безпеки України,
2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

«ГІБРИДНА ВІЙНА» КРІЗЬ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Поняття «гібридна війна» ввів в науковий обіг американський дослідник М. Маклуен, який почав детально аналізувати роль інформації в сучасному світі. Учений дійшов несподіваного висновку: засоби комунікації стали новими «природними ресурсами», що збільшують багатство суспільства. Він запропонував світу цікаву тезу: «Істинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації». І на основі багаторічних досліджень довів, що сучасні війни зазвичай ведуться в інформаційному просторі та за допомогою інформаційних видів озброєнь [1]. Отже, «гібридна війна» – це збройний конфлікт із використанням різних методів ведення війн. До особливостей «гібридних війн» відносяться: 1) початок агресії без офіційного оголошення війни; 2) приховування країною-агресором своєї участі у конфлікті; 3) використання нерегулярних збройних формувань; 4) нехтування агресором міжнародних норм ведення бойових дій, домовленостей та угод; 5) створення соціального конфлікту (поділ населення, соціальних груп на «своїх» та «чужих»); 6) створення економічних проблем через економічне протистояння з переходом в економічну війну та протидію зв'язкам країни-жертви з сусід-

німи країнами. А також необхідними ознаками цього поняття є в першу чергу війна за допомогою інформації: в інформаційному просторі та за допомогою інформаційних видів озброєнь [2].

На думку экс-заступника міністра оборони України І. Кабаненко, «гібридна війна», яку веде щодо України Російська Федерація, вимагає переходу від реактивних стратегій до проактивних. Оскільки, гібридна війна побудована на промацуванні слабких місць, послідовному просуванні або одночасному за кількома напрямками, такими «хвилями», які йдуть на спад, а потім піднімаються. Розуміючи цю природу, і як це працює, можна достатньо ефективно працювати на випередження. Можна провести аналогію з елементом воєнної стратегії традиційного формату війни, який називають «розвідкою боєм», під час якої атакуюча сторона, за рахунок введення в бій незначних військових угруповань, «намацує» слабкі місця у лавах захисників, а потім завдає ударів у найбільш слабких місцях. Безумовно, у випадку зі стратегією «гібридної війни» на прикладі України, ці аналогії цілком доречні. Перші удари «гібридної армії» прийшлися у найбільш слабкому, передусім з точки зору ідеологічної лояльності до агресора, Донбаському регіоні. «Розвідкою боєм», яку довгий час проводив Генеральний штаб РФ, повною мірою можна вважати перманентне нагнітання напруження серед місцевої спільноти: нав'язування хибних цінностей, створення напруження на релігійному, етнічному, економічному підґрунті.

Однією з сукупності причин, що сприяли розв'язанню РФ «гібридної війни» проти України, є економіка, оскільки поточний стан світової і, зокрема, російської економіки однозначно слід вважати важким, і вийти з нього за нинішнього розкладу сил Росія не в змозі. Тому Москві так необхідні дієві й однозначні важелі впливу на світову спільноту. Будучи протягом декількох століть сировинним придатком розвинуеного світу, Російська Федерація на початку нового тисячоліття має критично неефективну економіку внаслідок низки причин, серед яких непрофесійне керівництво, технічна й технологічна відсталість, кричущий рівень внутрішньої корупції тощо. Все це змушує керівництво країни до дій, що могли би терміново виправити ситуацію. Проте, не бажаючи розвиватися в тому напрямку, в якому рухається весь цивілізований світ, Росія, по суті, замість того щоб «тягнутися» до рівня цивілізованої світової спільноти, намагається опустити її на той рівень, на якому перебуває сама. Тож, серед необхідних видових ознак поняття «гібридна війна» основними є інформаційна та економічна ознаки. Так, за матеріалами Служби безпеки України, прокуратурою Автономної Республіки Крим відкрито кримінальне провадження за фактом розв'язування посадовцями РФ, службовими особами державних органів та органів місцевого самоврядування АР Крим

«гібридної війни» проти України. Дане кримінальне провадження є безпрецедентним, адже вперше правову оцінку отримала інформаційна складова «гібридної війни» Росії проти України. Важливість цього процесу визначається тим, що агресія Росії принесла знедолення і змусила залишити місця проживання тисячі українських громадян, особливо це стосується кримських татар, які вдруге за шістьдесят років фактично переживають геноцид з боку тоталітарного режиму. Крім того, наголосили у відомстві, належну правову оцінку отримують й інші дії, спрямовані на усунення перешкод для вторгнення збройних сил РФ на територію нашої держави та створення умов, у тому числі шляхом маніпуляцій суспільною свідомістю через ЗМІ та інтернет, для незаконної анексії Автономної Республіки Крим.

Таким чином, «гібридна війна» сьогодні стала об'єктивною реальністю світового буття, а теоретична неспроможність однозначно концептуалізувати це поняття має потенційно руйнівні наслідки в першу чергу для держав, які можуть бути задіяні в збройних конфліктах такого характеру. Тому багатогранність та складність феномена «гібридної війни» ставить завдання подальшого науково-теоретичного осмислення цього поняття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маклюен Г. М. Внешние расширения человека / Пер. с англ. В. Николаева; закл. ст. М. Вавилова. Москва; Жуковский: КАНОН – пресс – Ц, Кучково поле, 2003. 464 с.
2. Требін М. П. Феномен «гібридної» війни. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 87. С. 366–371.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор **Погрібна В. Л.**

Шевцов А. А.,
Інститут підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України,
2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

УКРАЇНА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ «ГІБРИДНОЇ» ВІЙНИ

Практики застосування «гібридної» війни відомі ще з часів Фукідіда (V ст. до н.е.), але її сучасні прояви суттєво відрізняються від тих, що зустрі-

чалися в давні часи. Першочерговою мішенню військових засобів сучасної «гібридної» війни стає система державного управління держави-жертви. Причому йдеться не тільки про військове управління, і навіть не тільки державне, але й про управління у широкому сенсі. Від таких дій потерпає політична сфера суспільства, бізнес, у т.ч. приватний, спецслужби країни, її органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, а також майже всі інститути громадянського суспільства. Особливої дієвості такі засоби можуть набувати у слабких, неусталених демократіях.

Точкою відліку для формування сучасного гібридного світоустрою стала агресія Росії проти України. Засоби та методи сили «гібридної» війни, з якими стикнулася Україна, спрямовані на підрив волі державних та громадянських інститутів щодо продовження спротиву або спроби утримувати контроль над ситуацією. Саме цим пояснюється ключова роль інформаційних засобів у її веденні, а також майже повна підпорядкованість таких інформаційних засобів державі агресору для ефективного ведення «гібридної» війни. Підготовка до агресії проти України здійснювалася цілеспрямовано та послідовно з початку 2000-х років. Йдеться, насамперед про поступове формування системи політичного, економічного, насамперед, енергетичного, інформаційного впливу. При цьому сучасна гібридна війна не є поверненням до стану холодної війни. Вона приходить їй на зміну, супроводжуючись ланцюгом «гарячих» конфліктів, як нова, ускладнена й нестабільна форма відносин на міжнародній арені. «Холодна війна» була війною антагоністичних систем, для яких було неможливим мирне співіснування, або ж воно обмежувалося намаганнями уникнути тотальної «гарячої» війни на знищення. Метою холодної війни була руйнація організації ворожої системи, бажано без фізичного знищення. На це був розрахований основний метод – стратегія стримування та протипаг. Росія у своїх сучасних діях намагається зруйнувати міжнародну систему, яка виникла під західним домінуваннями після закінчення холодної війни. Неодноразово на різних рівнях і в різних формах, починаючи з «мюнхенської промови» Володимира Путіна у 2007 р., в Росії заявляли, що сучасна міжнародна система несправедлива і внутрішньо нестабільна, тому має якнайшвидше бути замінена на багатополярну систему із зонами відповідальності головних «центрів сили», включаючи РФ.

Найважливішим завданням агресора в Україні виступило руйнування довіри між суспільством і урядом (владою), що в умовах демократичного правління вкрай ускладнює оборону держави та уможлиблює в перспективі

зміну політичного курсу. Для цього використовуються як політичні та економічні засоби (створення і підтримка політичних рухів, дестабілізація суспільно політичної ситуації тощо), так і інформаційні (пропагандистські) методи впливу. Засоби, що застосовуються у «гібридній» війні, мають високу латентність, а ефект від їх застосування має «допороговий» характер. Навіть зафіксовані акти «гібридної» війни не дозволяють у багатьох випадках констатувати стан війни та розпочати процедури, пристосовані для ведення конвенційної війни. За бажання, багато проявів «гібридної» війни може трактуватися у термінах конфлікту, а не війни. Це, з одного боку, суттєво збільшує невизначеність, а отже ускладнює побудову вирашних стратегій, а з другого – звільняє руки, суттєво розширює поле можливостей для всіх учасників конфлікту у форматі «гібридної» війни. На даний час РФ широко використовуються агентурні мережі, закладені попередніми роками. Найважливіші бойові завдання, особливо на початковому етапі російської «гібридної агресії», коли здійснювалося силове захоплення адміністративних будівель, виконували військовослужбовці сил спеціальних операцій і ГРУ.

Фактор перспективи у цій «гібридній» війні спрацьовує таким чином, що агресор, діючи дискурсивними засобами, намагається ідентифікувати себе як миротворця, приписуючи об'єктові нападу роль нападника. Стратегічні партнери України виявляються чутливими до цих інтерпретацій через відсилання до миру як абсолютної цінності. Їхні національні інтереси полягають у зацікавленості в найшвидшому завершенні конфлікту, ліквідації гарячої точки в Європі, на кордонах ЄС та на східному та південно-східному флангах НАТО. Втім, ефективність їхніх дій досі, на жаль, є не занадто високою. Події осені 2015 р. показали, наскільки ефективними може бути кіберзброя, застосована проти об'єктів критичної інфраструктури, зокрема й тих, що перебувають у приватній власності. Кібернапрям протистояння з часом стає дедалі більш важливим і небезпечним. СБУ відомі факти, коли для фінансування терористичних груп на непідконтрольних територіях ДНР і ЛНР використовували криптовалюту, що унеможливило ідентифікацію осіб, які здійснюють дані операції.

Отже, Україна витримала чотири роки протистояння з РФ, але стратегічна ціль Кремля – повне підпорядкування України своїм інтересам і поступове руйнування української державності – з порядку денного не знята. Для виживання і, тим більше, перемоги в такому конфлікті Україна повинна мати достатньо зрілі інститути влади та інститути громадянського суспільства. У цій ситуації стратегія України доволі проста – посилювати безпеку-

ві та оборонні спроможності, забезпечувати для цього розвиток економіки та залучати допомогу міжнародного співтовариства. Як більш слабка сторона конфлікту, Україна максимально зацікавлена у його інтернаціоналізації. Водночас, слід чітко усвідомлювати, що захист України – це насамперед справа України і її громадян.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор **Погрібна В. Л.**

Шевченко І. Є.,
господарсько-правовий факультет,
2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ВПЛИВ СІМ'Ї НА ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність даної теми зумовлена тим, що взаємовідносини у сім'ї значно впливають на становлення людини як особистості, її світогляд, принципи, з якими вона йде по життю, на характер, на поведінку у суспільстві, на вміння адекватно реагувати на критику, на її самооцінку тощо. В житті кожної людини сім'я займає особливе місце, тому її можна вважати головним інститутом в вихованні. Сім'я – це самі близькі та рідні люди, які з самого дитинства вчать нас всьому: ходити, говорити, бути добрими, ввічливими, тощо; це наш дім, де нас завжди чекають з нетерпінням. А також це перше суспільство, з яким ми зустрічаємося на початку свого життєвого шляху і саме там формуються наші цінності та пріоритети. В справжній та щасливій сім'ї панує повна довіра. Тут всі люблять, поважають один одного, завжди готові прийти на допомогу, щоб не сталося. Таку сім'ю можна вважати «ідеальною». Але в реальності не всі такі родини. В одних сім'ях панує байдужість і непорозуміння. В інших – членам родини не вдається знайти спільну мову, вони постійно намагаються образити один одного.

Яскравим прикладом є чотири тактики виховання в родині, які відповідають чотирьом типам сімейних взаємовідносин: диктат, опіка, «невтручання» та співробітництво. *По-перше*, диктат – взаємовідносини в родині, яким притаманна безоглядна авторитарність батьків, ігнорування інтересів і думок дитини, систематичне позбавлення його права голосу при вирішен-

ні питань, які до нього відносяться. У дитини зникає почуття власної гідності, самостійність, ініціативність, віра в себе та в свої можливості. Все це у майбутньому є гарантією серйозних невдач формування його особистості. *По-друге*, опіка – система відносин, при яких батьки, забезпечуючи своєю працею задоволення всіх потреб дитини, захищають його від будь-яких турбот, зусиль і труднощів, приймаючи їх на себе. У центрі стоїть не активне формування особистості, а, навпаки, неспроможність самостійно вирішувати проблеми. Батьки, по суті, блокують процес серйозної підготовки їх дітей до реального життя за межами рідної хати. За даними психологічних спостережень саме ця категорія підлітків дає найбільше число зривів у перехідному віці. У такій родині дитина росте і знає, що все за неї зроблять батьки. Якщо диктат припускає насильство, накази, жорсткий авторитаризм, то опіка – чрезмірну турботу, огороження від труднощів. Спільною рисою обох цих відносин є те, що в людині відсутня самостійність та ініціативність. *По-третє*, «невтручання» – взаємовідносини, за яких співіснують два світи: батьки та діти, і ні тим, ні іншим не слід переходити намічену лінію. Найчастіше в основі цього типу взаємовідносин лежить пасивність батьків як вихователів. *По-четверте*, співпраця – це такий тип взаємин у сім'ї, який передбачає опосередкованість міжособистісних стосунків у сім'ї загальними цілями і завданнями спільної діяльності, її організацією і високими моральними цінностями. Саме в цій ситуації долається егоїстичний індивідуалізм дитини. Сім'я, де провідним типом взаємин є співробітництво, знаходить особливу якість, стає групою високого рівня розвитку – колективом.

Слід зазначити, що важливу роль в житті людини грає стиль виховання. Їх існує три види: 1) *демократичний* – стиль «згоди». В цьому стилі на першому місці стоять інтереси дитини. Демократичні батьки цінують в поведінці підлітка і самостійність, і дисциплінованість. Вони самі надають йому право бути самостійним у якихось сферах свого життя; не ущемляючи його прав, одночасно вимагають виконання обов'язків. Контроль, заснований на теплих почуттях і розумній турботі, зазвичай не дуже дратує підлітка; він часто прислухається до поясненням, чому не варто робити одного і варто зробити інше. Формування дорослості при таких відносинах проходить без особливих переживань і конфліктів; 2) *авторитарний* – стиль «придушення» – нав'язування своєї думки дитині. Вони жорстко контролюють всі сфери життя, причому можуть це робити і не цілком коректно. Діти в таких сім'ях зазвичай замикаються, і їх спілкування з батьками порушується. Ситуація ускладнюється, якщо висока вимогливість і контроль сполучаються

з емоційно холодним, що відкидає відношення до дитини. Тут неминуча повна втрата контакту. Ще більш важкий випадок – байдужі і жорстокі батьки. Діти з таких сімей рідко ставляться до людей з довірою, зазнають труднощів у спілкуванні, часто самі жорстокі, хоча мають сильну потребу в любові; 3) *зухвалий* – дитина один на один з собою. Вона виростає егоїстичною, конфліктною, постійно незадоволеною оточуючими людьми, що не дає йому можливість вступати в нормальні соціальні взаємини і емоційні міцні зв'язки з людьми. Дитина, вирощена в обстановці всездозволеності, більш схильна до психологічних проблем, фобій, депресій. Така людина не навчена контролювати себе і свою поведінку у нього буде небагато шансів розвинути самоповагу. В майбутньому вона буде нездатна протистояти життєвим проблемам, у неї виникнуть труднощі з соціальною взаємодією. Що в свою чергу призведе до несформованості адекватної самооцінки і почуття власної гідності. Вона буде конфліктувати з усіма, хто протистоїть її бажанням.

Підсумовуючи усе вище сказане, слід зазначити, що сім'я – це перша школа спілкування людини, перед якою стоять такі задачі, як: створити максимальні умови для росту і розвитку дитини; забезпечити соціально-економічну і психологічний захист дитини; передати досвід створення і збереження сім'ї, виховання в ній дітей і ставлення до старших; навчити дітей корисним навичкам і вмінням, спрямованим на самообслуговування і допомогу близьким; виховати почуття власної гідності.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Клімова Г. П.**

Шелівальник О. Ю.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 15 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Конфлікти в сучасному світі є закономірним явищем і мають глобальний характер. Найгостріші конфлікти відбуваються між індивідами і соціальними групами у сфері політики. Політичний конфлікт – це гостре зіткнення протилежних сторін, яке зумовлене суперечливими політичними інтересами,

поглядами та цілями у процесі здобуття, перерозподілу й використання політичної влади, опанування провідних позицій у владних структурах та інститутах, завоювання права на вплив або доступ до ухвалення рішень з розподілу влади і власності в суспільстві. Головна особливість політичного конфлікту полягає в тому, що він зачіпає інтереси великих соціальних груп, прошарків, класів, суспільства в цілому. Політичні конфлікти в сучасному українському суспільстві виникають через відсутність чіткої ідеології державного будівництва, різне тлумачення гілками влади конституційних норм, прагнення окремих частин держави підвищити свій державно-правовий статус, протиставити себе центральній владі тощо. Важливий фактор конфліктогенної ситуації в даний момент – конкуренція між регіональними, політичними і фінансово-промисловими елітами за здійснення впливу на прийняття рішень центром.

Особливістю політичних конфліктів у теперішній Україні є те, що вони відбуваються в середовищі самої влади. Триває боротьба за володіння реальними її важелями. Для сьогодення характерне те, що значна частина конфліктів, причини яких знаходяться поза політики, набуває політичного забарвлення внаслідок використання політичними партіями та рухами історичних, соціокультурних, духовних проблем сьогодення у своїх вузькопартійних інтересах. Це, зокрема, стосується проблеми двомовності в Україні, оцінки окремих історичних подій та особистостей, міжконфесійних взаємин. Політичні конфлікти в сучасній Україні повинні бути обмежені не лише за своєю інтенсивністю, а й за тривалістю. Існує небезпека, що наслідком невирішеності суперечностей може стати нова революція, яка призведе до зміни не лише форми правління та системи цінностей, а й до втрати державності, вказують політологи. Відомий німецько-британський політолог Ральф Дарендорф казав: «Той, хто вміє впоратися з конфліктами шляхом їх визнання і розв'язання, той бере під свій контроль ритм історії; той, хто втрачає таку можливість – отримує цей ритм собі у супротивники».

Форми розв'язання конфліктів можуть бути як силовими (придушення, примус), так і ненасильницькими (пошук компромісу). В сучасних умовах акцент на мирне розв'язання політичних конфліктів є вкрай необхідним. Аби політичні конфлікти не призвели до незворотних для суспільства наслідків, необхідним є виконання декількох умов: створення базису довіри населення до політиків; пріоритет професійних якостей, а не національних ознак при кадровому формуванні органів влади; створення демократичних (громадських) організацій з контролю за діями і змінюваністю влади; заборона ді-

яльності екстремістських організацій і рухів; заохочення створення і вдосконалювання інститутів громадянського суспільства з притаманними йому толерантними багатосторонніми зв'язками.

Таким чином, на мою думку, політичні конфлікти в сучасній Україні необхідно розв'язувати шляхом парламентських та інших політико-правових процедур, політичних дебатів у офіційних установах чи пресі, тактики політичного діалогу, коаліцій, юридичного консенсусу тощо.

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент **Воднік В. Д.**

Шерстюк Р. О.,
господарсько-правовий факультет,
2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

СМАРТ-ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА СМАРТ-СУСПІЛЬСТВА

Концепція «Смарт» дозволяє вибудовувати основи плану дій по досягненню поставлених цілей, оскільки в її основу закладений принцип цілепокладання, що є одним із самих досконалих принципів управлінської діяльності. Смарт-суспільство формується на базі трьох напрямків, котрі тісно пов'язані між собою. Перш за все – це Смарт-освіта, про яку далі піде річ. Друге – це Смарт-управління. І останньою категорією виступає Смарт-оточення. Смарт-освіта становить таку освітню парадигму, що лежить в основі системи освіти нового типу. Реалізація парадигми смарт-освіти спрямована на процес одержання компетентностей і компетенцій для гнучкої і адаптованої взаємодії з соціальним, економічним і технологічним середовищем. Смарт-освіта повинна забезпечити можливість використання переваг глобального інформаційного суспільства щодо забезпечення освітніх потреб та інтересів. Навчальний процес «смарт» являє собою навчальний процес з використанням технологічних інновацій, який дає можливість студентам отримання професійних компетенцій на основі системного багатовимірного бачення і вивчення дисциплін з врахуванням їх багатоаспектності і неперервного оновлення змісту. Смарт-освіта – це в першу чергу підтримка потреб студентів та викладачів. Смарт-освіта ставить перед

собою нові задачі перед викладачами. Вони мають бути не тільки добре обізнані в своїй професійній області, але і мати за своїми плечами більшу кількість інформації, знань, ресурсів, використовувати різні технології для роботи зі студентами. При цьому смарт-освіта відкриває для педагогів нові можливості, а саме: ділитись досвідом та ідеями, більше займатись наукою, персоналізувати курс в залежності від його задач і компетенції слухача, економити час, доробляючи контент, який є, а не створювати його з початку. Згідно концепції смарт-освіти нові якості отримує сучасний навчальний курс. Вона має забезпечити одночасно якість освіти і мотивувати студента до навчання. Сутність цього навчального курсу полягає в тому, що студент сам має створювати контент, при цьому використовуючи зовнішні джерела, підключення до різних каналів за допомогою чого студент буде розвиватись сам. В подальшому це все трансформується в неперервність навчання, що є однією з важливих ознак смарт-суспільства. Якщо раніше люди навчались в школі, потім в університеті (коледжі), то тепер людина змушена буквально постійно цим займатись. Більше того, аналітики припускають, що доля університетського курсу освіти в загальному об'ємі буде зменшуватись за рахунок росту долі після університетського навчання.

Отже, в цілому основна смарт-освіта дозволяє підготувати людину до життя та роботи в умовах суспільства, котре постійно розвивається, з урахуванням викликів глобального світу та ринку освітніх послуг.

*Науковий керівник: доктор філософських наук, професор **Клімова Г. П.***

Шилова Р. С.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс, 1 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА ПРАВОСВІДОМОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розвиток будь якої соціальної, демократичної, правової держави неможливий без належного рівня правової свідомості та культури її населення. Визначаючи право як систему загальнообов'язкових правил поведінки, слід

розуміти, що кожна особа сприймає даний соціальний регулятор суб'єктивно. Це бачення закріплюється у свідомості людини у вигляді певних концепцій, ідей, теорій та уявлень про місце та роль права в забезпеченні основних цінностей сучасного суспільства кожному громадянину. Правосвідомість не лише відображає наявну в країні правову дійсність, вона є важливим компонентом механізму правового регулювання. Правосвідомість здатна впливати на відносини в суспільстві шляхом безпосередньої дії на свідомості окремих його членів. Стан правової дійсності в державі оцінюється населенням через призму його життєвих потреб та інтересів. Завдяки правосвідомості формується суспільне уявлення про критерії правомірної поведінки, справедливості та ефективності правового регулювання, захищеності громадянина від правопорушень з боку інших осіб, державно – владних суб'єктів, тощо. Але не кожна правосвідомість уособлює зазначені вище позитивні характеристики. Інколи, у свідомості окремих осіб розвивається нігілістичне сприйняття ідеї права. Така концепція іменується деформацією правової свідомості і помітно ускладнює процес правового регулювання. Сучасне українське суспільство, як і суспільства більшості країн світу, функціонує в умовах трансформації усіх вимірів людського життя. Така тенденція призводить до виникнення великої кількості поглядів, думок, які часто є діаметрально протилежними. Як наслідок, дезорієнтоване суспільство опиняється під впливом різноманітних концепцій правового розуміння, що призводить до виникнення деформації правової свідомості. Дослідники та вчені виділяють багато видів деформації правової свідомості. Вони варіюються від правового інфантилізму (байдужість до права) до таких протилежних понять, як правовий ідеалізм (переоцінка права) і правовий нігілізм (заперечення права як такого). Найнебезпечнішим проявом деформації є «переродження» правової свідомості, характерними проявами якої є свідоме, умисне вчинення переважно тяжких кримінальних злочинів. На жаль, в Україні набув поширення досить небезпечний вид викривлення правосвідомості – правовий нігілізм. Як наслідок, значний відсоток населення України зневажає право і негативно ставиться до механізму правового регулювання, встановленого державою.

Для того, щоб окреслити шляхи вирішення проблеми деформації, необхідно виявити її причини та виробити систему ефективних заходів, спрямованих на подолання різного роду деформацій правосвідомості в суспільній думці. Однією з причин виникнення такого негативного явища є низький рівень правової культури населення, викликаний певною інфан-

тильністю. Громадяни рідко цікавляться своїми правами і обов'язками, тому більшості українського населення притаманна недостатня інформованість, підкріплена відсутністю бажання бути інформованим. Наявність в країні системи забезпечення належного правового виховання є великим кроком до розбудови громадянського суспільства. Ще однією причиною деформацій правової свідомості є низький рівень легітимності влади в Україні. Враховуючи досвід минулих років, ступінь довіри особистості й суспільства до політико – правової системи в цілому, її окремих інститутів та правотворчих суб'єктів залишається критично низьким вже протягом довгого часу. Якщо влада в державі не легітимна, населення не тільки не сприймає закони, але й вороже ставиться до них. За таких умов в уяві кожного громадянина з'являється простір для інтерпретації законодавства на свій лад, результатом чого і виступають різноманітні деформації правової думки. Необхідно зазначити, що помітні деякі зрушення стосовно підвищення правової свідомості українців. Завдяки процесам трансформації в національному та глобальному масштабах, люди вчаться користуватися правами, відстоювати та захищати їх законним шляхом, порівнювати правові системи різних країн. Такі громадські процеси є певним прагненням до свободи, особистого добробуту та комфорту, і саме це розвиває громадську зрілість особистості і правову культуру суспільства в цілому. Незважаючи на таку прогресивну тенденцію, заходи щодо підвищення правової свідомості населення і попередження неправомірної поведінки громадян є необхідними. Для вирішення даної проблеми доцільно використати метод превенції: попередження і запобігання вчиненню неправомірних діянь та деформації правової свідомості.

Одним з найефективніших способів попередження девіантної поведінки є належне правове виховання. Правове виховання на рівні звичайного громадянина – це роз'яснювальна робота. У межах цієї роботи важливо розкрити негативні риси деформацій та девіантної поведінки, необхідно показати небезпечність деформацій правосвідомості й правової культури, а також існуючої девіації. Для цього важливо задіяти засоби масової інформації, громадські організації, державні програми. Правове виховання окремих верств населення необхідно проводити з урахуванням професійних, вікових, регіональних та культурно-історичних особливостей. Наприкінці минулого століття Міжрегіональний інститут ООН з дослідження злочинності та юстиції виробив сім елементів стратегії профілактики девіантної поведінки, відхилень правосвідомості та правової культури. Серед них ви-

значаючим для України методом є включення населення у профілактику девіантної поведінки шляхом посилення довіри до правоохоронних та державно владних органів із боку громадськості. Реалізація даного методу забезпечується шляхом налагодження належного функціонування органів влади з питань громадського життя, забезпечення прав та свобод індивідів та їх захист, спрощення процедури такого захисту, тощо. Зазначені заходи, які спрямовані на легітимацію влади, допоможуть підвищити довіру громадськості до діяльності держави та правової системи України. Нині в Україні активно розбудовується громадянське суспільство. Цей процес нерозривно пов'язаний з рівнем правової свідомості та культури населення. Саме високий рівень правового розуміння є гарантом реалізації принципу верховенства закону права в державі, тому підвищення правової культури українців та мінімізація проявів деформації правової свідомості сьогодні є одними із найважливіших завдань держави.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Герасіна Л. М.

Шилова В. В.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 13 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ФЕНОМЕН ТЕРОРИЗМУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Серед усіх сучасних глобальних проблем особливо гостро стоїть проблема тероризму, який охоплює не тільки політичну чи економічну сферу суспільного життя, він торкається, передусім, моральних та етичних вимог людства. Тероризм (від лат. terror жак) – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому невинних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей. Також варто зазначити певний історичний розвиток тероризму. На порозі XXI ст. виникла низка нових видів тероризму – ядерний, технологічний, економічний тощо. Лише за останній час людські і матері-

альні втрати у зв'язку з терористичними актами зафіксовані в США, Кенії, Росії, Японії, Аргентині, Індії, Пакистані, Танзанії, Ізраїлі та ін. На сьогодні терористичні дії в більшості випадків носять яскраво виражений антигуманний характер, їх відрізняє збільшення замахів на життя та здоров'я людей при зменшенні посягань на матеріальні об'єкти. Головна мета терористів – це залучити до діяльності велику масу людей, для яких мета терору настільки висока, що виправдовує різні засоби, що здатні здійснити будь-яку аморальність. Можна сказати, що основною причиною появи тероризму в певній державі є її політична нестабільність. Причиною виникнення терористичних організацій стають розрізненість політичних поглядів або ідеологічні конфлікти між владою та окремими групами населення тощо. У XXI ст., де люди живуть в інформаційному світі, з доступом до великої кількості інформації, де країни перебувають у процесах глобалізації та інтеграції неможлива боротьба з тероризмом кожної країни окремо. На мою думку, щоб побороти таке явище як тероризм потрібно об'єднати сили, адже зараз йде мова не про життя конкретної особи, а про існування й подальший розвиток нації, народу, світу в цілому. У новітній історії є чимало прикладів того, як провідні держави світу боролися з терористичними угрупованнями й екстремістськими організаціями, тому треба взяти до уваги цей досвід й, проаналізувавши його, знаходити шляхи вирішення проблеми. Також напрямом у боротьбі з тероризмом має стати профілактична діяльність, здійснення якої мають займатися органи законодавчої та виконавчої влади, діячі офіційної церкви, лідери політичних партій, широка громадськість.

На превеликий жаль, варто зазначити, що наша країна входить до першої двадцятки країн світу, які найбільше потерпають від тероризму. Вона увійшла до групи країн із «високим» рівнем впливу тероризму разом з такими державами, як Сомалі, Індія, Туреччина, Лівія, Єгипет, Судан та інші. В Україні боротьба з тероризмом регламентується Законом України «Про боротьбу з тероризмом». Основні повноваження в цьому питанні покладені на СБУ, що здійснює заходи шляхом проведення оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності, у тому числі міжнародної; збирає інформацію про діяльність іноземних та міжнародних терористичних організацій; здійснює досудове розслідування злочинів, пов'язаних з терористичною діяльністю; ініціює питання накладення на невизначений строк арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолю-

цій Ради Безпеки ООН. У цій роботі також беруть участь МВС, Національна поліція, інші відомства також можуть залучатися в разі потреби. Загальновідомо, що для ефективного управління будь-яким явищем необхідно добре його знати. Тому й для боротьби з таким небезпечним соціальним феноменом, як тероризм, варто володіти гносеологією цього явища, знати його рушійні сили, суб'єкти, цілі, методи й тільки, вивчивши проблему з кожного ракурсу, приступати до її вирішення.

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент **Воднік В. Д.**

Штабська Х. Д.,
Інститут підготовки кадрів для органів
юстиції України, 2 курс, 11 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ТЕНДЕНЦІ ПРОФЕСІЙНОЇ МІГРАЦІЇ МОЛОДІ

Проблема міграції молоді в сучасному світі одна з найактуальніших на сьогоднішній день. Після запровадження безвізового режиму між Україною та країнами Європейського союзу, було створені найкращі умови для подорожей, переміщень в будь-яку точку світу чи зміни місця проживання. За останні роки незалежності масштаби міграції виросли більш ніж в 2,5 рази. При цьому основним учасником міграційних переміщень є молодь у віці від 16 до 35 років. І така тенденція лише набирає обертів з кожним роком. Чому така увага прикута саме до молоді і яким чином проявляється професійна міграція? Аби відповісти на ці питання, слід дослідити поведінку молоді при виборі фаху. Значна частина молоді при вступі до вищів намагається обрати кваліфікаційний профіль, орієнтований на професії, які користуються попитом за кордоном. Чимала кількість молодих українців розглядає доцільність працевлаштування закордоном, зважаючи на цілком реальні проблеми з працевлаштуванням за фахом в Україні. Звідси основне побажання абітурієнтів – міжнародне визнання дипломів українських вузів. Якість освіти іноді навіть розглядається як другорядний критерій вибору вишу. Подібного роду ситуація складається, коли серед абітурієнтів та викладацького складу немає належного розуміння подальшого застосування отриманих знань на

ринку праці. Нині далеко не всі престижні спеціальності користуються попитом з боку українських роботодавців. Не кажучи про те, що рівень підготовки випускників, які закінчили любитися спеціальність з відзнакою, багато в чому далекий від стандартного набору обов'язків початківця фахівця «без кваліфікації» в суміжній або профільній галузі. Звідси, тенденція безробіття серед частини української молоді, яка в якості більш прийнятної альтернативи розглядає перспективу працевлаштування за фахом в країнах ближнього і далекого зарубіжжя, включаючи ЄС. Ще одним чинником такого вибору є вимога українських роботодавців щодо досвіду роботи (який для високооплачуваних професій становить не менше п'яти років), якого випускники вищів не мають. Іноді доводиться проходити додаткове навчання на спеціальних курсах, або навіть і перекваліфікуватися з нуля. Все це вимагає додаткового часу та коштів, а результат неоднозначний. Внаслідок процесів еміграції в країні зменшується населення, яке й без того невпинно падає. Це значно впливає і на стан економіки, адже відповідно зменшується і кількість платників податків. Серед інших наслідків слід зазначити старіння нації. У пошуках кращої долі до інших країн в більшості своїй виїжджає молодь, тоді як непрацездатне населення такої можливості не має. Молодь, яка могла б розбудувати Україну, активно формувати державну політику у проєвропейському векторі. Ще одна дуже масштабна проблема криється в тому, що еміграція провокує розпад громадянського суспільства. Тобто в країні зменшується кількість думаючих людей – свідомих виборців, потенційних політиків та громадських діячів. Зараз найбільше українців виїжджає у Польщу, і більша частина з них – студенти. Якщо ще кілька років тому кількість таких осіб сягала 13 тисяч, то зараз вже говорять про 67 тис. тільки українського студентства. Більше того, спостерігаємо ще одну тривожну тенденцію: виїжджають не тільки студенти, а й школярі. Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою провів кілька досліджень. Перше було у 2014 р., коли предметом вивчення стали міграційні настрої студентів. Цифри, які було отримано, були дуже сумні: понад 80% наших студентів декларували намір виїхати за кордон після закінчення інститутів. Останнє таке дослідження було пов'язане із вивченням міграційних настроїв у зв'язку із візовою лібералізацією України. Що наших молодих людей спонукає мігрувати за кордон? Серед таких причин були: низькі зарплати, безробіття, неможливість професійної реалізації, зростання цін і тарифів, хабарництво і корупція. Стримують студентів від виїзду з України тільки родина і надія на краще майбутнє.

Таким чином, професійна міграція української молоді обумовлена пошуками більш гідного заробітку і кращого життя. Основними причинами такої ситуації стали війна на Донбасі, економічний спад і скорочення робочих місць. Кваліфіковані кадри, які підготували в Україні, в тому числі, за державні гроші, нині працюють за кордоном. І це стосується як представників професій високої кваліфікації (медиків, економістів, юристів), так і представників робочих, інженерних професій. Якщо ми хочемо, аби молодь залишалася в Україні, треба створювати робочі місця, розвивати підприємництво. Якщо українець має вибір: працювати тут або за кордоном і вибирає друге, то, щоб утримати його вдома – треба створити відповідні економічні стимули, тобто, підняти зарплату. Але найголовніше, що у результаті виїзду українців за кордон, а саме – активної, талановитої молоді, Україна і далі втрачає значну частину свого інтелектуального, наукового і генетичного потенціалу, що може призвести до вельми негативних наслідків.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Волянська О. В.**

Шудров В. С.,

Інститут підготовки кадрів для
органів юстиції України, 2 курс, 9 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

РОЗБУДОВА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ПЕРЕБУДОВА РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Питання громадянського суспільства, та участі його представників у вирішенні завдань, що безпосередньо стоять перед державою, в усі часи з виникненням категорії громадянства являє собою тему, що не втрачає актуальності та потребує постійного оновлення та удосконалення. Саме поняття слова «розвиток» ми розуміємо як прагнення до чогось нового, досягнення нових цілей, які ми, люди, постійно ставимо перед собою. У нашому житті існує багато таких моментів та випадків, коли практично ми не вправі нічого змінити й виправити, бо задавалося б питання, хто ми, чи можемо щось зробити. Але на відміну від таких понять ми повинні розуміти, що ми є український народ і саме народ є носієм і головним джерелом влади згідно Осно-

вного закону України. Можна сказати, що саме при розгляді питання розбудови громадянського суспільства держава спочатку повинна звернути увагу на реальне ставлення до честі, гідності та недоторканості громадян нашої держави, а також як саме громадяни реалізують зараз свої права і свободи, бо участь народу є головним атрибутом у розвитку сучасної країни, яка прагне кращого соціального, економічного, політичного розвитку, це є її фундаментом, на якому згодом буде триматися та розбудовуватися ціла держава. Громадянське суспільство – це суспільство з високорозвиненим соціальним та політичним потенціалом в межах права рівноправних громадян, об'єднань та організацій, їх рівному використанню своїх прав та свобод гарантованих Основним законом, а також безпечно володіти своїми силами, майном та здібностями.

Стан розвитку сучасної держави, людини – як конкретного індивіда постійно зростають, не дивлячись на сучасні проблеми та умови життя. Процес розвитку призводить до значних змін у ціннісних поглядах людей, що в свою чергу впливає на формування світогляду особистості, змінює її реальне ставлення до сучасних подій. Сучасне розуміння громадянського суспільства містить в собі багато різноманітних аспектів та ознак за допомогою яких і відбувається процес переходу до громадянського суспільства. В першу чергу треба відмітити те, що суспільство в якому враховуються думки та пропозиції від громадян – це є суспільством вільних індивідів, де кожен може реалізувати свої можливості й здібності, на відміну від радянських поглядів на права та свободи громадян, які зазначалися в нормативних документах, але фактично вони були недійсними, не визнавалися. Британсько-австрійський філософ Карл Поппер зазначав, що «Демократичні інститути не можуть поліпшуватися самі – їх поліпшення залежить від нас. Проблема поліпшення демократичних інститутів – це завжди проблема, що постає перед особистостями, а не перед інститутами». Тобто він розкрив, що саме від кожної людини, особистості залежить саме розвиток демократичної держави в цілому. Адже весь розвиток держави залежить не лише від діяльності органів державної влади та спрямованості зовнішньої політики, а безпосередньо від самого народу, від правосвідомості кожної людини.

Отже, розбудова громадянського суспільства є основним етапом для розвитку соціальної, демократичної та правової держави, яка буде дійсно побудована на засадах рівності, доступності, а найголовніше на принципі верховенства права та вільній участі народу у виконанні державної влади.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор Требін М. П.

Щеглаков І. Е.,
Міжнародно-правовий
факультет, 2 курс, 3 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА ФІКТИВНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ

Одним з принципів демократії є політичний, культурний та ідеологічний плюралізм, що полягає в існуванні у суспільстві багатьох культур, мов, ідеологій, поглядів, думок і, відповідно, політичних партій. Наявність багатьох політичних партій є запорукою більш широкої участі народу у здійсненні влади, задоволення своїх інтересів та вираження власних поглядів, що є надзвичайно важливим для громадянського суспільства, яке формується в Україні. Однак, в Україні наявна абсурдна проблема, яка полягає у наявності занадто великої кількості політичних партій на протигагу одній, як це було у радянському минулому. За даними Міністерства юстиції України станом на вересень 2018 р. в нашій країні зареєстровано 353 політичних партій, що є в декілька разів більше порівняно з іншими пострадянськими державами та державами-членами Європейського Союзу. Так, наприклад, навіть у Польщі діють 84 партії, у Словаччині – 56, у Румунії – 124, в Російській Федерації – 77. Наявність такої великої кількості партій дає підстави вважати, що більша частина українських політичних партій є фіктивними, тобто вони зареєстровані, проте не здійснюють політичної діяльності. Це підтверджується даними Національного агентства з питань запобігання корупції, відповідно до яких лише 274 партії подало звіти, з яких більше, ніж 50% – пусті звіти.

Проблема фіктивності викликана декількома чинниками. По-перше, це простий механізм створення політичної партії. Закон України «Про політичні партії в Україні» передбачає, що рішення про створення політичної партії «має бути підтримано підписами не менше 10 тис. громадян України, які відповідно до Конституції України мають право голосу на виборах, зібраними не менш як у двох третинах районів не менш як двох третин областей України, міст Києва і Севастополя та не менш як у двох третинах районів Автономної Республіки Крим». Причому доволі часто підписи є сфальсифікованими, або люди не знають, що вони підписують. По-друге, торгівля

місцями у виборчих комісіях, задля чого партія і реєструється. По-третє, це дублювання назв відомих політичних партій для певних махінацій на виборах. Так, наприклад, в Україні існують наступні схожі за назвою партії: партія «Відродження» та партія «Всеукраїнське об'єднання «Відродження», партія «Самопоміч» та «Об'єднання «Самопоміч», «Опозиційний блок» та «Опозиційний союз» і низка інших. Крім того, у 2015 р. на місцевих виборах члени Закарпатської територіальної виборчої комісії при друці бюлетенів зробили помилку в назві партії «Об'єднання «Самопоміч» через те, що існує партія з назвою «Самопоміч».

Таким чином, для вирішення проблеми фіктивності політичних партій в Україні слід запропонувати: 1) впровадження більш жорсткої процедури реєстрації партії шляхом або збільшення кількості необхідних підписів, або наявності у партії місцевих осередків, що попередньо реєструються, або наявності певної кількості членів (наприклад, 1000); 2) створення контролюючого органу, що здійснював би нагляд за дотриманням виборчого законодавства, зокрема, попереджував би торгівлю місцями у виборчих комісіях; 3) доповнення ст.9 Закону України «Про політичні партії в Україні» положеннями щодо заборони утворення політичної партії, назва якої містить хоча б частину назви іншої партії; 4) зміна ст.24 вказаного Закону шляхом зменшення терміну неучасті партії у виборах як підстави для анулювання реєстрації з 10 до 5 років.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **Підкуркова І. В.**

Юзефович В. Р.,
факультет адвокатури,
2 курс, 6 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПОЛІАМОРІЯ ЯК ЕВОЛЮЦІЯ ІНСТИТУТУ СІМ'І

Однією з провідних тенденцій сучасного світу є лібералізація різноманітних соціальних відносин. Інститут сім'ї не став виключенням з загального процесу і почав припускати відносини незвичні, а іноді навіть незрозумілі з точки зору традиційного світосприйняття. Саме до такої категорії відноситься поліаморія –

система поглядів на кохання, яка припускає можливість відносин між декількома людьми одночасно. Про поліаморію активно почали говорити тільки на початку XXI ст., хоча, на думку соціологів, виникла вона набагато раніше – ще за часів первісного суспільства, коли велика сім'я була запорукою виживання, необхідністю. Вважається, що поліаморія, як особистий вибір кожного, почала сприйматися у середині XIX ст., тоді вона позначалася терміном «вільна любов» (за визначенням Дж. Х. Ноеса). Свою сучасну назву це явище здобуло у 1990-х роках, коли вперше було використано в статті «A Bouquet of Lovers».

Для розуміння сутності поліаморії та відокремлення її від інших видів немоногамних відносин важливо не ототожнювати її з полігамією та проміскуїтетом. Перше відрізняється від поліаморії тим, що в її основі лежать традиційні сімейні цінності. У такому шлюбі у особи однієї статі є більше одного партнера протилежної статі. У свою чергу проміскуїтет – це характеристика сексуальної поведінки. Людина, що практикує проміскуїтет, вступає в безліч сексуальних зв'язків, не обов'язково обумовлених якимись глибокими особистими або соціальними відносинами. Поліаморія – це, в першу чергу, рівність усіх сторін, задіяних у відносинах, які базуються на взаємоповазі, любові та довірі. У таких сім'ях всі партнери знають один одного, а про зраду немає й мови. Адже запорукою побудови і підтримки функціональних поліаморних відносин вважається можливість відкритого, чесного і повного обговорення всіма учасниками відносин всіх цікавих для них питань. Такі обговорення є невід'ємною і істотною частиною поліаморного способу життя. Вони дають можливість всім учасникам відносин обмінюватися інформацією і спільно шукати рішення, що враховують інтереси і потреби кожного. Дослідження поліаморних пар, проведене в Нідерландах, продемонструвало нормальний рівень задоволення шлюбом і самооцінки. Дві третини опитаних відповіли, що після вступу до поліаморного стилю життя їх задоволеність шлюбом підвищилася, порівняння рівню добробуту в моногамних і поліаморних союзах не виявило будь-яких значущих відмінностей. З другого боку, у своїй роботі 2014 р. Террі Конлі із Університету Мічигану стверджує, що у поліаморних партнерів більше друзів, тому що їх коло спілкування ширше. Більш того, вони частіше зберігають дружні стосунки з колишніми партнерами. Моногамні пари, навпаки, часто віддаляються від своїх друзів, особливо на перших, більш пристрасних, стадіях відносин. Конлі робить висновок, що поліаморні партнери краще розуміють один одного і менше ревнують.

Поліаморія розкриває певні переваги, з яких в узагальненому вигляді можна виділити три: більше сексуальне задоволення, особистісний ріст і розвиток (сюди входить краще усвідомлення своїх власних потреб, більше

довіри і сміливості, більше можливостей ділитися з іншими), більш активне і емоційно насичене життя. Було виявлено, що поліаморні люди в меншій мірі відчувають власницьку позицію з боку своїх партнерів, а також менше конкурують з тими, хто міг би здатися привабливим для партнера. Деякі поліамори ділилися, що співпереживають радість, якщо їх партнер переживає почуття близькості з іншою людиною. Дослідження показали високий рівень довіри і низький рівень тривоги про можливий обман з боку партнерів по поліаморним відносинам, оскільки рішення про дану форму взаємин приймалося усіма сторонами вільно і за власним бажанням.

Сьогодні в Україні також існує полі-суспільство. У соціальних мережах можна знайти відкриті або закриті групи та чати. Як правило, їх учасники часто зустрічаються у реальному житті та спілкуються між собою. Все ж, традиційному українському суспільству важко сприймати поліаморію через брак знань та певні стереотипи. Наприклад, поліаморні відносини часто сприймаються як, спочатку, «німецькі» і «недовговічні». Важко судити про те, наскільки ця точка зору обґрунтована і наскільки не є упередженням, оскільки знайти достовірні дані про тривалість і успішності поліаморних відносин в порівнянні з моногамними вкрай непросто.

Отже, поліаморні відносини не можна однозначно охарактеризувати. Вони багатогранні та легкозмінювані, суперечливі та незвичні, але від того не програють класичній моногамності. Навпаки, виконуючі всі головні функції інституту сім'ї та забезпечуючи при цьому автономність особистості, поліаморія позиціонує себе наступним кроком у розвитку сімейних стосунків та суспільства в цілому.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Погрібна В. Л.

Яременко М. С.,
Інститут прокуратури і
кримінальної юстиції, 2 курс, 9 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,

ПРИЧИНИ ДЕМОГРАФІЧНИХ КРИЗ

Демографічні процеси – це та область, де регулятивні можливості держави досить обмежені, принаймні часто ці можливості переоцінюються,

в тому числі, політиками. Як ні парадоксально, але в країнах, де соціально-економічна ситуація більш сприятлива, є свої демографічні проблеми, а в бідних країнах – свої. Якщо умовно поділити світ на дві частини за цією ознакою, то бідні країни зі збереженням рис традиційного типу відтворення відрізняються порівняно високою смертністю і ще більш високою народжуваністю, помітним міграційним відпливом в більш розвинені країни. Епіцентром прискореного зростання населення, так званого демографічного вибуху нині залишається переважно екваторіальна Африка (Африка на південь від Сахари – ред.), де чисельність населення нині подвоюється за трохи більше, ніж 30 років. Приклад країн Екваторіальної Африки показує, що «демографічний вибух» на сьогодні зосереджений саме там, де населення бідне, а економіка в незадовільному стані. При цьому в більшості країн з швидкозростаючим населенням вже присутнє (на рівні політиків, принаймні) усвідомлення необхідності обмеження народжуваності з тим, щоб уповільнити темпи зростання населення. У Європі ж, Японії та Північній Америці інша проблема – занадто низька народжуваність на фоні низької смертності і високої тривалості життя, що само по собі добре, але при цьому відбувається старіння населення і виявляється «схильність» до депопуляції, в ряді країн – це досить затяжний процес. Сьогодні у всій Європі народжуваність впала до рівня, який не забезпечує просте відтворення населення. Це від 2,1 до 2,3 дитини на жінку, з урахуванням того, що деякі спроби будуть марними, а хтось дотримується переконань типу childfree (свідома відмова від дітей). Якщо народжуваність менше зазначеного рівня, покоління дітей і підлітків менше, ніж попередні покоління, населення поступово старіє. Якщо ХХ століття демографи охрестили «століттям зростання населення», то нинішнє – століттям «старіння». Дійсно, максимальне зростання чисельності в країнах, що розвиваються, спостерігався в 1960–1980 роках. Зараз же, хоч зростання чисельності населення в них триває, але темпи цього зростання вже набагато менші. На передній план, особливо в середньо- і високорозвинених країнах, виступає зростання частки літніх людей на загальну кількість населення. Іншого способу протистояти старінню в межах окремої країни, як залучати мігрантів, не існує, на вікову структуру «тут і зараз» інакше впливати не виходить. Навіть гіпотетичне підвищення народжуваності може дати в цьому плані ефект через десятиліття. При цьому в жодній європейській країні проблема приросту населення не вирішена, хоча і спостерігаються регіональні відмінності, зокрема, найбільш високу народжуваність демонструють жінки з північної Європи, зі скандинавських

країн (в останні роки – не більше 1,8–2,0 дитини). Проблему демографічної кризи хтось бачить у бездіяльності держави, інші називають економічний фактор, бо «як би люди мали гроші, то і дітей би заводили». Проте причину даної проблеми треба шукати ще й у зміні відносин між сучасними чоловіком та жінкою. Сьогодні поширюється проблема статевого одноманіття. Іноді люди взагалі забувають хто вони є і ким вони були народженні. Змінилося відношення до інституту сім'ї. Жінки та чоловіки живуть самі. Люди зустрічають одне одного тільки заради моментального тілесного задоволення, що б потім забути про «партнера» і почати все знову але з іншим... Люди дітородного віку бояться відповідальності, зайвих турбот про дітей, супруга, фінансових та часових втрат на утримання родини. Навіть якщо люди знайшли своє щастя і живуть разом, багато з таких просто не хочуть заводити дітей. Значна кількість молодих пар, котрі на питання про дитину кажуть: «Ми не готові». При чому більшість з них мають достатній заробіток, подорожують світом, купують гарний одяг, відкривають власні підприємства. Але вони не готові вони МОРАЛЬНО, бо кажуть, що живуть для себе, а після народження дитини, будуть жити для неї, забуваючи про сенс подружнього життя. Стати кращими за батьків, та зробити все можливе, щоб твої діти були кращими за тебе. Саме так людство і виживало, продовжуючи себе в нащадках. Проблема є, але ми шукаємо рішення не там. Головна проблема у нас в голові, бо ми занадто боїмося перестати насолоджуватись цим життям із появою дитини, а не почати насолоджуватись життям разом з дитиною.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент Сахань О. М.

Яскорська А. О.,
Інститут підготовки кадрів
для органів юстиції України,
2 курс, 7 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

СОЦІАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ: СУТНІСТЬ ТА ЙОГО РОЛЬ У СУСПІЛЬСТВІ

У будь-якому суспільстві певні групи населення мають вищий доступ до знань, влади й економічних ресурсів, ніж інші. Оскільки люди не рівні за

своєю природою, завжди знаходяться підстави для конфлікту як внутрішнього, так і зовнішнього. Конфлікт (від лат. *conflictus*) визначається, як відсутність згоди між двома або більше сторонами, особами або групами. Найпоширенишим видом конфлікту у XXI ст. є – соціальний конфлікт. Проблеми соціальних конфліктів займають ключове місце в соціологічній науці і, в тій або іншій формі, аналізуються соціологами. XXI ст. настійливо ставить питання про необхідність створення досить ефективної системи управління соціальними конфліктами. Така можливість може бути реалізована на основі чіткої методологічної програми вивчення сутності соціальних конфліктів, причин і умов їх виникнення. Різні дослідники істотно розходяться в своєму розумінні і визначенні соціального конфлікту. Це пояснюється, з одного боку, складністю і багатогранністю досліджуваного явища, а з другого – різною науковою спеціалізацією самих дослідників, так як вивченням соціальних конфліктів займаються багато наук. Важливим аспектом, що характеризує досліджуване явище – це предмет конфлікту, тобто те, що представляє цінність для різних сторін. Якщо немає предмета для протидії сторін, то немає і самого конфлікту. Предметом конфлікту виступає конкретна проблема, вирішення якої призводить до протиборства суб'єктів конфлікту. Існує дві групи предметів конфлікту. В першу групу подібних реалій можна віднести значущі для обох сторін конфлікту кошти життєдіяльності (територія, сировинні та енергетичні ресурси, сфери політичного домінування, які безпосередньо пов'язані з життєво важливими ресурсами, все різноманіття матеріальних цінностей). Друга група – нематеріальні, духовно-ідеологічні і культурні феномени (системи вірувань і переконань, несумісні принципи суспільного устрою, організації політичної влади і культурні цінності).

Конфлікт включає в себе певні періоди або етапи: 1) латентний період (предконфлікт) включає в себе наступні підетапи: виникнення об'єктивної проблемної ситуації; усвідомлення об'єктивної проблемної ситуації суб'єктами взаємодії; спроби сторін розв'язати об'єктивну проблемну ситуацію неконфліктними способами; виникнення передконфліктної ситуації; 2) відкритий період, часто називають конфліктною взаємодією чи власне конфліктом. Він включає: інцидент; ескалацію конфлікту; збалансоване протидія; завершення конфлікту.

Людина часто вступає в конфлікти з іншими людьми, з природою і самим собою. Можна сказати, що конфлікт – це один з невід'ємних способів життєдіяльності людини і форма суспільних взаємовідносин. Його необхідно розглядати двояко: не тільки як негативне, а й як позитивне явище, оскільки

він служить джерелом соціальних змін різного характеру. В епоху інформаційних технологій соціальний конфлікт радикально змінює свою структуру і форму, з'являються нові засоби комунікації за рахунок створення віртуального кіберпростору, менталітет населення формується в культурних і багатонаціональних умовах. Тому й підходи до вивчення соціальних конфліктів повинні перетворюватися і формуватися, виходячи з умов сучасної соціальності. У дослідженнях соціальних конфліктів пророблена грандіозна робота вченими різних областей, створено безліч теоретичних і практичних методик по вирішенню конфліктів. Підсумувавши, як показує досвід минулих років, від нас залежить, чи суспільство розвиватися стабільно або воно ж розколеться під натиском неконтрольованих новоявлених конфліктів.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор Клімова Г. П.

Яскорський М. О.,
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції, 2 курс, 5 група,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

НАСИЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

В даний час феномен насильства став все більше привертати увагу як суспільства, так і фахівців з різних галузей знань (юристів, психологів, соціологів). Соціологи визначають насильство як реальне або виражене у формі загрози навмисне застосування фізичної сили або влади проти особистості, соціальної групи або суспільства, що приводить до негативних наслідків, які шкодять людині (болі, каліцтва, смерті, психологічної травми, порушення розвитку). Тут ключовим є «навмисне (невипадкове) нанесення шкоди». Якщо хтось випадково або з необережності вдарив ліктем людину, яка стояла поряд, це не можна розцінювати як акт насильства, так як ніякої навмисності зробити це дію і тим більше наміру заподіяти цій людині шкоди у нього не було. Виділяють фізичне, психологічне і сексуальне насильство. Фізичне насильство, пов'язане з побоями, фізичної ізоляцією, викраденням. Найчастіше під фізичним насильством мають на увазі будь-який невідоме нанесення ушкодження. Ці ушкодження можуть призвести до смерті, викликати серйозні (потребують медичної допомоги) порушення фізичного, психічного здоров'я або

відставання в розвитку. Психологічне (емоційне) насильство – періодичний тривалий чи постійний психічний вплив на людину, що викликає психічну травму або приводить до гальмування розвитку особистості. Найстрашнішою (і за своєю жорстокістю і за своїми наслідками) з форм насильства, є насильство на сексуальному ґрунті – це примус людини до сексуальних стосунків проти її бажання і волі. Насильство в масовій свідомості розцінюється як негативне явище, тому всі помисли психологів і працівників правоохоронних органів, соціальних служб та педагогів спрямовані на попередження та викорінення цього соціально небезпечного явища. Наприклад, в Лондоні заступник комісара місцевої поліції Пол Браун був радий, що в якусь середу не було зафіксовано жодного злочину із застосуванням фізичного насильства: нікого не вбили, чи не зґвалтували, ніхто не побився. Однак поліцейський жодним словом не обмовився про випадки психологічного насильства, яке відбувається постійно на рівні звичайних сімей. Говорячи про роль насильства в суспільному та приватному житті, слід враховувати не тільки сам акт агресивної дії, а й ким, з якою метою, наскільки регулярно і за яких обставин воно застосоване. Тоді питання може бути поставлено в іншій площині: не всякий акт насильства є негативним явищем, інколи він є просто необхідним для блага особистості й суспільства. Думки, що пережите в дитинстві будь-яке насильство загальмовує розвиток особистості потребують переосмислення. Може в певних умовах і загальмовує (коли постійне насильство призводить до розвитку у дитини апатії, депресії, неврозу, відставання в психічному розвитку), але не завжди. Ось Альошу Пешкова дід нещадно лупцював щосуботи, але, всупереч поглядам сучасних психологів, він чомусь став Максимом Горьким. Певним чином, виправданий примус педагога над учнем, коли він змушує його вчитися; вимоги тренера до спортсмена, коли він змушує його терпіти втому заради результату; насильство батьків над своєю дитиною, коли вимагають від нього виконання певних правил поведінки тощо. Тому силовий примус за своїм впливом на особистість може носити і конструктивний характер, а не тільки деструктивний.

Таким чином, поняття насильства є складним, як будь-який вид жорстокого поводження, і найчастіше призводить до різноманітних наслідків; проте об'єднує їх одне – шкода для здоров'я чи безпека для життя. Діти, які пережили будь-який вид насильства, відчують труднощі в соціалізації, у них порушені зв'язки з дорослими, немає навичок спілкування з ровесниками. І це прямий шлях в асоціальне середовище.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор Герасіна Л. М.

ЗМІСТ

Вітальне слово (А. П. Гетьман).....	3
-------------------------------------	---

НАУКОВА ТРИБУНА

<i>Бліхар В. С.</i> ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ	6
<i>Герасіна Л. М.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ КОНСОЛІДАЦІЇ ДЕМОКРАТІЇ ЯК ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ	9
<i>Гулай В. В.</i> КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИХ РИЗИКІВ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД НА ТЛІ «ГІБРИДНОЇ» ВІЙНИ З БОКУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ	12
<i>Козловець М. А.</i> БІДНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНУ СТРУКТУРУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	15
<i>Погрібна В. Л.</i> ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	19
<i>Поліщук І. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСТВА	21
<i>Тихомирова Є. Б.</i> ІНДЕКСИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗМІНИ КЛІМАТУ ТА ГЛОБАЛЬНОГО КЛІМАТИЧНОГО РИЗИКУ: ПОЗИЦІЯ УКРАЇНИ	23
<i>Требін М. П.</i> КІБЕРВІЙНА ЯК РЕАЛЬНІСТЬ.....	28
<i>Воднік В. Д.</i> ПРОБЛЕМИ ДІТЕЙ-СИРИТ В УМОВАХ ПОБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ	33
<i>Олексюк М. М., Савран А. І.</i> «ГІБРИДНА ВІЙНА» ЯК ФЕНОМЕН АГРЕСИВНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЇ.....	36
<i>Поцюрко О. Ю., Гнойська О. І.</i> ПРАВОВА КУЛЬТУРАТА ПРАВОВА ДЕРЖАВА: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТА ВЗАЄМОБУМОВЛЕНІСТЬ	38
<i>Сіромська Г. М., Дерен О. С.</i> ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО НА ЗАХОДІ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ	41

<i>Фролова О. В., Фролова С. В.</i>	ОСОБЕННОСТИ АДАПТАЦИИ ИНДИВИДОВ К СОЦИАЛЬНЫМ ТРАНСФОРМАЦИЯМ.....	44
<i>Вадімов А. П.</i>	ПОЛІТИЧНА ТА ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ ТА ЕФЕКТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	46
<i>Требіна О. М.</i>	КОНТРОЛЬ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ	49

СТУДЕНТСЬКА ТРИБУНА

<i>Аксьоненко В. В.</i>	«ГІБРИДНА ВІЙНА»: СПРОБА ПРОНИКНЕННЯ В СУТНІСТЬ	53
<i>Аліпова М. І.</i>	ПЕРЕДВИБОРЧІ КАМПАНІЇ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО РИНКУ	54
<i>Андрєєва А. П.</i>	СІМ'Я ЯК СОЦІАЛЬНА ГРУПА.....	56
<i>Бабенко С. А.</i>	ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ МОЛОДІ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	60
<i>Бандура Д. В.</i>	МИСТЕЦТВО ВПЛИВУ НА МАСОВУ СВІДОМІСТЬ В ПОЛІТИЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ АДОЛЬФА ГІТЛЕРА	61
<i>Баранова С. В.</i>	ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПІДСТРУКТУРИ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ	64
<i>Бережна В. Р.</i>	КОНФЛІКТ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ.....	66
<i>Беркела Г. Ю.</i>	СУЧАСНА ЕТНОНАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ.....	68
<i>Бернацька Ж. П.</i>	ТЕРОРИЗМ – ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА МИНУЛОГО І СУЧАСНОСТІ	70
<i>Белушкіна Д. С.</i>	ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	72
<i>Біла Ю. О.</i>	ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ДЕМОКРАТІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	75
<i>Бондаренко Я. О.</i>	ГІБРИДИЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В ЕПОХУ ПОСТМОДЕРНУ	76

<i>Бондарчук Ю. В.</i>	ТЕРОРИЗМ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО СВІТУ	78
<i>Борилюк Я. П.</i>	ХАРИЗМАТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО: ПРИРОДА, ФАКТОРИ, МЕХАНІЗМИ.....	80
<i>Борох Є. Є.</i>	САМОГУБСТВО ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОГО ПРОТЕСТУ У МОЛОДІ.....	81
<i>Браун А. А.</i>	СУЧАСНА БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ	83
<i>Бурлакова А. А.</i>	СТАНОВИЩЕ ЖІНКИ В ПИТАННІ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УМОВАХ ХХІ СТ.....	85
<i>Буряченко В. В.</i>	ПРОБЛЕМИ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	87
<i>Васильчук Я. С.</i>	СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї	90
<i>Ведмідь А. О.</i>	МЕНТАЛІТЕТ ЯК ДЖЕРЕЛО КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ	91
<i>Вишемирська Д. О.</i>	ПОЛІТИЧНИЙ ЛІДЕР: ОСНОВНІ ЯКОСТІ	94
<i>Вовк Є. О.</i>	ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	95
<i>Волкова Є. О.</i>	ТЕРОРИЗМ ЯК ДЕСТРУКЦІЯ СУЧАСНОГО СВІТУ	97
<i>Волчкова М. І.</i>	ПРОБЛЕМА ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ЗА КОРДОН	100
<i>Врець Ю. О.</i>	УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	102
<i>Врублівський П. В.</i>	ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	103
<i>Гаврилишина О. І.</i>	ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: ГЕНЕЗИС ФОРМУВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ	106
<i>Гайдо О. В.</i>	ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА СЕРЕД ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УКРАЇНІ	107
<i>Гащенко О. С.</i>	ТЕРОРИЗМ ЯК ДЕСТРУКТИВНИЙ МОДУС БУТТЯ	110

<i>Гевко О. В.</i>	МІСЦЕ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	111
<i>Гнатюк Н. В.</i>	ГРОМАДЯНСЬКА АКТИВНІСТЬ ЯК УМОВА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	113
<i>Гордєєва К. О.</i>	ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ	115
<i>Гоцкалюк І. П.</i>	ПЕРЕВАГИ ТА ТРУДНОЦІ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ СІМ'Ї	116
<i>Денисенко А. В.</i>	КІБЕРБУЛІНГ – НЕБЕЗПЕЧНЕ СУСПІЛЬНЕ ЯВИЩЕ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	118
<i>Єременко Є. В.</i>	ДО ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ ДЕІДЕОЛОГІЗАЦІЇ ТА РЕІДЕОЛОГІЗАЦІЇ	120
<i>Завацька В. А.</i>	СТАТУС ОПОЗИЦІЇ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ	122
<i>Зал Д. О.</i>	ЗЛОВЖИВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ РЕСУРСОМ ЯК ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПІВ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ.....	123
<i>Засядівко Ю. В.</i>	ПРИЧИНИ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	125
<i>Зеленська К. С.</i>	ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК ФЕНОМЕН СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ	127
<i>Іванова В. С.</i>	СОЦІАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ: ПОНЯТТЯ, ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ.....	130
<i>Івах Д. В.</i>	ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В УКРАЇНІ.....	132
<i>Івах Т. О.</i>	ПРОБЛЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	134
<i>Калімбет К. І.</i>	ВИБОРЧІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ: МАНІПУЛЯЦІЇ ЧЕРЕЗ ЗМІ	136
<i>Канюк М. Т.</i>	ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ	138
<i>Катеренюк В. В.</i>	ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТЕРОРИЗМ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ	140

<i>Кварацхелія М. Є.</i>	ВЛАДА І ПОЛІТИКА	142
<i>Кіляр А. О.</i>	ПРОБЛЕМА ПРОСТИТУЦІЇ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	144
<i>Клімчук Б. В.</i>	ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ	146
<i>Книга Ю. О.</i>	СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ В УКРАЇНІ	148
<i>Ковтун О. О.</i>	ДЕПОПУЛЯЦІЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	150
<i>Колесник І. А.</i>	SMART-СУСПІЛЬСТВО ЯК НОВИЙ ЕТАП СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	151
<i>Кондратенко В. С.</i>	ПРОБЛЕМИ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ ЯК СУБ'ЄКТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ	153
<i>Конюх В. А.</i>	ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА В УКРАЇНІ	154
<i>Кравець Т. Є.</i>	ОСНОВНІ ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ	156
<i>Кракова В. В.</i>	РАСИЗМ ЯК СОЦІАЛЬНА «ЕРОЗІЯ» СУЧАСНОСТІ	159
<i>Краснянська Д. О.</i>	ПОЛІТИЧНА ТА ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	161
<i>Крікорова Е. К.</i>	ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	163
<i>Круглополова Є. С.</i>	СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	165
<i>Курильченко М. С., Шухардін А. М.</i>	ПОЛІТИЧНИЙ КОНФЛІКТ: ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТА ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ	166
<i>Куций В. С.</i>	РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В УКРАЇНІ	171
<i>Кушнір В. В.</i>	ПРОБЛЕМА МАРГІНАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	173
<i>Лазебна А. В.</i>	«ГБРИДНА ВІЙНА» ЯК НОВА РЕАЛЬНІСТЬ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ	175

<i>Лешко О. Д.</i>	ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ В СУСПІЛЬСТВІ.....	177
<i>Литвиненко О. В.</i>	ЧИ ПОТРІБНЕ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДЕПУТАТСЬКОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ В УКРАЇНІ?.....	178
<i>Лозова А. А.</i>	ВПЛИВ ОДНОСТАТЕВИХ ШЛЮБІВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ІНСТИТУТУ СІМ'Ї.....	180
<i>Лозовий О. А.</i>	ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ	182
<i>Лопочук Д. В.</i>	ЛОБІЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....	184
<i>Лоскот М. І.</i>	ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА УКРАЇНУ	186
<i>Макарець М. М.</i>	РОЗВИТОК ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	187
<i>Макогоненко К. К.</i>	ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ.....	188
<i>Мартинів Н. А.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ФЕНОМЕНА ДИСПЕРСІЇ ВЛАДИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	191
<i>Мирик М. М.</i>	ВИКОРИСТАННЯ ВЛАДОЮ ЗМІ ЯК «ЗБРОЇ МАСОВОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ»	192
<i>Мінчук К. В.</i>	ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОСТІ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	194
<i>Мітько М. В.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ.....	196
<i>Мухомедьянов В. В.</i>	СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ РЕКЛАМИ НА СВІДОМІСТЬ ПІДЛІТКІВ.....	198
<i>Незвінська С. О.</i>	СЕПАРАТИЗМ ЯК ЗАГРОЗА ОСНОВАМ ДЕРЖАВНОСТІ	200
<i>Нестеренко І. В.</i>	ФЕНОМЕН ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА: ВИМОГИ СУЧАСНОСТІ	202
<i>Нетіна К. В.</i>	ТЕОРІЯ АНОМІЇ В РОЗУМІННІ ПРИЧИН ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ	204
<i>Нечитайло Ю. А.</i>	ВПЛИВ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ НА ПОЛІТИЧНУ СОЦІАЛІЗАЦІЮ МОЛОДІ	206

<i>Ніколенко В. І.</i>	ПРОЯВИ СОЦІАЛЬНОГО АКТИВІЗМУ В УКРАЇНІ.....	207
<i>Орешкін В. П.</i>	ТЕРОРИЗМ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЛЮДСТВА.....	209
<i>Пазенко А. О.</i>	РОЗБУДОВА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ, ЯКІ СТОЯТЬ ПЕРЕД ДЕРЖАВОЮ.....	211
<i>Пасько К. М.</i>	ПОЛІТИЧНИЙ АБСЕНТЕІЗМ У СУЧАСНІЙ ЄВРОПІ.....	213
<i>Пекарчук А. В.</i>	ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.....	214
<i>Передерій Є. О.</i>	ПОЛІТИЧНИЙ ЛІДЕР: УМОВИ ФОРМУВАННЯ.....	216
<i>Петров Д. С.</i>	ОРГАНІЗАЦІЙНА ЗБРОЯ В «ГІБРИДНІЙ» ВІЙНІ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ	218
<i>Погуляник І. В.</i>	УРБАНІЗАЦІЯ: РОЗВИТОК КРИЗЬ ПРОТИРІЧЧЯ.....	220
<i>Пономаренко А. О.</i>	ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ	222
<i>Поперешняк О. В.</i>	ПРОБЛЕМА НАРОДЖУВАНОСТІ В УКРАЇНІ	224
<i>Пронька М. М.</i>	ЗАХОДИ ЩОДО ПРОТИСТОЯННЯ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОПАГАНДИ У «ГІБРИДНІЙ» ВІЙНІ УКРАЇНИ З РОСІЄЮ	226
<i>Пугач А. О.</i>	СЕКСИЗМ ЯК ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ	228
<i>Радченко О. А.</i>	ТЕРОРИЗМ ЯК ХВОРОБА СУЧАСНОГО СВІТУ	230
<i>Ревенко Д. І.</i>	СУТНІСТЬ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ	233
<i>Ритова В. О.</i>	ТЕРОРИЗМ СКРІЗЬ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО АНАЛІЗУ	234
<i>Рудика В. Я.</i>	ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ «ГІБРИДНОЇ» ВІЙНИ	236
<i>Рутвян К. О.</i>	ТЕРОРИЗМ ЯК ОДНА З ГОЛОВНИХ ПРОБЛЕМ, ЩО ПОСТАЛА ПЕРЕД УКРАЇНОЮ.....	238
<i>Садова А. О.</i>	ЖІНОЧІ ЕКСТРЕМІСТСЬКІ ТА АКТИВІСТСЬКІ РУХИ.....	239

<i>Сало Д. С.</i>	ПОЛІТИЧНІ ЗООМОРФІЗМИ В МОВІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ	241
<i>Свистун А. Ю.</i>	УЧАСТЬ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ	244
<i>Семененко Т. В.</i>	МОЛОДЬ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ	246
<i>Семеняка В. В.</i>	ПРОБЛЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	248
<i>Сиротин І. П.</i>	ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	249
<i>Склезь О. А.</i>	ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	251
<i>Скорик А. М.</i>	ПАРТІЙНА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	253
<i>Скребцов Д. С.</i>	ПЕРЕМОВИНИ ЯК ЗАСІБ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ	255
<i>Скрипник Р. В.</i>	ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА, ТИПИ ТА ФУНЦІЇ	257
<i>Сливна В. А.</i>	УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	260
<i>Сметаніна А. І.</i>	«РУМУНСЬКЕ ПИТАННЯ» В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ	261
<i>Снігур А. І.</i>	БЕЗРОБІТТЯ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	264
<i>Соболева Є. Є.</i>	ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ	266
<i>Собуцька О. А.</i>	ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	268
<i>Соловійова В. С.</i>	ПОЛІТИЧНИЙ ІМІДЖ ЯК СКЛАДОВА ОБРАЗУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА	270
<i>Солодовникова А. Д.</i>	САМОГУБСТВО ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ	272
<i>Сорокопуд А. М.</i>	«ГІБРИДНА» ВІЙНА: НОВА ФОРМА СУЧАСНИХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ	274

<i>Стародубцева Д. О.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	275
<i>Стець Д. М.</i>	ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЯВИЩЕ	277
<i>Стрижак Р. О.</i>	ВЛАДА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН.....	279
<i>Строга Є. О.</i>	ТЕХНОЛОГІЯ «ПОЛІТИЧНОЇ МІСТИФІКАЦІЇ» ЗАСОБАМИ РЕЛІГІЙНОГО ВПЛИВУ	280
<i>Терещенко О. О.</i>	ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	282
<i>Тищенко О. С.</i>	ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	285
<i>Ткач Д. В.</i>	ПРИЧИНИ ПРОФЕСІЙНОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ.....	287
<i>Ткаченко Т. О.</i>	ВПЛИВ ЗМІ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ.....	289
<i>Ткачук К. В.</i>	ГЕНДЕРНА ДИСКРИМІНАЦІЯ ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ	291
<i>Томашевський М. В.</i>	«ГІБРИДНА ВІЙНА» ЯК УКРАЇНСЬКА РЕАЛЬНІСТЬ	292
<i>Торубара Б. І.</i>	ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	295
<i>Троян В. С.</i>	ДО ПИТАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ ТА ШЛЯХІВ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	297
<i>Улашкевич Л. А.</i>	РИЗИКИ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ШЛЯХИ ЇХ УНИКНЕННЯ.....	299
<i>Усатенко О. Ю.</i>	ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА	300
<i>Харечко В. В.</i>	ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ	303
<i>Хоменко А. В.</i>	ВПЛИВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА РОЗВИТОК ДЕМОКРАТИЧНОЇ І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	305
<i>Чайка Т. С.</i>	ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ШКІДЛИВИХ ФЛЕШМОБІВ НА ПОВЕДІНКУ ПІДЛІТКІВ	306

<i>Ченис У. А.</i>	«ГІБРИДНА» ВІЙНА ЯК «ВІЙНА НОВОГО ПОКОЛІННЯ».....	308
<i>Чубарь С. С.</i>	ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ УТВЕРДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	310
<i>Швая С. В.</i>	ТЕРОРИЗМ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ХХІ СТОЛІТТЯ	311
<i>Шебеко О. О.</i>	«ГІБРИДНА ВІЙНА» КРИЗЬ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....	313
<i>Шевцов А. А.</i>	УКРАЇНА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ «ГІБРИДНОЇ» ВІЙНИ.....	315
<i>Шевченко І. Є.</i>	ВПЛИВ СІМ'Ї НА ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ	318
<i>Шелівальник О. Ю.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	320
<i>Шерстюк Р. О.</i>	СМАРТ-ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА СМАРТ-СУСПІЛЬСТВА	322
<i>Шилова Р. Є.</i>	ПРОБЛЕМА ПРАВОСВІДОМОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	323
<i>Шилова В. В.</i>	ФЕНОМЕН ТЕРОРИЗМУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	326
<i>Штабська Х. Д.</i>	ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МІГРАЦІЇ МОЛОДІ.....	328
<i>Шудров В. С.</i>	РОЗБУДОВА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ПЕРЕБУДОВА РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ.....	330
<i>Щеглаков І. Е.</i>	ПРОБЛЕМА ФІКТИВНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ	332
<i>Юзефович В. Р.</i>	ПОЛІАМОРІЯ ЯК ЕВОЛЮЦІЯ ІНСТИТУТУ СІМ'Ї.....	333
<i>Яременко М. С.</i>	ПРИЧИНИ ДЕМОГРАФІЧНИХ КРИЗ.....	335
<i>Яскорська А. О.</i>	СОЦІАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ: СУТНІСТЬ ТА ЙОГО РОЛЬ У СУСПІЛЬСТВІ.....	337
<i>Яскорський М. О.</i>	НАСИЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ	339

Наукове видання

**УКРАЇНСЬКИЙ СОЦІУМ:
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ
АНАЛІЗ СУЧАСНОСТІ
ТА ПРОГНОЗ МАЙБУТНЬОГО**

Збірник матеріалів XX Всеукраїнської наукової
конференції викладачів, молодих науковців і студентів

(м. Харків, 5 грудня 2018 р.)

Відповідальність за зміст тез несуть автори

Комп'ютерна верстка *А. Т. Гринченка*

Підписано до друку з оригінал-макета 28.11.2018.
Формат 60×84 $\frac{1}{16}$. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 19,69. Ум. друк. арк. 20,46. Вид. № 2022.
Тираж 180 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевська, 80а
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ТОВ «ПРОМАРТ»
Тел. (057) 717-28-80